

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfik pillugu qulaajaaneq

Karen Margrethe Dahl, Hans Skov Kloppenborg, Niels Jørgen Mau
Pedersen, Stine Tankred Luckow aamma Apollonie Kreutzmann

*Kalaallit Nunaanni ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqarfik pillugu
qulaajaaneq*

© VIVE aamma atuakkiortut, 2021

e-ISBN: 978-87-7119-957-4

Saqqata assitaanik assiliisoq: Karen Margrethe Dahl/VIVE

Suliniut: 301558

Aningaasaliisut: Kalaallit Nunaanni Meeqqanut, Inuusuttunut,
Ilaqtariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfik

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE-p saqqummersitai sumingaanneernerat erseqqissumik
nalunaarneqarpat issuarneqarsinnaapput.

Allaqqasiut

Nalunaarusiami uani angajoqqaarsianit, siornatigut meerarsiaasimasunit inuussutissarsi-utigalugulu peqataasunit isiginniffiit aallaavigalugit Kalaallit Nunaanni ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqarfik VIVE-p qulaajarpaa. Kalaallit Nunaanni ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqarfiup patajaallisaavigineqarnissaa qulaajaanerup peqataaffigissavaa, taamaalillutik meeqqat inuusuttullu ilaqtariinnut paarsisartunut inissineqartut sapinngisamik pitsaasumik atugaqarniassammata ineriartorluarlutillu.

Nalunaarusiaq ukunannga siuliarineqarpoq: chefanalytiker (misissueqqissaartartunut pisortaq) Karen Margrethe Dahl (suliniiummut aqutsisoq), chefanalytiker (misissueqqissaartartunut pisortaq) Hans Skov Kloppenborg, projektchef (suliniiummut aqutsisoq) Niels Jørgen Mau Pedersen, forsker (ilisimatuussutsikkut misissuisoq) Stine Tankred Luckow aamma ilinniarnertooq Apollonie Kreutzmann. Saniatigut seniorforsker (ilisimatuussutsikkut misissuisuuneq) Anne-Dorthe Hestbæk paasissutissanik katersinermut peqataavoq.

Paasissutissat kommuninit tamanit tallimanit 2020-p ingerlanerani pappiaqqatigut qarasaasiatigullu katersorneqarput.

Ilaqtariit paarsisartut inuusuttullu ilaqtariinni paarsisartuni peroriartorsimasut inuunerminnik oqaluttuarsimanagerat pillugu immikkut qutsavigineqassapput. Saniatigut aamma kommunini Namminersorlutillu Oqartussani sulisut aamma VIVE-p qutsaviginiarpai, nalunaarusiornermi paasissutissanik katersinermi ilanngussaqaqarnat misissuinerullu nalaani suleqataalluarnat pillugit.

Naggataagullu VIVE-p avataaniit kinaassusertik isertorlugu apersuinermik suliarinnittut marluk kinguneqarluartumik isornartorsiunerat aamma misissorneqartumut nalissaqanngitsumik ilisimasaqarnerat pillugu qutsaviginiarpai.

Misissuineq Kalaallit Nunaanni Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqtariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfimmit imissutigineqarlunilu aningaasalersorneqarpoq.

Kræn Blume Jensen

VIVE Social-imi ilisimatuussutsikkut misissuinermut aamma misissueqqissaartarnermut
pisortaq
2021

Imarisai

Eqikkaaneq	6
Siunertaq	6
Tunuliaqut	7
Meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqartut	8
Ilaqutariit paarsisartut isumalluutaat ulluinnarnilu inuunerat	9
Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqarfimmik ingerlatsineq	11
Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqarfiup ineriartortinnissaa pillugu maluginiagassat	13
Qulaajaanermi paasissutissat periaatsillu	17
1 Aallaqqaasiut	19
1.1 Misissuinerup siunertaa	19
1.2 Nalunaarusiap sannaa	19
1.3 Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni ilaqutariit paarsisartut	20
1.4 Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqarfik pillugu siusinnerusukkut qulaajaanermi	22
1.5 Meeqqanut suliassaqaqarfimmi kalaallit qallunaallu suleqatigiinnerat	23
1.6 Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqarfimmi inatsisit massakut atuuttut	24
1.7 Namminersorlutik Oqartussat ilaqutariit paarsisartut ilinniartinneqarnissaannut neqeroorutaat	32
2 Qulaajaanermi paasissutissat periaatsillu	34
2.1 Paasissutissat amerlasuut	34
2.2 Paasissutissat ilisimatusarnermi periaatsit atorineqartartut atorlugit katersorneqartut	40
2.3 Paasissutissanut najoqqutat allat	43
2.4 Misissueqqissaarnerit	44
3 Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut	46
3.1 Meeqqat ukiui suaassusaallu	46
3.2 Inissinneqarnernut pissutaasut	48
3.3 Ilaqutariinnut paarsisartunut iserterneq peroriartornerlu	50
3.4 Meeqqat peqqissusaat, qanoq ilioneri aamma atugarissaarnerat	56
3.5 Atuarneq	60
3.6 Eqikkaaneq	61
4 Ilaqutariit paarsisartut isumalluutaat ulluinnarnilu inuunerat	64
4.1 Ilaqutariit paarsisartut ilaqutariittut peroriartornikkullu pissusaat	64
4.2 Ilaqutariit paarsisartut misilittakkat aamma ilaqutariit paarsisartunngornermut pissutaasut	71
4.3 Ilaqutariit paarsisartut meeqqanik ikiuinnermut pullaviat suliniarnerallu	76
4.4 Eqikkaaneq	84

5	Ilaqutariinnik paarsisartoqarnermik ingerlatsineq	86
5.1	Kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinermik atuisarnerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut naleqqiullugu	86
5.2	Ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsiorneq akuersinerlu aamma paarsisaqarnermi pissutsit	89
5.3	Ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsineq	91
5.4	Kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinernik ingerlatsinerat	94
5.5	Tapersersuineq, oqilisaassineq, siunersuineq aamma attaveqarfiit	100
5.6	Attaveqaqatigiinneq aamma suleqatigiinneq	105
5.7	Paarsinermut akissarsiat	107
5.8	Eqikkaaneq	110
6	Ilaqutariinnut paarsisartunut suliasaqarfiup patajaallisavigineqarnissaa pillugu innersuussutit isumaliutiginninnerillu	113
6.1	Assersuutigalugu ilaqutariinnut sullissiviit aqutugalugit, meeqqanut ilaqutariinnullu sullissivimmi siusissukkut suliniuteqarneq patajaallisakkamillu pitsaaliuineq	114
6.2	Meeqqanut ukiukinnerusunut paarinissaannullu piumasaqaateqarpallanngitsunut ilaqutariit paarsisartut annerusumik atorneqarnissaat	115
6.3	Ilaqutariittut paarsisartuunermi ilutsit assigiinngitsuunissaannik ilimasunneq – paaqqinninnersiutisiat assigiinngisitaarsinnaanerit	116
6.4	Attassiinneq aamma ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniagaqartitsinerup pitsanngorsaavigineqarnera, tapersersuineq siunnersuerialaatsillu supervisionip atorneqarnera	117
6.5	Meeqqanit isikkiviliiffiup naleqquttumillu inuttut tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsinerup annertunerusumik ukkatarineqarnissaa	118
6.6	Inatsisit atuuttut patajaannerusumik atortuulersinneqarnerat erseqqissaavigineqarnerallu	119
6.7	Qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviup kommuninillu suleqateqarnerup patajaallisavigineqarnerat	120
6.8	Kommunini isumaginninnermik ingerlatsivinni sulisunik attassiinneq, inuttassarsuineq aamma piginnaasanik qaffassaaneq	120
6.9	Aningaasaqarnerup patajaallisarneqarnera	121
	Najoqqutat allattorsimaffiat	122
	Ilanngussaq 1 Inatsisitigut malittarisassat ineriartornerat 2003-2021	125

Eqikkaaneq

Siunertaq

Suliassaqarfiup patajaallisaavigineqarnissaa siunertaralugu Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfiup qulaajarneqarnissaa misissuinermi matumani siunertaavoq, taamaalilluni meeqqat inuusuttullu ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqartut sapinngisamik pitsaanerpaamik atugarissaarlutillu ineriartorniassammata. Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfimmik patajaallisitsisinnaasunik suliniutinut kiisalu suliassaqarfimmi Danmarkip Socialstyrelsiata Kalaallit Nunaatalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiata akornanni suleqatigiinnerup patajaallisaavigineqarnissaa qulaajaanerup piviusumik tungavilissavaa.

Ilaqutariinnit paarsisartunit meeqqat taakku ilaqutariinnut paarsisartunut taakkununga inissinneqartut pitsaanerpaamik atugarissaarnissaannik ineriartornissaannillu ikiorneqarsinnaaqullugit, ilaqutariit paarsisartut meeqqat tapersorsorniarlugit eqqortunik ilisimasaqariissapput sinaakkuserneqassallutillu. Kalaallit Nunaanni tamatuma eqqortinneqarnissaanut kommunit akisussasuupput aamma ilaqutariit paarsisartut neqeroortugisinnaasaanni sinaakkuteqarlutik, meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqartut pitsaasumik atugarissaarnissaannut ineriartornissaannullu periarfissaqarnissaasa qulakkeerneqarnissaat akisussaaffigaat. Tamatuma saniatigut meeqqap atugarissaarnera pitsaanerpaamillu ineriartornera ingerlaavartumik qulakkiissallugu kommunit akisussaaffigaat.

Misissuineq manna tamatuma kingunerisaanik siunertarisanut sisamanut avinneqarpoq. Misissuineq:

1. meerarsiat qanoq ittuunerinik pisariaqartitaannillu qulaajaassaaq
2. angajoqqaarsiat piginnaasaannik aamma angajoqqaarsiatut inuunermik misiginninnerannik qulaajaassaaq
3. ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfimmi kommunit sulisaasiannik qulaajaassaaq – matumani inatsisip 2017-imeersup atortuulersinneqarnera ilanngullugu
4. suliassaqarfiup ineriartortinnissaanut innersuussuteqassaaq.

Angajoqqaarsianit, meerarsiaasimasunit kiisalu 2020-mi aasaq ukjarlu kommunini Namminersorlutillu Oqartussani sulisut aqutsisullu akornanni annertuunik ilisimatusarnermilu periaatsit atorineqartartut atorlugit paasissutissanik katersinikkut qulaajaaneq naammassineqarsimavoq.

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit VIVE-p misissuineranit, 2019-imi ingerlanneqartumit 2020-milu saqqummersinneqartumit (Dahl, Kloppenborg & Pedersen, 2020) paasissutissanik pissarsiarineqarsimasunik paasissutissat katersorneqartut ilaneqarput. Paasissutissat katersorneqartut suliassaqarfik pillugu inatsisinut aamma politikikkut kulturikkullu pissutsinut suliassaqarfimmut sinaakkusiisunut naleqqiunneqarput.

Tunuliaqut

Kalaallit meeqqat inuusuttullu 0-23-nik ukiullit 767-it kommunit nalunaarsuinerat malillugu misissuinerup nalaani angajoqqaarinnngisaminni najugaqarput. Taakkunannga 317-it ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni 22-usut ilaanni najugaqarput, 366-it kommuninit ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqarsimapput, taavalu ikinnerpaamik 84-it angajoqqaarinnngisaminni, angajoqqaat nammineq angajoqqaarsianut isumaqatigiissuteqarnerat tunngavigalugu najugaqarlutik – tassa Kalaallit Nunaanni taaneqartartoq nammineq aaqqissuussamik ilaqtariinnik paarsisartuunermik taaneqartartoq. Uani misissuinermi ataatsimut isigalugu ilaqtariinnut paarsisartunut suliaasaqarfik pineqarpoq, taamaattumillu nammineq aaqqissuussamik paaqqinnittoqartarneq aamma sammineqarluni. Namminneq suliniutigisaminnik kommunit inissinerni sunniuteqarluartut inissisimmata, aamma nammineq aaqqissuussamik paaqqinnittartut qasserpiaaneritut atatillugu nalorninarloqarmat, paaqqinnittariaatsit kommunip nammineq aaqqissugai annertunerusumik ukkatarineqarput.

Inissinerni kommunip aaqqissugaani ilaqtariit paarsisartut assigiinngitsunut pingasunut immikkoortinneqartarput: attaveqarfinit ilaqtariit paarsisartut, kommunip aaqqissugaanik ilaqtariit paarsisartut nalinginnaasut aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqtariit paarsisartut. Attaveqarfinit ilaqtariit paarsisartut tassaagajupput meeqqamut eqqarliusut imaluunniit arlaatigut meeqqamut qanimut attaveqartuusut. Malillugu. Periaaseq eqqortoq malillugu kommunimit inissinernit allaanerungaangillat, tassani ilaqtariit paarsisartut meeqqanut eqqarliuneq ajorput. Pisuni taakkunani marlunni ilaqtariit paarsisartut paaqqinninnermilu pissutsit kommunimit akuerineqassapput; ilaqtariit paarsisartut paaqqinninnerisiutinik tunineqarnissamut piginnaatitaapput aamma meeqqap nerisaqarneranut kaasarfimmiussa-qarneranullu aningaasalerneqassallutik; angajoqqaarsiat ilaqtariittut paarsisartutut ilinniarnermi peqataanissaminnut pisinnaatitaallutillu pisussaataitaapput; kommunilu paaqqinninnermut inummut ingerlatsinermullu sammititamik nakkutilliinissamut pisussaataitaavoq. Malittarisassat taakku inuussutissarsiutigalugu ilaqtariinnut paarsisartunut annertuumik aamma atuupput, kisianni paaqqinninnerisiutisiaqarnermut taarsiullugu isumaqatigiissutit malillugit sulinerminnut akissarsiaqartinneqarlutik kisiannili angajoqqaarsiatut sulinermik saniatigut suliffeqarsinnaanerminnut periarfissaqarnatik.

Meeqqanut ataavartumik inissinneqarnissamut utaqqisunut imaluunniit meeqqanut angerlarsimaffimmini imaluunniit ilaqtariinni paarsisartuni najugaqartunut, ilaqtariit paarsisartut assersuutigalugu qaangiuttussamik artorsaatissinneqarsimaneranni imaluunniit feeriarneranni oqilisaanneqarnissamut pisariaqartitsisunut, kommunip aaqqissuussaaniq ilaqtariit paarsisartut nalinginnaasut aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqtariit paarsisartut ataavartumik inissiivittut imaluunniit pinasuartumik inissiisoqartussaattillugu imaluunniit oqilisaassinermut neqeroorutitut atuussinapput. Taamaattoq ilaqtariit paarsisartut arlallit ataavartumik neqeroorutitut aamma pinasuartumik inissiisoqartussaattillugu inissiivittut oqilisaassinermilu inissiivittut neqeroorutitut ataatsikkut atuuffeqarput.

Ilaqtariit paarsisartut ilaqtariittut paarsisartutut akuerisaanerannut atatillugu tunngaviumik pikkorissartinneqarnissaannut Namminersorlutik Oqartussat akisussaasuupput, akerialiilli kommunit ilinniartitseqqinnernik naleqquttunik neqerooruteqartussaalluni. Ilaqtariinnut paarsisartunut ataavartumik inissiinissaq sioqqullugu, inissinermi anguniakkamik allaaserinnittumik kommunip isumaginninnermi sullissinermik misissuineq iliuusissanullu pilersaarusionerq suliarissavaa, iliuusissanutkiisalu meeqqap pitsaanerpaamik atugarissaarnissaa ineriartornissaalu qulakkeerniarlugu angajoqqaarsianit sulisuniillu attuumassutilinnit allanit suliniutigineqartussat sorliit naatsorsuutigineqassanersut pillugit allaaserinniffiusumik

suliaqassalluni. Tamatuma saniatigut kommunit meeqqanik oqaloqatiginninnissaminnut pisussaaitaapput tassungalu atatillugu meeraq meeqqanik illersuisoqarnissaanik neqeroorfigisinnaallugu.

Meeqqat ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqartut

Meeqqat kommunip aaqqissuussaaniq ilaqtariinni paarineqartut (tamatuma kingorna ilaqtariinni paarsisartuni paarineqarneq) meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit nalinginnaasumik ikinnerusunik unammilligassaqartartut atugarissaarnerusullu misissuinerup takutippaa. Taamaalilluni meeqqat ilaqtariinni paarsisartuni paarineqartut kinguaassiutitigut imaluunniit timikkut innarlerneqarneq annikinnerusumik misigisarpaat, atugarissaarnerullutik, assersuutigalugulu aanngajaarniutinik, imminut innarlernermik imaluunniit imminut toqunnissamik eqqarsaateqarnermik annikinnerusumik ajornartorsiuteqarput. Tamatuma saniatigut meeqqat ilaqtariinni paarsisartuni paarineqartut meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit aalajangersimanerumik atuartarput.

Meeqqat, taama tulleriillutik, ilaqtariinni paarsisartuni paarineqartut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut akornanni assigiinngissutsinut tunngatillugu inissiiinginnermi pissutsinit pissuteqarnerusut imaluunniit inisseeriaaseq nammineq ipissutaanersoq pillugu misissuinerup aalajangersinnaanngilaa. Meeqqat inuttut annertuumik ajornartorsiutillit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmu inissinneqarnerusartut, aamma meeqqat pissusilersornermik ajornartorsiutillit paarinissaanut ilaqtariit paarsisartut akulikitsumik taamaatiinnartariaqartaraat kommunimi sulianik suliarinnittartunik apersuinerup takutippaa. Tamatuma peqatigisaanik isumassorneqarnikkut toqqissisimanartumik avatangiiseqarneq inersimasunullu qanilaartumik aalajaatsumillu atassuteqarnermik pilersitsinissamut periarfissaqarneq, meeqqat ineriartornissaasa periarfissaannut pingaaruteqartoq siusinnerusukkut ilisimatusarnerup takutippaa (Bowlby, 1958; Honneth, 1996). Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi inissinneqarnermiit ilaqtariinni paarsisartuni aalajaatsumik inissinneqarnermi pitsaanerumik tamanna anguneqarsinnaavoq.

Naak meeqqat ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasunit atugarissaarnerusaraluartut, atugarissaarneq, pissusilersorneq, atuarneq ataatsimullu isigalugu ineriartorneq eqqarsaatigalugit suli unammilligassaqartut arlaqarput. Massakkut meeqqat ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut affaasa missaat atugarissaarneq pissusilersornerlu eqqarsaatigalugit nalinginnaasumiipput, meeqqallu sisamararterutaat angajoqqaarsianit tarnikkut timikkulluunniit peqqissutsikkut ajornartorsiuteqartutut allaaserineqarput. Inuusuttut arlallit siornatigut ilaqtariinni paarsisartuni najugaqarsimasut peroriartornerminni oqimaatsunik atugaqarsimanerminnik, ilaqtariinnut paarsisartunut attaveqarnermik amigaateqarnermik imaluunniit inersimasunik piukkunnaateqartunik qanimut ammaffigalugu misigissutsiminnik aamma misigisaminnik oqaloqatigisinnaasaminnik maqaasisaqartarlutik oqaluttuarput. Taamaattoq meeqqanik ilaqtariinnillu paarsisartunik apersuinermi assersuutit arlallit ilaqtariit paarsisartut meeqqallu akornanni attaveqarnerit qajannaatsut siviisumillu atasut pilersinneqartarsimanerat ersersippaat, tassani inuusuttut ilaqtariinnut paarsisartunut ilanngulluarnermik misigisimasimallutik, tassanilu inooqatigiinnermut sulianullu tunngatillugu meeqqat ineriartorluarsimanerat ilaqtariit paarsisartut allaaseraat.

Apeqqutigineqartut akillugit immersuiffissat akineqarnerisa meeqqat ilaqtariinni paarsisartuni inissinneqarsimasut amerlanersaasa angajoqqaamik ajornartorsiutaat pissutigalugit inissinne-

qarsimanagerat takutippaat, angajoqqaarsialli malillugit meeqqat ikittuinnaat nammineq inuttut ajornartorsiutitik pissutigalugitpissutigalugit inissinneqarsimapput. Ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarnermi angajoqqaat aangajaarniutitik atornerluinerat aamma meeqqat sumiginnagaanerat pissutaasut nalinginnaanersaraat.

Meeqqat ilarpaalussui eqqarlini (24 %-ii) imaluunniit inissinneqarnerup siornatigut meeqqamik ilisimannittuni (17 %-ii) inissinneqarsimapput. 59 % ilaqutariinni paarsisartuni ilisarisisa-sareriinngisaminni inissinneqarsimapput. Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut amerlanersaat angajoqqaaminnik attaveqaannartarput, tassa 68 %-iisa angajoqqaatik minnerpaamik qaammammut ataasiarlutik takusaramikkit, taavalu 52 %-iisa qatanngutitik sapaatip akunnikkuutaartumik attaveqarfigisarlugit. Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit angajoqqaaminnut attaveqanngivissut amerlanerupput (16 % illuatungaani 8 %).

Tamatuma saniatigut meeqqat isummeqataanissaannut atorsinnaasumik periarfissinnagit angerlartitsineq ilaqutariinnillu paarsisartunik taarsiilluni nuutsitsineq amerlasuutigit sivikitsuinnarmillu piffissaqartitsilluni ingerlanneqartartut misissuinerup takutippaa. Meeqqat nuunnissaannut piareersassallugit imaluunniit iluamik inuulluaqussallugit periarfissaqarnatik angajoqqaarsiat arlallit misigisimavaat. Tamatuma saniatigut amerlasuutigit kommunip inissiineq pillugu piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu sammiviliinissaq amigaatigisaraa, imaluunniit meeqqat ineriartornerannut angajoqqaarsiat kisimik akisussaaffimmik tiguisartut angajoqqaarsiat oqalutturaat.

Ilaqutariit paarsisartut isumalluutaat ulluinnarnilu inuunerat

Innuttaasunut ukioqatigisaannut allanut naleqqiullugit angajoqqaarsiat kalaallit isumalluuteqarnerusartut misissueqqissaarnermi takutinneqarpoq. Taamaalillutik angajoqqaarsiat 65 %-ii meeqqat atuariata kingornatigut ilinniakkamik naammassininnikuupput innuttaasut sinnerini ukiumikkut peqatigisaasa 50 %-ii taamaattut. Ilaqutariit paarsisartut ikittut meeraallutik angerlarsimaffimmini aangajaarniutitik atornerluineq imaluunniit nakuuserneq misigisimavaat amerlanerpaallu misigisimapput annertunerusumik nappaatinik, aangajaarniutitik, nikallunganermik imaluunniit kamannermik ajornartorsiuteqarnatik massakkut ilaqutariittut inuunertik toqqissisimanartusoq.

Angajoqqaarsiat amerlanersaat ilaqutariittut paarsisartut sulinermi saniatigut nammineq suliffeqarput (80 %) affaallu meeqqanik inuusuttunillu sullissinermik, isumaginninnermik imaluunniit inunnik ikiuinermi suliffeqarlutik, tamannalu angajoqqaarsiatut suliamut tunngasut patajaallisarneqarneranut peqqutaqataasinnaavoq. Affaat ataatsimik meerarsiaqarput, sisamararterutaat marlunnik sisamararterutaallu pingasunik amerlanerusunilluunniit meerarsiaqarlutik. Angajoqqaarsiat agguaqatigiissillugu 51-inik ukioqarput.

Angajoqqaarsiat affangajaat ukiut arfineq pingasut sinnerlugilluunniit misilittagaqarput, ilaqutariillu paarsisartut ilarpassui ukiut ingerlanerini amerlasuunik meerarsiaqartarsimapput. Tamanna ilaatigut angajoqqaarsiat akuttunngitsumik sivisuumik inissiivittut atuuttarnerannik ilutigalugulu pinasuartumik inissiinerni aamma oqilisaassinermut ilaqutariittut inissiivigineqartartutut atuuttarnerannik peqquteqarsinnaavoq, taamaalillutillu ataatsikkoortillugit meeqqanik ukiorpaalussuarnik najortigisaminnik aamma meeqqanik ulluni, sapaatip akunnerini qaammatiniluunniit marlussuinnarni, paarsaqartarlutik meeqqap angerlartinneqarnissaata tungaanut imaluunniit ataavartumik inissiivissamik nassaarnissap tungaanut paarsaqartaannarlutik. Taamaattoq aamma ilaqutariinnut paarsisartunut pilersaarutaasumik inissiinermi qulaajaanerup iliuusissanullu pilersaarutip amigaataasimanagerat

pissutaasinnaavoq, tamatumalu meeqqat angajoqqaarsiallu imminnut tulluarnersut pillugit ajunngitsumik paasinninnissaq ajornakusuulersittarppaa, arlalitsigullu inissiinerit kommunimit nalaatsorpassisumik ingerlanneqartarnerat tamatuma kingunerisarlugu.

Kalaallit ilaqutariittut kulturiat inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingaartinneqarnerunerannik tunngaveqartoq ilaqutariit ilaqutariit paarsisartutut atuuttut inuiaqatigiinni kalaallini amerlassusiisa qaffasissusiatigut erserpoq, aamma ilaqutariinni paarsisartuni arlalinni ilaquataavissutut, ilaqutavissiatut, ilaqutartaatut aamma ilaqutariittut paarsisartutut killigititaasut erseqqinneq ajorput. Ilaqutariit paarsisartunngornermut pissutaasut pingaarnert pingasut ataatsimut isigalugu ilaqutariittut kulturip taassuma iluaniipput. Siullermik eqimattaqarpoq meeravissartaarumallutik imaluunniit, nammineq meeqqamik nuunnerisa kingornatigut imaqannginnermik misigisimanermut taarsiinnaasumik ilaqtaminni meerartaqarumallutik, ilaqutariittut paarsisartutut inuunermik aallartitsisartunik. Tulliupput eqimattat qanigisat meeraannik isumaginnikkusunneq pingaarnertut pissutigalugu ilaqutariit paarsisartunngorsimasut, taakkulu akuttunngitsumik meeqqamut paarisaminnut aataa/aanaajusarput imaluunniit assaajaasarlutik. Eqimattat kingullit tassaapput ilaqutariit paarsisartut meeqqanut aarlerinartorsiortunut allamut sumukarfissaqanngitsunut isumaginnittuujumanerminnik kissaateqartut. Pissutaasut taakku pingasut angajoqqaarsianut ataasiakkaanut ataatsikkut atuussinnaasarput piffissallu ingerlanerani allanngorsinnaallutik. Ilaqutariit paarsisartut ataasiakkaat meeqqamik paarsinissaminnut pissutaat kommuniq ilaqutariinnut paarsisartunut suleqatiginninniarnernut pingaaruteqarsinnaavoq, tassami meeqqat sorliit ilaqutariinni paarsisartuni assigiinngitsunik pissuteqartuni inissinneqarsinnaanerit assigiinngissuteqarsinnaavoq, aamma ilaqutariit paarsisartut meeqqanik sullissinerminni periaatsinik qanoq ilisimasaqartigineri assigiinngiaarsinnaasarput.

Angajoqqaarsiat nalinginnaasumik meeqqanik aarlerinartorsiortunik ikiuerusunnermik tunngaveqartut, suliassaminnut inuussutissarsiutigalugu sulisutut periaaseqartut, meeqqat ineriartornerini ikiorniarlugit tatiginninneq attaveqarnissarlu anguniarlugit sianisumik misigisassaasunik, takuneqarsinnaasunik aamma oqaatsitigut periaatsinik atuisarlutik oqaluttuaraat. Ilaqutariit paarsisartut ilaqutariinni meeraqartuni inuuneqarnissamik kissaateqarlutik imaluunniit eqqarlit meeraannik isumaginninnissamik kissaateqarlutik ilaqutariit paarsisartunngortut, ilaquataasutut iliornerusarput periaatsillu eqqarsaatigivallaartarnagit. Periaaseq attaveqarnissamut ineriartortitsisinnaasoq qanimullu oqaloqatiginninnissamut periarfissiisoq, ilaqutariit paarsisartut qanorluunniit pissuteqaralarunik ataatsimoorussa, nuannaralugulu oqaluttuarisaat tassaavoq pinngortitami pisuttuaqatigiinneq, taamaaliornermimi atassuteqaatit tatiginninnerillu ineriartortinnissaannut eqqissisimaneq katerisimaarnerlu immikkut ittunik pissutissaqalersitsisarpoq.

Angajoqqaarsiat arlallit nalinginnaasumik meeqqat inooqatigiinni, suliat tungaasigut misigissutsitigullu ineriartornissaannut tapersersussallugit piareersimalluartutut misigisimapput. Attaveqatigiilernissamut ineriartortitsinermut, iluseqarnissamik pilersitsinermut aamma meeqqat angerlarsimaffimmi avataanilu ineriartornissaannut tapersersussallugit naammaginantumik piginnaasaqarlutik ilaqutariit paarsisartut oqaluttuarput. Paarlattuanik meeqqanut suliarisarialimmik nalaassimasaminnik kingunerlutsitsisunut, inuusuttunut mianersuaallortumik pissusilersortunut meeqqallu angajoqqaaviinik suleqatiginninniarnerninnut naleqqiullugu pingaartumik unammilligassaqarlutik misigisimapput.

Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassa qarfiimmik ingerlatsineq

Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassa qarfiup ingerlanneqarneranut naleqqiullugu meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimasut amerlassusaat katillugit kiisalu meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut amerlassusaat kommunit akornanni assigiinngiaartut, soorlu aamma Kommuneqarfik Sermersuup kangiata kitaatalu akornanni assigiinngiaartut nalunaarusiap takutippaa. Inissinernut tunngatillugu, paaqqinninnerit nammineq aaqqissuussat eqqaassanngikkaanni, Kommune Kujalleq amerlanerpaanik inissiisimavoq, tassami innuttami meerartaasa 6 %-ii angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarsimapput, taakkunanngalu 4 %-ingajaat ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarsimallutik. Kommunini avannarpasinnerusuni Qeqqata, Avannaata kommuniini aamma Kommuneqarfik Qeqertalimmi inissisimanagerat illua'tungaaniipput taakku innuttamik meerartaasa 3-4 %-ii angerlarsimaffiup avataanut inississimagamikkitt – taakkunannga 2,4-2,7 %-it ilaqutariinni paarsisartuni paarineqarlutik. Allanngorarnerilli annerpaat Kommuneqarfik Sermersuup iluaniipput, tassa Sermersuup kangiani inissinneqarsimasunit amerlanerpaammata, tassani meeqqat tamakkerlutik amerlassusiisa 10,5 %-ii angajoqqaarinngisaminni inissinneqarsimallutik, (taakkunannga 6,2 % ilaqutariinni paarsisartuni paarineqarlutik), Sermersuulli kitaani inissinneqarsimasut 4,3 %-iullutik (taakkunannga 1 %-ii ilaqutariinni paarsisartuni paarineqarlutik) taamalu nuna tamakkerlugu agguaatigiissillugu amerlassusaat amerlaqatigalugit, aamma meeqqat ilaqutariinni paarsisartuni paarineqartut eqqarsaatigalugit inissinneqarsimasut katillugit amerlassusii eqqarsaatigalugit annikillutik. Kommunini sumiiffinnilu assigiinngissutsinut pissutaasinnaasut tassaapput sumiiffimmi isumaginninnikkut ajornartorsiutit annertussusii, ilaqutariinnut paarsisartunut inissinissamat periarfissanik allanik neqerooruteqartoqarneq (ass. ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aamma pitsaaliuineq eqqarsaatigalugu ilaqutariinnik katsorsaaneq) kiisalu ilaqutariinnut paarsisartunut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiimmu inissiisarnerup atorneqartarnera eqqarsaatigalugu kommunini sumiiffinnilu aalajangersimasuni suleriaatsit kulturillu assigiinngissusiisa katiterneqarnerat.

Taassuma saniatigut aamma nunap immikkoortuini nammineq aaqqissuussamik inissiisarnerup allanngorartumik atorneqartarnera takuneqarsinnaavoq, Sermersuup kangiani taamatut inisseeriaaseq amerlangaatsiartunit atorneqarpoq, kisianni ass. Kujallermi aamma Avannaata Kommuniani ikikannersuullutik. Assigiinngitsumik ilaqutariinnikkut kultureqarneq tamatumunnga pissutaasinnaavoq, kommunillu paarineqartussat inissinneqartussat akuersissuteqarfiginissaannut suliata sumut killissimanagerisa assigiinngiaarnerannik pissuteqarsinnaalluni.

Allaaserineqartut ilaqutariit paarsisartuunissaminnik pingaartitsillutik inississimasut amerlassusiat annertuvoq, annertuumilli pisariaqartitsineq pissutigalugu ilaqutariinnik paarsisartussanik pissarsiortaraluarlutik, ass. Facebookikkut tusagassiutinilu annoncinik ikkussinikkut, ilaqutariit paarsisartut suli amigaatigalugit kommunit misigisimapput. Pingaartumik meeqqanut inuusuttunullu assigiinngitsunik inuttut ajornartorsiuteqartunut ilaqutariit paarsisartut amigaataapput. Ilaqutariit paarsisartut kommunillu aningaa-sarsiartitaasut annertussusii pissarsinissamat akimmiffittut tikkuarpaat. Sulisussarsiortarnikkut ajornakusoorutitut pissutaataasooq alla tassaavoq kommunimik suleqateqarneq ilaatigut ajornakusoorinnaasartoq misigisimagamikku ilaqutariinni paarsisartunit assigiinngitsunit erseqqissarneqarpoq.

Nalinginnaasumik kommunit paarsaqarsinnaanermut akuersissutinut pappiaqqat uppenarsaatit pisariaqartut aanissaat eqqumaffigaat. Ukiuni kingullerni ilaqutariinnut paarsi-

sunut isumaqatigiissutinik suliaqarneq persuarsiuutigivallaanngikkaluarlugu ingerlatsinermit massakut annertunerusumik isumaqatigiissutivinnik atuilersimallutik kommunit ilaasa oqaluttuaraat. Tamatuma ilaqutariinnut paarsisartunut ilimagisanik tulluarsaaneq kommuninut oqinnerulersippaa. Nammineq isumaqatigiissutigalugu meerarsiaqarnernut akuersissuteqarnissamik suliaqarneq kommunit malillugit sulisussanik amigaateqarneq pissutigalugu kigaatsumik ingerlavoq. Tamatuma saniatigut meerarsiaqarnerni ataasiakkaani meeraq iserteriikatakkangat akuersissut aatsaat takkuttartoq angajoqqaarsiat uparuarpaat. Taamaalilluni inatsisip atortuulersinneqarnerani ataasiakkaani amigaateqartoqarpoq, tamannalu misissuinermit paasissutissanit pigineqartunit tunngavilersorneqarpoq.

Inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut aamma kommunip aqqissuussaanik ilaqutariit paarsisartut 80 %-iinit amerlanerit ilaqutariittut paarsisartutut atuunnerminnut atatillugu pikkorissarnernut peqataasimapput. Ilaqutariit paarsisartut akuersissummik tunineqartinnatik tunngaviusumik pikkorissaanermut peqataassasut inatsisimmi allassimavoq, tamannalu kommunini pisortat sulianillu suliarinnittusuliarinnittut nalunngilaat. Kisianni suliat ingerlannerini tamanna qaqutigut pisarpoq, tassami sumiiffinni pikkorissaanerit qaqutiguinnaq neqeroorutigineqartarsinnaammata, aamma akuttunngitsumik meeqqanik paarisassanik ilaqutariinnut paarsisartunut nutaanut inissiinissaq tuaviortumik ingerlanneqartariaqartarpoq. Kommunit angajoqqaarsiallu pikkorissaanerit immikkoortukkaarlugit aqqissuussat naammagisimaarpaat, taakkulu suliniaqatigiiffiup Fairstart-ip Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suleqatigalugu ukiuni kingullerni ingerlattarpei.

Ilaqutariit paarsisartut *"meeqqat ataasiakkaat inissinneqartinnagit paaqqinninnissami suliaassanut peqqissaartumik erseqqissaavigineqarnissaat"*, kommunit qulakkiissavaat soorlu aamma meeqqamut iliuusissanut pilersaarut ilaqutariinnut paarsisartunut tunniunneqassasoq. Kisianni akuttunngitsumik meeqqat sukkaasumik inissinneqartartut meeralu pillugu paasissutissanik naammattunik tunineqartaralik – tassa iliuusissanut pilersaarummik allassimasumik imaluunniit persuarsiuunngikkaluartumik oqaatsitigut ilisimatinneqartaralik angajoqqaarsiat ilarpassuisa misissuinermit peqataasut oqaatigaat. Iliuusissanut pilersaarutit nutartigaasimanngitsut angajoqqaarsiat aamma akuttunngitsumik misigisarpaat. Meeqqanik inissinneqarsimasunik minnerpaamik ukiumut marloriarlutik nakkutilliisassallutik kommunit ilisimaarivaat. Nakkutilliartornerilli akuttusoorujussuarmik pisinnaasartut angajoqqaarsiat oqaatigaat.

Assersuutigalugu siunnersueriaaseq supervision atorlugu siunnersiueqateqarnikkut, oqilisaassivigineqarnikkut aamma meeqqat pillugit pinartunik pisoqarnerani pilertortumik tapersersorneqarnissaq angajoqqaarsiat kommuninut annertunerusumik ikiorneqarnissaq tapersersorneqarnissarlu ujartorpaat. Tapersersuinermit neqeroornissamat periarfissat nunap isorartunerujussuanik unammillerneqartut kommunit misigaat, taamaattumillu illoqarfinni minnerusunik nunaqarfinnilu ilaqutariinnut paarsisartunut tapersersuinissamat neqeroorutit killeqartut. Siunnersueriaatsimik supervisionimik siunnersuinissamat neqeroorutit sulisut paarlakaannerinut annertuumik malussajasut aamma siunnersuisartup allamik suliffittaarsimanagera pissutigalugu neqeroorutit akuttunngitsumik sivitsunngitsaq unitsinneqartartut angajoqqaarsiat apersorneqarnerisa malunnarsisippaat. Ilaqutariinnik paarsisartunik oqilisaassinermi atorneqarsinnaasunik annertuumik – soorlu aamma ilaqutariinnik paarsisartunik – amigaateqarneq pissutigalugu oqilisaassinermut tunngatillugu kommunit amerlanerpaat oqilisaassinermik neqerooruteqarnissaq ilaatigut ajornakusoortippaat.

Kommunit tamarmik ilaqutariinnut sullissivikkoorlugu imaluunniit inuusuttunut siunnersuisarfitsigoorlugu meeqqat inuusuttullu aarlerinartorsiorlut pillugit siunnersorneqarnissamat

aamma tapersorneqarnissamut neqerooruteqarput, taakkulu aamma meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit innersuussutigineqarsinnaapput, kommunillu arlallit inuusuttunut inissinneqarsimasunut 18-inik ukioqalereersimasunut suliniuteqareermermi malitseqartitsinissamik neqerooruteqarput. Taamaattoq meeqqat inissinneqarsimasut inuttut ikiorneqarnissamik immikkut pisariaqartitsisut, ilaqutariilli paarsisartut ikiuinissaminnut sakkussaqaarfiginngisaat, kommunini sulisut aamma angajoqqaarsiat malillugit oqartussanit arlaleriarlutik arajutsineqartarput.

Ilaqutariit paarsisartut amerlasuut kommuninik suleqateqarneq amigaateqartutut misigisarpaat. Allakkatigut oqarasuaatikku sulianik suliarinnittunut attaveqarniarneq, sulianik suliarinnittut suliarinnittut akuttunngitsumik paarlakaattarnerat, pisullu ilaanni meeqqat nutaat inissinneqarnerini aamma inissiinernik nuutsitsinermi angerlartitsinermilu sulianik ingerlatsineq kigaatsoq aamma atorfimmi naammanngitsumik pikkorissuseqarneq, taakku ajornartorsiutitut misigisarpaat.

Inuusutissarsiutigalugu, kommunip aaqqissuussaani imaluunniit nammineq aaqqissuussamik ilaqutariittut paarsisartuuneq apeqqutaatillugu, ilaqutariit paarsisartut malittarisassat assigiinngitsut malillugit akissarsitinneqartarput/paaqqinninersiutisiaqartarput. Meeqqamut ataatsimut qaammammut 21.607 kr.-nik – meeqqanut arlaliutillugit meeqqamut ataatsimut 16.540 kr.-nik inuusutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut isumaqatigiissutit malillugit akissarsitinneqartarput. Ilaqutariit paarsisartut kommunikkoortut 119-t 70 % -iisa missaat tunngaviusumik paaqqinninersiutisiaat meeqqamut ataatsimut 5.134 kr.-iusut pisarpaat. Ilaqutariit paarsisartut 80 %-ii isumaqarput paaqqinninersiutisiaat annikippallaartut, tamatumalu saniatigut meeqqap pilersornissaanut aningaasartuutunut nerisassarsiutissat atorlugit matussusiinissamut ajornakusoortitsillutik misigisarpaat. Kommunini suliaqartut akornanni paaqqinninersiutisiaat allanngorartut tunniunneqarnissaannut malittarisassat nalornissutigineqarput, taakkunanimi meeqqanut immikkut unammilligassalinnut tunngaviusumik paaqqinninersiutisiaat arfineq-marloriaataat tikillugit tunniunneqarnissaat periarfissaavoq. Ilaqutariinnut paarsisartunut piumasaqaatinik erseqqinnerusunik tunniussinnaanissamik periarfissat nutaat paaqqinninersiutisiaanut assigiinngisitaartunut atassuserneqarnissaannut periarfissat kommunit ataatsimut isigalugu tikilluaqqaat, tamatumalu saniatigut ilaqutariinnik paarsisartunik sulisussarsiortarneq attassiinnartarnerlu ilaqutariinnut paarsisartunut paaqqinninersiutisiaanik qaffaanerup ajornannginnerulersissagaa isumaqarlutik.

Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaarfiup ineriartortinnissaa pillugu maluginiagassat

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaarfik pillugu qulaajaaneq tunngavigalugu VIVE ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaarfiup patajaallisinnissaanut qulingiluanik innersuussuteqarpoq. Kalaallit meeqqat amerlanerusut avatangiisini toqqissisimasuni aalajaatsunilu peroriartornissaasa pitsaanerpaamillu ineriartornissaminnut periarfissinnissaasa qulakkeernissaat innersuussutini ataatsimut anguniarneqarpoq.

1. Siusissukkut iliuuseqarneq aamma meeqqanut ilaqutariinnullu sullissivimmi pitsaaliuinermik suliaqarneq patajaatsoq ass. ilaqutariinnut sullissiviit aqutigalugit

Piffissaq ungasissoq isigalugu, Kalaallit Nunaanni inissiisarnerup allanut naleqqiullugu annertuup, annikillisarmissaa anguniarlugu. Assersuutigalugu siusissukkut ilaqutariinnut

aarlerinartorsiortunut katsorsaanerup aallartinneratigut angajoqqaat ilaqutariillu meeqqaminnik isumaginninnissamut piginnaasaat atugarisaallu patajaallisaavigineqassapput. Nalunaa-rutiginninnerit piffissaq eqqorlugu suliarineqartarnissaat aamma ilaqutariit aarlerinartorsiortut ilaqutariittut Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut sullissivinni katsorsarneqarnissaat innersu-ssummi pisariaqarpoq ukkatarissallugu. Ilaqutariit aarlerinartorsiortneranni pissutsit peqqissutsimut, ineqarnermut, aningaasaqarnermut aamma isumaginninnermut tunnga-ssuteqartut pineqarmata, systemit assigiinngitsut ilaqutariit pillugit oqaloqatigiinnissaat pingaaruteqarpoq, taamaalilluni ajornanngippat angerlarsimaffeqannginneq imaluunniit angajoqqaat tarnikkut ajoquteqarnerat katsorneqarsimanngitsoq pissutigalugu meeqqat angerlarsimaffiup avataani inissinneqarnissaat pinngitsoortinneqarniassammat.

2. Meeqqanut ukiukinnerusunut ajornartorsiuteqarpallaanngitsunullu ilaqutariit paarsisartut pingaaruteqarnerusumik inissisimanissaat

Meeqqat ukiukinnerusut meeqqallu ajornartorsiuteqarpallaanngitsut, inunnet isumassuisunut aalajaatsunut attaveqaaqqullugit ilaqutariinnilu nalinginnaasunik pissusilinni peroriartoqqullugit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniit annertunerusumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsinnaapput. Angajoqqaarsiat ilarpassui allanut naleqqiullugit angajoqqaarsiatut sivisuumik misilittagaqarput nangittumillu ilinniartinneqarnermikkut tapersorsoneqarnermikkullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisutut meeqqanik pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu annikinnerusumik ajornartorsiutilinnik ikiuisinnaapput. Tamatuma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni meeqqat inuusuttullu pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu annertuumik ajornartorsiuteqartut katsorsarneqarnissamillu pisariaqartitsisut inissaqalersissavai. Kisianni inissinneqartartut amerlassusaat appartinneqanngippata, ilaqutariinnik paarsisartunik atuinerup annertunerulerneratigut aamma ilaqutariinnik paarsisartussanik amerlanerusunik pissarsiorinnissaq pisariaqartilissavaa.

3. Paaqqinninnersiutisiat assigiinngisitaartut – ilaqutariinnut paarsisartunut naatsorsuutigisanut attaveqartillugit

Kommuninit suleqataasunit meerarsiaqarnermi tunngaviusumik paaqqinninnersiuteqartitsinerup arfineq marloriaataanik tunniussinissamut malittarisassanik atuneq nalornissutigineqartoq qulaajaanerup takutippaa. Tamatuma saniatigut ilaqutariit paarsisartut eqimattakkuutaat ilaanni amerlanerpaat misigisimasut suliannut naammattumik aningaasarsineq ajorlutik, soorlu aamma meeqqap nerisaqarneranut, atisaanut atortuinullu aningaasartuutitik matuneqarneq ajortut amerlasuut misigisimagaat takusinnaavarput. Paaqqinninnersiutisiat annertussusaat ilaqutariinnit paarsisartunit kommuninilu sulisunit ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaarfimmi ilaqutariinnik paarsisartussarsiornermi ajornartorsiutinut pissutaaqataasutut taaneqartarput. Kisianni kommunini sulisut ilaqutariinnut paarsisartunut erseqqinnerusunik piumasaqaateqartalernissamut assigiinngisitaartunik paaqqinninnersiutisiaqartitsineq nalilimmik illuatungiliinertut isigaat kiisalu ilaqutariinnik paarsisartussanik sulisussarsiornermi oqinnerusumik pissarsisinnaanissamut periarfissaqarnerulersitsisoraat.

Taamaammat paaqqinninnersiutisiat minnerpaaffiisa annertunerusumik suliap ilaqutariit paarsisartut suliassaattut tigusassaattut naatsorsuutigisap annertussusaa naligissagaat, aamma ilaqutariit paarsisartut nerisanut atisanullu aningaasat tigusartagaat aningaasartuutitut piviusunut naleqqutissasut VIVE-p innersuussutigaa. Tamatuma saniatigut periaaseq meeqqat unammilligassaasa, angajoqqaarsianut naatsorsuutigisat paaqqinninnersiutisiallu annertussusiisa akornanni ataqatigiinermik ersersitsisoq atortuulersissallugu aallartisarneqartoq ineriartortinneqassasoq VIVE-p innersuussutigaa. Periaatsimi Kalaallit Nunaanni

meeqqat inuusuttullu inissineqarsimasut unammilligassaat naapittagaat immikkut ittut ilanngullugit eqqarsaatigineqartariaqarput pissutsillu immikkut ittut kalaallit ilaqutariinnerminni kulturiannut tunngasut aamma ilanngullugit eqqarsaatigineqartariaqarlutik.

Kommunip aqqissuussaani nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartut tunngaviummik arfineq marloriaataanik paaqqinninersiutisiaqalersinnaanissaminut periarfissaqalerpata inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut isumaqatiginninniarnikkut atorfinitsineqarsimasunut aqqissuussaq maannakkut atuuttoq aningaasaqarnikkut atuuffimmullu ajornartorsiortitsilersinnaavoq. Taamaattumik taamatut inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnik paarsisartoqarnerup atorunnaariartortinnissaa imaluunniit allanngortinnissaa eqqarsaatigineqarsinnaavoq, kommuninit nalinginnaasumik inissiinermut assigiinngisitaartumik aqqissuussineq peqatigalugu atuussinnaasunngorlugu.

4. Ilaqutariinnut paarsisartunut ilinniartitsineramik, tapersersuineramik, siunnersueriaatsimillu supervisionimik attassiinnarniarneq annertusaanerlu

Ilaqutariit paarsisartut najukkanilu ilaqutariinnik paarsisartoqarnermut siunnersortit ilaqutariittut paarsisartutut sulinermut ilisaritsissutitut immikkoortukkuutaalugu pikkorissartitsisarneq naammagisimaarpaat. Ilinniartitsinerup taassuma ingerlatiinnarneqarnissaa ilitsersuisullu ilinniartitaareersimasut ilaqutariit paarsisartussat amerlanerusut ilinniartinneqarnerinut atorneqarnissaat aqqutissiuunneqassasoq VIVE-p innersuussutigaa.

Angajoqqaarsiat amerlassusaannut naleqqiullugu ikittuinnaat aalajangersimasumik pisartumik siunnersueriaatsimik supervisionimik siunnersorneqartarput. Angajoqqaarsiat tamarmik siunnersueriaatsimik supervisionimik siunnersorneqartarnissamik neqeroofigineqarnissaat anguniartariaqarpoq, aamma angajoqqaarsiat meeqqanik assigiinngitsunik unammilligassalinnik paarisqaartut siunnersueriaatsimik supervisionimik siunnersorneqarnissamik neqeroorutiniq neqeroorutigineqartunut peqataanissaat piunasaqaataasariaqarpoq. Angajoqqaarsiat meeqqanik unammilligassalinnik paarisqaartut meeqqat toqqissisimanermik pisariaqartitaannut qajassuurtumik annertunerusumik tapersersorneqarnissamut oqilisaaffigineqarnissamullu neqeroofigineqartariaqarput.

5. Meeqqamit isikkiviliiffiup aamma inuttut tapersersorneqarnissaannik pisariaqartitsinerup annertunerusumik ukkatarineqarnera

Meeqqat inuusuttullu nammineq pillutik aalajangiinernut peqataatinneqarnissaat pingaaruteqarpoq, aamma meeqqat attaveqarnissamut pisariaqartitsinerat allannguisoqartillugulu misigisaat ukkatarineqartariaqarput. Aammattaaq meeqqat inissineqarnerannut atatillugu annertunerusumik inuttut psykologimit tapersersorneqarnissaat anguniarneqarsinnaavoq, tamannami pingaartumik misigissutsikkut artornarsinnaavoq. Kisianni aamma meeqqat ikaarsaariarnerup nalaanut pineranni annertunerusumillu kinaassutsiminnut, ilaqutariinnikkut pissutsinut siunissamullu apequtissaqalernerminni nalaanni inuttut tapersersorneqarnissaq pingaaruteqarsinnaavoq.

6. Inatsisunik atuuttunik atortuulersitsineq erseqqissaanerlu

Inatsisip 2017-imeersup atortuulersinneqarnissaanut arlalitsigut pitsaanerulersitsisoqarsinnaavoq kiisalu inatsimmik atuuttumik erseqqissaasoqarsinnaalluni. Ilaatigut uani pineqarput akuersissuteqartarnerit, isumaginninnermi sullissinnermi misissuinerit, ilaqutariit paarsisartunngortussat suliassaannik ilitsersuineq, iliuusissanut pilersaarutiniq suliaqarnerit, kommunip meeqqanik ilaqutariinni paarsisartunillu nakkutiginninnera, ilaqutariinnut paarsisartunut paaqqinninersiarititaatut assigiinngisitaartinneqarnissaannut periarfissaq

kiisalu nammineq aaqqissorlugu aamma attaveqarfanni inissiinerit pillugit akuersi-ssuteqarfiginissaannut malittarisassat.

Taamaalilluni nutaanik inatsisiliorneq pisariaqartinneqarpasinngilaq, kisianni atuuttumik pitsaaneruseq malinninnissaq pisariaqartinneqarnerulluni. Kingusinnerusumi allassimasoq malillugu tassani kommunini sulisut pingaaruteqarluinnarput, aammali Namminersorlutik Oqartussat allakkatigut attaveqarnermigut isumasioqatigiissitsinermigullu ass. inatsisiliorneq massakkut atuuttoq pillugu, naalagaaffiup suliniutai pillugit susassaqaqfimmilu ilisimasat nutaat pillugit kommuninut ilisimatitsisarsinnaanera naleqqussinnaavoq. Taamaalilluni aamma kommunit suliassaqaqfiilluunniit misiliillutik suliffeqaqfiliortut suliassaqaqfimmiluunniit nutaaliortut, inerniliussat pillugit saqqummiussisarnissaminnut periarfissaqaqalersinnaassapput.

7. Qitiusumit nakkutilliinermik ingerlatsiviup patajaallisaavigineqarnera aamma kommunit suleqatigiinnerat

Inatsisip atortuulersinneqarnissaanut nakkutiginninnermi kajumissaarinermilu sakkut ilagaat Namminersorlutik Oqartussat nammineq suliniutaat qitiusumik nakkutilliiviup suliqaqarneratut ilusilik. Taamaattoq ullumikkut nakkutilliinermik suliqaqarnerup akulikinnera annertussusaalu annertuumik killeqarpoq. Taamaalilluni qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviup patajaallisaavigineqarnissaa innersuussutigineqarsinnaavoq, taamaalilluni nakkutilliisut isumalluutit imminnut tunniunneqartut iluini nakkutilliinermik sulianik amerlaneruseq akulikinneruseq naammassinnissinnaanissaminnut piginnaaneqalersinneqarnissammata.

Taamatut sulinermi qitiusoqarfiup kommunillu akornanni oqaloqatigiittarneq pingaaruteqassaaq. Tamatumani saniatigut kommunimik aaqqissuussaaneqarsumik suleqateqarnermik iluaqutaasumik sulissuteqartoqarsinnaavoq, taamaattoqassappallu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik ataqatigiissaarisuussinnaavoq ukiumullu ataasiarluni isumasioqatigiissitsisaruni.

8. Kommunit isumaginninnermut ingerlatsiviini attassiinnarnissaq, inuttassarsiuineq aamma piginnaasanik qaffassaaneq

Kommunini sulisussanik ilinniarsimasunik inuttassarsiuinermik attassiinnarniarnermilu ajornartorsiutaasinnaasut ataatsimullu isigalugu sulisoqarnikkut aalajaatsumik ingerlatsinissap qulakkeerneqarnissaanut ajornartorsiortitsimmata Kalallit Nunaanni ullumikkut nalinginnaasumik misilittagaavoq. Suliassaqaqfanni isumaginninnermut tunngasuniinnaanngitsoq kisianni aamma suliassaqaqfanni allani VIVE-p misissussallugit periarfissaqaqfigisimasaani tamanna atuuppoq.

Piukkunnaateqartunik sulisoqarneq ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqfimmut anguniakkat piviusunngortinnissaannut pingaaruteqarluinnarmat, kommunini isumaginninnermut ingerlatsiviit pitsanngorsarneqarnissaannik suliap suli ingerlateqqinneqarnissaa sulissutigineqassasoq innersuussutigineqassaaq. Ataani allaaserineqartut malillugit aningaasaliinerup ilaneqarnissaa ilimagineqarsinnaavoq, kisianni aamma kommunit ataasiakkaat sulisoqarnikkut politikiat ineriartortitsinerallu aamma sulianik sularinnittunut allanut atugassarititaasut apeqqutaapput.

9. Aningaasaqarneq patajaallisagaq

Aningaasaqarnermut inatsisip ukiumoortut malillugit ukiut ingerlanerini ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaqfimmut aningaasaliisoqartarpoq, ilaatigut ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortit pillugit. Taamaattoq suliniutit isumaliutigisallu siuliini taaneqartut nangillugit sularineqassappata immikkut ittumik ilassutinik aningaasaliinissaq pisariaqarsi-

nnaavoq. Tamanna soorunami Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermut aqutsinerup sinneranut, aningaasanut inatsisissamik sulinermut il.il., atatillugu isigineqassaaq tamannalu VIVE-p soorunami nalilersimangilaa.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniit ilaqtariinnut paarsisartunut sulianik nuuittisogarsinnaalersillugu ilaqtariinnik paarsisartussanik ima amerlatigisunik pissarsinissaq iluatsissappat, taava tamanna aningaasanik aqutsinermi atorluanaanissamik periarfissaqalersitsissaaq, tassami paaqqinnittarfinnut inissiineq ilaqtariinnut paarsisartunut inissiinermit akisuneroqimmat.

Qulaajaanermi paasissutissat periaatsillu

2020-mi aasami ukiamilu ilaqtariinnut paarsisartut suliassaqaarfimmik qulaajaanermi paasissutissat amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut atorlugit paasissutissat katersorneqarsimasut aallaavigineqarput, tassanilu kommunit tamarmik 5-iusut illoqarfiit minnerit nunaqarfiillu, illoqarfiit annerit aamma illoqarfiit pingaarnersaat ilaapput. Kommunini ilaqtariit paarsisartut tamakkerlugit nalunaarsorneqarneri, angajoqqaarsiat akornanni apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat tunngavigalugit misissuineq, aamma kommunini pisortanik sulianillu suliarinnittunik suliarinnittunik, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi sulisunik aamma angajoqqaarsianik inuusuttunillu 15-28-nik ukiulinnik, ilaqtariinni paarsisartuniittunik imaluunniit ilaqtariinni paarsisartuniissimasunik apersuinerit uani pineqarput.

Katillugit meerarsiat 450-it ilaqtariinni paarsisartuni 281-ini najugallit pillugit kommunimit paasissutissat katersorneqarput. Ilaqtariinnit paarsisartunit taakkunannga 229-t mail imaluunniit sms aqutugalugu elektroniskiusumik apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissamik nassitsivigineqarsimapput. 84-it immersugassami imminnut pillutik apeqqutit akisimavaat, 76-it meerarsiaq/meerarsiat paarisatik pillugit apeqqutit akisimallugit. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq meeqqanut inuusuttunullu 0-23-nik ukiulinnut siunnerfeqarpoq, kisiannili 18-23-t ukiullit pillugit akissutit ikippallaarnerat piussutigalugu misissueqqissaarnerit annertunerpaartaani taakkua ilaatinneqanngillat. Taamaalillutik meeqqanit 0-17-inik ukiulinnit 463-iusunit 124-t pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut paasissutissanik tunisippat, taakku 2020-mi ilaqtariinni paarsisartuni kalaallini najugaqarsimapput. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat 31 %-ii qallunaatut akineqarsimapput, 69 %-ii kalaallisut akineqarsimallutik.

Ilaqtariit paarsisartut massakut inooqatigiinni aningaasaqarnikkullu pissutsit ataqatigiis-sinneqarneranni aningaasaqarnerat aamma ilaqtariinnikkut inissisimanerat, ilaqtariit paarsisartut peroriatorsimanerat aamma ilaqtariittut paarsisartuunermi misigisaat/misilittagaat, kommunimik suleqateqarnermik qanoq misigisimanerat aamma suna pillugu ilaqtariit paarsisartunngorsimanerat pillugu apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq apeqqutinik imaqarpoq. Meeqqanut tunngatillugu ilaqtariit paarsisartut aperineqarput meeqqap inissinneqarneranut suut peqqutaanersut, meeqqat inissinneqarnerisa ingerlanerannut tunngasunik, atugarissaarnerinut, pissusilersornerinut aamma atuarnermut pissusaannik tunngasunik kiisalu meeqqat ilaqtutaminut ataqatigiinnerinut tunngasunik.

Meeqqat pillugit apeqqutigineqartut ilarujussui VIVE-p ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqaarfimmik misissuineranut aamma ilanngunneqarsimapput, tassani taamanikkut Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni 22-usut ilaanni

meeqqat najugaqarsimasut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat 2019-imi sulisunit immersorneqarsimapput. Ilaatigut meeqqat atugarissaarnerat pillugu misissueqqi-ssaarnerni amerlasuuni uuttorneqarsinnaasuni meeqqat taakku 124-t ilaqutariinni paarsisartuniittut meeqqanut 0-17-inut ukiulinnut 2019-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi najugaqarsimasunut taamaattumik sanilliunneqarput.

Paasissutissat ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut Nuummi, Tasiilami Nuuk, Tasiilaq, Qaqortumi aamma Maniitsumi tikeraarluni apersuiartornernut atatillugu katersorneqarput, kiisalu ilaqutariinnik paarsisartunik aamma kommunini suleqataasunik Ilulissaniittunik, Aasianniittunik aamma Sisimiuniittunik oqarasuaatikkut videokkullu apersuinikkut katersorneqarlutik. Katillugit apersuinerit naammassineqartut ukuupput: ilaqutariit paarsisartut 26-t, inuusuttut 8-t, ilaqutariinni paarsisartuni najugaqartut imaluunniit najugaqarsimasut, kommunini pisortat sulianillu suliarinnittut 22-t, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi suleqataasut 5 kiisalu suliassassaqaqarfimmi suleqataasut allat 6. Ilaqutariinnik paarsisartunik inuusuttunillu apersuinerit qallunaatut imaluunniit kalaallisut ingerlanneqarput, kommuninili suleqataasut qallunaatut apersorneqarlutik.

1 Aallaqqaasiut

1.1 Misissuinerup siunertaa

Kalaallit Nunaani ilaqtariinnut paarsisartunut suliassa qarfiup patajaallisarnissaanik qulaajaanermi matumani siunertarineqarpoq, taamaalilluni meeqqat inuusuttullu ilaqtariinni paarsisartuni inissinneqartut atugarissaarlutillu sapinngisamik pitsaanerpaamik ineriartorniassammata. Qulaajaaneq Kalaallit Nunaanni ilaqtariinnut paarsisartunut suliassa qarfimmik patajaallsitsisinnaasunik suliniutinik aalajangersimasumik tunngavissiissaaq kiisalu suliassa qarfimmi Danmarkimi Socialstyrelsen Kalaallit Nunaannilu Isumaginninnermut Aqutsiso qarfiup akornanni suleqatigiinneq patajaallisissallugu.

Meeqqat atugarissaarnissaannut ineriartornissaannullu pitsaanerpaamik ikiorniarlugit periarfissa qarnerinut, ilaqtariit paarsisartut eqqortunik tunngaveqarnerisut aamma sinaakkutissaqartitaanersut apeqqutaavoq. Kalaallit Nunaanni kommunit tamatuma eqqortinnissaanut akisussasuupput, aamma meeqqat ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqartut pitsaasumik atugarissaarnissaannut aamma pitsaanerpaamik ineriartornissaannut periarfissa qarnerissaasa qulakkeerreqarnissaannut akisussaasuullutik.

Misissuineq manna tamatuma kingunerisaanik siunertarisanut sisamanut avinneqarpoq. Misissuineq:

1. meerarsiat qanoq ittuunerinik pisariaqartitaannillu qulaajaassaaq
2. angajoqqaarsiat piginnaasaannik aamma angajoqqaarsiatut inuunermik misiginninnerannik qulaajaassaaq
3. ilaqtariinnut paarsisartunut suliassa qarfimmi kommunit sulisaasiannik qulaajaassaaq – matumani inatsisip 2017-imeersup atortuulersinneqarnera ilanngullugu
4. suliassa qarfiup ineriartortinnissaanut innersuussuteqassaaq.

Ilaqtariinnut paarsisartunut suliassa qarfimmut tunngasut misissuinerup annertunerpaamik ukkataraa taamaammallu suliassa qarfiit suliassa qarfiup sanianiittut assersuutigalugu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasut pillugit imaluunniit meeqqanik nalunaarutiginnittarnerni nalinginnaasumik suleriaatsit iserfigissanagit. Siusinnerusukkulli ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassa qarfik VIVE-mit nalunaarusiami 2020-mi saqqummersinneqartumi allaaserineqarsimavoq (Dahl, Kloppenborg & Pedersen, 2020). Taamaalilluta nalunaarusiamit tassangga inerniliussat ilaqtariinnik paarsisartoqarnermut suliassa qarfimmut naleqquttut nalilernerqarpata, nalunaarusiamit paasissutissanik misissueqqissaarnernillu tigusinissatsinnik periarfissa qarpuq.

1.2 Nalunaarusiap sannaa

Ilaqtariinnut paarsisartoqarnermut suliassa qarfik siullermik ilaqtariit paarsisartut kalaallit ilaqtariittut kulturianni immikkut inissisimanagerat inuiaqatigiinnilu kalaallini ilaqtariit paarsisariaatsit assigiinngitsut suuneri kapitalip aallarniutaasup sinnerani ilisaritinneqarput. Ilaqtariinnut paarsisartunut suliassa qarfik pillugu siornatigut qulaajaaneq 2012-imi ingerlanneqartoq aamma meeqqanut suliassa qarfik pillugu Kalaallit Nunaata Danmarkillu suleqatigiinnerat qulaajaanerup matuma ingerlanneqarnera ilutigalugu aamma ingerlasoq

tulliullugu allaaserineqarpoq. Suliassaqarfimmi inatsisit maanna atuuttut allaaserineqarnerinik kapitali naggataagut naammassineqassaaq.

Nalunaarusiami paasissutissat amerlasuut paasissutissallu ilisimatusarnermi periaatsit atorineqartartut atorlugit katersorneqartut tunngavigisaat kapitali 2-mi nassuiarneqarput, taakkulu uppersaatinik pioreersunik, kommunit nalunaarsugaannik, apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissanit paasissutissanik katersanik ilisimatusarnermilu periaatsit atorineqartartut atorlugit apersuinernik imaqarput.

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuni kalaaliusuni kapitali 3-mi allaaserineqarput. Uani meeqqat inissinneqarnerinut pissutaasut, meeqqat inissinneqarnerisa ingerlanerat, ilaqtaminnut ilaqutariinnullu paarsisartunut attaveqarnerat, pissusilersornerat atugarissaarnerallu kiisalu atuarnerat ukkatarineqarput.

Ilaqutariit paarsisartut piginnaasaat, ilaqutariittut pissusaat, alliaartorsimanerat kiisalu meeqqanik suliaqarnermik nammineq nukittuffimminik ajornartorsiutininnillu misigisimanerat kapitali 4-mi ukkatarineqarput.

Suliassaqarfimmi kommunit inatsisinik atortuulersitsinerat, aamma meeqqap atugarissaarnissaata ineriartornissaatalu qulakkeerneqarnissaanut kiisalu ilaqutariit paarsisartut ikorfartorneqarnissaannut, ilaqutariit paarsisartut kiisalu kommunini pisortat sulianillu Kapitali 5-imi ukkatarineqarpoq. Uani ilaqutariinnik paarsisartunik nutaanik pissarsiniarneq akuersissuteqartarnerlu, ilaqutariit paarsisartut ilinniartinneqarnerat siunnersorneqarnerallu, isumaginninnermi sullissinermik misissuinernik suliaqarnerit aamma iliuusissanut pilersaarutit, nutaanik inissiisoqartillugu akuersissuteqarnerit aallartitsinerillu, ingerlaavartumik nakkutillinerit meeqqanut iliuusissanut pilersaarutit ingerlaavartumik nutarterneri, angajoqqaarsiat oqilisaaffigineqarnissaannut periarfissat, siunnersueriaaseq supervision atorlugi siunnersuineq aamma tapersersuineq kiisalu nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartut kommunimi sulianik suliarinnittut ilaqutariinnullu paarsisartunut siunnersortit akornanni attaveqatigiinneq isiginiarneqassapput.

Misissuinermi misissueqqissaarnermik tunngaveqartunik, suliassaqarfimmut siusinnerusukkut innersuussutaasimasunik aamma piffissaq sivikinnerusoq sivisunerulaartorlu eqqarsaatigalugit suut naammassineqarsinnaanerannut periarfissat pillugit VIVE-p innersuussutaanik inaarutaasumik kapitali 6 imaqarpoq.

1.3 Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni ilaqutariit paarsisartut

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik paarsisartoqarneq ilaqutariittut kultureqarnermut, inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingaartinneqarnerunerannik tunngaveqartumut ilaavoq, taannalu ilaqutariinni amerlasuuni meeqqamik isumassuisut ilaqutariit qaninnerit kisiisa pinnagit eqqarlilli ungasinnerulaartut aamma ilaatillugit nassuiarneqarpoq. Meeqqat peroriartornerannut akisussaaffiup ilaqutariinnut annertusisanut najukkanilu inuiaqatigiinnut agguanneqartarnera ileqquummat, kalaallillu amerlasuut angajoqqaaminnit allaanerusi sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit najugaqarneq meeraanermi misilittagarimmassuk, tamatuma kinguneraa (Nuttall, 2000; Elixhauser, 2018).

Nammineq meeqqap isumaginissaanut periarfissaqanngikkaanni imaluunniit aappariit meerartaarsinnaanngitsut meerartaarnissaannut ikiorusullugit, ilaqutariinni inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingaartinneqarnerunerannik tunngavilimmik

kultureqarneq taanna aamma meeqqanik allanut tunniussinermut ileqqumut (meeqqat tunissutit) tunngaviuvoq,. Taamaallilluni pisortatigoortuunngitsumik inuit namminneq akornanni meeqqap paarineqarnissaa pillugu meeqqamut angajoqqaatut akisussaasuusup nammineq ilaqutariinnik allanik isumaqatigiissuteqartarnera piviusunngortinneqartarpoq. Taamatut inissiinerit sivikitsuusinnaapput – assersuutigalugu ilinniarnermut atatillugu imaluunniit najugaqarnikkut utaqqiisaasumik naammanngitsumik atugaqarneq pissutigalugu – imaluunniit atajuarsinnaapput meeravissiaqalernermik naggaserneqartumik. Kalaallit Nunaanni nammineq isumaqatigiissutit taamaattut taaneqartarput ”nammineq aaqqissukkamik meeqqanik paarsaqartitsitsineq”.

Nunani allani amerlanerni pisartutut aamma pisortatigoortumik inissiisoqartarpoq, tassani meeqqap atugarissaarnissaa ineriartornissaallu qulakkeerniarlugu kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisarmata, ilaqutariillu paarsisartut meeqqamik isumaginninnermut paaqqinninersiutisarlutik. Kommuninit aqutigalugit ilisimalikkagut malillugit ilaqutariinni paarsisartuni inissiinerit amerlanersaat taamaaliornikkut pisarput. Pisortatigoortumik inissiinerni ilaqutariit paarsisartut meeqqamik tiguisinnaanissaminnut eqqortunik tunngaveqarnissaat kommunip qulakkiissavaa, meeqqallu ilaqutariinni paarsisartuni pitsaanerpaamik ineriartornissaminut periarfissaqarnissaa ingerlaavartumik qulakkiissallugu, imaluunniit taakku meeqqanik isumaginninnissaminnut eqqortunik tunngavissaqalerpata, meeqqap angajoqqaaviinut angerlartissavaat..

Pisortanit ilaqutariit paarsisartuutinneqartut akornanni ilaqutariit paarsisartut suussusii assigiinngitsunut pingasunut immikkoortinneqarput. Tassaapput attaveqarfinni inissiinerit, taakkulu ilisaqqunnartumik meeqqamut qanittumik eqqarliusinnaapput aamma kommunip aaqqissugaanik nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartuusinnaapput meeqqamik eqqarlerinngisaminnik tiguisartut. Ilaqutariinnut paarsisartunut taakkununga marlunnet malittarisassat assigiingajalluinnarput, tassa tamarmik akuerineqartussaapput aamma ilaqutariinnut paarsisartunut ilinniartitsinermut peqataanissaminnut piginnaatitaallutillu pisussatitaallutik, ilaqutariittullu paarsisartunut paaqqinninersiutisiaqartinneqassallutik. Illuatungaani ilaqutariit paarsisartut immikkoortinneqarnerisa pingajuannut, inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut naleqqiullugu, soorlu perorsaasutut imaluunniit ilinniartitsisutut siumoortumik naleqquttumik ilinniagaqarsimanissamik, soorlu aamma angajoqqaarsiaasup aappaata aamma suliffeqaruni suliffimminik taamaatitsinissaanik, attaveqarfinni ilaqutariinnut paarsisartunut ilaqutariinnullu paarsisartunut kommunimit aaqqissuunneqartunut piumasaqaatigineqanngillat. Piumasaqaatit taakku inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut atuupput, taakkulu isumaqatigissutit malillugit atorfinitsinneqartarput paarsinerminnullu paaqqinninersiutisiaqartinneqartarlutik (ilaqutariinnik paarsisartunik allaaserinninnerit itisilerisut suliassaqarfimmi inatsisit pillugit immikkoortumi tullinnguuttumi takukkit). Ilaqutariit paarsisartut kommuninit aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut ataavartumik aamma oqilisaassinermi inissiiviusinnaapput. Ilaat taamaallaat taakku ilaanni ataatsimi atuupput, allalli taakku tamaasa pingasut ataatsikkoortillugit atuuffigalugit.

Massakkut ilaqutariinnut paarsisartunut inississinneqartunik kommunit naatsorsuineranni, kommunip nalinginnaasumik inissiisarneri attaveqarfinnilu ilaqutariinni paarsisartuni inissiisarneriit immikkoortinneqanngillat. Kommuninit naatsorsuineri malillugit meeqqat inuusuttullu 0-23-nik ukiullit pisortatigoortumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut katillugit 366-iupput – tassannga ukioqatigiiaat 0-17-inik ukiullit 334-ullutik.

Nammineerluni aqqissuussamik inissiinerit amerlassusii nalornarput, tassami taakku tamatigut kommunalbestyrelsip ilisimasaqarfigineq ajorpai.. Kisitsisini kommuninit pissarsiarisimasatsinnit nammineerluni aqqissuussamik inissiinerit 84-it ilaapput. Tassunga Kommune Kujallermit nammineerluni aqqissuussamik 12-30-inik inissiisoqarsimaneramik naatsorsuutiginnineq ilaavoq, taannalu nalunaarusiap matuma paasissutissanut tunngaviiinut ilanngunneqanngilaq.

Ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinerit saniatigut Kalaallit Nunaanni kommunit aamma meeqqanik inuusuttunillu amerlasuunik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 22-usut ilaannut inissiisarput. 2019-imi ukiut nikinneranni meeqqat inuusuttullu 317 missaat Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimapput – taakkunanga 283 0 – 17-inik ukioqarlutik.

Taamaalilluni meeqqat inuusutullu 767 missaat 0-23-nik ukiullit angajoqqaaminnik allaneersuni najugaqartut missingerneqarpoq. Inuusuttut 18-it qaangerlugit ukiullit aamma nammineq isumaqatigiissutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinerit ilanngunnagit, katillugit meeqqat inuusuttullu 0-17-inik ukiullit 617 angajoqqaaminnit allaanerusuni kommuninit inissinneqarsimapput. Tamanna kalaallit meerartaasa 0-17-inik ukiullit 13.790-iusut 4,5 %-iisa missigaat. (Naatsorsueqqissaartarfik, 2021).

1.4 Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfik pillugu siusinnerusukkut qulaajaanarit

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfik pillugu siusinnerusukkut 2012-imi Deloittemit qulaajaasoqarpoq. Qulaajaanermi uani siullertut suliassaqarfimmi aqqissuussilluarnerup pilersaarusiorluarnerullu patajaallineqarnissaata pisariaqartinneqarnera ersersinneqarpoq, taamaalillugu nalinginnaasumik sulianik suliarinnittarnerup pitsaassusaa qaffanneqarsinnaaniassammata, aamma taamaalilluni kommunit assigiinngitsut akornanni kommuninilu ataasiakkaani illoqarfiit assigiinngitsut akornanni kommunit sulianik suliarinnittarnerat neqeroorutaallu assigiissarneqarsinnaammata. Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat akornanni oqaloqatigiittarfimmik pilersitsisoqassasoq, kommuninilu sulianik suliarinnittartunik ilaqutariinnullu paarsisartunut siunnersortinik sulisussarsiortarnermut, attassiinnarniarnermut piginnaasanngorsaasarmullu Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu periusissiortoqassasoq Deloittep ilaatigut innersuussutigaa. Aamma qitiusumit qulaajaanernut iliuusissanullu pilersaarutitut ilisserusiortoqassasoq Deloittep innersuussutigaa, kommuninilu sulisut qulaajaanernik naammassinnittarnermut ilinniartinneqassasut. Tamatuma saniatigut ilaqutariinnik paarsisartunik sakkortusisamik nakkutillisoqartalissasoq nalunaarusiap innersuussutigaa.

Nalunaarusiami aamma pitsaaliuineramik suliassaqarfiup patajaallisaavigineqarnissaata pingaaruteqarnera taaneqarpoq, taamaalilluni kommunini ilaqutariinnut sullissiviit siamasinnerusumik aqqissuullugaanerumillu meeqqanut, inuusuttunut aamma ilaqutariinnut aarlerinartorsiortunut neqerooruteqarsinnaaniassammata, tassanilu innersuussutigineqarpoq pisuni inissiisoqarnissaanik pisariaqartuni, siusinnerusukkut akuliuttarnissaq taamaalilluni meeqqat angerlarsimaffimmik avataani inissinneqarnerminni ajoquserpallaarsimanissaat pinngitsoortinneqassammata. Tamatuma saniatigut inissiinerni meeqqat inissisimaffiat pisariaqartitaallu annertunerusumik ukkatarineqassasut Deloittep innersuussutigaa, aamma meeqqap ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarneranut atatillugu

soorlu attaveqarfigisartakkamik psykologimilluunniit oqaloqateqartarnernik neqeroorfigineqarnissaa qulakkeerneqassasoq innersuussutinut ilaavoq.

Angajoqqaarsianut paarsisartunut tunngatillugu, naak ilaqutariit amerlasuut ilaqutariittut paarsisartutut sulinissamik tiguisaraluartut, taamaattoq ilaqutariit naammattumik amerlassusillit pissarsiariuminaatsut, aamma ilaqutariit paarsisartut massakut atuuttut annertunerusumik ilinniartinneqarnissamik, siunnersorneqarnissamik aamma nersorneqarnissamik pisariaqartitsisut Deloitte (2012) takutippaa. Taamaattumik ilaqutariit paarsisartut tamarmik najukkaminni pikkorissaanerni, qarasaasiakkut piviusungatitamik pikkorissaanernik ilallugit, peqataanissaat Deloitte innersuussutigaa. Tamatuma saniatigut angajoqqaarsiat siunnersorneqarnissaannut isumalluutini amerlanerusunik immikkoortitsisoqassasoq, aamma ilaqutariit paarsisartut namminneq attaveqarfiinut tunngatillugu pisortani aqqissuussineq tapersuinerussasoq nalunaarusiap innersuussutigaa. Tamatuma saniatigut angajoqqaavinnik suleqatiginninnermi angajoqqaarsiat iliuuseqarneranni ikiorneqarnissaat innersuussutigineqarpoq.

Ilaqutariinnut paarsisartunut atugassarititaasut eqqarsaatigalugit inuusutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut isumaqatigiissutit assigiinngitsut aqqutigalugit atorfinitsinneqarsinnaanerit periarfissaqartariaqartoq, aamma ilaqutariit paarsisartut aningaasartuutitik matusinnaaniassammatigut ataatsimut isigalugu paaqqinninneriutisiaat qaffanneqassasut nalunaarusiami innersuussutigineqarpoq (Deloitte, 2012).

1.5 Meeqqanut suliassaqarfimmi kalaallit qallunaallu suleqatigiinnerat

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inuiaqatigiinni aarlerinartorsiortut pillugit suliassaqarfimmi qallunaat kalaallilu oqartussaasui ukiut ingerlaneranni ingerlaavartumik suleqatigiittarsimapput. Ukiuni kingullerni ilaatigut suleqatigiit kalaallit- qallunaatqallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiissitat pilersinneqarsimapput, taakkulu suliassaqarfimmi suliniutinik patajaallisaanissamut aaqiissutissanik siunnersuusiortussaapput, tamannalu nalunaarusiornermik suliniutinik aalajangersimasunik anguniagalinnik 16-inik innersuussutitalimmik timitalerneqarpoq, taakkunanngalu 10 meeqqanut inuusuttunullu suliassaqarfimmut tunngasuupput, sinnerilu inatsisinik atortitsinermut suliassaqarfimmut tunngasuullutik (Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut, 2020).

Inissiisarneq pillugu suliassaqarfik itinerusumik suleqatigiinnit sammineqanngilaq, pissutigalugu VIVE-p ilaatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarfinnut aamma ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfiit pillugit misissuineri utaqqineqarmat. Kisianni meeqqanut suliassaqarfimmi sulianik suliarinninneq aamma pitsaaliuinermik suliaqarneq nalunaarusiap annertuumik suliaraa, tamannalu aamma ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqarfimmut attuumassuteqarpoq. Sulinermi tassani suliassaqarfimmut, aalajangiinnermut tunngavissaat paasinarsitsissutillu toqqarneqartut pillugit, taama tulleriillutik, suliniutinut tunngatillugu naammassinninnissamut kiisalu malitseqartitsinermut Kalaallit Nunaanni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmut kiisalu Isumaginninnermut, Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqutariinnut Inatsisillu Atuutisneqarnerannut Naalakkersuisoqarfimmut isumaginninnermi sulianut tunngasunik peqqissaarussamik siunnersuineq aamma siunnersuineq qallunaat Socialstyrelsiata atuuffigaa. Suliniutinut tallimanut siunnersuueqatiginnillunilu siunnersuisuuvog, taakkulu tassaapput ilaqutariinni aarlerinartorsiortuni angajoqqaatut piginnaasat

patajaallisaavigineqarnissaat; oqartussaasoqarfiit assigiinngitsunik suliallit akornanni, kommunini sulianik suliarinnittut aamma peqqissaasut/ernissusiortut akornanni suleqatigiinnerup patajaallisaavigineqarnissaa; sulianik suliarinninnermut suliassa qarfiup ikorfartorneqarnissaa; isumaginninnermut, meeqqanut aamma inuusuttunut suliassa qarfirmi piginnaasanik annertusisitsinissamut aamma piginnaasat ineriartortinnissaannut suliniutit ingerlasut pioreersut pillugit tamakkiisumik isiginninneq aamma ilaqutariinnut sullissiviit meeqqanut inuusuttunullu aamma ilaqutariinnut aarlerinartorsiortut suliniutaasa angusassamik toraagaqartunngortinnissaat piviusumik qallunaat socialstyrelsiata tunniussa qarfigai.

Qallunaat aningaasaqarnermut inatsisaanni 80 mio. kr. miss. aamma Kalaallit Nunaata aningaasaqarnermut inatsisaani 20. mio. kr. piffissamut 2020-2023-mut meeqqanut suliassa qarfirmut aningaasaliissutigineqarput. Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat patajaallisaalluni suliniuteqarnerup atortuulersinneqarnissaanut ingerlannissaanullu akisussaasuupput, tamannalu annertuumik kommunini pissaq (Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut, 2020; Finansministeriet, 2020; Naalakkersuisut, 2020).

1.6 Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassa qarfirmi inatsisit massakkut atuuttut

Immikkoortumi uani suliassa qarfik pillugu inatsisit tunngavigineqartut atuuttut allaaserineqarput. Tamanna pingaarnertut meeqqat tapersersorneqarnissaat pillugu inatsimmit annertuumit assigiinngisitaartumillu imalimmit 2017-imi aalajangerneqartumit aallaaveqarpoq, imaappoq Meeqqat tapersersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat nr. 20, 26. juni 2017-imeersoq uani pineqarpoq. Ataasiakkaani aamma inatsimmut taaneqartumut oqaaseqaatit ilaasut kiisalu nalunaarutit itisilerisut atuuttut nalunaarut nr. nr. 13, 10. oktober 2019-imeersoq (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarut) aamma nr. 22, juni 2020-meersoq isumaginninnermi suliassa qarfirmi nakkutilliisarneq pillugu nalunaarut (nakkutilliisarneq pillugu nalunaarut) aamma kaajallaasitaq nr. 293 isumaginninnermi ikiorsiissutit tunniunneqartartut pillugit 1. januaari 2021 aallarnerfigalugu atuutilersoq (ikiorsiissutit tunniunneqartartut pillugit kaajallaasitaq) imaqarnerneqarput. Inatsisit misissueqqissaarnermut tamarmut tunngavissatut attuumassuteqarput, kisianni pingaarnertut kommunit massakkut periaasiannut kapitali 5-imiittumut tunngasuulluni. Inatsisartut inatsisaata paragrafii 62-t tamakkerlugit misissorneqassanngillat, kisianni inatsisip ilai, meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarnerannut immikkut attuumassuteqartut nalilerneqartut taaneqassallutik.

Ilanngussaq 1-imi inatsisitigut malittarisassat 2003 aallarnerfigalugu ineriartornerat misissorneqarpoq aamma piffissamut 4-nngorlugu agguarneqartumut malittarisassat assigiinngitsut immikkoortiterneqarput.

1.6.1 Inatsisimmi tunngavigisami aallarniutaasumik siunertat pillugit aalajangersakkat il.il.

Meeqqanut inuusuttunullu 18 inorlugit ukiulinnut Kalaallit Nunaanni najugaqartunut¹, inatsisartut inatsisaat malillugu tapersersuinissami meeqqat pisinnaatitaaffisa qulakkeerneqarnissaat kiisalu meeqqat inuuniarnermikkut atugarliortut imaluunniit immikkut pisariaqartitsisut ukioqatitik assigalugit ineriartornissaminnut, ingerllaluarnissaminnut,

¹ Inuusuttunut 18-iniit 23-nut ukiulinnut suliniuteqareermermi malitseqartitsisoqartarnissaa pillugu inatsimmi aalajangersakkat aamma ilaqarput.

peqqissuunissaminnut aammalu inersimasutut inuunermi nammineersinnaasutut periarfissaqarnissaasa qulakkeerinniffigineqarnissaat Inatsisartut inatsisaata aallarniutaasumik oqaasertaani aalajangersagaanilu erseqqissarneqarpoq. (§1, imm. 1).

Suliassa qarfiup ingerlatsivigineqarnerani akisussaaffiit inatsimmi erseqqissumik agguanneqarput, imaappoq pingaarnertut kommunit isumaginninnermut ingerlatsivii, taakku meeqqanut ataasiakkaanut najukkami tapersersuinissaq pitsaanerpaaq neqeroortigissallugu illuatunga atigit kiffaanngissuseqalersut, illuatunga atigulli pisussaaffinnik ilaasunik pisussaaffeqalersut (tak. Inatsisartut inatsisaannut oqaaseqaatit).

Taamaalilluni kommunalbestyrelse najukkami eqeersimaartumik ujartuiffiusumillu sulissasoq, sapinngisamik siusissumik tapersiisassasoq aamma tamanut saqqummiunneqartussamik akuttungisumillu nutarterneqartartussamik meeqqanut inuusuttunullu ataqatigiissumik politikeqassasoq Inatsisartut inatsisaata aallarniutaani aalajangersarneqarpoq (§ 3, imm. 3).

1.6.2 Nalunaarutiginninnerit – takkunneri aamma iliuseqarnissamut pisussaaffik

Meeqqap angerlarsimaffimmi avataani inissinneqarnera imaassinnaavoq – kisianni soorunami tamatiguunngitsoq - meeraq pillugu nalunaarutiginninnerup kingunerigaa. Meeqqat, meeqqap atugarissaarnissaanut, peqqissuunissaanut ineriartorneranulluunniit navianartorsiorfiusuni inuusut, pillugit kommunalbestyrelsimut (Inatsisartut inatsisaanni kapitali 5 malillugu) nalunaarutiginninnissaq innuttaasup kialluunniit pisussaaffigaa, kisianni ilaatigut § 15 aamma 16 malillugit kommunini isumaginninnermut, atuarfinnut imaluunniit peqqinnissaqarfimmu suliassa qarfinni sulisunut tamanna sakkortusisamik pisussaaffiuvoq. Ilaqutariit aarlerinartorsiorfittut kommunit akornanni nuuppata, kommunit imminnut nalunaarfigeqatigiissallutik pisussaataapput (§ 17).

Naalakkersuisut – sulisaaseq malillugu isumaginninnermut Aqutsisoqarfik – tassunga atatillugu nuna tamakkerlugu systemimik nalunaaruteqartarfiusussamik pilersitseqquneqarput (§ 18). Kommunalborgestrelsinut naleqqiullugu, isumaginninnermi sullissinnermik misissuinnissamik tunngavissaqarnersoq pillugu sapaatip akunnerata iluani aalajangiinnissamik, taamaattoqassappallu misissuinnermik piaartumik aamma nalunaarutiginninnerup tignerani kingusinnerpaamik sapaatit akunnerisa 2 iluanni aallartitsinnissamik pisussaaffeqarnek, inatsisip kinguneraa. Nalunaarutiginninnermit imaluunniit nammineerluni paarsinerluttoqarsimanerani, nakuusertoqarsimanerani, imaluunniit kinguaassiutitigit atornerluisoqarsimanerani Kommunalborgestrelse pasitsaassippat, taava isumaginninnermi sullissinnikkut misissuineq ikiuigallernerlu ingerlaannartumik, aamma akunnerit 24-t qaangiutsinnagit aallartinneqassaaq. Tamanna ilutigalugu aamma politiit nalunaarfigineqassapput.

1.6.3 Allagartanik uppernarsaatiniq pissarsiaqarnissaq

Ilaqutariittut paarsisartut akuersissutiniq tunniussisussaasoqartillugu (Inatsisartut inatsisaanni § 37, imm. 7 aamma ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 5, imm. 5, aamma kingusinnerusukkut paarsinnissamut akuersissutit pillugit allannguutit malillugit) inoqutigiinniittuni inunnit 15-inik sinnerlugillu ukiulinnit meeqqanik pinnerliisimanginnermik pinnerluteqarsimanginnermillu uppernarsaatiniq pissarsinnissamut kommunalborgestrelse pisussaaffeqarpoq. Allagartat uppernarsaatit nammineq aqqissuussamik inissiinnerup aallartinnerani piumasaqaataangillat, kisianni paarsinnissamut akuersissumik tunniussisoqassappat piumasaqaataalissallutik.

1.6.4 Isumaginninnermi sullissinermik misissuineq meeqqamillu oqaloqateqarneq Assersuutigalugu paarsisartunut inissiinnermi, meeraq immikkut ittumik tapersorneqarnissamik pisariaqartitsitillugu, , qajassuernerpaamik pisariaqartinneqartullu qaangernagit, isumaginninnermi sullissinermik misissuineq aallartinneqassaaq. Tamatuma peqatigisaanik isumaginninnermi sullissinermik misissuineq sulianik ingerlatsinermut tunngaviuvoq. Ataani taaneqartut malillugit misissuineq iliuusissanut pilersaarummik kinguneqassaaq.

Ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisoqassatillugu inissiisoqartinnagu, ilaqutariinnullu paarsisartunut akuersissuteqartoqartinnagu (§ 27, imm. 1 aamma 2 aamma § 28, imm. 3) isumaginninnermi sullissinermik misissuineq (iliuusissanullu pilersaarut) naammasse-reerneqassaaq. Taamaattoq § 27, imm. 3 aamma § 28, imm. 4 malillugit, meeqqap pisariaqartitaasa isumaginninnermi sullissinermik misissuineq (aamma iliuusissanut pilersaaruserneq) utaqqisinnaanngippagit, misissuinerup ingerlanerani inissiisoqarsinnaasoq Inatsisartut inatsisaanni maluginiarneqarpoq.

Tapersersuinissamik imaluunniit taassuma unitsinneqarnissaa pillugu aalajangiisoqartinnagu aallaaviatigut meeraq oqaloqatigineqassasoq (§ 43) Inatsisartut inatsisaata aamma malitsigaa. Tassunga atatillugu meeraq meeqqanik illersuisumik neqeroorfigineqassaaq (§ 44). Illersuisarnermik aaqqissuussineq massakkut atuuttoq, Najorti, Kalaallit Meerartaannit Kalallit Nunaanni illoqarfinni 14-ini ingerlanneqarpoq.

1.6.5 Iliuusissanut pilersaarut aamma ilaqutariit paarsisartut paarsinissaminnut piareersarnerat

Isumaginninnermi sullissinermik misissuinerup saniatigut aamma ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisoqartillugu iliuusissanut pilersaarummik allallugu suliarinnittoqassaaq (§§ 27 aamma 28 imm. 1 aamma 2 kiisalu imm. 3). Nammineq isumaqatigiissutigalugu inissiinnermiit attaveqarfinni inissiinnermut nuuttoqarnerani tamanna aamma atuuppoq. § 46 malillugu iliuuseqarnerup siunertarisaa, atugarissaarnissamut ineriartornissamullu anguniakkat tigussaasut, anguniakkat anguneqassappata suliniutit sorliit aallartinneqassanersut kiisalu tapersorneqarnerup sivilissusissaa iliuusissanut pilersaarummi allanneqassaaq.

Ilaqutariit paarsisartut suliaasaannut piareersarnermut atatillugu, iliuusissanut pilersaarut kommunip aaqqissuussaanik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinissaq sioqqullugu tunniunneqassaaq (§38). Ilaqutariinnik paarsisartunik suliaasaannut piareersarnerup ilaatut taanna eqqarsaatigineqarpoq. Taamaalilluni Inatsisartut inatsisaani § 38-p malitsigisaanik kommunalbestyrelsip qularnaassavaa ilaqutariit paarsisartut kommunimit inissiiffigineqartut inissiisoqartinnagu meeqqat ataasiakkaat tamaasa pillugit paarsinissamut suliaasamik sukumiisumik nassuiaaneqarsimassasut. Iliuusissanut pilersaarut aamma tunniunneqariissaaq meeqqamut ilaqutaasunullu tapersersuinermik aaqqiinerit assigiinngitsut aallartinneqartinnagit (§ 46).

Qulaaniittoq malillugu naak sapinngisamik iliuusissanut pilersaarut inissiinissaq aallarnertinnagu piareersimasussaagaluortoq, meeqqat tuaviortumik tapersorneqarnissaa innersuussutigalugu inissiineq ilutigalugu iliuusissanut pilersaarut suliarineqarsinnaavoq. § 47 malillugu Iliuusissanut pilersaarut ukiut tamaasa nutarterneqartassaaq..

1.6.6 Paarsinissamut inisseeriaatsit assigiinngitsut

Ilaqutariinnik paarsisartunik akuersissuteqarnissamut aalajangersakkat saatsinnagit paarsinissamut inisseeriaatsinut assigiinngitsunut maleruagassat allaaserinissaat tulluurtuuvuq².

Nalunaarsuiffimmi mianersoqqissaarneq pissutigalugu pissutsit malittarisassallu ilaat inisseeriaatsinut atuuttut taaneqarput.

Nalunaarsuiffik 1.1 Inisseeriaatsit ataatsimut isigalugit taakkulu malitsigisaannik isiginniffiit, 2021.

Isiginniffik ↓	Suunera →	Nammeneq aaqqissuussamik ilaqutariit paarsisitsineq	Ilaqutariit paarsisartut nalinginnaasut		Inuusutissarsiutig alugu ilaqutariit paarsisartut
			Attaveqarfinni ilaqutariit paarsisartut	Kommunip aaqqissugaanik ilaqutariit paarsisartut	
Meeraq inissitaavoq		Naamik	Aap	Aap	Aap
Tapersuineramik aaqqissuussineq		Naamik	Aap	Aap	Aap
Ilaqutariittut paarsisartutut akuersissuteqarnissaq piumasarineqarpoq		Naamik	Aap	Aap	Aap
Paarsinissamut akuersissut piumasarineqarpoq		Qaammatit 3 qaangiunnerini	Aap	Aap	Aap
Inummut sammititamik nakkutillineq		Qaammatit 3 qaangiunnerini	Aap	Aap	Aap
Ingerlatsinermut sammititamik nakkutillineq		Aap	Aap	Aap	Aap
Paaqqinninersutisiaqartinne qarnissamik pisinnaatitaaffik		Naamik	Aap	Aap	Naamik
Akissarsiaqarnissamut pisinnaatitaaffik		Naamik	Naamik	Naamik	Aap
Tunngaviusumik pikkorissarnissaq piumasaqaataavoq		Naamik ilaqutariittut paarsisartutut akuersissuteqanngil aq	Aap	Aap	Aap
Ilinniaqqinnissaq piumasaqaataavoq		Naamik	Aap	Aap	Aap
Meeqqamik oqaloqatiginninissamik piumasaqaat		Naamik,	Aap, tapersersorneqarniss aq pillugu suliamut atatillugu	Aap, tapersersorneqarniss aq pillugu suliamut atatillugu	Aap, tapersersorneqarniss aq pillugu suliamut atatillugu
Isumaginninnikkut sulinermi misissuinissamik piumasaqaat		Naamik,	Aap, immikkut ittumik taperserneqarnissaq pisariaqartinneqarpat	Aap, immikkut ittumik taperserneqarnissaq pisariaqartinneqarpat	Aap, immikkut ittumik taperserneqarnissaq pisariaqartinneqarpat
Iliusissanut pilersaarummik piumasaqaat		Naamik,	Aap, inissiinissamik aalajangiineq sioqqullugu	Aap, inissiinissamik aalajangiineq sioqqullugu	Aap, inissiinissamik aalajangiineq sioqqullugu

Nalunaars.: Inatsisartut inatsisaat aamma nalunaarut imarisaani taaneqartut tunngavigalugit.

Najoqqutaq: Suliarineqarpoq Nalunaarsuiffik annertunersoq immikkut ittumik siunnersortimit Betina Danielsenimit, Meeqqanut, Inuusuttunut, ilaqutariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfik, juuni 2021.

² Assersuutigalugu Sermersuumi allaaserineqartut (2020x [Sermersooq Pitsaaliuinerlut/Pinaveersaartitsinerlut Immikkoortortaq aamma Meeqqanik Ilaqutariinnillu Katsorsaanermik Immikkoortortaq, qup.42] aamma Sermersooq (2020y) [Kommuneqarfik Sermersooq – Meeqqanut Ilaqutariinnullu Ingerlatsivik. Pitsaassutsimut piumasaqaatit 2020] inisseeriaatsip taaneqartup saniatigut allat marlunnik pisariaqarpat atorneqarsinnaapput, pinasuartumik inissiinerit aamma ilaqutariit paarsisartut oqilisaassinermi atorneqartartut.

1.6.6.1 Nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinnik paarsisitsisarneq

Angajoqqaatut oqartussaassusillip meeraq allami angajoqqaatut oqartussaassuseqartumit allaanerusumi najugaqartippagu, nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsisitsinerusimassaaq (§ 39). Taamaattoq kommunalbestyrelsimit paarsinissamut akuersissuteqaqqaarani taamatut ilaqutariinni paarsisitsineq piffissami qaammatit 12 tulleriiginnartut ingerlaneranni qaammatinit 3-nit sivisunerusumik ingerlanneqarsinnaanngilaaq (ataaniittoq takuuk). Qaammatit pingasut qaangiunneranni paarsinissamut akuersissut pineqarpat nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsisitsineq attaveqarfinni inissiinermut allanngortinneqassaaq, kisianni tamanna inatsisitigut piumasaqaataanngilaaq, aaqqissuussi-nerlu nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsisitsinerlut nangissinnaavoq. Nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinni paarsisitsineruppat meeraq inatsisiniit isigalugu meeqqat tapersorneqarnissaannut Inatsisartut inatsisaat malillugu inissinneqarsimanngilaaq aamma tapersuinertut isigineqassanani. Taamaattorli kommune ilaqutariinnik nakkutilliinissaminut pisussaataavoq. Nammineq aaqqissuusaamik ilaqutariinni paarsisitsineq akissarsinissamut pisinnaatitaaffiliinngilaaq (§ 39, imm. 1).

1.6.6.2 Attaveqarfinni inissiineq

Attaveqarfinni inissiinermi meeqqap inuttut attaveqarfigisartagaa aallaavigalugu ilaqutariit paarsisartut meeqqamut pineqartumut paarsineq isumassuinerlu isumagisarpaat, kisianni tamanna kommunimit inissiineruvoq, ima paasillugu paarsisuunissamut akuersissummik kommunip tunniussinerani meeqqap inissinneqarsinnaanissaanut ilaqutariit nalilersoneqareerlutillu akuerineqareertarput. Taaneqartoq kingulleq tunngavigalugu attaveqarfinni inissiinermi ilaqutariinnut paaqqinninersiuteqartitsisoqassaaq (akigititat atuuttut pillugit kaajallaasitami § 11) kiisalu akigititat atuuttut pillugit kaajallaasitami § 19 malillugu nerisaqarnermut, kaasarfimmiunut aamma atisanut aningaasartuutinik matusissutissat akilerneqassapput. Tullinnguuttut malillugit allatigut malittarisassat kommunimii ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinermut atuuttut assigaat.

1.6.6.3 Nalinginnaasumik kommunip aaqqissugaanik ilaqutariinnut paarsisartoqarneq

Nalinginnaasumik kommunip aaqqissugaanik ilaqutariinnut paarsisartoqarnermi isumassuineq paarsinerlu ilaqutariit nammineq angerlarsimaffianni ingerlanneqartarpoq (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 2) inissiinerlu kommunip aaqqissuunneqarpoq (§ 37). Nalinginnaasumik kommunip aaqqissuusaanik ilaqutariit paarsisartut pineqartumilu paaqqinninneq kommunimit akuersissutigineqassaaq. Pisortatigoortumik ilinniagaqarsi-manissaaq piumasaqaataanngilaaq aamma angajoqqaarsiat ilaqutariit paarsisartunngorniarunik suliffimminnik taamaatitsinissaaq piumasaqaataannani. Ilaqutariit paarsisartut akuersissuteqarnermut atatillugu ilaqutariit paarsisartut tunngaviusumik ilinniartinneqarnissaminut pisinnaatitaallutillu pisussaataapput, aamma ilaqutariinnut paarsisartunut tulluurtumik ilinniaqqinnissaminut periarfissaqarlutik. Kommunalbestyrelse meeqqamut inummut sammititamik nakkutilliisassaaq aamma ilaqutariinnut paarsisartunut ingerlatsinermut sammititamik nakkutilliisassallutik.

Meeravissiartaarnissaaq siunertaralugu ilaqutariit paarsinerannik malittarisassaliornissamut periarfissaqartoq (§37, stk. 7 nr. 7) inatsisartut inatsisaanni aamma taaneqarpoq. 2017-imut inatsimmi nassuiaatini tamanna takuneqarsinnaavoq ilaqutariit paarsisartut taamaattut kommunip aaqqissuussamik ilaqutariinnut paarsisartunut ilaasut, kisianni ilaqutariit paarsisartut meeqqap tamakkiisumik pilersorneqarnera nammineq akilissavaat. Meeravissiartaarneq atuutilerpat ilaqutariittut paarsisartuuneq unissaaq. Meeravissiartaarnissamut qinnuteqaat

akuerineqanngippat paarsineq nangissaaq nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartut paarsinerattut pisarnertut akilersuineq ilanngullugu.

1.6.6.4 Inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut

Angajoqqaarsiat minnerpaamik aappaa isumaginninnermii ilinniakkanik imaluunniit tulluurtumik allamik ilinniarsiagaqarsimappat, aamma inuussutissarsiornikkut aallamik killilimmik suliffeqarsinnaappat (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 3) naggataagut inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut pineqarput. Ilaqutariinnut inissiineq taamaattoq aamattaq kommunimit aqqissuussaavoq (§37).

Akigititanut kaajallaasitami § 10 aamma ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 221 malillugit ilaqutariinnut taamaattunut aningaasaqartitsineq taaneqartarpoq akissarsineq/akissarsiaqarneq, tunngaviumillu akissarsianut tapisisoqarsinnaavoq. Taamaalilluni inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisartuuneq atorfinitsinneqarnertut isigineqassaaq.

1.6.7 Paaqqinninersiutisiat

Ullumikkut kommunip aqqissugaanik ilaqutariit paarsisartut qaammammut 5.134 kr.-nik paaqqinninersiutisiaqartinneqarput. Taakku nalunaarsuiffik malillugu 2003-mit qaffallugit naleqqussarneqartarput, 2009-mi 25 %-imik 2018-imi 22 %-imik, taassumalu kingornatigut 2019-imi aamma 2020-mi 1 %-ip missaanik naleqqussarneqarlutik. Ukiut takuneqarsinnaasut taakku qiviaraanni ukiumoortumik 2-3 %-imik qaffanneqartarput, piffissarlu tamaat qiviaraanni paaqqinninersiutisianut akigititat atuisartunut akit nalingannut naleqqiullugu 10 %-ingajammik annertunerusumik qaffassimapput, imaappoq paaqqinninersiutisianut akigititaq akunnattumik piviusumik qaffassimavoq. Pingaartumik 2018-imiit qaffannerit malugineqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 1.2 Ilaqutariinni paarsisitsineq pillugu paaqqinninersiutisiat, qaffasissutsit toqqakkat, 2007-2020

Ulloq atuutilerfik	1.febr. 2003	1.nov. 2007	1.jan. 2009	1.jan. 2012	1.jan. 2015	1.jan. 2016	1.jan. 2017	1.jan. 2018	1.jan. 2019	1.sept. 2020
Nalinginnaasumik paaqqinninersiutisiat qaammammut	3.298	3.298	4.123	4.123	4.123	4.123	4.123	5.028	5.068	5.134
Nalileeriaaseq 1. februari 2003=100	100	100	125	125	125	125	125	152	154	156
Qaffaanissamut periarfissaq (%)		50/100	50/100	50/100	50/100	50/100	50/100	50/100	50/100	700% tikillugit
Nukinginnartumik inissiinermut ullormut unnuamullu paaqqinninersiutisiat kr.-nngorlugit	330	330	330	330	330	330	330	478	482	488
Nalileeriaaseq 1. februari 2003=100	100	100	100	100	100	100	100	145	146	148
Inuussutis. Ilaqutariit paarsisartut (kr)		Isuma qatigii.	Isuma qatigii	Isuma qatigii	Isuma qatigii	Isuma qatigii	Isuma qatigii	Isuma qatigii	21608	21608
Atuisunut akigititat jan.2003=100	100	109	120	130	136	137	138	138	139	143

Nalunaars.: Inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut akissarsiat 2019-imi aamma 2020-mi akissarsiat tapisartaat ilanngunnagit qaammammut akissarsiaapput.

Najoqqutaq: kaajallaasit nr. 245, 255, 259, 272, 280, 281, 294, 287, 288, 292, 292 isumaginninnikkut aningaasanngorlugit ikiorsiissutit atuuttut pillugit (akigititat pillugit kaajallaasit) kiisalu nalunaarutit nr. 32 14/12-2006-imeersoq, 8/11-2007-imeersoq aamma 13 10/10-2019-imeersoq. Naatsorsueqqissaartarfik marsi 2021 PRDPRISF.

Nukinginnartumik inissiisoqartillugu nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartut ulloq unnuarlu ullumikkut 488 kr.-inik ullut unnuallu 30-it tikillugit paaqqinninersiutisiaqartinneqarsinnaapput. 2018-imi paaqqinninersiutisiat taakku 45 %-iisa missaat tikillugu naleqqussarneqarsimapput, taamaammat massakkut 2020-mi atuisunut aakit 2003-miit ineriartornerannut naleqqiullugu 4 procentpointingajannik qaffassimallutik.

Tamatuma saniatigut inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut isumaqatigiissut malillugu akissarsitinneqartarput. Inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut meeqqamik ataatsimik paarsaqarpata, ikiuni kingullerni akigititanut kaajallaasitami qaammammut tunngaviumik akissarsiat 21.608 kr.-upput. Meeqqat marluuppata amerlaneruppataluunniit inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut meeqqamut ataatsimut 16.540 kr.-inik aningaasarsisarput.

Naggataagut paarsaqarnermi perorsaanikkut isumassuinikkullu immikkut ittumik suliniuteqartoqarnissaa piumasarineqarpat ,kommune (kommunalbestyrelse) paarsinermut paaqqinninersiutisiant qaammammoortumik qaffaataasumik tunniussisinnaammata pingaaruteqarpoq.. Nalunaarut malillugu qaffaaneq taanna naliliinikkut pisarpoq, taammallu eqqarsaqaarani tunniunneqarneq ajorluni. Qaffaaneq 2020 tungaanut qaammammut nalinginnaasumik paarsinermut aningaasarsiarisartakkanut 50 %-imik 100 %-imilluunniit qaffaassutaasarpog, massakkulli tunngaviumik aningaasarsiat arfineq-marloriaataa tikillugu qaffaasoqarsinnaavoq.

Misissuinermi paasissutissat katersorneqarmata immikkut ittumik 100 %-imit annertunerusumik aningaasarsiaqarnissamut periarfissaq aalajangerneqaaqqammerpoq, taamaattumillu paasissutissaatitsinni inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisartuunngitsunik aningaasaqartitaanermi marloriaammit annertunerusumik pisartunik takussasoqanngilaq.

Tamatuma saniatigut misissuinerup nalaani aningaasaliisarnermik allanngorartumik tunniussinissamut aalajangiinermi tunngaviit suli suliarineqarsimanngillat, tamatumalu kommunini sulisut oqaloqatigisavut malillugit aningaasarititaasunik allanngorartunik suliaqarneq ajornakusuulersippaa. Taamaattoq misissuineq ilutigalugu ilitsersuummik suliaqarneq ingerlavoq tassanilu qallunaat kommuniisa kattuffianni paaqqinninersiaqartitsinermut iluseritinneqartoq aallaavigineqarpoq aamma meeqqap pisariaqartitaasa, ilaqutariit paarsisartut pillugit piunasaqaatit missingersuummillu aningaasaqartitsinerup ataqatigiinneri erseqqissarneqarput. (Naalakkersuisut, 2021; Kalaallit Nunaanni Kommunit Kattuffiat, 2019). Nalunaarusiami matumani ilitsersuut qallunaallu kommuniisa paaqqinninersiaqartitsinermut iluserititaat Kalaallit Nunaannut tunngatillugu atuussinnaanersoq misissoqqissaassallugu periarfissaqarsimanngilaq.

1.6.8 Paarsinissamut akuersissutit

Paarsisartunut inissiineq pillugu sulianik suliarinninnermi kommunalbestyrelsip akuersissuummik tunniussinissaa qitiusutut ilaavoq. Akuersissuteqarnissamik piunasaqaat nalinginnaasumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinermi, matumani attaveqarfinni inissiineq ilanngullugu, aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinermi (§ 37, imm. 2 aamma 3), kiisalu nammineq aaqquussamik qaammatit 3 sinnerlugit ilaqutariinni inissiinerni siusinnerusukkut taaneqartutuni (§ 39, imm. 2) atuuppoq. Ilaqutariittut paarsisartutut akuersissutip saniatigut inissiisoqartinnagu meeqqanut ataasiakkaanut paarsinissamut kommunalbestyrelse akuersissuteqartassaaq (§37, imm. 6). Akuersissutip pinissaanut piunasaqaatit sukumiisumik ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 5, imm. 2-mi takuneqarsinnaapput.

Paarsinissamat akuersissutikkut meeqqap inissinneqarneranut kommunalbestyrelsip akisussaasuunera erseqqissarneqarpoq, aamma attaveqarfinni inissiinermi kommunip nakkutilliinissaanut (§ 39, imm. 4) paarsinissamat akuersissut aallaaviuvoq. Aamma akuersissummut piumasaqaatit atuukkunnaarpata (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi §§ 8-10 aamma 15) kommunip nalinginnaasumik ilaqutariinnut paarsisartunut aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut paarsinissamat akuersissut utertissinnaavaa.

1.6.9 Nakkutilliineq

Namminersorlutik Oqartussat ilaatigut ilaqutariinnut paarsisartoqarnermut suliassaqarfimmi kommunalbestyrelsit ingerlatsinerat aqutsinerallu qitiusumit nakkutigissagaat inatsisartut inatsisaata malitsigaa (§§ 9-11). Qitiusumit nakkutiginninnermut suliffeqarfik (nakkutilliinermik ingerlatsivik) Inatsisartut inatsisaanni peqqissaartumik aamma nakkutilliineq pillugu nalunaarummi allaaserineqarput.

Kommune sulisuilu kommunimi meeqqanik tamanik nalinginnaasumik nakkutilliisuvoq. Kisianni tamatuma saniatigut siullertut meeqqat inissinneqarsimasut inummut sammititamik nakkutilliivigineqartussaanagerat kommunalbestyrelsimut atuuppoq . Tamanna ilaqutariinnut paarsisartunut kommunimit aaqqissuunneqartunut aamma nammineq aaqqissuussamik inissiiffiusunut kiisalu attaveqarfinni inissiiviusunut atuuppoq. Nakkutilliineq ukiumut marloriarlugu ingerlanneqartassaaq ilaatigullu iliuusissanut pilersaarutip malinneqarnera aamma tapersersuineq naammattuullunilu naleqquttusoq qulakkiissallugu (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 11).

Aappaattut kommunalbestyrelse ukiumut ataasiarluni ilaqutariit paarsinissamat akuersissummik peqartut ilaqutariittutullu paarsisartutut akuersissummik peqartut ingerlatsinnermut sammititamik nakkutilliiffigissavaat (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 15). Nakkutilliinikkut tassuuna ilaatigut ilaqutariit paarsisartut paarsinissamat akuersissutinut tunniunneqartunut piumasaqaatit suli eqqortitsinerat qulakkeerneqassaaq.

1.6.10 Ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsineq

Attaveqarfinni ilaqutariit paarsisartut nalinginnaasumik kommunimit inissiivittut imaluunniit inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisartutut inissiiviuppata ilaqutariinnut paarsisartunut tunngaviumik pikkorissarneq peqataaffigissavaat, Pikkorissarneq tassaassaaq Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup aaqqissussaa imaluunniit akuerisimasaa (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 16).

Ilaqutariinnut paarsinissamat akuersissummik peqartunut ilinniaqqinnissamik kommunit neqeroorfigissavaat, ilinniaqqinnerillu ilaqutariit paarsisartut pinngitsoornatik peqataaffigissavaat (ilaqutariit paarsisartut pillugit nalunaarummi § 17). Ukiuni kingullerni ilaqutariinnut paarsisartunut ilinniartinneqarnissamik neqeroorutit imarisaat immikkoortumi ataaniittumi allaaserineqarput.

1.7 Namminersorlutik Oqartussat ilaqutariit paarsisartut ilinniartinneqarnissaannut neqeroorutaat

1.7.1 Immikkoortukkuutaartumik katitikkamik ilinniartinneqarnissamut Fairstart-ip neqeroorutai

Ukiuni kingullerni ilaqutariinnut paarsisartunut meeqqanik paarsaqareersunut ilinniartitsineq immikkoortukkuutaartumik katitigaq Namminersorlutik Oqartussat suliniaqatigiiffik Fairstart suleqatigalugu ingerlattarpaat, taannali aamma suliassamut ilisarititsissutitut atorneqartarpoq. Ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsineq najukkani ilaqutariinnut paarsisartunut ilitsersuisunit ingerlanneqartarpoq. Ilaqutariinnut paarsisartunut ilitsersuisartut ilitsersuinertik ilutigalugu qarasaasiaq atorlugu ilinniartinneqartarput, taamalu ilaqutariinni paarsisartuni, sulianik suliarinnittuni ilaqutariinnillu paarsisartunik ilitsersuisuni piginnaasanik ineriartortitsineq pisarpoq. Ilitsersuisut tamatuma kingorna ilaqutariinnik paarsisartunik nutaanik ilinniartitsisinnaalernissaat siunertaavoq. Ilinniartitsineq immikkoortunut katitikkanut 8-nut tamarmik nal.ak. 4-nik sivisussusilinnut qaammatit 6 ingerlaneranni immikkoortiterneqarluni ingerlanneqassaaq. Immikkoortut katitikkat akornanni ilaqutariit paarsisartut meerarsiatik ilagalugit suliassaasungiusaatitut suliassat ilanngunneqartarput.

Ilinniartinneqarnerup ingerlanerani sammisat tulluuttut ingerlanneqartarput:

- Meeqqanik paarsisunik sulinermi nammineq inuunermi misillitakkat atorneqarnissaasa aallartinneqarnera
- Ilaqutariinniit ilaqutariinnut paarsisartunut ikaarsaariarneq
- Meeqqani, allat pissusilersuutaat namminerlu pissusilersuutit aallaavigalugit misigissutsit, eqqarsaatit, kissaatit siunertallu paasineqarnissaat nassuiarneqarnissaallu, attaveqarneq toqqissisimanermillu pilersitsineq
- Meeqqat aarlerinartorsiortut itigartitaanermik, kamannermik, pasinneqarnermik annilaanganermillu misigisimanerannik suliarinnineq
- Ulluinnarni sinaakkutinik aamma iliuutsinik utertuartsaanik pilersitsineq
- Meeqqanik ilanngutitsineq aamma meeqqanik namminersulersitsineq
- Avissaarnerit annaasaqarnerillu suliarinissaannut meeqqanik ikiuineq
- Angajoqqaavinnik attaveqarfinnillu suleqateqarneq
- Meeqqani angerlarsimaffit kulturillu arlallit akornanni avissimasuni kinaassutsimik pilersitsineq
- Inuusuttuaqqanik suliarinnineq – inersimasutut inuunermut ikaarsaariarneq
- Oqartussanik suleqateqarneq
- Atuarfinnik ullukkullu paaqqinniffinnik suleqateqarneq.

Ilaqutariit paarsisartut ilisimasanik sakkussaannillu tuninissaasa saniatigut ilinniartitaanikkut najukkani ilaqutariit paarsisartut akornanni attaveqarfinnik pilersitsinissaq siunertarineqarpoq. Ilitsersuisartut qallunaatut ilinniartinneqartarput, ilinniarnermili atortussat qallunaatut kalaallisullu pineqarsinnaapput. Ilaqutariit paarsisartut annertunerusumik kalaallisut ilinniartinneqartarput (Fairstart, 2021).

Pikkorissartitsilluni ilinniartitsineq 2019-imi septembarip aamma 2020-imi maajip akornanni illoqarfinni ukunani ingerlanneqarpoq: Qaqortoq, Nanortalik, Nuuk, Tasiilaq, Sisimiut, Maniitsoq, Aasiaat, Qasigiannuguit, Ilulissat aamma Upernavik. Ilitsersuisartut katillugit 17

ilinniartinneqarput, taakku ilaqutariit paarsisartut 56 sungiusarpaat, taakkulu massakkut ilaqutariit paarsisartuusut sisamararterutaasa missigaat.

1.7.2 Iluseq KRITH

Siusinnerusukkut (2018-2019) Kalaallit Nunaanni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik ulluni sisamani tunngaviusumik pikkorissarnermik aaqqissuussineq KRITH malillugu neqerooruteqartarpoq. KRITH tassaavoq:

- **Kompetencer** (Piginnaasat)
- **Ressourcer og relationer** (Isumalluutit attassuteqaatillu)
- **Inddragelse** (Ilanngutitsineq)
- **Tillid, trivsel og tilknytning** (Tatiginninneq, atugarissaarneq attaveqarnerlu)
- **Hverdagsliv** (Ulluinnarni inuuneq).

KRITH-imik pikkorissarnerup imarisaa Fairstart-ip pikkorissartitsinerata imarisaanut assingupput. Assersuutigalugu ilaqutariit paarsisartut nalinginnaasumik suliassaat aamma meeqqat inuusuttuaqqallu kinaassusaat, atassuteqaataat, atugarissaarnerat aamma ineriartornerat, meeqqallu ulluinnarni inuunerini aalajaannerup ataqatigiinnerullu pingaaruteqarnera aamma sumiginnaanerup meeqqani ersiutai qanoq takuneqarsinnaanngortarnerut ukkatarineqarput. Tamakku saniatigut angajoqqaanik, atuarfimmik aamma ulluklut neqeroorutini aamma kommunimik suleqateqarneq ukkatarineqarput.

Ilaqutariit paarsisartut oqaloqatigisimasavut malillugit aaqqissuussineq KRITH malillugu ilinniartitsineq ulluni sisamani tulleriiginnartuni ingerlanneqarsimavoq, pisunilu arlalinni najukkani ilinniartinnerinut taarsiullugu, peqataasussat naammattunik amerlassusillit pissarsiariniarlugit, kiisalu ilinniartitsinerup neqeroorutigineqarnissaanut piffissap sivisuallaannginnissaa anguniarlugu, ilaqutariit paarsisartut illoqarfinit kommuniniillu arlalinneersut ataatsikkut ilinniartinneqarnissaat toqqarneqarsimavoq. Taamaattoq peqataanerup suliffimmut ilaqtanullu pisussaaffinnut naleqqussarneqarnissaa angajoqqaarsiat ajornakusoortissinnaavaat.

2 Qulaajaanermi paasissutissat periaatsillu

Ilaqutariinnut paarsisartut suliassaqarfimmik qulaajaanermi paasissutissat amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut atorlugit paasissutissat katersorneqartut aallaavigneqarput, tassanilu kommunit tamarmik 5-iusut illoqarfiit minnerit nunaqarfiillu, illoqarfiit annerit aamma illoqarfiit pingaarnersaat ilaapput. Kommunini ilaqtariit paarsisartuusut tamarmik nalunaarsorneqarneri, apeqqutigineqartut akissutaannut immersui-ffissaq angajoqqaarsianit immersorneqaqqullugu piumasaqaataasoq, aamma kommunini pisortanik sulianillu suliarinnittunik suliarinnittunik, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi sulisunik aamma angajoqqaarsianik inuusuttunillu 15-28-nik ukiulinnik, ilaqtariinni paarsisartuniittunik imaluunniit ilaqtariinni paarsisartuniissimasunik apersuinerit uani pineqarput.

Taakku saniatigut 2020-mi innuttaasut tamarmiusut pillugit kommunini nunassittarnerup pissusia pillugu Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat atorpavut aamma ilaqtariinnut paarsisartunut aningaasaliissutit ineriartornerat pillugu akigititanut kaajallaasitamiiit paasissutissat atorpavut.

2.1 Paasissutissat amerlasuut

2.1.1 Kommunini nalunaarsuinerit

Meeqqat tamaasa ukiup nikinnerani 2019-2020-mi ilaqtariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut nalunaarsorsimaffiinik suliqaqqullugit aallarniutitut kommunit tallimaasut tamaasa qinnuigaavut. Meeqqat paarineqartut aqqi, angajoqqaarsiat aqqi, kommune illoqarfillu angajoqqaarsiat najugaqarfiat, meeqqat ukiui suaassusaallu, angajoqqaarsiat e-mailii oqarasuaataasalu normui allaqqullugit, ilaqtariit paarsisartut suuneri, paaqqinninersiutit annertussusii meerarlu qanoq sivisutigisumik ilaqtariinni paarsisartuni inissinneqarluni najugaqarsimanersoq allaqqullugit qinnuigaavut. Kommunin arlallit ilaqtariit paarsisartunik ataatsimoortumik nalunaarsuiffinnik suliarinnissimangillat, taamaamallu kommunimi illoqarfinit ataasiakkaanit paasissutissanik piniaqqaartariaqarsimapput. Meeqqanik paarisassanik kommunip aqqissugaanik inissinneqarsimasunik nalunaarsukkanik tamakkikannersunik pissarsinissaq iluatsissimavoq, aamma nammineq aqqissuussamik meeqqanik inissinneqarsimasunik ilaannakortumik nalunaarsukkat pissarsisarineqarput. Meeqqat paarisasut amerlanersaannut allattuiffik kommune, illoqarfik, ukiui, suaassusaat aamma paaqqinninersiutisartinneqartut pillugit imaqarpoq. Angajoqqaarsiat 80 %-iinut Oqarasuaatip normuata ilanngunneqarsimanera atuuppoq affaasalu e-mailit ilanngunneqarsimallutik.

Meeqqanut paarisasunut katillugit 450-inut paasissutissat tiguavut, kommunit malillugit ilaqtariinni paarsisartuni 281-ini taakku najugaqarput – taakkunanngalu 214 kommunip aqqissugaanik/inuussutissarsiuutigalugu paarsisartuupput aamma 67-it nammineq aqqissuussamik ilaqtariit paarsisartuullutik.

Nammineq aqqissuussamik inissiinerit, inissitat katillugit amerlassusaannik qaffaasussat, nalunaarsorneqanngitsut arlalissuussasut ilimagaarput.

2.1.2 Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat angajoqqaarsianit immersorneqartussat

2.1.2.1 Paasissutissanik katersineq

Meeqqat paarineqartut angajoqqaarsiallu attavigineqarsinnaanerinit paasissutissat kommunineersut tunngavigalugit 2020-mi ukiakkut misissuineq pillugu angajoqqaarsianut tamanut attaveqarfissat paasissutissanik atuuttunik peqarfigisatsinnut misissuineq pillugu paasissutissanik (mailikkut) aamma qarasaasiakkut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissatlinki ilanngullugu allagaqarpugut

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat SurveyXact-imut ikkunneqarput, taannalu paasissutissanut inunnut tunngasunut mianernartunut atorneqarsinnaasutut akuerisaavoq. Angajoqqaarsianut namminernut tunngasut aamma meeqqanut ataasiakkaanut tamanut taamani paarisaannut tunngasut apeqqutit imaraat. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq qallunaatut aamma kalaallisut akineqarsinnaavoq.

Allakkat siullermik emailikkut adressilinnut nassiunneqarput, kingornatigullu akissuteqarsimanngitsunut eqqaasitsissutinik marlunnik nassitsisoqarluni. Kingornatigut angajoqqaarsianut emailikkut tigusaminnik apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissap immersorneqarnissaa pillugu suli akissuteqarsimanngitsunut aamma angajoqqaarsianut atuuttumik emailikkut adresseqanngitsunut, kisianni oqarasuaammik angallattakkamik atuuttumik attaveqarfissatut allasimasunut allakkat naalisakkat paasissutissanut amerlanerusunut linkitallit sms-erutigineqarput. Malitsigisaanik immersugassamik akissuteqarsimanngitsunut eqqaasitsissummik sms-ertoqarpoq.

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersugassat katillugit 229-nut angajoqqaarsianut nassiunneqarput (ilaqutariinnut immersugassaq ataaseq). Taakkunanga 84-it ilaqutariit paarsisartut namminneq atugaannut tunngatillugu apeqqutit tamaasa akisimavaat, 76-it minnerpaamik meerarsiamut tunngatillugu apeqqutinik akinnissimallutik. Angajoqqaarsiat ilarpassuisa apeqqutit meerarsiatik arlallit sinnerlugit akisimammatigit, apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissat katillugit meeqqanut 131-nut pivavut. 31 %-it apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq qallunaatut immersorsimavaat, 69 %-illu kalaallisut immersorsimallugu.

Ilaqutariit paarsisartut meeqqallu paarineqartut pillugit paasissutissanit kommuninit tigusimasatsinnit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarnerannit paasissutissat allaanerusut Nalunaarsuiffik 2.1-imi takuneqarsinnaavoq. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersukkanit paasissutissat sukumiisut nammineq aqqissuussamik angajoqqaarsianut tunngatillugu paasissutissanik imaqartut Nalunaarsuiffiup takutippaa, kisianni kommunimit inuussutissarsitugalugulu ilaqutariinnut paarsisartunut sanilliullugu taakku akissutaat ikinaagaasut takuneqarsinnaavoq. Tamatumunnga taakku pillugit attaveqarfissatut paasissutissat amigaataanerit pingaarnertut pissutaavoq.

Tamatuma saniatigut ilaqutariit paarsisartut kommuninit atorneqartartut 55 %-ii illoqarfinni minnerusuni nunaqarfinnilu najugaqartut³ takusinnaavarput, 32 % illoqarfinni annerusuni ukunani najugaqarput: Sisimiut, Ilulissat, Qaqortoq, Maniitsoq aamma Aasiaat, taavalu angajoqqaarsiat 13 %-ii Nuummi najugaqarlutik. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarnerannit paasissutissani sukumiisuni angajoqqaarsiat 41 %-ii

³ Illoqarfiit nunaqarfiillu ukuunngitsut: Nuuk, Sisimiut, Ilulissat, Qaqortoq, Maniitsoq aamma Aasiaat uani illoqarfittut minnertut aamma nunaqarfittut taaneqarput.

illoqarfinit minnerusuneersuusut nunaqarfimmeersuusullu ilaapput, kisitsisinut piviusunut sanilliullugu taakku ikinaagaapput, kisiannili taakku angajoqqaarsiat misissuineri pingaarutilimmik oqimaaqatigiissumik sunniuteqarsinnaanerannut naammallutik. Illoqarfinni minnerusuni nunaqarfinnilu ikinaarsineri pissutaasoqnammineq aaqqissuussamik ilaqutariit paarsisartut amerlassusaat ilaqutariit paarsisartut tamarmiusut 28 %-immatigit, pingaartumik pissutaavoq illuatungaani illoqarfinni annerusuni 17 %-iullutik Nuummilu 13 %-iullutik, allaaserineqareersutullu attaveqarfissamut nammineq aaqqissuussamik ilaqutariinnut paarsisartunut paasissutissanik pissarsiniarneq ajornarnerusimavoq.

Tamatuma saniatigut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissat sukumiisut meeqqat ukiuisa katiternerinut naleqqiullugu equngassuteqalaartut takusinnaavarput, tassami kommunini nalunaarsukkat assersuutigalugu takutimassuk meeqqat 7-12-inik ukiullit ilaqutariinni paarsisartuni najugaqartut 34 %-igaat, apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissanit sukumiisunit 45 %-iullutik. 13-17-inik ukiullit akerlianik kommuninit nalunaarsorneqarsimasut 30 %-eraat, kisianni apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissani sukumiisuni taamaallaat 22 %-ullutik. Ukiumikkut nikinganeri taakku immaqa meeqqat annerit akulikinnerusumik nuuttarnerannik, ilaallu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarnissaminnut utaqqinerminni utaqqiisaagallartumik ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqartarnerannik, pissuteqarsinnaavoq. Kiisalu piffissami ilaqutariit paarsisartut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanik immersugassanik tigusinerisa nalaanni meeqqat angajullersaasa ilaat efterskoliniimmata taamaattumik utaqqiisaasumik imaluunniit atajuartumik ilaqutariinnit paarsisartunit nuussimanagerat pissutaasinnaavoq. Meeqqanut annerusunut angajoqqaarsiat angajoqqaarsiat meeqqallu paarsiat annerit apersoriartorniarlugit tikikkaangatsigit nassuiaatit taakku marluk arlaleriarluni nassuiaatigineqartarput.

Nalunaarsuiffik 2.1 Ilaqutariinnik paarsisartunik kommunini nalunaarsuinerit aamma apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissat assigiinngissutaat

	Kommunini nalunaarsuineri amerlassusit. Procentit	Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat akineqarnerisa amerlassusaat. Procentit
Kommunimit aaqqissuunneqartumik aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut	77	94
Nammineq aaqqissuussamik ilaqutariit paarsisartut	22	6
Angajoqqaarsiat illoqarfimmit minnerusumeersut/nunaqarfimmeersut	55	41
Angajoqqaarsiat illoqarfimmit annerusumeersut	32	43
Angajoqqaarsiat Nuummeersut	13	16
Meeqqat 0-6-inik ukiullit	25	29
Meeqqat 7-12-inik ukiullit	34	45
Meeqqat 13-17-inik ukiullit	30	22
Inuusuttut 18-23-nik ukiullit	11	5
Ilaqutariit paarsisartut/meeqqat paarsat amerlassusii	281/450	84/126

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarsuiffii kiisalu meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissap immersorneqarnerinit VIVE-p misissuineri.

2.1.2.2 Apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissap imarisai

Apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissap ilaa angajoqqaarsiat namminneq pillugit pissutsinut tunngasoq apeqqutinik makkuninnga imaqqarpoq:

- angajoqqaarsianut pissutsit massakkut atuuttut: ilinniarsimaneq, suliffeqarneq, inuiaqatigiinni inissisimaneq, nammineq meerarisat angerlarsimasut, meerarsiat amerlassusii aamma najugaqarnikkut pissutsit
- angajoqqaarsiaasut nammineq ilaqutariittut inuunermikkut paasinninnerat: ilaqutariittut inuunermi aalajaatsuuneq, aningaasaqarneq, nappaateqarneq, nikallunganeq, kamanneq aamma aannngajaarniutinik ajornartorsiuteqarneq
- angajoqqaarsiat peroriartorneranni pissutsit; toqqissisimaneq, aalajaanneq, asanninneq, qanilaarneq, nappateqarneq, nakuuserneq, maqaasisaqarneq aamma naapertuilluannngitsuliorneq.
- angajoqqaarsiat taakkuluunniit qitornaat angerlarsimaffimmik avataanni inissinneqarsimanersut
- angajoqqaarsiat meerarsiamik atugarissaarnissaannut atuarnerminnilu suliassaannik ikiorsinnaallugit misigisimaneq aamma angajoqqaarsiat meeqqat angajoqqaaviinik suleqateqarnermikki ajornartorsiuteqartoq misigisimaneq
- angajoqqaarsiat angajoqqaarsiatut misilittagaat (ukiut).

Tamatuma saniatigut ilaqutariit paarsisartut kommuninit aaqqissugaasut aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut makkuninnga aperineqarput:

- Kommune qanga kingullermik ilaqutariinni paarsisartuni pulaarsimaneq
- Ilaqutariittut paarsisartut sulinerminni ilinniartinneqarsimanersut aamma pikkorissartinneqarsimanersut, ilinniarneq qanoq ittoq ingerlassimaneq aamma ilinniarnermut kina akisussasusimaneq
- Meerarsiartik nuummat naammattunik meerarsiartik pillugu paasissutissarsimaneq
- Ukiup kingulliup ingerlanerani nutartikkamik meeqqamut iliuusissanut pilersaarsiortoqarsimaneq
- Angajoqqaarsiat qaammatini kingullerni 6-ini kommunimit siunnersueriaaseq supervision atorlugu tapersorneqarsimaneq, pinasuartumik pisoqarnerani tapersorneqarsimaneq, angajoqqaanik suleqateqarnermi ikiorneqarsimaneq, meerarsiartik pillugu oqilisaavigineqarsimaneq, eqimattanik attaveqarfinnik ataatsimeeqateqartarsimaneq
- Meerarsiat qaammatini kingullerni 6-ini psykologimit ikiorneqarsimaneq imaluunniit atuarfimmik immikkut ittumik tapersorneqarsimaneq
- Angajoqqaarsiat imminnut meerarsiaminnullu ikiorneqarneq tapersorneqarnerlu naammannersoq misigisimaneq aamma kommunimik naammattumik suleqateqarneq misigisimaneq
- Paaqqinninersiutisiat katillugit qanoq annertutiginersut aamma paaqqinninersiutisiat annertussusaat naammaginerat
- Ilaqutariit paarsisartunngormik toqqaanerannut suut peqqutaanersut aamma allanut ilaqutariit paarsisartut paarsisartuunissaq innersuussutigisimaneq Naggataagut apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissamik immersuinerneq imaqqanngitsumik allaffissartaqqarpoq, tassani akissutigisimaneq nammineq itisilersinnaavaat.

Apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissap ilaa meerarsianut tunngassuteqartoq aamma angajoqqaarsianit immersorneqarsimavoq meerarsianullu ataasiakkanut tunngasunut makkuninnga apeqqutitaqarput:

- Meeqqap ilaqutariinnut paarsisartunut suli nuunnginnerani angajoqqaarsiat meerarsiamut attaveqarnerat, (ilaqutariinnersut aamma angajoqqaarsiap meeraq isertinngikkallarmat ilisarisaneraa)
- Meeqqap ukiui aamma suaassusaa
- Meeraq qanoq sivistutisumik ilaqtani paarsisartuni najugaqarsimanersoq aamma meeraq ilaqutariinnut paarsisartunut nuunngikkallarami siornatigut allani inissinneqarsimanersoq
- Meeqqap siullermik inissinneqarami ukiui
- Meeraq timikkut tarnikkulluunniit peqqissutsikkut ajornartorsiuteqarneraq imaluunniit innarluteqarneraq
- Meeraq angajoqqaavimminut qatanngutiminullu qanoq akulikitsigisumik attaveqarneraq
- Meeraq ullukut paaqqinniffinniittarneraq, atuartuunersoq imaluunniit suliffimmik misiliinersoq aamma atuangitsoortarneri suliffimmullu misiliiffimminut takkutinngitsoortarneraq
- Meeraq timimigut, kinguaassititigut imaluunniit tarnikkut naapertuilluangi-tsuliorfigineqarnermik misigisaqarsimanersoq
- Meeqqap aarlerinaatilimmik pissusilersornera (najugaqarfimminik qimaasarnersoq, imigassamik hashimillu atuinersoq, imminut innarlertarneraq, imminut toqunnissamik eqqarsartarneraq imaluunniit imminut toqussalluni misiliisimanersoq, kinguaassititigut killissamik qaangiilluni pissusilersorneraq)
- Meeqqap angerlarsimaffimmi avataanut inissinneqarsimaneranut pissutaasoq.

SDQ-mik atortoq meeqqat pissusilersornerannut atugarissaarnerannullu uuttuut

Apeqqutit qulaani taaneqartut saniatigut apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissap qulaani taaneqartup saniatigut meeqqap pissusilersornerata qulaajaavineqarnera pillugu sakkuutip nunat assigiinngitsut akornanni tatigisaasup angajoqqaanut tunngasortaa "Strengths & Difficulties Questionnaire" ("Nukittoqutit ajornartorsiutillu pillugit apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissaq") (sakkuut SDQ) atorparput. Sakkuut Robert Goodmanit ineriartortinneqarpoq suliniaqatigiiffillu Fairstart aamma professori Ask Elklit Syddansk Universiteteersaq suleqatigalugit Kalaallit Nunaanni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit kalaallisuumut nutserneqarluni (<https://www.sdqinfo.org/py/sdqinfo/b3.py?language=Greenlandic>).

Sakkuut 25-nik apeqqutitaqarpoq, taakkunanngalu ataatsimoortillugit 20-t atugarissaarnermut pissusilersornermullu uuttortaataapput 0-imiit 40-mut pointilersukkamik imaqarlutik. Tassani 0 tassaavoq pissusilersornermut atugarissaarnermullu annikitsuarannguamik ajornartorsiuteqarneq, 40-milu annertoqisumik pissusilersornermik atugarissaarnermillu ajornartorsiuteqarneq takutinneqarluni. Aammattaaq meeqqat misigissutsitigut ajornartorsiutaanik, timi atorlugu qisuariartarnermik pissuseqarnermik ajornartorsiuteqarneranik, meeqqap uniffeqannginneranik, ukioqatigisaminik ajornartorsiuteqarneranik aamma inoqatinut ajunngitsumik kiinnertarneranut sakku nalliiinnermut uuttortaatiq ataaniittut immikkoortunut 5-inut immikkoortiterneqarsinnaapput, imaappoq meeqqap inuit allat qanoq annertutisumik eqqarsaatigalugit inussiarnertigalugillu pisarnerai tassani pineqarluni.

Kalaallit Nunaanni meeqqat amerlassusaannut tunngasumik najoqqutassanik nalinginnaasunik peqanngilaq, taamaattumik qallunaat SDQ-mi angusaasa kisitsitaannut atassuserpagut, naak nunat taakku meerartaat assigiinngitsut aamma atugarissaarnermut atatillugu ajornartorsiutit assigiinngitsorujussuarnik taakkunani marlunni takussutissaqartartut nalunngikkaluarlugu. Meeqqat kalaallit inissinneqartut meeqqanut qallunaanut inissinneqartartunut assersuunneqarnissaat maani anguniarneqanngilaq, kisianni tassunga taarsiullugu meeqqanut Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasunut naleqqiullugit paasikannerusullugu meeqqat ilaqutariinnut paarsisar-tunut inissinneqarsimasut atugarissaarikkut pissusilersornikkullu ajornartorsiutaat qanoq annertutiginersut taamaaliorsimavugut.

SDQ-mi uuttortaap qiviarutsigu 0-11-nik pointe qarnerup pissusilersornerit atugarissaarnerillu inerniliussap nalinginnaasup iluanittut paasinarsisippaa. 12-25-nik pointe qarneq oqinnernik ajornartorsiuteqarnermik oqaatiginnippoq. 16-19-inik pointe qarneq annertuumik ajornartorsiuteqarnermik oqaatiginnippoq. Kiisalu 20-40 pointe qarneq artornartunik ajornartorsiuteqarnermik paasinarsisitsivoq. Misigissutsinut ajornartorsiuteqarnermut uuttortaap ataanniittuni assersuutigalugu annilaanganeq, eqqasuuteqarneq, nikallunganeq imaluunniit artornartunik ajornartorsiuteqarneq pineqarput, tassanilu 6-10-nik pointe qarneq annertuumik imaluunniit artornartumik ajornartorsiuteqartoqarneranik oqaatiginnippoq. Timi atorlugu qisuariartarnermik ajornartorsiuteqarnermut uuttortaap ataanniittuni assersuutigalugu kamajaneq, kamaqqajaasuuneq, tillinniarajuttuuneq, sallutuujuneq imaluunniit ajornaa-narneq pineqarput, tassanilu 4-10-nik pointe qarneq annertuumik imaluunniit oqimaatsunik ajornartorsiuteqarnermik oqaatiginnippoq. Uniffeqannginnermik pissuseqarnermut uuttortaap ataanniittuni assersuutigalugu toqqissiveqannginneq, ukiseqqajaaneq, aalariarnerit eqqissiveqanngitsut aamma sivirusumik aallussisinnaannginneq/ukkata-qarsinnaannginneq pineqarput, tassanilu 7-10 pointe qarneq annertuumik imaluunniit oqimaatsumik ajornartorsiuteqarnermik oqaatiginnippoq. Peqatigisanik ilaqarneq eqqarsaatigalugu uuttortaap ataanniittut qinngasaaraneq, kisimiilluni pinnguarajunneq peqatigisallu nuannarinninnerat pineqarput, tassani 5-10-nik pointe qarneq annertuumik imaluunniit artornartumik ajornartorsiuteqarnermik oqaatiginnippoq. Naggataagut SDQ-p ataani inoqatit akornanni akuersaartuunermut tunngasumik uuttortaateqarpoq, tassanilu assersuutigalugu allanik eqqarsaatiginnittarneq, meeqqanut minnernut isumassuineq, ikiuumatuneq avitseqateqarusunnerlu pineqarput. Uuttortaap taanna uuttortaatinut allanut naleqqiullugu illuanut sammivoq, annertuumillu pointe qarneq isumaqarpoq meeraq ikiuumatullunilu allanik eqqarsaatiginnittarpoq. Tassani 0-5-inik pointe qarneq inoqatit akornanni annikitsumik akuersaartuunermik oqaatiginnippoq (Arnfred et al., 2019; <https://sdqinfo.org/norms/DanishNorms.html>).

2.1.3 Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit pioreersunit paasissutissat ilanngunneqarneri

Meeqqat paarineqartut pillugit apeqqutit ilaat, VIVE-p 2019-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliaasaqarfik pillugu qulaajaanerani meeqqat taamanikkut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasut pillugit kalaallit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiini sulisunut apeqqutaanut assingupput (Dahl, Kloppenborg og Pedersen, 2020).

Tassani apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqarsimasunit paasissutissat meeqqat 0-23-nik ukiullit 279-it, taamani Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 22-usut ilaanni najugaqartut pillugit paasissutissat katersorneqarput.

Meeqqamut pineqartumut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq sulisumit attaveqarajuttumit meeraq sinnerlugu apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissaq immersorneqartarpoq.

Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqarsimasunit paasissutissat ilanngunnerisigut meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut paaqqinniffinniittunut naleqqiussinnaanissaannut periarfissaqalerpugut aalajangiinerni tunngavinni ukunani:

- Suiaassuseq ukiuilu
- Massakkut inissisimaffiata sivisussusaa
- Siullermeertumik inissinneqarnermi ukiui
- Timikkut tarnikkullu peqqissutsikkut ajornartorsiutit
- Ilaquttanik attaveqarneq
- Timikkut, kinguaassiutitigut aamma tarnikkut innarlerneqarneq
- Atuanngitsoortarneq
- Aarlerinartumik pissusilersorneq
- Atugarissaarneq pissusilersornerlu SDQ atorlugu uuttorneqartoq. Uani Kalaallit Nunaanni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suliniaqatigiiffik Fairstart aamma professori Ask Elklit Syddansk Universitetimeersoq suleqatigalugit pisut akornanni SDQ-mi pisortatigoortumik kalaallisut oqaasertalinnik apeqqutinik nutaanik angajoqqaanut sulisunullu saaffiginnittunik ineriartortitsivoq (<https://sdqinfo.org/py/sdqinfo/b3.py?language=Greenlandic>). Taamaattumik meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut aamma ilaqtariinni paarsisartuniittunut apeqqutit atorneqartut assigiinngissutaat annikinnerupput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqartut amerlanertigut qallunaatut immersorneqarput, imaassinnaavorlu tamanna paasissutissat taakku immikkoortut marluusut imminnut naleqqiunneqarsinnaanerannut sunniuteqaqataasimasoq.

2.2 Paasissutissat ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut

Paasissutissat ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut angajoqqaarsianik, inuusuttunik ilaqtariinni paarsisartuni najugaqarsimasunik, kommunini pisortanik sulisunillu kiisalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi suleqataasunik apersuinikkut pissarsiarineqartunik imaqarput. Nunarsuaq tamakkerlugu covid19-imik tuniluunnersuaq pissutigalugu Danmarkip Kalaallillu Nunaata akornanni angalaneq annertuumik killersorneqarmat apersuinerit ilaatigut oqarasuaatikkut skype-kkullu ingerlanneqarput.

Taamaakkaluartoq 2020-mi marsimi aamma 2020-mi juunimiit aggustimut illoqarfiit sisamat tikinneqarsinnaasimapput: Nuuk, Tasiilaq, Qaqortoq aamma Maniitsoq aamma taamaammat kommunit akornanni pingasut timitalerlugu pulaarneqarput. Illoqarfiit taakku sisamat suliassat aalajangersimasut aamma ajornaatsumik tikinneqarsinnaanerit eqqarsaatigalugit toqqarneqarput, assersuutigalugu illoqarfimmi meeqqanut suliassaqarfik pillugu immikkut ittoq pillugu ilisimariikkavut, paasissutissanik katersinerminut atatillugu aamma covid19-ip pilersitaanik killeqartumik angalasinnaaneq pissutigalugu VIVE-p illoqarfinnik assigiinngitsunik tikeraarnissamik kissaateqarnera toqqaanermut pissutaapput.

2.2.1 Angajoqqaarsianik apersuineq

Allanut naleqqiullugu ilaqutariinnik paarsisartunik apersuinissaq pillugu isumaqatigiissusi-ornissarput ajornannginaarparput, taakku illoqarfinni ataasiakkaani kommuninit angajoqqaarsianut nalunaarsuutit tungavigalugit toqqarneqarput attavigineqarlutillu. Angajoqqaarsianik katillugit 35-iusunik Nuummeersunit, Tasiilameersunit, Ilulissaneersunit, Aasianneersunit, Maniitsumeersunit, Sisimiuneersunit Qaqortumeersunit kiisalu nunaqarfeeqqameersunit ataatsimit apersuinerit 25-it ingerlanneqarput. Amerlanerpaat taassaapput kommunip aqqissuussaaniq ilaqutariit paarsisartut imaluunniit attaveqarfinni ilaqutariit paarsisartut, ilaqutariit paarsisartut ataatsit inuussutissarsiutigalugu paarsisartuupput ilaqutariillu ataatsit kommuninit inissitamik meeqqamik paarisarput aamma meeraq ataaseq nammineq aqqissuussamik inissitaavoq. Ilaqutariit paarsisartut ilaat ataatsikkoortillugu sivisuumik aama pinasuartumik inissivittut imaluunniit oqilisaavittut atuupput. Angajoqqaarsiat 1-mik, 2-nik aamma 3-4-nik meeqqanik paarisarput aamma angajoqqaarsiat mikisunik angisuunillu meeqqanik paarsallit toqqarneqarput, taamaalilluta sapinngisamik ilaqutariinnermi isiginniffiit assiginngitsut amerlanerit ilannguppavut.

Ataatsimik apersuinertut imaluunniit aappariinnik apersuinertut angajoqqaarsianik apersuinerit ingerlanneqarput. Apersuinerit 5 oqarasuaatikkut ingerlanneqarput, 14-t pulaarlugit ingerlanneqarput, 6-illu videokkut attaveqarnikkut ingerlanneqarlutik, 10 qallunaatut ingerlanneqarput, 11 kalaallisut 4-llu kalaallisuumut nutserisoqarluni qallunaatut ingerlanneqarput.

Apersuinerit apersuinerimut najoqqutassaq aalajangersimasoq makkuninnga sammisaqartoq atorlugu ingerlanneqarput:

- Ilaqutariit tunuliaqutaat
- Ilaqutariittut paarsisartuunermut pissutaasut aamma ilaqutariittut paarsisartutut misilittakkat
- Ilaqutariittut paarsisartutut inuunermut piareersarnej: ilinniagaqarneq, akuerisaaneq, meeraq pillugu ilisimasat
- Meeqqamik tiguserpiaq
- Angajoqqaarsiatut ulluinnarni inuuneq – misigisat nuannersut ajornartorsiutillu
- Meeqqamik paarisamik ilanngutitsineq perorsaanerlu
- Inissiiinerni ajalusoornermik misigisaqarneq
- Meeqqamik paarisaminnik oqaluttuarinninneq/allaaserinninneq – atugarissaaq, ikinnguteqarneq, atuarnaq aamma sunngiffimmi sammisaqarneq
- Angajoqqaavinnik suleqateqarneq
- Kommunimik suleqateqarneq – sulianik suliarinnittunik aamma ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersuisunik attaveqarneq, meeqqap ikiorneqarnissamut pisariaqartitai aamma ilaqutariit paarsisartut tapersorneqarnissamut siunnersuariaatsimillu supervisionimik siunnersorneqarnissamik pisariaqartitaat.

2.2.2 Meeqqanik paarineqartunik apersuinerit

Angajoqqaarsianik apersuinissamut isumaqatigiissusiorniinnermi taakku attaveqarfiginissaat allanut naleqqiullugit ajornarsimanngitsaq, meeqqanik massakkut paarineqartunik siunnersuisukkullu paarineqarsimasunik attaveqarniarneq allatorluinnaq ajornakusoorsimavoq. Siullermik inuusuttut angajoqqaarsiaat facebookilu aqqutigalugit attaviginiarsimavavut. Ilaannakortumik iluatsimmat illoqarfinni sulianik suliarinnittut

inuusuttunullu siunnersortit atassuteqalersitseqqullugit qinnuigisimavavut. Inuusuttut apersussallugit iluatsissimasavut aamma siornatigut inissinneqarsimasunik apersorsinnaa-satsinnik ilisarimasaraqarnersut aperaavut. Kiisalu naggataatigut Danmarkimi kalaallit peqatigiiffii attavigalugit inuusuttunut siornatigut inissinneqarsimasunut Danmarkimut nuussimasunut atassuteqarniarsimavugut. Meeqqanik paarineqartunik paarineqarsimasunillu 14-28-nik ukioqartunik katillugit 8-nik apersuivugut. 4 qallunaatut apersorneqarput, 3 kalaallisut ataaserlu nutserisoqarluni apersorneqarluni. 5 pulaarlugit apersorneqarput, 3-llu videokkut attaveqarfigalugit apersorneqarlutik. Inuusuttut apersorneqarnermik nalaani Nuummi, Tasiilami aamma Maniitsumi najugaqarput.

Inuusuttut makku pilugit misigisimasaminnik apersorneqarput

- inissinneqarneq
- alliarneq ilaqtariillu paarsisartut
- atuarneq ilinniarnertu
- ilaqtutanut attaveqarneq
- nikinneq, angerlartinneqarneq aamma ilaqtariinnit paarsisartunit nuunneq
- ilaqtariinnit paarsisartunit nuunnerup kingornatigut nammineerneq
- kommunimik attaveqarneq.

2.2.3 Inuussutissarsiutigalugu sulisunik apersuineq

Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqtariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfik aqutigalugu namminerlu kommunini pisortanik saaffiginninnsigut kommunini tamani tallimaasuni meeqqanut, ilaqtariinnut aamma inuusuttunut ingerlatsivinni pisortanik aamma sulisunik attaveqalerpugut. Kommunini sulisunik 22-riarluta apersuivugut kisitsisinullu taakkununga atatillugu pisortat 12-t ilaqtariinnut siunnersortit 10-t sulisullu allat 4, tassaasinnaasut assersuutigalugu siunnersortit immikkut ittunik suliassallit imaluunniit atornerluinermut katsorsarneqarnissamut neqeroorummi Allorfimmi atorfillit apersorsimavavut.

Tamatuma saniatigut Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit sulisunik katillugit 5-inik apersuinerit 4 naammassisimavagut, aamma ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqarfimmi inuussutissarsiutigalugu sulisunik apersuinerit 2 ingerlappavut, taakkulu suliniummut tunuliaqutaasunik paasissutissiipput.

Tamatuma saniatigut inuussutissarsiutigalugu sulisunik apersuinerit 15 ornillugit apersuinerit ingerlanneqarput, 6 oqarasuaatikkut, 7-illu videokkut ingerlanneqarlutik. Inuussutissarsiutigalugu sulisunik apersuinerit tamarmik qallunaatut ingerlanneqarput.

Ataani apersuinerit tamarmik suliniummi naammassineqartut takuneqarsinnaapput.

Nalunaarsuiffik 2.2 Apersuinerit suliniummi ingerlanneqartut ataatsimut isigalugit

Peqataasut	Inuit apersorneqartut amerlassusii	Apersuinerit amerlassusii	Illoqarfik	Ilusaa	Oqaatsit
Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik	5	4	Nuuk	3 tikillugit, 1 video	4 qallunaatut
Kommuneqarfik Sermersooq: pisortat 4, ilaqtariinnut siunnersortit 3, allat 2	9	7	Nuummi 2, Tasiilami 5	7 tikillugit	7 qallunaatut
Qeqqata Kommunia: pisortat 2 + ilaqtariinnut siunnersortit 2	4	3	Sisimiuni 2, Maniitsumi 1	2 oqarasuaat + 1 video	3 qallunaatut
Kommune Qeqertalik: pisortaq 1 + sulianik suliarinnittut 2	3	3	Aasianni 3	2 oqarasuaat + 1 video	3 qallunaatut
Avannaata Kommunia: pisortat 2 + ilaqtariinnut siunnersortit 2	4	3	Ilulissani 3 + Upernavimmi 1	1 oqarasuaat + 2 video	3 qallunaatut
Kommune Kujalleq: kommunimi suliarinnittut/pisortat 3, pisortat allat 2, ilaqtariinnut siunnersorti 1, allat 2	8	6	Qaqortumi 6	1 oqarasuaat + 5 tikillugit	6 qallunaatut
Tunuliaqutissamut inuussutissarsiutigalugu suliarinnittut allat	4	2	Danmarkimi 2	2 video	2 qallunaatut
Angajoqqaarsiat	35	25	Nuuk: 5, Tasiilaq: 4, Ilulissat: 6, Aasiaat: 2, Maniitsoq: 3, Sisimiut: 2, Qaqortoq: 3	5 oqarasuaat, 14 tikillugit 6 video	10 qallunaatut, 11 kalaallisut, 4 oqalutseqarluni
Inuusuttut ilaqtariinni paarsisartuniittut imaluunniit inissinneqarnikuusut	8	8	Nuuk: 3, Tasiilaq: 2, Nanortalik: 1, Maniitsoq: 1, Ilulissat: 1	5 tikillugit, 3 video	4 qallunaatut, 3 kalaallisut, 1 oqalutsilerluni
Katillugit	80	62	62	62	62

Apersuineq piusorpalaartuuppat imaluunniit apersorneqartoq naatsunik akisisarpat apersuinerit tamakkerlutik allanneqarput imaluunniit suleqataasumit apersuisumit sukumiisumik imaqarnersiorneqarput. Apersuinerit kalaallisut ingerlanneqartut suleqataasumit apersuisumit qallunaatumut nutserlugit naqinneqarput. Malitsigisaanik apersuinerit, kodit apersorneqartuni sioqqullugu ukkatarineqartut aallaavigalugit, koderlugit Nvivo-mut kodenik apersorneqartunut pingaarutilinnik ilallugit ikkunneqarput.

2.3 Paasissutissanut najoqqutat allat

2.3.1 Nakkutilliinernit nalunaarusiat

Inatsisinik atortuulersitsineq erseqqissaaviginiarlugu Qitiusumik Nakkutilliinermik Ingerlatsivimmit, Meeqqanut, Inuusuttunut, Ilaqtariinnut Inatsisillu Atuutsinneqarnerannut

Naalakkersuisoqarfiup ataaniittumit, nakkutilliinernit nalunaarusiat 11-t paasiniaavigineqarsimapput.

Tassaapput: Kommuneqarfik Sermersuumi inatsisit malinneqarnerat pillugu nakkutilliineq 2017-18-imeersoq, nalunaaqqaarani Tasiilami (Sermersuumi) nakkutilliineq 2019-imeersoq, Kommune Kujallermit inatsisit malinneqarnerat pillugu nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2016-imeersoq, Qaasuitsup Kommuniani inatsisit malinneqarnerat pillugu nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2016-imeersoq, Qeqqata Kommuniani inatsisit malinneqarnerat pillugu nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2016-imeersoq, Qeqqata Kommuniani inaarutaasumik inatsisit malinneqarnerat pillugu nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2018-imeersoq, Avannaata Kommuniani Ilulissani aamma Upernavimmi pingaarnertut nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2020-meersoq, Kommune Qeqertallip Qeqertarsuarmi najukkami ingerlatsinera pillugu suliaasaqarfik pillugu nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2016-imeersoq 2019. Kommune Qeqertalimmi Qasigiannuani pingaarnertut nakkutilliinernit nalunaarusiaq 2020-meersoq. Kommuneqarfik Sermersuup Itoqqortoormiini n up najukkami ingerlatsinera pingaarnertut nakkutilliineq 2020-meersoq.

Taamaalilluni nakkutilliinernit nalunaarusiat ukiuni 2016-imiit 2020-mut suliarineqarput, taamaammallu soorunami nalunaarusiap tunniunneqarnerata kingornatigut kommunini periaatsit allanngorsimasinnaapput.

2.3.2 Inatsisiliorneq

Kalallit Nunaata inatsisit pillugit paasissutissanik katersiviani (<http://inatsisit.gl-imi>) malittarisassanut tunngaviusut inatsisartut peqqussutaat, inatsisartut inatsisaat, nalunaarutit aamma kaajallaasitat, ilaatigut malittarisassat/inatsisit nammineq oqaasertaat allannguutaallu, ilaatigullu inatsisiliornermut atatillugu oqaaseqaatit isumaliutissiisutillu nassaarineqarsinnaapput.

Inatsisit pillugit paasissutissanik katersivik nittartakkami 2010-mi 1. januaarimit atuutilerpoq, inatsisillu il.il. nutaannginnerusut taamaalillutik toqqorsivinniit digitaliusunit tiguneqarput, imaalerluni ukioq 2000-p kingornatigut aallartittut aamma ilanngunneqarlutik.

Nalunaarusiamut matumunnga suliarinninnermi malittarisassat ilaqtariinnut paarsisartunut inissiiinernut, meeqqanut ilaqtariinnullu tapersiisarnernut, paaqqinninersiutisianut il.il tunngasut tiguneqarput. Kingornatigut inatsisit tunngassuteqartut sukumiisumik misissorneqarput annertunerusumillu imarisai nalunaarutigineqarlutik. Immikkut ittumik inatsisit 2017-imi pingaarutilimmik allanngallanngortinneqartut ukkatarineqarput.

2.4 Misissueqqissaarnerit

Misissueqqissaarnerni paasissutissat amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut katersorneqartut atorlugit ataatsimut atorneqarput. Immikkoortut ilaanni inernerit pingaarnermik paasissutissanit amerlasuunit tunngaveqarput, akerlianilli paasissutissat ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut assiliartaliinerusutut atuullutik. Immikkoortuni allani paarlaanneqarput.

Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuni kalaallini inissinneqartut misissueqqissaarfigineqarneranni, misissuineri matumani apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersukkanit paasissutissat kiisalu 2019-imi kalaallit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiinit paasissutissat

katersarineqartut ikiorsiullugit, meeqqannut kalaallit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiinut inissinneqarsimasunut assersuunneqarput. Assersuussinermi tassani nassuiaanerunngitsumik allaatigisatulli suliarineqarnissaa siunertaavoq, pissutigalugu inisseeriaatsini taakkunani marluusuni meeqqat qanoq ilillutik immikkoortinneqarsinnaanerisa takutinnissaat periarfissisagatsigu, kisiannili inissinneqannginnerup siornani pissutsit, imaluunniit meeqqat, taama tulleriillutik, ilaqutariinni paarsisartuni imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi najugaqarnerminni allannguutininut aalajangiissutaanersut, uani takutinnagu.

Meeqqanik ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarsimasunik misissueqqissaarnermi aamma inuusuttut siornatigut massakkullu inissinneqarsimasut angajoqqaarsiallu apersorneqarneri ilannguppavut, taakkulu meeqqap paarsamik ilaqutariittut tunuliaqutaat, atugarissaarnerat atuarneralu pillugit oqaluttuarput.

Kisitsisit atorlugit nassuiaasiornermut kisitsisit ikippallaarneri pissutigalugit assersuutigalugu kommuninut imaluunniit ilaqutariinnut paarsisartunut assigiinngitsunut agguarneqarsinnaanerit ajornarmat, apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqarsimasunit paasissutissat aamma kommuninut paasissutissat tunngavigalugit angajoqqaarsianik misissueqqissaarnermi ataatsimut katillugit angajoqqaarsiat saqqummiuppavut. Angajoqqaarsiat pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissat ajornanngiffisigut Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqissusaannik misissuinermit kingullermit paasissutissanut naleqqiunneqarput (Larsen m.fl., 2019). Tamatuma saniatigut, ilaatigut ilaqutariit paarsisartuunermut isiginneriaatsit assigiinngitsut takutinniarlugit aamma ilaqutariit paarsisartut paarsisartut inuunermut paasinninnerat ingerlatsinerallu qanoq assigiinngissuseqarsinnaasoq takutinniarlugu angajoqqaarsianik apersuinerit ilanngunneqarput.

Kommunini pisortanik suleqataasunillu apersuinerit, angajoqqaarsianik apersuinerit aamma apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanik angajoqqaarsiat akisimasaannik kommunini sulisaatsinik misissueqqissaarnerit tunngaveqarput. Kapitali 3 aamma 4-misut paasissutissat amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut sapinngisamik periarfissaasigut ataatsimoortinneqartarput. Ilaatigut kommunit assigiinngitsut akornanni paasissutissanik immikkoortitsissalluni periarfissaasarpog, kisianni misissueqqissaarnerit annertunersaanni suliaasaqarfik ataatsimut isigaarput.

3 Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut

Misissuinerup nalaani Kalaallit Nunaanni ilaqtariinni paarsisartuni ilisimasatsit najugaqartut paasissutissat amerlasuut katersorneqartut paasissutissallu ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut atorlugit meeqqat kapitalip uuma allaaserai. Paasissutissat amerlasuut katersorneqartut meeqqat 131-t pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat angajoqqaarsianit 76-init akineqarnikut tunngavigineqarput, paasissutissalli ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut angajoqqaarsianik 26-nik apersuinernik inuusuttunillu 8-nik peroriatornermi ilaani ilaqtariinni paarsisartuniissimasuni apersuinernik tunngaveqarlutik.

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqartunit paasissutissanik naleqqiussisinnaaffinni meeqqat ilaqtariinni paarsisartuni najugaqartut meeqqanut 2019-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqartunut naleqqiunneqarput. Paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat inuusuttullu taamani Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni 22-usuni meeqqanit 325-usunit najugaqartunit 279-it pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat q immersorsimavaat. Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut meeqqallu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut imminnut naleqqiunnerat nassuiaanerunani allaatigisatut suliaavoq. Taamaalilluta ilaqtariinnut paarsisartunut inissiineq imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiineq meeqqamut pitsaanerunersoq takutissallugu periarfissaqanngilagut, kisianni taamaallaat meeqqat eqimattat taakku marluk qanoq sukkullu assigiingissutaat takutissinnaavarput.

Kapitalimi aallarniutigalugu immikkoortoq 3.1-imi meeqqat ukiui suaassusaallu meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit nassuiarneqarpoq. Tulliullugu immikkoortoq 3.2-mi meeqqat inissinneqarnerinut pissutaasut ukkatarineqarput – matumani angajoqqaarsiat malillugit meeqqat kinguaassitutigut timikkulluunniit innarlerneqarnermik misigisaqarsimanersut ilanngullugit. Immikkoortoq 3.3-mi ilaqtariinnut paarsisartunut iserterneq taakkunanilu alliarterneq allaaserineqarpoq, taavalu immikkoortumi 0-mi meeqqat angajoqqaaminut qatanngutiminnullu attaveqarnerat allaaserineqarluni. Immikkoortoq **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**-imi meeqqat pissusilersornerat atugarissaarnerallu allaaserineqarpoq, taavalu immikkoortoq 3.5-imi meeqqat atuarnerat allaaserineqarluni. Naggataagut kapitalip inernerisa katiternerannik kapitali naggaserneqarpoq.

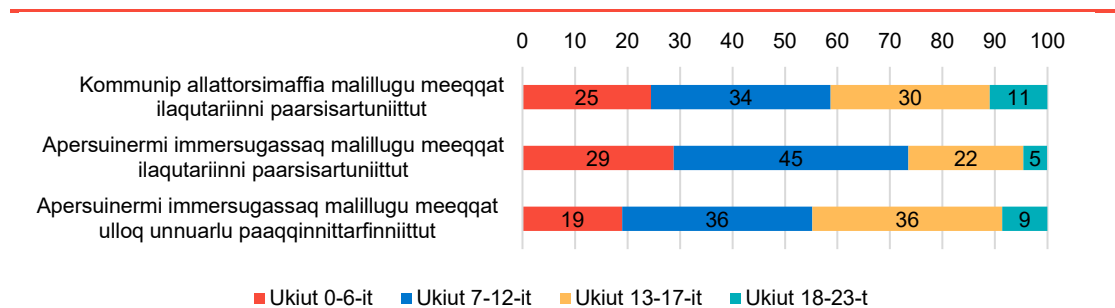
3.1 Meeqqat ukiui suaassusaallu

2019-imi decembarimi Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu katillugit 450-it 0-imiit 23-nut ukiullit ilaqtariinni paarsisartuni najugaqarput. Soorlu Takussutissiaq 3.1-ip takutikkaa meeqqat paarineqartut 25 % -ii kommunit nalunaarsuiffii malillugit 0-imiit 6-inut ukioqarput. 34 %-ii 7-imiit 12-imut ukioqarput, 30 %-ii 13-imiit 17-inut ukioqarlutik taavalu 11 %-ii 18-niit 23-nut ukioqarlutik taamaammallu ilimanartumik suliniuteqareernermi malitseqartitsineri assigisaanilluunniit inissinneqarsimallutik. Ukiutigut taamatut immikkoortiterneqarneq meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut assingupajaarpoq, taakkunanili inuusuttuaqqat amerlanerulaarlutik (36 %) 0-imiit 6-iimut ukiullit ikinnerulaarlutik (19 %). Paasissutissat apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit angajoqqaarsianit katersorsimasatsinnit immikkoortut amerlassusaat ukiuisa agguataarneri inoqassuseq eqqarsaatigalugu equngalaarput, tassa 0-imiit 6-imut ukiullit aamma 7-imiit 12-nut ukiullit

amerlanaarlugit sinniisoqaramik assigisaannillu 13-iniit 17-iut ukiullit aamma 18-iniit 23-nut ukiullit ikinaarlugit sinniisoqarlutik.

Meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut misissorneqarnerisa naleqqiunneqarsinnaanerit annertusarniarlugu misissueqqissaarnerni tullinnguuttuni 18-iniit 23-nut ukiullit ilaatinneqanngillat. Misissueqqissaarnerni annertuuni meeqqat ilaasut ukiumikkut agguataarnerat Takussutissiaq 3.2-mi takuneqarsinnaavoq. Misissueqqissaarnerit nassuiarneqarneranni meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut aamma meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ukiumikkut agguataarsimanerat inernerinut pingaaruteqarsinnaasoq eqqarsaatigineqarpoq.

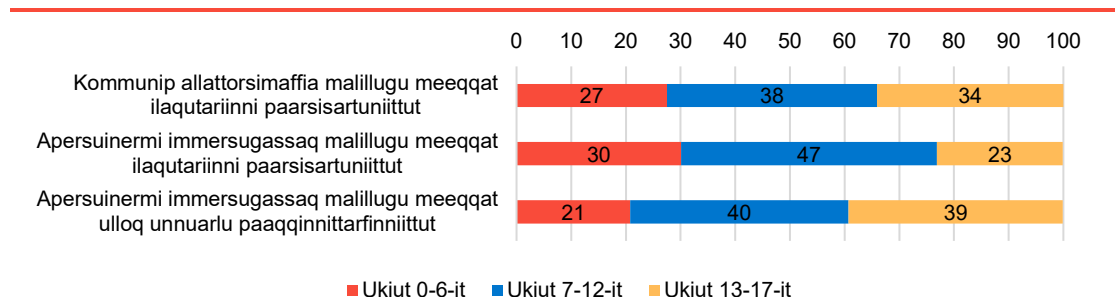
Takussutissiaq 3.1 Kommunini nalunaarsuiffiit aamma apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqarsimasunit paasissutissat tunngavigalugit meeqqat inuusuttullu ilaqutariini paarsisartuniittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ukiumikkut agguataarnerat. 0-imiit 23-nut ukiullit. Procentit.

Nalunaarsuut: Kommunip allattorsimaffia malillugu meerarsiat: N = 450. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani meerarsiat ilaasut: N = 131. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani 0-23-nik ukiullit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ilaasut: N = 279.

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarsugaataat kiisalu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut aamma meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasuttunngavigalugit VIVE-p misissuinerani.

Takussutissiaq 3.2 Kommunini nalunaarsuiffiit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissanit immersorneqarsimasunit paasissutissat tunngavigalugit meeqqat inuusuttullu ilaqutariini paarsisartuniittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ukiumikkut agguataarnerat. 0-17-inik ukiullit. Procentit.

Nalunaarsuut: Kommunip nalunaarsuiffii malillugit meeqqat paarineqartut: N = 411. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani meerarsiat ilaasut: N = 126. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani 0-imiit 17-inut ukiullit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ilaasut: N = 244.

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarsuiffii kiisalu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut aamma meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani.

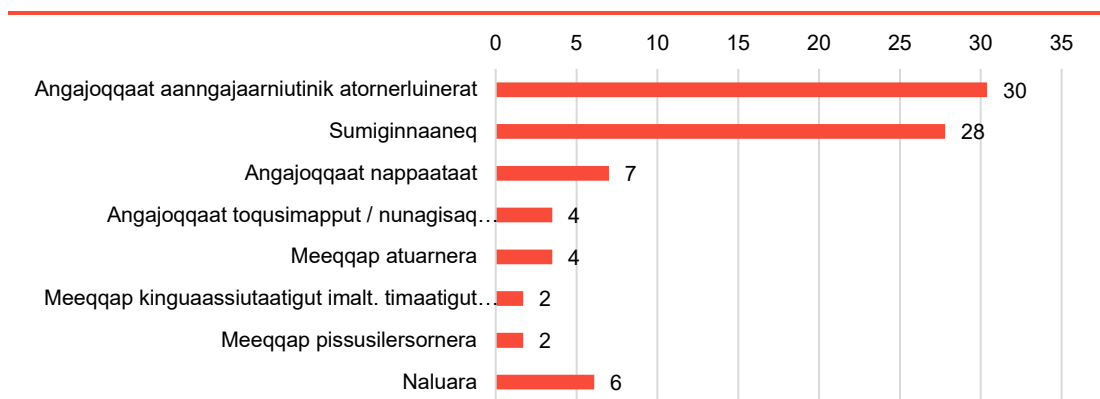
Ilaqutariinni paarsisartuni meeqqat 53%-ii nukappiaraapput, 47 %-iilu nivarsiaraallutik. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni meeqqat 49 %-ii nukappiaraapput, 51 %-iilu nivarsiaraallutik.

3.2 Inissinneqarnernut pissutaasut

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuineq malillugu meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut amerlanersaat angajoqqaamik ajornartorsiutaat pissutigalugit inissinneqarsimapput, ikittuinnaalli angajoqqaarsiat malillugit meeqqat nammineq inuttut ajornartorsiutaat pissutigalugit inissinneqarsimallutik.

Taamaalilluni Takussutissiaq 3.3-mi angajoqqaat aanngajaarniutitik atonerluinerat pissutaaqataatillugu meeqqanik inissiinerit 30 %-iinut atuuttoq takuneqarsinnaavoq, angajoqqaalli isumassugassaminnik sumiginnaanerat meeqqat 28 %-iinut atuulluni. Angajoqqaat ajornartorsiutaat allat meeqqat inissinneqarnerannut pissutaaqataasut tassaapput napparsimaneq (7 %) imaluunniit angajoqqaat toqusimammata imaluunniit nuna qimassimallugu (4 %). Taamaallaat 4 % nalunaarutigaat meeqqat atua(nngitsoorta)rnerat inissinneqarnissaanut aalajangernermut pissutaaqataasoq taamaallaallu 2 %-t taavaat meeqqap pissusilersomera inissinneqarnerannut pissutaasoq. Inissiinermut pissutaasut pingaarnertut angajoqqaat atonerluinerat taaneqarmat Deloittep 2012-imi misissuineranut naapertuuppoq, tasanimi paasinarsivoq inissiinermut pissutigineqartut pingaarnersaat tassaasoq angajoqqaat sumiginnaanerat aamma imigassamik atonerluinerat.

Takussutissiaq 3.3 Meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarnerannut pissutaasut. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 126.

Najoqquataq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerana.

Inissiinerup tungaanut akulikitsumik angerlarsimaffimmi imigassamik aamma hashimik atonerluineq ajornartorsiutaasartoq aamma meeqqanik naammanngitsumik isumassuisoqartartoq meeqqanik, angajoqqaarsianik aamma kommunini sulianik suliarinnittunik apersuinerit uppersarsarpaat. Inuusuttut apersoneqartut ilaata ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqannginnermini angerlarsimaffimmini pissutsit ima oqaluttuarai:

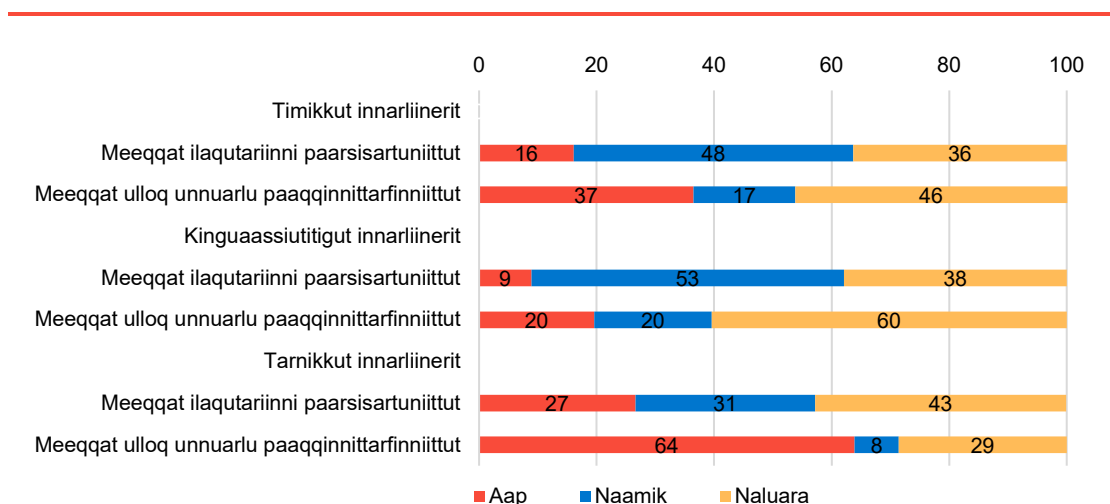
Nukaralu/aqqaluaralu assigiinngitsunik takusaqartarpugut, assersuutigalugu inuit artuliinnartut. Anaana pulaartoqartillugu imerlutillu arlaleriarluta nammineq innaannartarpugut. Ikinngutini ilagalugit amerlanertigut angutit angerlaattarpai.

3.2.1 Timikkut tarnikkullu innarliinerit

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissani angajoqqaarsiat aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat timikut, kinguaassiutitigut imaluunniit tarnikkut innarlerneqarsimanersut aperineqarput. Innarliineq qanga pisimanersoq oqaatigissagaat piumasarineqanngilaq, kisianni angajoqqaarsiat sulisullu amerlanerpaat innarliinerit oqaatigisaat meeqqat massakkut angerlarsimaffigisaminnit nuutsinnagit pisimassasut ilimagaarput.

Takussutissiaq 3.4 **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**-mi meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqartunit annikinnerusumik innarlerneqartarsimasut takuneqarsinnaavoq. Tassa timikkut innarlerneqarnerit (16 %-iupput 37 %-imut sanilliullugu), kinguaassiutitigut innarlerneqarnerit (9 %-iupput 20 %-mut sanilliullugu) aamma tarnikkut innarlerneqarnerit (27 %-iupput 64 %-imut sanilliullugu). Misissuinermi paasisat assigiinngissusaat ilimanartumik ilu Moorpoq, tassa meeqqat kinguaassiutitigut innarlerneqarsimasut ilaqutariinnut paarsisartunuunngitsaq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarajuttut kommunini apersorneqartut arlallit oqaluttuarput. Kisianni aamma imaassinnaavoq innarlerneqarsimanermit takussutissanik maluginnissinnaanissaminnut iluaqutaasinnaasumik angajoqqaarsiat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisunit annikinnerusumik ilinniagaqarsimanerat pissutaasoq. Tamatuma saniatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnisut angajoqqaarsiat amerlaaluttut meeqqat siusinnerusukkut inuunerminni innarlerneqarsimanersut nalullugu akissuteqartut takusinnaavarput. Ilisimasaqannginneq meeqqat innarlerneqarsimasinnaaneramik misissuinessap periarfissaqarfigineqarsima-nnginneramik pissuteqarsinnaavoq, assersuutigalugu meeqqap innarlerneqarsimasinnaanini eqqaamangimmagu imaluunniit inissiinermit atatillugu misissorneqarsimangimmat.

Takussutissiaq 3.4 Timikkut, kinguaassiutitigut aamma tarnikkut innarlerneqarnerit misigineqarsimasut. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 126. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 255.
 Najooqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuiner aamma meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut pillugit VIVE-p misissuiner a.

Naak angajoqqaarsiat malillugit meeqqat meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasunit ikinnerusut innarlerneqarsimagaluartut, apersuinerit arlallit

paasinarsisippaat meeqqat pissusilersornermikkut ujariatsinermik annertuumik takussutissiisut, innarlerneqarnermut qanittumik, kisianni immaqa ilaatigut sunianginnikkut innarliinerusunik iliornikkut innarliinerunngitsunik. Tassaasinnaapput meeqqat kaassimanermik takussutissallit kaakkumanatik angerlarsimaffimmi tamani tamaani nerisassanik toqqorterisartut imaluunniit qanoq neritiginerminnik aqutsisinnaangitsut nerisassanik sassaallerfigineqaraangamik. Aamma imaassinnaavoq meeqqat qimanneqarnissaminnut annilaangasut imaluunniit uippallertut angutit inersimasut qanilligaangata. Ilimanarpoq Nalunaarsuiffimmi 3.4-mi kisitsisini kisitsisit avaangunartut aamma ilaasut, taakkualu pitsaanerumik misissorneqarsinnaassagaluarput, sammisaq una eqqarsaatigalugu meeqqat pillugit sukumiinerusumik qulaajaasoqarsimasuuppat.

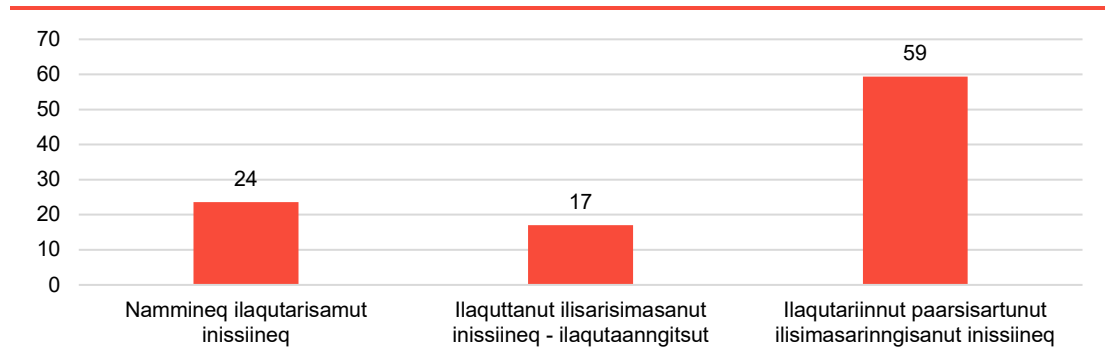
Kommunini suleqataasut apersorneqarnerisa ilimanarsitilluinnarpaat meeqqat innarlerneqarsimaneri ilisimaneqarpat taava ulloq unnuarlu paaqqinnittarfik inissiivittut toqqarneqartartoq ilaqutariit paarsisartut pinnagit, meeqqat annertuumik ajoqusernermik kingunerlutsitsisinnaammata taamalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni immikkut ilisimasalinnit katsorsarneqartariaqartarlutik. Amerlasuuni naleqquttuussaaq – aamma pinaveersaartitsinerulluni inissiinerup isasoornissaanik, ilaqutariit paarsisartut meeraq unammilligassaanik ikiorsinnaangippassuk. Nunanili arlalinni meeqqat timimikkut tarnimikkullu innarligaanermik misigisaqarsimasut ilaqutariinnut paarsisartunut meeqqap kingunerlutsitsineranut pissusilersorneranullu immikkut iliuuseqarsinnaasunut inissiisarnerit takussaajartorput (Berrick & Skiveness, 2012; Herbert & Kulkin, 2017). Danmarkimi tamanna siunertaralugu ilaqutariit paarsisartut 'qajannaallisakkat' imaluunniit 'immikkut piginnaanngorsakkat' pilersinneqarnikuupput, taakkua meeqqanik immikkut pisariaqartitsisunik tiguisinnaapput (Socialstyrelsen, 2017b). Ilaqutariit paarsisartut immikkut piginnaanngorsakkat aamma ilinniartitaasarput isumassuisutut atuuffimmik saniatigut aamma katsorsaasutut. Amerlanerpaanili pisariaqartinneqassaaq ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarneq malitseqassasoq innarlerneqarnerup nassataanik kingunerlutsitsineq allatullu qisuariarneq pillugu psykologimit oqaloqateqartarnissamut neqeroorummik, aamma angajoqqaarsiat naammattumik tapersersorneqarnissamut neqeroorfigineqassasut soorlu siunersiunerimik aamma ilinniaqqinnermik.

3.3 Ilaqutariinnut paarsisartunut iserterneq peroriartornerlu

3.3.1 Ilaqutariinnut paarsisartunut iserterneq

Takussutissiap 3.5-ip takutinneratut meeqqat inissinneqaraangata 24 %-ii ilaqutarisaminnut inissinneqartarput. 17 %-ii angajoqqaarsianut meeraq ilaqutarinngikkaluarlugu ilisimasarereerluguli inissinneqartarput, 59 %-ii ilaqutariinnut paarsisartunut meeraq suli isertinnginnerani ilisarisimanagu inissinneqartarlutik.

Takussutissiaq 3.5 Inissiinerup siornatigut ilaqtariit paarsisartut meeqqallu imminnut ataqtigiinnerat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 126.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immer-sorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinera.

Ilaqutaasunut inissinneqarneq meeqqanut iluaqutaasinnaavoq, tassami inissinneqarnerup nalaani kingornalu angajoqqaanik ilaqtanillu allanik akulikinnerusumik patajaannerusumillu attaveqarnermik tamanna tunisisinnaavoq. Eqqarluni inissinneqarnerup attaveqarnermik misigisimaneq annertunerulersissinnaavaa, Alaskami inuit akornanni misissuineri takutinneqarsimavoq imigassamik atornerluinermut imminullu toqunermut illersuutitut atuuttusoq (Ullrich, 2019). Qallunaat misissuineri eqqarluni inissiinerit ilimanarsisippaat inissiinerit aalajaannerusumik ingerlasartut meeqqallu alliarnerani atajuarnerunermik pilersitsillutik (Knudsen & Egelund, 2011).

Ilaquttanut attaveqarfinnulluunniit inissiineri iluatsilluassappat meeqqap isumassornissaanut naammattunik isumalluuteqarnissaq nukissaqarnissarlu pisariaqarpoq. Tassani misissuineri inuusuttunik apersuinerit uppersarpaat taamaattuaanneq ajortoq, kingunerisaanillu meeraq ilaqutaasut ilaqtallu nalunngisaasa arlaannut nalaatsortumik nooqattaartartoq, taakkulu naammattumik akisussaaffeqarneq ajortut meeqqap isumassornissaanut ineriartorneranullu. Inuusuttut apersoneqartut ilaat oqaluttuarpog:

Tassami angajoqqaakka imerajuttuugamik iluamillu paarineqarnanga. Nalunngisakka malillugit ilaqtariinni assigiinngitsuni najugaqartarpunga, taakkulu iluamik isumagineq ajorpaannga, Taakkunani najugaqaannartuuvunga iluamillu paarineqarnanga.

Meeqqap ilaqtariinnut ilanngutinnissaanut toqqissisimanermik misigisaqarnissaanut meeqqallu misigissutsiminik oqaasertaliinissaanut ikiorlugu annertuumik suliniartoqanngippat, taava ilaqtariinni takornartaniinnermi pingaartumik piffissaq siulleq ajornakusoorsinnaavoq. Imaassinnaavoq qimagaanissamut annilaanganeq pineqartoq, angajoqqaanik qatanngutinillu eqqasuuteqartoq, qatanngutit meeqqap akisussaaffeqarfigisimasai angajoqqaaniiginnartut imaluunniit allani inissinneqarsimasut. Inuusuttut apersoneqartut ilaat ilaqtariinni paarsisartuni piffissaq siulleq ima oqaluttuaraa:

Ilaqtariinni allani ilisimasarinngisani najugaqarneq misigisaavoq tujorminartoq. Toqqortarpunga qiallungalu. ... Nassuiaruminaappoq. Taamani misigisakka tujorminarsigaangat suli misigisarpakka. Imaassinnaavoq inersimasut eqqarsartartut taamani mikigallarama misigisakka eqqaamangikkikka, kisianni

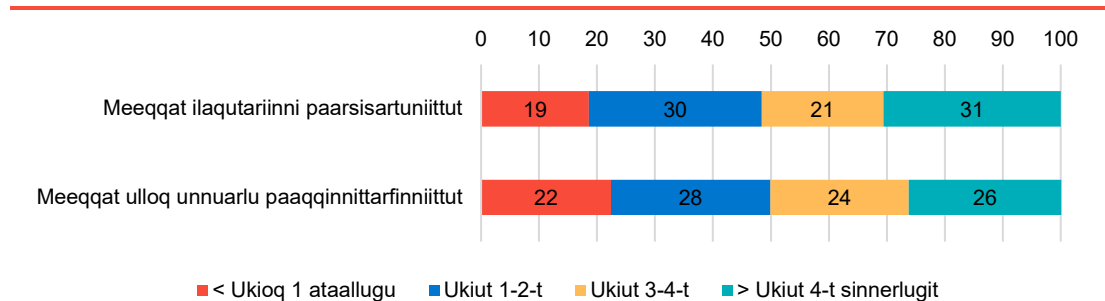
taamani massakkullu assut misikkarissuuvunga. Nukannguara/najannguara qjagaangat qanoq iliorsinnaasanngilanga misigissutsikka oqaatigisinnaanagit.

Meeqqat alliarternermi kingunerlutsitsinermik misigisaqarsimasinnaapput soorlu aamma inissinneqarneq nammineq inissinneqarnernilu allamut nuunneq meeqqamat kingunerluutaasinnaasut. Taamaattumik meerarsiaasimasut ilaata apersoneqartup siunnersuutigaa meeraq inissinneqarnerup aallartinnerani inuussutissarsiutigalugu sulisunik angajoqqaarsianit allanik misigissutsit artornartut inissinneqarnermut akulikitsumik attuumasartut pillugit oqaloqateqarnissamut periarfissaqassasoq. Tamatuma saniatigut angajoqqaarsianik apersuinerit takutippaat pingaartuusoq angajoqqaarsiat meeqqat misigissusaannik paasinninnissaannut piareersassallugit aamma meeqqat misigissutsiminnik paasinninnissaannut oqaatiginnissinnaanissannullu tapersersuinissaminut piareersarneqarnissaat.

3.3.2 Angajoqqaarsiani alliarterneq

Soorlu Takussutissiaq 3.6-imi takutinneqartoq massakkut meerarsiaasut pingajorarterutingajaat ilaqutariini paarsisartuni ataatsini taakkunani ukiut 4 sinnerlugit najugaqarsimapput, tallimararterutaat ilaqtutani paarsisartuni ukiut 3-4 najugaqarsimapput, pingajorarterutingajai ukiut 1-2-ni ilaqutariini paarsisartuni najugaqarsimapput, taavalu tallimararterutaat ukioq ataaseq inorlugu taakkunani najugaqarsimallutik. Meeqqani aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut assinguvoq.

Takussutissiaq 3.6 Meeqqap inissinneqarfigisamini ukiut najugaqarfigisai. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

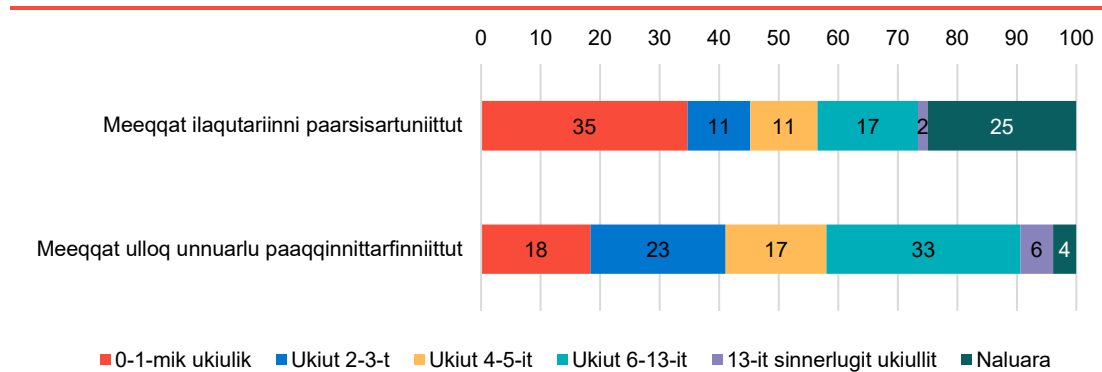

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariini paarsisartuniittut: N = 126. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 255.

Najoqutaq: Meeqqat ilaqutariini paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersoneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina aamma meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut pillugit VIVE-p misissuina.

Massakkut meerarsiaasut amerlanersaat suli mikillutik siullermik namminneq ilaqtutatik qimallugit nuutsitaapput, 35 %-ii 0-1-imik ukioqarput, 22 %-ii 2-5-inik ukioqarput, taavalu 17 %-ii 6-13-nik ukioqarput. Taamaallaat 2 %-ii angajoqqaarsiat malillugit 13 sinnerlugit ukioqarput angerlarsimaffitsik qimallugu inissinneqaramik. Kisianni angajoqqaarsiat sisamararterutaasa ilisimangilaat meeqqat siullermik inissinneqaramik qassinik ukioqarnerisut, tamatumalu ilimanarsitippaa inuunermi siusissumik inissinneqarsimasut kisitsisit takutitaanniit amerlanerusut.

Takussutissiaq 3.7 Meeqqap inissinneqaqqaarnermini ukiui. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 126. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 255.
 Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina aamma meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut pillugit VIVE-p misissuina.

Meerarsiaasimasut oqaloqatigisavut ilaqutariinni paarsisartuni alliarternermiinnit nuannersunik nuanniitsunillu misilittagaqarput. Ilaat ilaqutariinnut ilanngutitvinneqartarput angajoqqaarsiatillu angajoqqaavimmittut isigisarlugit. Ilaasa alliarternertik nuannersumik oqaatigaat, naak ilaqutariinnut paarsisartunut assigiinngitsunut amerlasuunut nutsertarsimagaluarlutik. Allat misigisimapput ilaqutariinni paarsisartuni takornartaallutik sinneruttuullutillu. Oqaloqatigisarpullu ataaseq angajoqqaarsiat imertartut annersitsisartullu aamma isumassuinissartik sumiginnartaraat, sulianik suliarinnittoqsuliarinnittoq imminek sullissisoq tamatuminnaga oqaluttuukkalarlugi komune akulerunneq ajortoq oqaluttuarpoq.

3.3.3 Inissinneqarfimmik nikinneq angerlartinneqarnerlu

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut 54 %-ii sionatigut ilaqutariinni paarsisartuni allani imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasuupput. Angajoqqaarsianik, meeqqanik aamma kommunini sullissisunik oqaloqatigiinnerit takutippaat inissinneqarfinnit assigiinngitsunit nikinnerit angerlartinneqarnerillu angajoqqaarsiat suliniuteqarnerinik aamma kommunit suliniuteqarnerinik tunngaveqartut. Nikinnerit pisinnaapput soorlu angajoqqaarsiat meeqqap pissusilersornera artormassuk, meeqqap angajoqqaavini pissutsit allangormata, komune isumaqarmat inissinneqarnerup siunertani eqqortinngikkaa, imaluunniit angajoqqaarsiat kommunillu akornanni suleqatigiinnikkut ajornartorsiuteqarmat.

Meeqqat nikinnerit assigiinngitsumik nalaatsulaartumik misigisaqarfigisarpaat. Meeqqat ilaasa nikinnerit arlallit misigisarpaat ilaqutariinni paarsisartuni assigiinngitsuni najugaqartarneq pissusissamisoortoq nalinginnaasuosorlu. Ilaasa nalornineq qanorlu iliorsinnaannginneq misigisarpaat nikinnernullu atatillugu suliani imminnut tunngasuni ilanngutitvinneqarnerunissartik ujarlorlugulu. Allat ilanngutitvinneqartarput, soorlu meerarsiaasimasumik issuaanerup tullianiittup takutikkaa, kisianni misigisarlugi sumi najugaqarnissaminnut aalajangiinermut annertuallaartumik akisussaaffilerneqarlutik:

Sooq ukiut taama amerlatigisut qaangiutereersut taama amerlatigisunut nassuiaassaanga [sulianik suliarinnittumut, angajoqqaajusumut aamma arnarsiamut]? Meeqqamummi taama mikitigisumut ajornaatsuinnaanneqaaq anaaminut oqassalluni ilaqutariinni allani najugaqarusunnerulluni.

Taamatut angajoqqaarsiat arlallit aamma oqaluttuarput inissiinermi nikinnerit angerlartinneqarnerillu ilaanneeriarluni tassangaannaq pisartut, meeqqap nikinnissamut piareersarnissaanut iluamillu inuulluaqqusinissaanut periarfissaqanngitsumik. Akuttunngitsumik meeqqat ungakkiussimasarmatigit misigalugulu meeqqat tatiginninnerat sumiginnarlugu nikinnerit naammangitsumik piareersakkat taakku annertuumik pakatsinermut aallaaviupput.

Meeqqat angajoqqaaminut angerlernerannik naggaserneqarneq meeqqanut angajoqqaarsianut nuunnertut artornartigingajattut misinnarpoq. Taamaalillutik inuusuttut apersorneqartut arlallit angerlartinneqarneq pillugu oqaluttuarput tamanna pisartoq angajoqqaat isumassuinissamut suli annertuumik ajornartorsiateqaraluartulluunniit. Aamma oqaluttuarput sivisuumik inissinneqarsimareerlutik angajoqqaallu sumiginnaanerannik misigisaqarnerup kingornatigit angajoqqaanut attaveqarnatik misigisimallugu. Inuusuttut ilaat oqaluttuarpoq:

Angerlartinneqarneq meeraaninni misigisaq annertunerusumik kingunerlutsitsisoq isumaqarpunga, Anaanaga pitsaanerulersimannigilaq suli imertaqaluni. Ajornarulersumik misiginera anaanama imernerujussuanik pissuteqartoq isumaqarpunga.

Inuusuttut apersorneqartut ilaat alla ilaqtariinnit paarsisartunit angerlartinneqarnermi kingorna anaanaminut misigissutsitigit attaveqannginnermik oqaluttuarpoq:

15-inik ukioqartunga angerlartippaangga. Nalunngikkaluarpara anaanagalugu, kisianni nalua tatigisinnaanerlugu aamma asasinnaanerlugu.

Taamaalilluni misissuinermi takutinneqarpoq inissinneqarneq siulleq, inissinneqarnerit nikinneri angerlartinneqarnerlu meeqqanut artornartuusinnaasut, taamaattumillu peqqissaartumik piareersarneqartariaqarlutik meeqqat, angajoqqaat angajoqqaarsiallu akuutillugit.

Nikinnerit taakkua aningaasartuutitaqanngitsuusut ilisimatusarnerup ersersippaa, tassami meeqqap tamatigit sungiussiniarnerminut piffissaq nukiillu atortarpai, ilaqtariit paarsisartut ilinniarlugit, ilaqtutami aaqquissaaneq sinaakkutillu paasiniarlugit tatiginnissuseqarfigilerlugillu (Luckow, 2020). Inissiinermi qimatsinerit nikinnerillu uteqattaartuurtut atuarnermut, nalinginnaasumik atugarissaarnermut sunniuteqarsinnaavoq kiisalu inunnut aalajaatsunut isumassuisuminnut meeqqat attaveqarnermik pilersitsinarnerannik periarfissaat sunnerneqarsinnaallutik. Meeqqat isumassuisumik avatangiisaannik qimatsikulanerisa aalajaatsunik attaveqarfigisartagassanik pilersitsinissamut ajornakusoortitsilersarpoq, taakkua attaveqarfiit inissiinermi taassumalu kingorna meeqqap atorsinnaasaat – attaveqarfiit, inuusuttuaqqat mianersuaallioortumik pissusilersortarnermik ineriartortitsilernissaat eqqarsaatigalugu aamma illersuisinnaasut (Frederiksen & Hestbæk, 2021; Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018; Olsen & Montgomery, 2017).

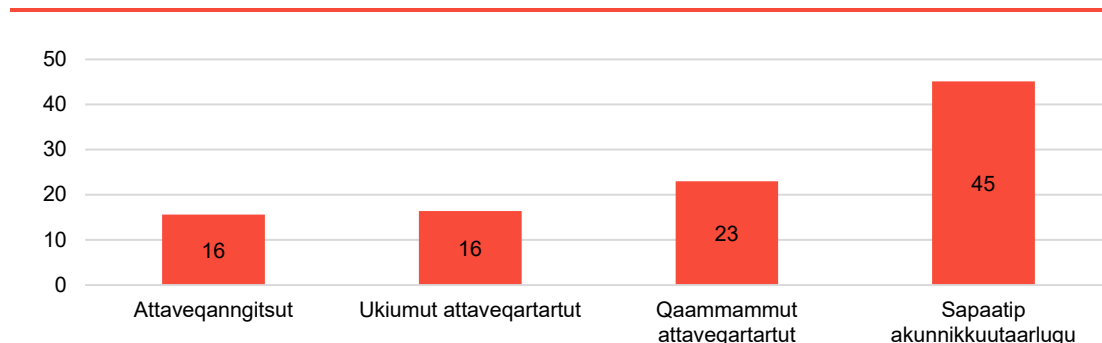
Angerlartinneqarneq meeqqamut pitsaanerpaasut nalilerneqarpat eqqarsaatigineqarsinnaavoq piffissami ikaarsaariarnermi nangillugu ilaqtariinni paarsisartuni najugaqassasoq, kisianni akulikitsumik angajoqqaaminiittarluni imaluunniit angerlartinneqarnermi kingorna ilaqtariinnut paarsisartunut attaveqaannarnissaanut ikiorlugu.

3.3.4 Angajoqqaanut qatanngutinullu attaveqarnerit

Angajoqqaarsiat malillugit massakkut meerarsiaasut 45 %-ii sapaatip Akunnikkuutaartumik angajoqqaatik attaveqarfigisarpaat, soorlu Takussutissiaq 3.8-mi takuneqarsinnaasoq. 23 %-iisa angajoqqaatik qaammammut ataasiarlutik takusarpaat, taavalu 16 %-iisa angajoqqaatik

ukiumut ataasiarlutik imaluunniit ukiumut ilaatiguinnaq takusarpaat. Meerarsiat 16 %-ii angajoqqaaminnut attaveqanngillat.

Takussutissiaq 3.8 Angajoqqaanik qanoq takukulatigineq. Ilaquttanut inissinneqarsimasut. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 126.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Meeqqat angajoqqaaminnik attaveqarnerminnik annaasaqarsimasut ilaqutariinni paarsisartuniittut amerlanerupput meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit, taakkunaniittummi 8 %-ii angajoqqaaminnut attaveqanngimmata. Tamanna tunngaveqarsinnaavoq assersuutigalugu angajoqqaarsiat paaqqinniffinni sulisunit annertunerusumik angajoqqaajusut atuuffiik tiguisarnerannik, tamannalu apersuinerit ingerlanneqartut ilimansisippaat. Nassuiaat allaasinnaasoq tassa angajoqqaarsiat attaveqarnissamut tapersersuinissamut taama periarfissaqartiginngimmata, meeqqap angajoqqaavi ass. ungaseqisumi najugaqarpata, aamma angajoqqaarsiat periarfissaqanngippata meeqqap tikeraarluni angalaneranut ingiaqataanissaminnut. Angajoqqaarsiat oqaloqatigisimasatta assigiinngitsutigut meeqqat angajoqqaaminnut attaveqarnertik nangissagaat tapersersorpaat. Ilaat akunnattoorput tunngaviatigut isumaqaramik meeqqap attaveqarnini ingerlatiinnartariaqaraa angajoqqaarsiaminnit allaanerusunut attaveqarniassagamik. Ilutigalugu akueraat meeqqap ilaqtaminut attaveqarnissaq ajornartorsiutigisinnaagaa, taakkumi inissinneqarnerup siornatigut nalaanilu sumiginnaasimasinnaammata. Angajoqqaarsiat ilaat oqarpoq:

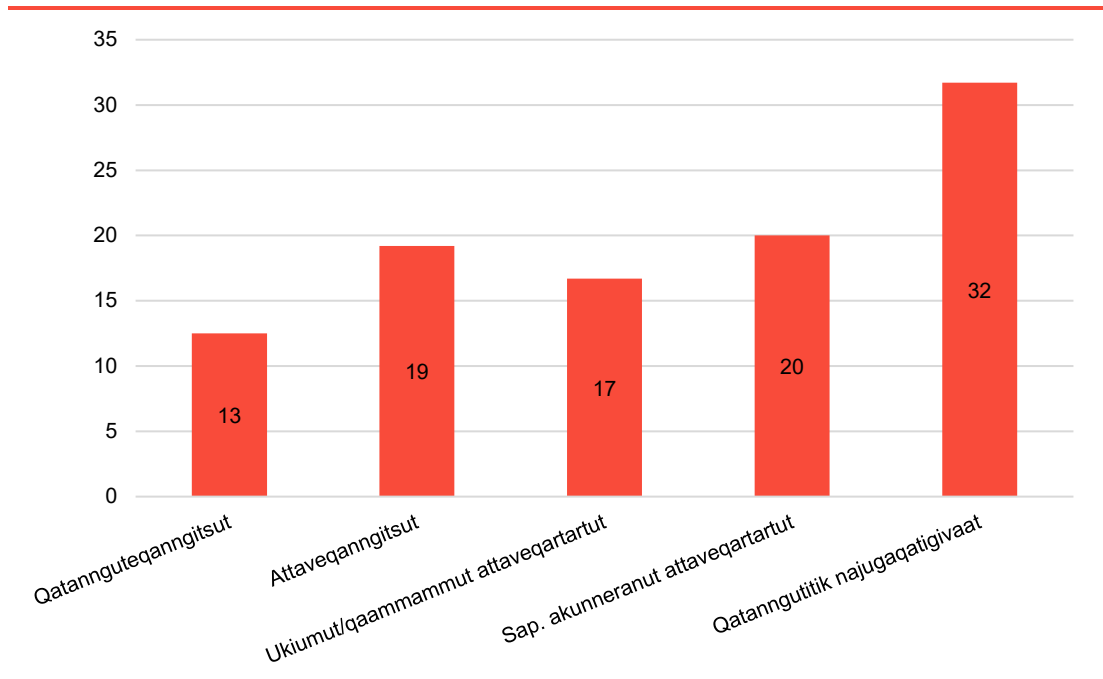
Isumaqarpugut ilaqtaminut attaveqarnissaat pingaartuusoq. Arlaannik uagutsinnut pisoqassagaluarpata ilaqtatik ornissinnaavaat ... Kisianni ernerput ilaqtaminut qanippallaanngilaq, naak ilaatigut tinnersalaartalarippat kaammattorlugulu ilaginissaannut. Uagut ilagerusunneruaatigut. Kisianni aamma paasinarpoq, tassami ilaquataasa soqtigivallaanngimmassuk, pingaartumik ataataata qanigisaasa.

Meeqqat ilaat ukiuni arlaqartuni ilaqutariinni paarsisartuni ataatsini najugaqarsimasut aamma akulikitsumik misigisimasarput ilaqutariit paarsisartut misigissutsitigut tulaavigalugit, ilaqtaminnullu uternissartik kissaatiginagu. Inuusuttut apersorneqartut ilaat oqaluttuarpoq:

Ukiut taakku sakkortupput. Ukioqqortusiartortillunga misigileraluttuinnarpara uterlunga nuukkumananga. Taamarsuaq ilisarimanngilakka ilaqtakkalu paarsisartut 3-nilli ukioqarlunga najugaqarfigilersimasakka sungiusimavakka. Ilaqtakka paarsisartut tassaapput nammineq ilaqtattut isigisakka.

Qatanngutininut attaveqarneq eqqarsaatigalugu Takussutissiaq 3.9-mi takuneqarsinnaavoq amerlangaatsiartut, 32 %-it, qatanngutiminnik ataatsimik amerlanernilluunniit najugaqateqartut, taakkulu saniatigut angajoqqaarsiat 20 %-ii nalunaarput meerarsiartik qatanngutiminnik ataatsimik amerlanernilluunniit sapaatip akunneranut minnerpaamik ataasiarluni attaveqarfigisarai, taavalu 17 %-t qatanngutitik takusaraat, kisianni sapaatip akunneri tamakkianagit. Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut tallimararterutaat qatanngutiminnut attaveqanngillat, taavalu 13 %-t qatannguteqanngivillutik.

Takussutissiaq 3.9 Qatanngutininik qanoq takukulatigineq. Ilaquttanut inissinneqarsimasut. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 126.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

3.4 Meeqqat peqqissusaat, qanoq iliorneri aamma atugarissaarnerat

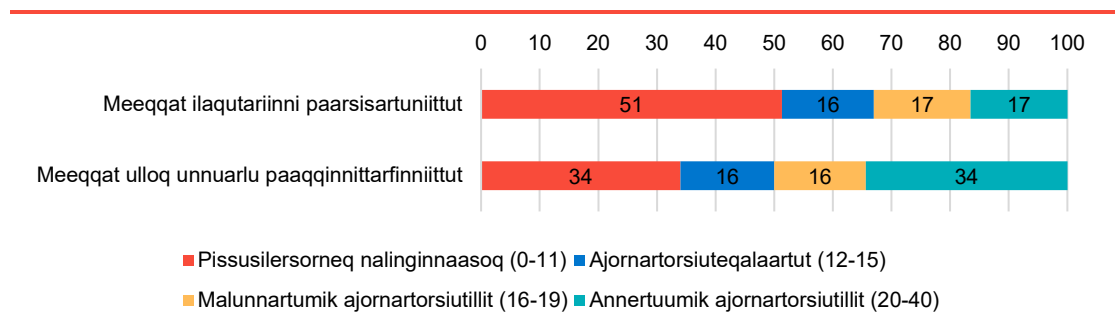
Ilaqtariinni paarsisartuni meeqqat 25 %-ii angajoqqaarsiat malillugit timikkut imaluunniit tarnikkut peqqissutsikkut ajornartorsiuteqarput, meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit amerlanerularlutik (19 %). Meeqqat peqqissutsikkut ajornartorsiuteqartut akornanni annertunerusumik annikinnerusumilluunniit tarnikkut innarluuteqartut angajoqqaarsiat 60 %-iisa nalunaarutigaat. Apeqqtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut oqaaseqaateqarfissartaanni aamma ilisimatusarnermi periaatsit atornerqartartut atorlugit apersuinerne tarnikkut ajornartorsiuteqarnerit taakku tunngaveqartinneqarput angajoqqaat naartunerup nalaani imigassamik imaluunniit hashimik atornerlunerannik.

3.4.1 Meeqqat pissusilersornikkut aamma atugarissaarnikkut ajornartorsiutaat

SDQ-atortoq tunngavigalugu meeqqat pissusilersornerat atugarissaarnerallu pillugit misissueqqissaarnerup takutippaa, uuttuiffik tamakkiisoq atorutsigut, meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit

pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu ajornartorsiutaat ikinnerusartut, uuttuutillu annikinnerusut ataasiakkaat takugutsigit aamma malunnaatilimmik pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu ajornartorsiutaat ikinnerusut. Takussutissiaq 3.10-mi taamaalilluni takuneqarsinnaavoq meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut katillugit 51 %-ii nalinginnaasut iluanni pissusilersortartut atugarissaartuullutillu akerlianilu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut 34 %-ii. Uuttuiffiup illuatungaani takusinnaavarput meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut 17 %-ii artornartumik pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu ajornartorsiuteqartut, akerlianillu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut 34 %-ii. Assigiinngissutsit taakku atuupput meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut ukiuisa assigiinnginneri eqqarsaatigaluaaraanniluunniit.

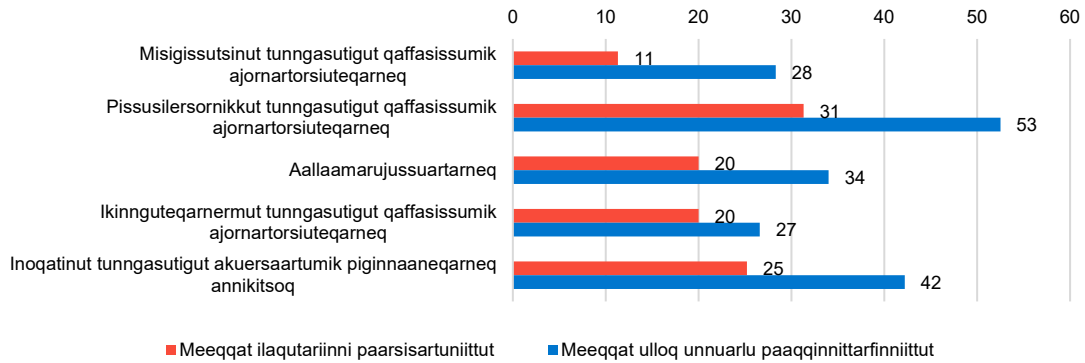
Takussutissiaq 3.10 Meeqqat pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu ajornartorsiutaat atortumik SDQ-mik uuttorlugit. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 115. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 244.
 Najooqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apequtiginetartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Atortup SDQ-p ataani uuttuiffiit atorlugit meeqqat pissusilersorneri assinganik takuarput ilaqutariinni paarsisartuniittut meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit atugarissaarnerusut, misigissutsinut tunngasut ajornartorsiutigineqarpata, avammut sammisunik qisuariartaraanni, ingasattumik pissusilersoraanni inoqatinullu akuersaartumik piginnaaneqaraanni. Taamaallaat ikinnguteqarnikkut ajornartorsiuteqaraanni eqimattat taakku marluk imminnut qanillattorput, kisianni aamma tassani meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut meeqqanit ilaqutariinni paarsisartuniittuniit amerlanerusunik ajornartorsiuteqarput.

Takussutissiaq 3.11 Meeqqat pissusilersornikkut aamma atugarissaarnikkut ajornartorsiutaat ajornartorsiutit qanoq ittuunerinut agguataarlugit, SDQ-mik uuttorlugit. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 115. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 244.
 Najooqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut annikinnerusunik ajornartorsiuteqarmata imaanngilaq atugarissaarnermikkut pissusilersornermikkullu ajornartorsiuteqanngitsut. Kapitali 2-mi oqaatigineqareersutut Kalaallit Nunaanni meeqqat pillugit suut nalinginnaanerannik najooqtassanik kisitsiseqanngilaq, kisianni kisitsisit uani misissuinermeersut naleqqiukkaanni kisitsisinut misissuinermit "Kalaallit Nunaanni meeqqat"-neersunut, Kalaallit Nunaanni meeqqat 4-14-nik ukiullit 2009-mi skema SDQ malillugu angajoqqaaminnit nalilerneqarneranni meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pissusilersornikkut nalinginnaasup avataaniittut meeqqanit nalinginnaasunit tallimariaatingajammik amerlanerupput (Christensen, Kristensen og Baviskar, 2009). Naak misissuinerne taakkunani marlunni ukiumikkut assigiinngissutaasa eqqorluartumik naleqqiussisinnaaneq ajornakusoortikkaluaraa, kisitsisittaaq takutippaat meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut inuiaqatigiinni meeqqat sinnerinit atugarissaarnikkut pissusilersornikkullu amerlanerusunik ajornartorsiuteqartut.

Meerarsiaasimasunik angajoqqaarsianillu apersuinerit uppernarsisippaat meeqqat ilaat ilaqutariinnut paarsisartunut iserternerminni pingaartumik misigissutsitigit ajornartorsiuteqartut, akulikitsumillu alliarturneranni ingerlaqqittarput. Misigisanik inissinneqarnerup sionratigit imaluunniit inissinneqarnermut atatillugu pisunik tunngaveqarsinnaapput. Angajoqqaarsiat ilaat oqaluttuarpoq:

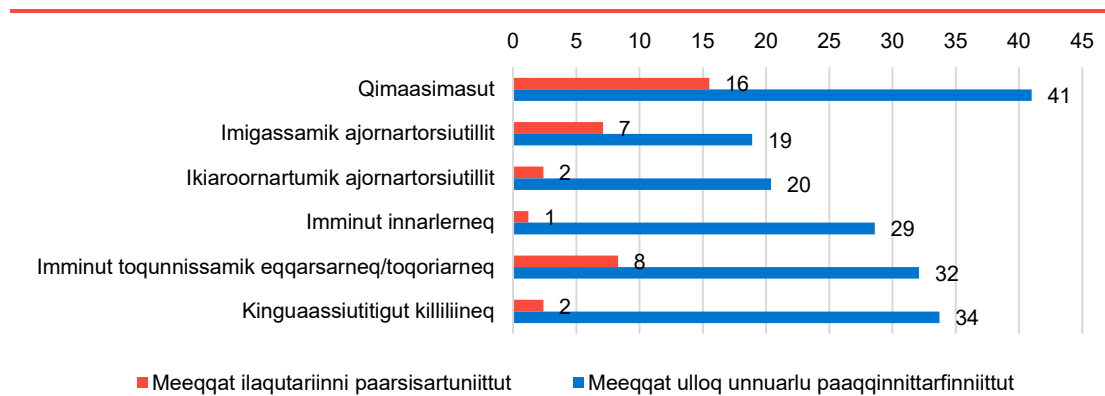
Niviarsiaraq artornartunik sakkortuunillu amerlasuunik misigisaqartarsimavoq. Anaanani toqungasoq nassarismavaa aamma qatanngutini nukappiaraq annaasimavaa. ... Oqaluppiarneq ajorpoq pissusilersornermigulli ersersitsisarluni. Oqaloqatiginiaraangatsigut matusarpoq. Ajornakusooqaaq. ... psykologi nalilivoq qarasa ajojusersimasoq annilaartitaarujussuarnikkut sakkortuunillu misigisaqarnerup kingunerisaanik (anaanarsiaasoq).

3.4.2 Mianersuaallortumik pissusilersorneq

Meeqqat pissusilersornerat pillugu SDQ atorlugu uuttuinerup saniatigit angajoqqaarsiat aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat mianersuaallortumik

pissusilersornerat pillugu apeqqutit akissuteqarfigissallugit qinnuigineqarput. Aamma tassani meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit ikinneroqisunik ajornartorsiuteqarput, soorlu Takussutissiaq 3.12-imi takuneqarsinnaasoq. Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut akornanni 16 %-ii ilaanni ilaqutariinnit paarsisartunit qimaasimapput, taavalu 8 %-ii imminut toqunnissamik eqqarsaateqartarsimallutik imminulluunniit toqoriarsimallutik. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut akornanni 41 %-ii ilaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut qimaasimapput, taavalu 32 %-ii imminut toqunnissamik eqqarsaateqartarsimallutik imminulluunniit toqoriarsimallutik.

Takussutissiaq 3.12 Meeqqat mianersuaallortumik pissusilersornerat. Qanoq inissinneqarnerannut agguataarlugit. 7-17-inik ukiullit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 126. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 255.
 Najooqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit akissutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Naak misissuinerup nalaani meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut mianersuaallortumik pissusilersortut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit ikinnerugaluartut, angajoqqaarsiat arlallit oqaluttuarput meerarsiaasimasut ataasiakkaanilu massakut meerarsiaasut mianersuaallortorujussuarmik pissusilersortartut. Tassaasinnaapput meeqqat timikkut nakuusertartut, meeqqat imminut toqunnissamik siorasaarisut, meeqqat aalakoortut aamma meeqqat angajoqqaarsiat malittarisassaannik malinnikkumanngitsut. Amerlanertigut inissiineq angajoqqaarsianit kipitinneqartariaqartarsimavoq, meeqqallu taakku malitsigisaanik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut inissinneqarsimapput imaluunniit ajornartorsiuteqaraluarlutik angerlartitaasarsimallutik. Angajoqqaarsiaq meeqqanik arlalinnik paarsaartarnermik misilittagaqartoq oqaluttuarpoq:

Ilaat ataaseq nakuusertarpoq meerarsiallu allat siorasaartarlugit. Taana iperartariaqarsimavarput, imitsinnut illersorniarluta meeqqallu allat illersorniarlugit. Inuusuttut ilaat ataaseq imminut toqunnissaminik siorasaarivoq. Aalakoortuni angerlarpoq assullu nipiliorluni. Allatut ajornartumik iperartariaqarparput, annertunerusumik ikiorsinnaanginnatsigu.

Angajoqqaarsiat ilarpasui oqaluttuarput inissiinerup nalaani meeqqat pissusilersornerinik atugarissaarnerannillu ilorraap tungaanut allanngortoqarsimasoq. Assersuutigalugu taaneqarsinnaapput misigissutsitigut ineriartornerup tungaatigut meeqqat ammariartaarsimasut misigissutsitik pillugit oqalunnerulerlutik imminullu tatiginerulerlutik, taamalu piumassuseqarnerulerlutillu sapiinnerulerlutik pisariaqartitaminnik isummaminnillu oqaatiginnissinaalerlutik. Imaluunniit meeqqat minnerit kingusissumik ineriartorsimasut, ilaqutariinni paarsisartuniinnerminni oqaatsimikkut ineriartorsimasut. Aammali oqaluttuorto-

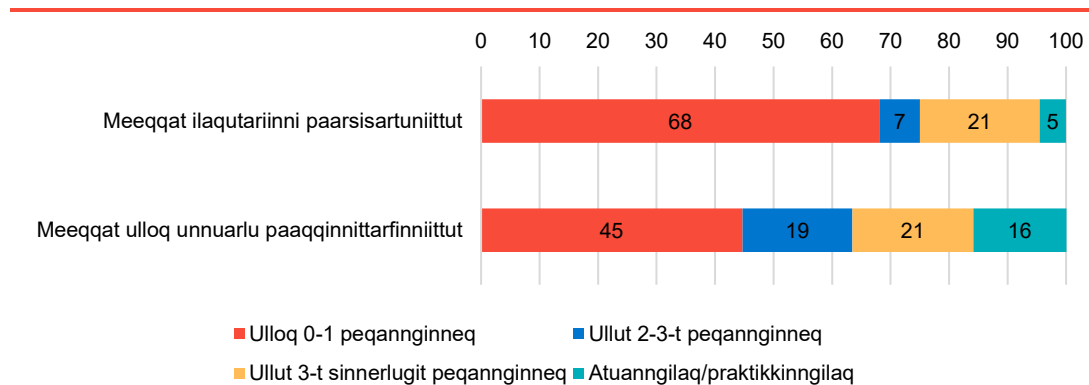
qarpoq meeqqat pissusilersornermikkut atugarissaarnermikkullu siuariarnej kinguariarnerlu aqqusaartaraat. Kinguariarnerit angajoqqaarsiat malillugit pisarput assersuutigalugu angajoqqaanik suleqateqarnej taakkunungaluunniit pulaartarnej ajornakusoorsimappat.

Ataatsimut isigalugu meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut ilarpassui pissusilersornerup atugarissaarnerullu tungaatigut aamma/imaluunniit tarnikkut timikkulluunniit peqqissutsip tungaatigut unammilligassaqtartut ilimanarluinnarpoq. Tamatuma suliassat tungaatigut ineriartornerat sunnersinnaavaa, pingaartumik ajornartorsiutit qanoq iliorfigineqanngippata, meerarlu assersuutigalugu atuarnerminnut atatillugu naleqquttunik tapersorsorneqanngikkunik (Eiberg, Andersen & Scavenius, 2018).

3.5 Atuarnej

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit aalajaannerungaatsiartumik atuartartut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup takutippaa. Aamma tamanna atuuppoq eqqarsaatigigaluarutsiguluunniit meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut agguaqatigiisinneranni meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit nukarliummata. Taamaalilluni Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut 68 %-ii qaammammut ulluni 0-1-imi atuangitsoortarsimasut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasuni Takussutissiaq 3.13-imi takuneqarsinnaavoq, kisianni assinga meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut 45 %-iinut atuulluni. Illuatungaani takusinnaavarput meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut 5 %-ii misissuinerup nalaani atuangivissut illuanilu meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut 16 % -ii.

Takussutissiaq 3.13 Meeqqat atuangitsoortarnerat. Qanoq inissineqarnerannut agguataarlugit. Procentit.

Nalunaarsuut: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut: N = 126. Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut: N = 255.

Najoqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuineru.

Assigiinngissutsit taakku tunngaveqarunarput meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut, allaaserineqartut, pissusilersornerup tungaatigut ajornartorsiutikinnerummata aamma qaqutigoornerusoq inissineqarsimasarlutik nammineq ajornartorsiutitik pillugit, taamaattumillu nalinginnaasumik atuarnissamut neqeroorutitut ajornannginnerusumik peqataasinnaallutik meeqqanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit.

Saniatigut angajoqqaarsiat ilarpassui oqaluttuarput nammineq meeqqallu ilinniartitsisuisa meeqqat atuarnermi suliamikkut erseqqissumik siuariarnerat namminerminniinneranni takusinnaagaat. Angajoqqaarsiaasoq oqaluttuarpoq:

Ilaannikkut atuangitsoortarpoq karakterilullunilu. Maanga nuunnermi kingornatigut ilorraap tungaanut aallarpoq naammassigamilu atuarfimmi karakteriginnerpaavoq ileqqorinnerminullu/pissuserinnerminullu diplomilerneqarluni.

Ilaqutariit paarsisartut malillugit siuariarnerq peqquteqarpoq ass. meeqqap toqqissisimanerusunik avatangiiseqalerneranik imaluunniit ikinngutinit ajortumik sunnerneqarneq qimassimammagu. Allani ilaqutariit paarsisartut oqaluttuarput anguniagaqartumik qanoq sulisimanermi meeqqat atuarnernik ilikkarsinnaanermullu ineriartornerannik tapersersuermikkut:

5-inik ukioqalerneraniit naqinnernik ilinniartittarsimavarput. Poqersorujussuuvoq. Massakkut uagutsit atuffaritsigingajappoq. Aamma atuarfiup nersualaarpaatigut.

Kisianni ilaqutariit paarsisartut ilaasa misigisarpaat inissiinerup nalaani ilikkarniarnerup tungaatigut ajornartorsiutit suli paasineqarsimangitsut – ass. pissutigalugu meeraq naartuunermini imigassamit ajoquserneqarsimammat. Angajoqqaarsiat arlallit misigisaqartarput ajornartorsiutit pillugit atuarfimmit pitsaasumik ikiorneqartarlutik. Allat misigisaqartarput ikiorneqarnissamut periarfissineqarsimanatik namminerlu meeqqat ikiussallugit sakkussaqsimanatik, Anaanarsiamit oqaaserineqartut tullinnguuttut takutitaattut kingunerisinnaavaat meerarsiaasut ilinniartitaanerup silarsuaani iluatsilluarnissaminut inissinneqarnertillu qaangiuppat susassaqsartinneqarnissamullu periarfissakitsut:

Nukappiaqqap aappaa unammilligassaqsimavoq atuakkerinerup tungaatigut artorsartarami meeqqallu atuarfiannut naleqqussarsimanani. Massakkut aamma inuusuttutut ilinniarsinnaangilaq taamaallaallu 22-nik ukioqarluni neriuutissaqarnani.

3.6 Eqikkaaneq

Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasunut naleqqiullugit meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut ataatsimut isigalugu unammilligassaqsanginnerupput atugarissaarnerullutillu. Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut ikinnerit misissuineq malillugu kinguaassiutitigut imaluunniit timikkut innarlerneqarnermik misigisarput, atugarissaarnerusarput SDQ atorlugu meeqqat imminnut naleqqiukkutsigit, annikinnerusumillu ass. aangajaarniutinik, imminut innarlernermik imaluunniit imminut toqunnissamik eqqarsarnernik ajornartorsiuteqarlutik- Taakku saniatigut annertunerusumik atuarnermiinnik paarsilluarnerupput meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit.

Misissuinermi assigiinngissutsinut taakkununga pissutaasut aalajangissallugit periarfissaqsangilaq, meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut aamma meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissitaasut imminnut naleqqiukkaanni pissutsit inissinneqarnerup siornatigut pisut imaluunniit inisseeriaatsip qanoq ittuunera peqqutaanersut. Peqatigitillugu toqqissisimanartumik isumassuisumillu avatangiiseqarneq inersimasunullu qanilaartumik aalajaatsumillu atassuteqarnermik pilersitsisinnaasumik meeqqat ineriartornissamut periarfissaannut pingaaruteqartuusut siusinnerusukkut ilisimatusarnerup takutippaa (Bowlby,

1958; Honneth, 1996). tamanna ilaqutariinnut paarsisartunut aalajaatsunut inissiinikkut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissiinermiit pitsaanagerusumik anguneqarsinnaanagerusarpoq. Apersuinerilli takutippaat meeqqat inuttut oqimaatsunik ajornartorsiutillit akulikinnerusumik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqartartut, aamma ilaqutariit paarsisartut meeqqat pissusilersornermikkut ajornartorsiutillit paarinissaat akulikinnerusumik taamaattaraat, tamanna meeqqat atugarissaarnerisigut assigiingissuseqarnerannut sunniuteqarpoq.

Naak meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut meeqqanik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunit atugarissaarnerugaluartut, suli amerlasuut inuiaqatigiinni meeqqat sinnerinut naleqqiullugit atugarissaarnerup, pissusilersornerup, atuarnerup aamma ataatsimut isigalugu ineriartornerup tungaasigut annertuumik unammilligassaqarput. Massakkut meerarsiaasuni affaata missaat atugarissaarnerup pissusilersornerullu tungaasigut nalinginnaasumiipput, meeqqallu sisamaagaangata ataaseq tarnikkut timikkulluunniit peqqissutsikkut ajornartorsiuteqartut angajoqqaarsianit allaaserineqarput.

Inuusuttut apersorneqartut arlallit ilaqutariinni paarsisartuni qanimut attaveqarnek maqaasisimavaat aamma inersimasunik tatigineqatigiissinnaaneq maqaasisimallugu. Inuusuttuaqqat allat angajoqqaarsiallu attaveqarnerit aalajaatsut sivisunerusullu pillugit oqaluttuarput, tassani inuusuttuaqqat ilaqutariinni paarsisartuni toqqissilluarlutik inissilluarlutillu misigisimapput aamma inuuniarnikkut suliatigullu ajungitsumik ineriartorsimallutik.

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarsimasut amerlanersaat angajoqqaamik ajornartorsiutaat pissutigalugit inissinneqarsimapput, ikittuinnaalli, angajoqqaarsiat malillugit, inissinneqarsimallutik nammineq inuttut ajornartorsiutitik pissutigalugit. Ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinernut peqquataagajunnerpaat tassaapput angajoqqaat aanngajaarniutinik atornerluinerat aamma meeqqanik sumiginnaaneq.

Meeqqat ilarpassui ilaqtaminnut inissinneqarsimapput (24 %) imaluunniit meeqqamik inissiineq sioqullugu ilisarismannereersunut (17 %). 59 % ilaqutariinni paarsisartunut sionatigut nalusaminnut inissinneqarsimapput. 68 %-it angajoqqaatik qaammammut minnerpaamik ataasiarlutik takusarpaat, 52 %-illu qatanngutiminnut sapaatip akunnikkuutaartumik attaveqartarlutik. Meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittunut naleqqiullugit taakkunanani amerlanerujussuit angajoqqaaminnut attaveqanngivipput (16 % illuani 8 %).

Tamatuma saniatigut misissuinerup takutippaa angerlartitsinerit inissiinernilu nuutsitsinerit arlalitsigut akulikitsumik sivikitsuinnarmillu piffissalerlugit pisartut meeqqat aalajangiinerni oqartussaaqataasutut ilaatinngit. Angajoqqaarsiat arlallit misigisimavaat meeqqat nuutsinneqarnissamut piareersarnissaannut periarfissaqarsimanatik, imaluunniit meeqqat tulluurtumik inuulluaqqunissaannut.

Allanik ilisimasaqanngikkaanni meeqqanut misinnarsinnaavoq ilaqutariit amerlasuut akornanni nuuttaqattaarnek nalinginnaasuusoq, kisianni ilisimatusarnikkut misissuinerup takutippaa tamanna akikitsuinnaanngitsoq. Meeqqap ilaqutariinnut nutaanut nuunnerini tamani piffissaq nukissallu atornerqassapput tunnissamut, ilaqutariit paarsisartut ilikkarniaqqaagassaapput, ilaqutariit sannaat sinaakkutaallu paasiniarneqassapput aamma qanimut attaveqarnissaq ineriartortinneqassalluni (Luckow, 2020). Avisaarnerit nikinnerillu utertartut amerlasuut meeqqat inuunerinut eqqissisimanninnermik pilersitsisarput alliartrornerannilu ataqatigiittumik ingerlanermik amigaaqalersitsillutik. Taamaannerata atuarnek, ataatsimut isigalugu atugarissaarnek aamma qanigisaminni inunnik isumassuisinnaasunik aalajaatsunik attaveqalernissaannut periarfissaqarneq sunnersinnaavai. Meeqqat isumassuinermik avatangiisaanni akulikitsumik avissaarnerit aalajaatsumik attaveqarfeqarnissamik meeqqap

inissinneqarnermi ingerlaneranilu iluaqutigisinnaasaanik pilersitsinissaq unammillernartippaa – attaveqarfissat, inuusuttut mianersuaallioortumik pissusilersornermik ineriartortitsinissara- luannut aamma illersuutaasinnaasut. (Frederiksen & Hestbæk, 2021; Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018; Olsen & Montgomery, 2017).

Paasisatut pigisat ilimanarsitippaat ilaqutariinnut paarsisartunut pitsaasunut aalajaatsunullu inissiineqartoq aamma meeraqartoq ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqartunik inooqatigiinnikkut suliallu tungaasigut atugarissaartunik. Kisianni aamma ilimanarsitinneqarpoq suliaasaqarfimmi ataatsimut isigalugu meeqqat pisariaqartitaat erseqqinnerusumik aallaavigineqarsinnaasut ilaatigut anguniarlugu meeqqanik aamma tapersorsorneqarnissamut pisariaqartitaannik allaaserinninnerit amerlanerusut peqqissaarnerusumillu ingerlatat aamma ilatigut inissiinerit aalajaannerusut ataqatigiinnerusullu pilersinniarlugit, taakkunanilu meeqqat oqaasissaqaqataassapput suliamullu imminnut tunngasumut ilanngutitinneqarlutik, tassanilu inersimasut qanimut attaveqarfigisat suliaminnut pikkorissut meeqqat misigissusaannik misigisaannillu tusarnaarsinnaassapput paasinnissinnaallutillu. Tamanna aamma MIO-mit – Meeqqat Illersuisuannit – tikkuarneqarpoq meeqqat inissinneqarsimasut akornanni misissuinermi 2013-imeersumi takutinneqartoq meeqqat ikittuinnaat suliamut imminnut tunngasumut ilanngutitinneqartut (MIO, 2013).

4 Ilaqutariit paarsisartut isumalluutaat ulluinnarnilu inuunerat

Kapitalimi uani allaaserineqarpoq ilaqutariinni paarsisartuni ilaqutariittut pissutsit ilaqutariittullu paarsisartutut inuuneq qanoq misigineraat. Kommunit ilaqutariinnik paarsisartunik nalunaarsuinerinik, ilaqutariit paarsisartut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasunit paasissutissat 84-it katersorneqarsimasut, aamma angajoqqaarsianik katillugit 35-nik ilisimatusarnermi periaatsit atorineqartartut atorlugit apersuinerinik tunngaveqarput. Periarfissaqarfiini apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut paasissutissat Kalaalit Nunaanni inunnik 2018-imi misissuinermit paasissutissanut naleqqiunneqarput (Larsen m.fl., 2019).

Kapitali pingaarnernik 3-nik immikkoortoqarpoq. Immikkoortoq 4.1-imi allaaserineqarpoq ilaqutariinni paarsisartuni ilaqutariittut pissutsit aamma alliarturnermi pissutsit naleqqiunneqarnissaannullu periarfissaqarfiini angajoqqaarsiani pissutsit isumalluutillu innuttaasut ataatsimut isigalugu sinnerinut naleqqiunneqarput. Malitsigaa immikkoortoq 4.2 angajoqqaarsiat ilaqutariittut paarsisartutut misilittagaat taamaattunngornissamullu pissutigisaat. Kiisalu immikkoortoq kingullermi 4.3-mi allaaserineqarpoq angajoqqaarsiat misigisaat periarfissat akimmiffiillu meeqqanik ikiuinissamut tapersersuinissamullu tunngasuni aamma meeqqat ilaqutaanik suleqateqarneq pillugu.

4.1 Ilaqutariit paarsisartut ilaqutariittut peroriartornikkullu pissusaat

4.1.1 Ilaqutariit paarsisartut ilaqutariittut pissusaat

Ilaqutariit paarsisartut peqataasut 82 %-ii aappariittut inuupput, soorlu Takussutissiaq 4.1-imi takuneqarsinnaasoq, 16 %-iilu kisermaajullutik. Affaat ataatsimik arlalinniluunniit suli angerlarsimasunik meeraqarput, taakkunangalu amerlanersaat 18-it⁴ sinnerlugit ukioqarput.

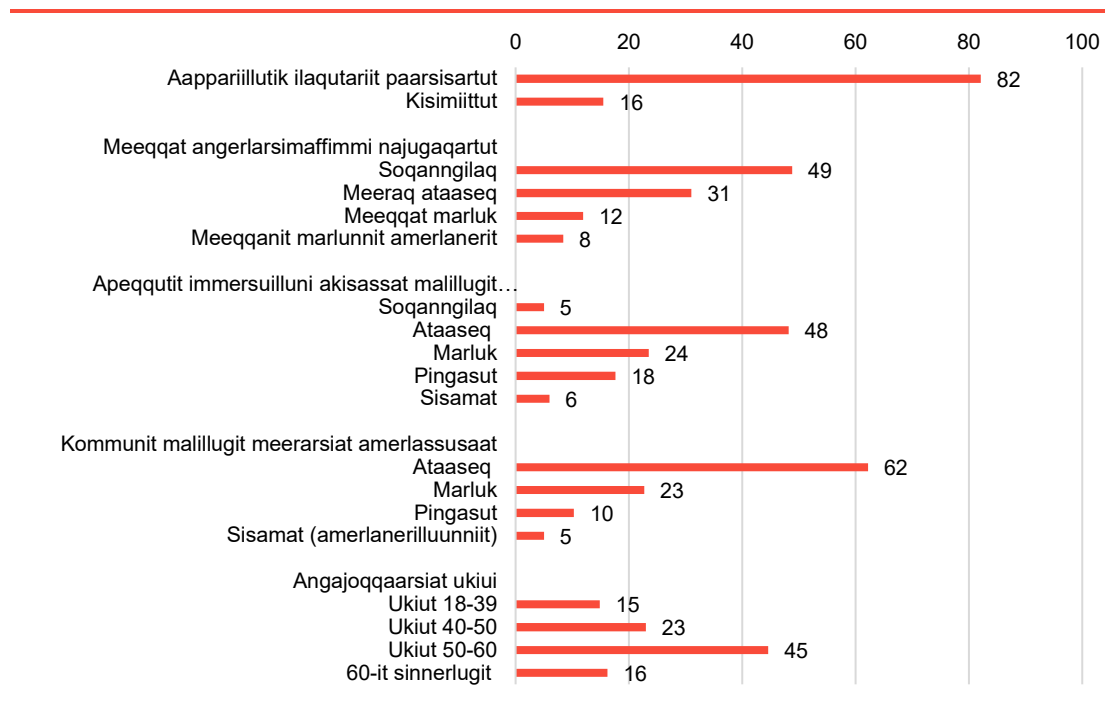
Angajoqqaarsiat apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasaat t malillugit affaasa missaat ataatsimik meerarsiaqarput, sisamararterutaat marlunnik, sisamararterutaallu kingullit pingasunik amerlanernilluunniit meerarsiaqarlutik. Kommunit nalunaarsuineri, nammineq aaqqissukkamik angajoqqaarsianik ilanngussisut, malillugit pingararterutai marluk inulaarlugit ataatsimik meerarsiaqarput, sisamararterutaat marlunnik taavalu 15 %-ii marluk sinnerlugit meerarsiaqarlutik.

Angajoqqaarsiat agguaqatigiissillugu 51-inik ukioqarput, tamatumalu assigaa agguaqatigiissillugu inuit ukiui, 2012-imi Deloitte nalunaajaanini ingerlammagu (Deloitte, 2012). 15 %-iisa missaat 60 sinnerlugit ukioqarput, 48 %-ii 50-60-inik ukioqarlutik, sinnerilu 37 %-it 50-iniit ukiukinnerupput.

⁴ Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat kalaallisoortaanni apeqqut kaanngarsimammat meeqqat angerlarsimaffiminniittut ukiui immersugassani qallunaatut akineqartuniinnaq allaasimapput.

Takussutissiaq 4.1

Ilaqutariit paarsisartut ilaqutariittut pissusaat. Procentit

Nalunaarsuut: N = 84

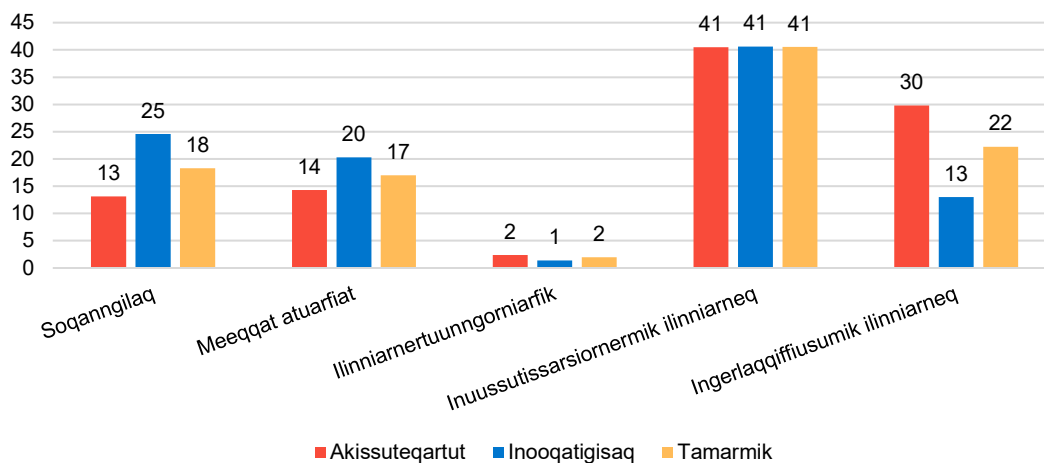
Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina

4.1.2 Angajoqqaarsiat ilinniagaat suliaqarnerannullu tunngasut

Angajoqqaarsiat 40 %-iisa miss. inuussutissarsiornermut tunngasunik ilinniagaqarput, sisamararterutingajaat ingerlaqqittumik ilinniagaqarput, 2 %-ii ilinniarnertuunngorniarfimmi naammassisimapput, sinnerilu 35 %-it meeqqat atuariiini atuarnermit annertunerusumik ilinniagaqarnatik. Taamaalilluni angajoqqaarsiat ilinniagaqarnerat innuttaasut sinnerinit annertuneruvoq, tassa Kalaallit Nunaanni 2018-imi inunnik misissuinermit takuneqarsinnaammatt 50 %-it meeqqat atuariannit qutsinnerusumik ilinniagaqarsimanngitsut, taavalu 16 %-iisa missaat ingerlaqqittumik ilinniagaqarsimallutik (Larsen m.fl., 2019).

80 %-ingajaat ilaqutariittut paarsisartut atunnermi saniatigut suliffeqarput. Paasissutissat amerlasuut katersorneqartut paasissutissallu ilisimatusarnermiperiaatsit atorneqartartut atorlugit katersorneqartut angajoqqaarsiat siamasissunik suliaqartut ilimanarsisippaat, tassa takusinnaagatsigu igasut, takornarianik angallassisartut, ilinniartitsisut, ulluklut meeqqanik paarsisartut arnat, betjentit aamma allaffinni fuldmægtigit angajoqqaarsiat akornanni. Misissorutsigu angajoqqaarsiat ilaat qanoq amerlatigisut meeqqat inuusuttullu pillugit, isumaginninnermut isumassuinernullu tunngasunik suliaqartut taava paasissavarput angajoqqaarsiat apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut affaata missaat taamaattuusut. Tassaapput angajoqqaarsiat assersuutigalugu perorsaasutut, peqqissaasutut, ilinniartitsisutut imaluunniit isumaginninnermut siunnersortitut sulisut.

Takussutissiaq 4.2 Angajoqqaarsiat ilinniarsimanikkut inissisimaffii. Procentit

Nalunaarsuut: N = 84

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqputigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasat tunngavigalugit VIVE-p misissuina

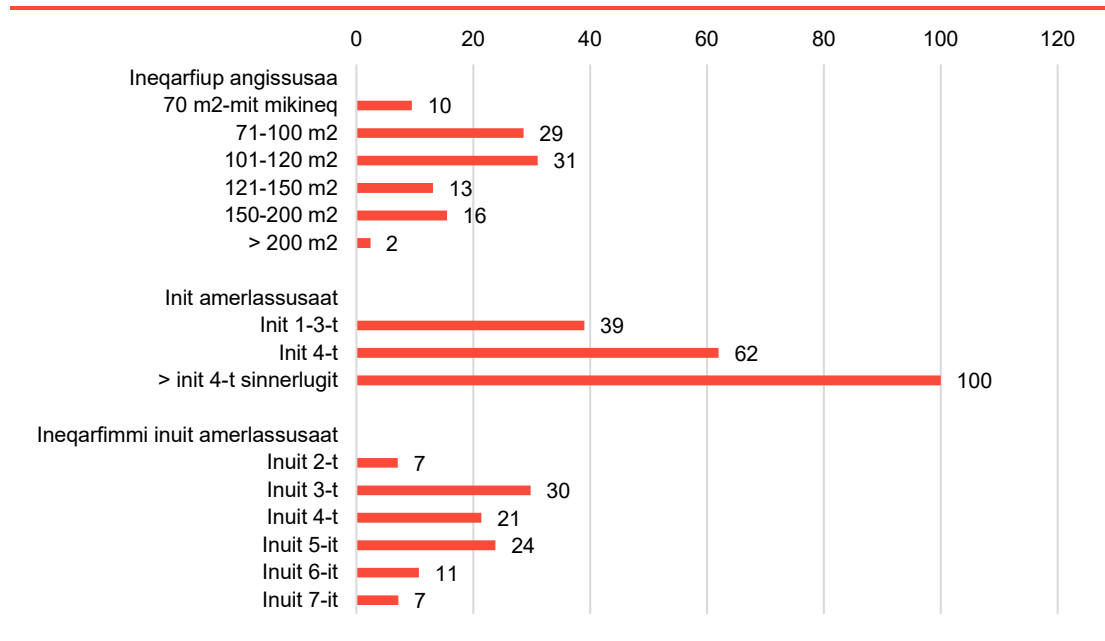
Ilsimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinerni angajoqqaarsiat amerlanerit inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisartut atorfinitsinneqarnermiit suliffitsik paariinnarusullugu oqaatigaat. Ilaatigut peqquteqarpoq inuussutissarsiutigalugu paarsisartuunermi akissarsiarineqartut suliffiminni aningaasarsiarisartakkaminnit annikinnerummat, ilaatigut inuussutissariutigalugu ilaqutariittut paarsisartuussagunik ilinniarsimanermut isumaqatigiissutillu tungaasigut piumasaqaatit naammassinnaannginnamikkitt, ilaatigullu angajoqqaarsiat amerlanersaasa sulinermit inuunerup ilaqutariittut inuunermik paarlakaanneri nuannarilluinnarmatigit. Kisianni aamma apersuinermit uppersarsineqarpoq angajoqqaarsiat ilaat inuussutissarsiutigalugu paarsisartoorusukkaluartut, kisianni malittarisassat paatsoorsarsarlugit imaluunniit nalornissutigalugit imalu paasinnissimallutik angajoqqaarsiat arlaannaalluunniit angajoqqaarsiaanerup saniatigut suliffeqassanngitsoq. Kisianni inatsisit malillugit piumasarineqartut tassaavoq taamaallaat angajoqqaarsiap aappaa suliffini taamaatissagaa meeqqap paarisap ullukut paaqqinniffimmiinnerata atuarneraluunniit avataani (Naalakkersuisut, 2019).

4.1.3 Angajoqqaarsiaasut ineqarnikkut atugarisaat

Ilaqutariit paarsisartut ineqarnerannut tunngasut qiviarutsigit affangajaat, soorlu Takussutissiaq 4.3-mi takutinneqartoq, sisamanik initalimmik ineqarput, pingajorarterutaat pingasunik initalimmik ineqarput, sisamararterutaallu sisamat sinnerlugit initalimmik ineqarlutik. 10 %-ii ineqarput 70 m²-imik angissusilimmit minnerusumik, 29 %-ii 71-100 m²-inik angissusilinnik, 31 %-ii 101-120 m²-inik angissusilinnik, sinneruttullu 31 %-ii 120 m²-init annerusumik ineqarlutik.

Ineqarfiit 75 %-iini inuit 3-5 najugaqarput. 18 %-iini inuit 5 sinnerlugit, taavalu 7 %-iini marluinnarnik inuttaqarlutik meerarsiat ilanngullugit. Ineqarfiup angissusaanik paasissutissat ineqarfimmi najugaqartut amerlassusaannut naleqqiukkutsigit takussavarput ilaqutariit paarsisartut 19 %-ii ineqarfinni najugaqarmata ineqarfiup inuisa amerlassusiinik ikinnerusunik initalinni, aamma 24 %-ii ineqarnissamut annertussutsimi 25 m² -imit annikinnerusumik inummut ataatsimut inissaqartut.

Takussutissiaq 4.3 Ilaqutariit paarsisartut ineqarnikkut atugarisaat. Procentit

Nalunaarsuut: N = 84

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina

Ilaqutariit paarsisartut ineqarnikkut atugarisaat ilaqutariit allat meerallit atugarisaannut assingupput, taakkunani Larsen m.fl. (2019) malillugu 2018-imi 17 %-it ineqarmata inuit najugaqartut amerlassusaat ineqarfiup initaanit amerlanerummata.

4.1.4 Ilaqutariit paarsisartut alliaortnerminni atugarisaat

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerminni alliaortfimminni pissutsit pillugit paasiniarlugu nammineq angerlarsimaffinni aalajaatsuneersuunersut angajoqqaarsiat aperineqarput, aamma assigiinngitsunik nassataminnik misigisaqarsimanersut meerarsiat alliaortfimminni misigisimasaannik paasisaqarnermi qaffakaateqqinneqarsinnaasunik imaluunniit aamma eqqumaffigissallugit pisariaqartunik – akuerisaanissamut suliaq ingerlanerani imaluunniit tapersersuinissamut periarfissanut ilaqutariinnut paarsisartunut ingerlaavartumik neqeroorutigineqartunut atatillugu. Ilaqutariinnut paarsisartuunissamut atatillugu tamanna aallaavittut ajornartorsiutaangilaq, angajoqqaarsiat namminneq alliaortnerminni sumiginnagaanermik imaluunniit atornerlu-inermik misigisaqarsimappata. Pineqartoq tassaaneruvoq angajoqqaarsiat misigisatik qanoq eqqarsaatigisimaneeraat suliarisimaneeraallu, imaalerluni angajoqqaarsiatut atuunnerannut misiginerannullu akerliu sumik sunniuteqassanatik.

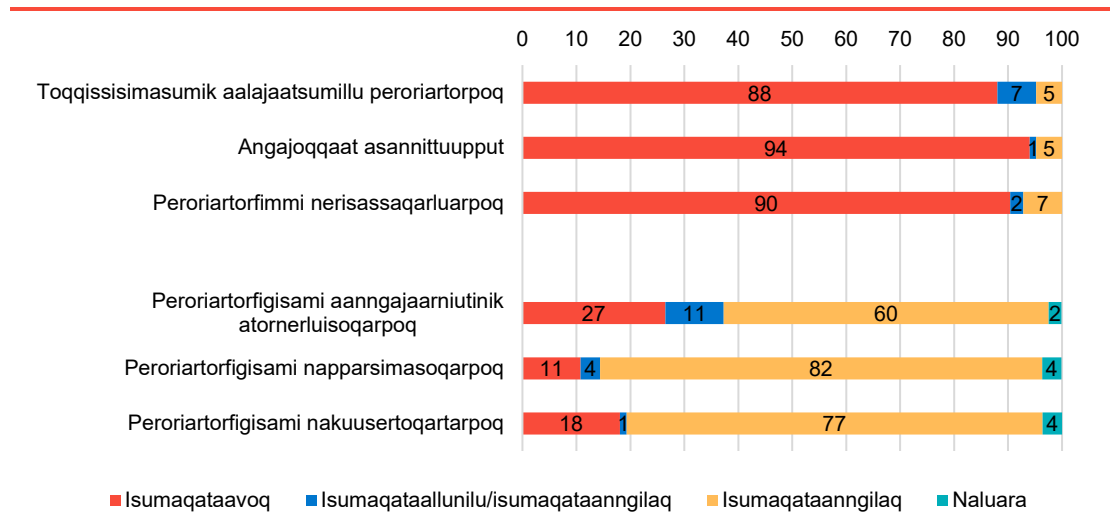
Angajoqqaarsiat amerlanerpaartaasa nalunaarutigaat, soorlu Takussutissiaq 4.4-mi takuneqarsinnaasoq, angerlarsimaffik alliaortfittik toqqissisimaneermik, aalajaannermik aamma asanninnermik malugisimasaqarfusooq. Ikittuinnannguit misigisimavaat piffissap ilaani nerisassanik amigaateqartarlutik (7 %). Sulilu ikinnerit misigisimavaat angerlarsimaffik alliaortfittik timikkut imaluunniit tarnikkut nappaateqarnermik misigiffiusimasooq (11 %).

Amerlanerpaat, 60 %-ii, aamma nalunaarput angerlarsimaffimmi aannngajaarniutinik atornerlu-iffiunngitsumi alliaortsimallutik. Tassanili ikinnerussuteqartut malunnartut 27 %-it takusinnaavavut nassuerutigigaat ”ilaanneerluni imigassamik, hashimik aannngajaarniutinilluunniit

allanik angerlarsimaffimmini atornerluisoqartarpoq”, sulilu 11 %-it akipput taama oqarnermut ”isumaqataanertik isumaqataannginnertilluunniit” oqaatigisinnaanagu. Tamatuma saniatigut takusinnaavarput 18 %-it missaat isumaqataasut angerlarsimaffimmi alliatorfimminni nakuuserneq ajornartorsiutaasarsimasoq.

Innuttaasut sinnerini ukiumikkut assingusunut naleqqiullugit angajoqqaarsiat ikinneroqisumik ajornartorsiuteqarlutik alliatorsimasut takuneqarsinnaavoq. Inunnik misissuinermi 40-60-inik ukiullit 65 %-iisa missaat akipput angerlarsimaffimmini alliatorfigisaminni ilananneerarluni imaluunniit akulikitsumik imigassamik ajornartorsiuteqartarsimasoq, affaasalu missaat akipput ilananneerarluni imaluunniit akulikitsumik nakuusertoqartarsimasoq (Larsen m.fl., 2019).

Takussutissiaq 4.4 Angajoqqaarsiat alliatornerminni atugarisaat. Procentit

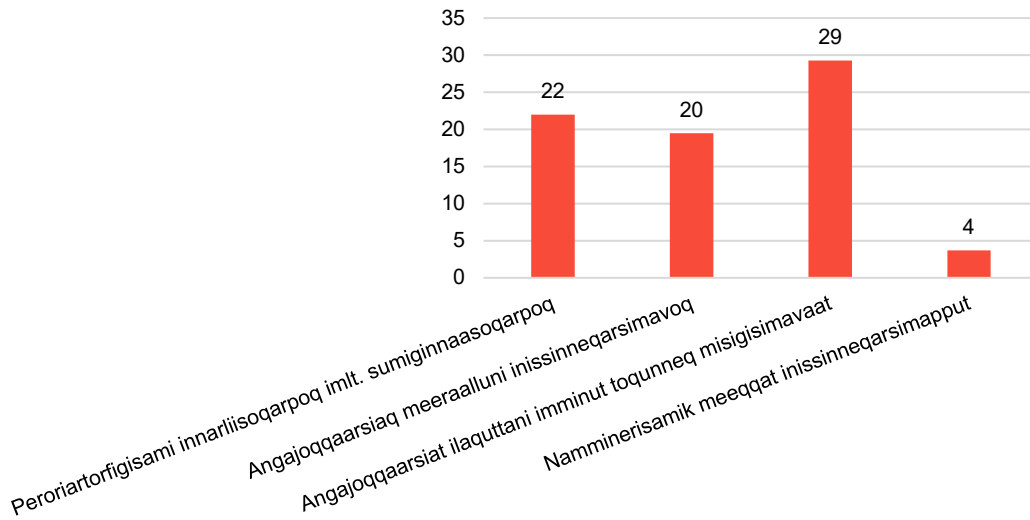

Nalunaarsuut: N = 84

Najoqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuineria

Takussutissiaq 4.5-imi aamma takuneqarsinnaavoq angajoqqaarsiat 22 %-ii nalunaartut nammineq imaluunniit aappartik alliatornerminni innarlerneqarnermik imaluunniit sumiginnagaanermik misigisaqarsimalluni/-simasoq, 20 %-ii nalunaartut nammineq angajoqqaaminnit allani inissinneqarsimallutik aamma angajoqqaarsiat 29 %-iisa ilaqtaminni qaninnerni imminut toquttoqarsimanagera misigisimagaat. Aamma tassani angajoqqaarsiat alliatornerminni aalajaannermik peqatigisaminnit annertunerusumik misigisaqarsimapput, tassa inunnik misissuinermi takutinneqarsinnaammat 40-60-inik ukiullit 31-43 %-ii meeraanerminni kinguaassiutitigut innarlerneqarneq misigisimamassuk.

Takussutissiaq 4.5 Ilaqutariinni paarsisartuni innarlerneqarneq, sumiginnagaaneq, inissinneqarneq aamma imminut toqunneq. Procentit

Nalunaarsuut: N = 84

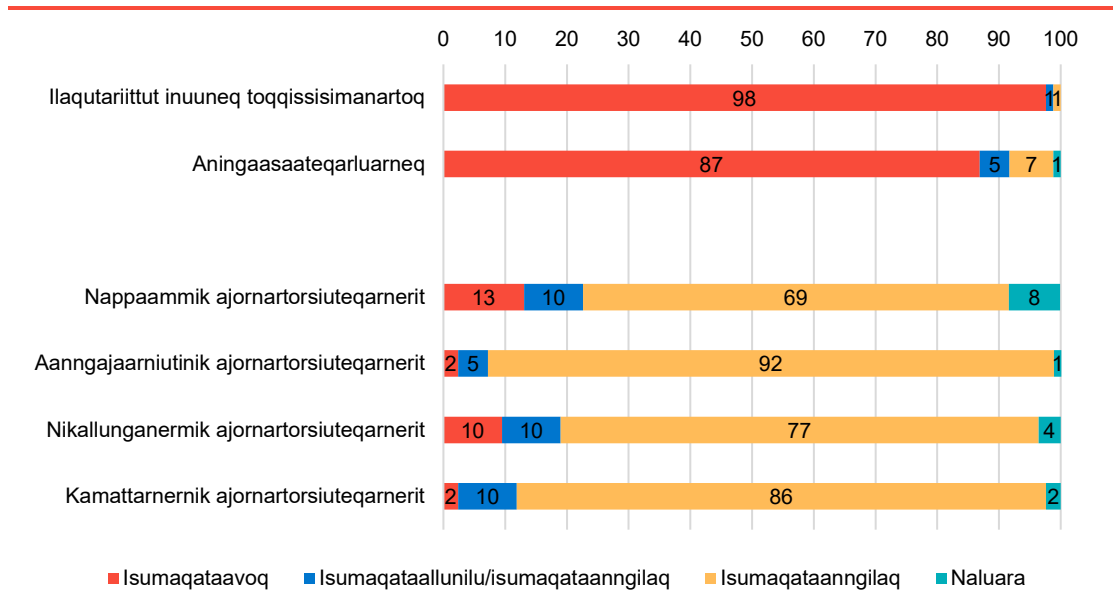
Najoqqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina

4.1.5 Massakut ilaqtariinni pissutsinik misigisimaneq

Amerlanerpaat soorlu Takussutissiaq 4.6-imi takuneqarsinnaasoq massakut ilaqtariittut inuuneranni killeqartumik ajornartorsiuteqarpoq. 98 %-it isumaqataapput ilaqtariittut inuunertik toqqissisimanartuusoq aalajaallunilu, 87 %-it isumaqarput aningaassaqaarnertik ajunngitsuusoq, taavalu 92 %-it angerlarsimaffimmi hashimik imalluunniit imigassamik ajornartorsiuteqartoq akuerinngilaat.

Ikinnerussuteqaqisut, 13 %-it nalunaarput nammineq imaluunniit aappartik nappaateqarluni/-qartoq nukiminnik atuiffigisariaqartumik taavalu 10 %-ii nalunaarput nammineq imaluunniit aappartik ilaanneeriarluni nikallunganermik imaluunniit tunniutiinnarusunermik misigisaqartarluni/-tartoq.

Takussutissiaq 4.6 Angajoqqaarsiani massakkut ilaqtariinni pissutsit. Procentit

Nalunaarsuut: N = 84

Najoqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina

Naak paasisutissat amerlasuut takussutissikkaluaaraat ataatsimut isigalugu angajoqqaarsiat ilaqtariinnikkut alliarternmilu pissutsitigut allanut naleqqiullugu aalajaatsunik atugaqarsimasut, taamaattoq ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinerit paasinarsisippaat angajoqqaarsiat arlallit, angajoqqaarsiaanermik nalaanni, massakkut imaluunniit siusinnerusukkut ilaqtariittut ilungersunartorsiortarsimasut, aamma ilaqtariittut paarsisartutut inuuneq ilaqtariinni inuunermik tatisisinnaasoq.

Ilaqtariittut pissutsinut ilungersunartunut assersuutigineqarsinnaavoq ataaseq oqaluttuartoq meeqqamut anaanaminnik annaasaqarsimasumut taamaattumillu annertuumik qisuariartartumut akisussaalerneq, ilutigalugulu anaanarsiaasoq nammeneq meeqqap arnaata annanera pillugu aliasuttoq, qanigisaralugu ilaqtarigamiuk. Marlussuit oqaluttuarput meerarsiamik paarsinerit iperartariaqarlugu, angajoqqaanngooqqammersimagamik imaluunniit ilaqtariittut tatineqarnermik kinguneranik aappariittut ajornartorsiuteqalersimagamik. Marlussuit oqaluttuarput timikkut tarnikkullu nappaateqarnermik, ulluinnarni inuunermi immiut aappariinnermulluunniit killiliisumik. Marlussuit oqaatigaat kamannertik aqussinnaasimanagu, imaluunniit unnerluunneqarsimagamik meerarsiaminnik annersitsisutut imaluunniit naammangitsumik isumaginnissimasutut.

Naak tamarmik immikkut ataasiakkaaginnaraluartut, ataatsimut isiginninnermut pingaaruteqarpoq (suli) angajoqqaarsiat ilaqtariinni atugaat pissusaallu inuttullu atugarissaarnerat eqqumaffigissallugit, ilaqtariit paarsisartut akuerineqarneranni aamma angajoqqaarsiaanermi nalaanni ingerlaavartumik. Akulikitsumik ilaqtariit tamarmik sunnerneqartarput meeqqamik paarisassamik isertertoqaraangat, ilaannikkullu ilaqtariit ingerlanerannut ataatsimullu isigalugu atugarissaarnerannut annertuumik pingaaruteqartarpoq. Imaassinnaavoq meeraq pissusilersornikkut imaluunniit misigissutsitigut annertuumik unammilligassaqartoq angajoqqaarsiallu assigiinngitsunik peqquteqarlutik meeqqap pisariaqartitaasa naammassini-saat ajornakusoortikkaangatigut. Anaanarsiaq piffissaq aallarniutaasoq pillugu oqaluttuarpoq, nivarsiaraq mikisoq immiut uiminullu nuummat:

Avissutigingajapparput. Qiajuaannarpoq [angutit annilaangagigamigit] nerinitsinnilu uiga inimut majuartariaqartarpoq. Igaffik qimakkaangatsigu atersinnaangortarpoq neriarlorluni. Qaammatit arlallit taama ingerlapput.

Kiisalu angajoqqaarsiat arlallit inunnut allanut akulerunnissamut sunngiffimmilu sammisa-ssanut killilersorneqarlutik taavaat, ilaqutariittut sammisaasa ilaat angajoqqaajusunit akuerineqartariaqarmata. Aamma imaattoqartarsinnaavoq angalanernut imaluunniit ikinngutinut ilaqtanullu unniit pulaarnernut meerarsiat ilagineqartarsinnaangitsut ajornaatsuunnginneranik peqquteqarluni, imaluunniit meerarsiamik angalanernut feeriarnermullu ilaginerannut aningasartuutitik matutissinnaanginnamikkit:

Ataatsimoorluta misigisaqarnissatsinnut amerlanerusunik periarfissaqaru-sukkaluarpugut. Assersuutigalugu umiatsiamik aallarusukutta siullermik anaanaa ataataaluunniit aperisariaqartarparput, taavalu kommunimukassaagut oqarfigiar-torlugit: "sapaatip akunnerata naanerani sila ajunngippat umiatsiamik angalariarpugut". Assut nuannissagaluarpoq ataatsimut isigalugu nammineq inuunermik inuuneqarnissamut akuersissuteqarsinnaagaanni.

Kisianni aamma assersuuteqarpoq ilaqutariittut paarsisartutut inuuneq ilaqutariittut nalinginnaasumik inuunermik allaanerungaangitsuuneranik, aamma angajoqqaarsiat misiginninnerannik meerarsiamik inuunertik pisuunerulersikkaat:

Ilumut pitsaaqutai amerlaqaat: Meeqqat ilagineri, pinnguaqatigineri, umiatsiaqatigineri, illaqatigineri aalisarluni anginerpaamik pisaqarniuteqatigineri. Nuannersorpassuit amerlaqaat.

Misissueqqissaarnerit siornatigut suliassaqarfimmi ilisimatuussutsikkut misissuinerit ilalerraat takutinneqartoq angajoqqaarsiat ilarpassuisa misigisaraat aappariinnermik nukittunerulernera meerarsiamik suleqatigiissutigineranni, kisianni aamma aapparinnermut sakkortusinnaasoq aamma angajoqqaarsiat aappariinnikkut ajornartorsiuteqarsinnaalersartut, uippakajaalerlutik aamma nukissaarunermik misigalutik (Luckow, 2019).

Ataatsimut isigalugu misissueqqissaarnerit takutippaat angajoqqaarsiat inuiaqatigiinni aningasaqarnikkut, inooqataanikkut aamma tarnikkut isumalluuteqarnerup tungaatigut isumalluutissaqarluartut kalaallinut allanut ukiumikkut peqatigisaminnut naleqqiullugit, taamalu kommunit iluatsissimasut ilaqutariinnik paarsisartunik meeqqanik paarisaminnut isumaginni-nissamut sinneqartooteqarluartunik pissarsiniarnermi akuersinermilu. Taamaakkaluartoq pingaartuuvoq nangillugu angajoqqaarsiat ajornartorsiornartuni tapersersornissaat ukkatari-ssallugu, ass. siunnersuinikkut siunersiuinikkullu, taamaalilluni ilaqutariit paarsisartut nukittuut najummiinnassallugit inissinneqarnermilu kisitsinerit naleqquttuunngitsut pinngitsoorniarlugit.

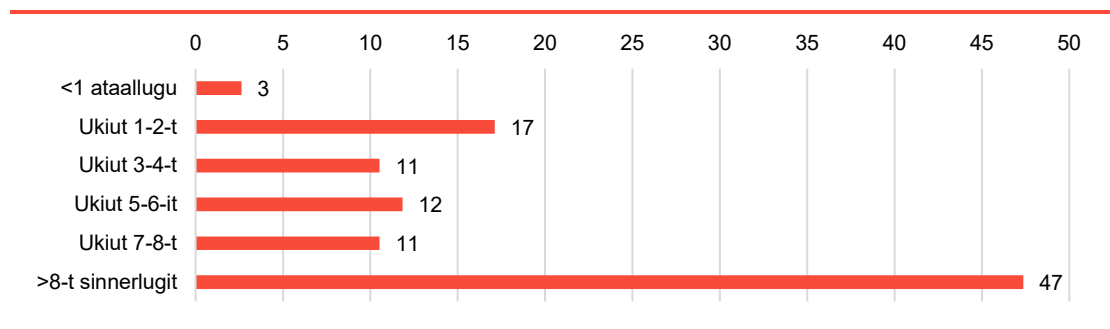
4.2 Ilaqutariit paarsisartutut misilittakkat aamma ilaqutariit paarsisartunngornermut pissutaasut

4.2.1 Ilaqutariit paarsisartutut misilittakkat

Angajoqqaarsiat amerlanersaat misissuinerimut peqataasut soorlu Takussutissiaq 4.7-mi takuneqarsinnaasoq allanut naleqqiullugit sivisuumik angajoqqaarsiatut misilittagaqarput. Taamaalilluni 47 %-ii ilaqutariittut paarsisartutut misilittagaqarput ukiunit 8-nit sivisunerusumik,

23 %-ii ukiuni 5-8-ni, 28 %-ii ukiuni 1-4-ni, taavalu misissuinerimi angajoqqaarsiaasut 3 %- ii ukiup kingulliup ingerlanerani aallartissimallutik.

Takussutissiaq 4.7 Angajoqqaarsiat ilaqtariittut paarsisartut misilittagaat. Procentit

Nalunaarsuut: N = 81

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerani

Ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinerit takutippaat amerlanersaat angajoqqaarsiaanermik nalaani meeqqanik arlaqaqisunik meerarsiaqartarsimasut. Arlallit qanoq amerlatigisunik meerarsiaqarsimanerlutik kisitsisitaqartingilaat, taamaattuutilillu missiliuillutik 15-30-t taagajuppaat. Imaassinnaavoq pissutaasoq ilaatigut angajoqqaarsiat akulikitsumik atuuttarmata sivisuumik inissiivittut aamma tassanngaannartumik aamma oqilisaassiviulluni inissivittut, taamalu utertartumik meeqqanik ukiorpassuarni imminerminni najugaqartunik meeqqanillu ulluni sapaatilluunniit akunnerini qaammatiniluunniit marlussuinnarni najugaqartunik angerlartinneqarnissamik tungaannut imaluunniit atajuartumik inissinneqarfissami tungaanut najugaqartunik ataatsikkoortitsisinnaallutik. Aamma peqqutaasinnaavoq, soorlu kapitali 5-imi sammineqartoq, akuttunngitsumik ilaqtariinnut paarsisartunut inissiinissamut pilersaarummi misissuineq aamma iliusissanut pilersaarut amigaataammata, taamalu meeqqat ilaqtariillu paarsisartut imminnut naleqquttunik pitsaasumik nassaarnissaq ajornarnerulersittarmatigit, kinguneqartarsinnaasumik inissiinerni arlalinni kommunimi nalaatsortumik ingerlatsinerup ilimanarsisneqarneranik.

Ilisimatuussutsikkut misissuinerup takutippaa alliarternermi qanoq amerlatigisunik kipititsinerit inissiinerillu sunniteqarsinnaasartut meerarsiat atugarissaarnerannut, atuarnerannut aamma attaveqarnerannut. Isumassuinnikkut avatangiisitigut aama atuarnikkut kipititsinerit arlallit allatulli ilikkagassaraluanik annaasaqarnermik kinguneqassapput meeqqallu ilaqtariinni paarsisartuni sungiussinissamut attaveqalernissamullu periarfissaat unammillerneqassallutik (Frederiksen & Hestbæk, 2021; Mehlbye, Bolvig & Kloppenborg, 2018; Olsen & Montgomery, 2017).

Ilaqtariit paarsisartut ukiut arlaqaqisut ingerlaneranni meerarpassuarnik paarsaqtarsimappata sunniteqarsinnaavoq angajoqqaarsiat meeqqat ataasiakkaat inuunerannut inissiinerup nalaani aamma inissiinerup kingornatigut qanoq pingaaruteqartiginerannut. Meerarsiaasimasut ilaqtariinnit paarsisartunit nuukkaangamik attaveqarnikkut saaffigisassa-qarnikkut sanngiitsumik inissisimasarput, taamaattumillu naleqarluarsinnaavoq ilaqtariit paarsisartut isumalluutissaqarluartut meeqqanut aamma attaveqarfiusassappata inersimasunngoreerlutik saaffigisinnaasaattut tapersorsorneqarusukkunik ilitsersorneqarusullutillu (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

4.2.2 Ilaqutariittut paarsisartutut inuunermut pissutaasut aqquataasullu

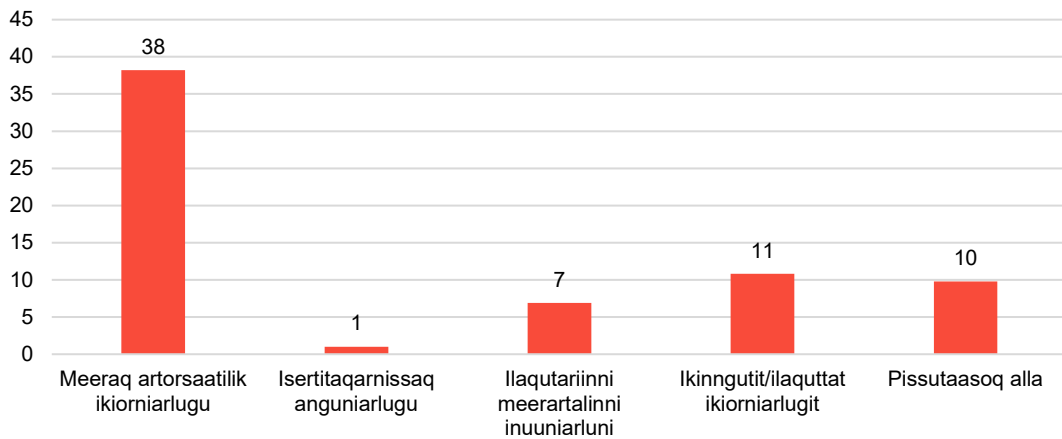
Ataatsimut isigalugu ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit paasissutissat katersorneqartut takutippaat ilaqutariittut paarsisartuuneq misigineqartartoq pissusissamisoortutut aamma angajoqqaarsiat ilaannut arlalinnut pisussaaffittut, tamannalu ilaqutariittut inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingaartinneqarnerunerannik tunngavilimmut kultureqarnermut aallaqqaataani allaaserisatsinniittumut atasinnaavoq. Inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingaartinneqarnerunerannik ilaqutariittut tunngavilittut kultureqarnerup tunngaviummik ilaqutariinni annertusisani aamma inuiaqatigiinni avatangiisaasuni akisussaaneermik agguaaassineq erseqqilluinnartumik killilersorneqanngitsoq nassataraa, tamatumalu innuttaasut amerlassusiannut naleqqiullugu amerlasuut ilaqutariit paarsisartunngornissartik toqqartarmassuk, aamma ilaquataanerup aamma ilaqutariit meeravissartaartuunerup aamma ilaqutariittut paarsisartuunerup akornanni erseqqinngitsumik ikaarsaariarfeqarmat.

Ilaqutariittut kultureqarnerup ataatsimut isiginerani ilaqutariittut paarsisartoorusunermut aqqutit peqqutillu assigiinngitsut nassaarisinnaavavut, tamannalu ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsiornermut aamma akuersinissamut sulinermi, aamma ilaqutariinnik paarsisartunik ingerlaavartumik suleqatigiinnermi malugissallugu pingaaruteqarsinnaavoq.

Qulaajaanermi angajoqqaarsiat ilaqutariittut paarsisartuulluni inuunissamut pissutigisaat aqquataallu apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissani apeqqutit atorlugit aamma ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinerit pitsaasut atorlugit misissorpavut. Paasissutissanik aalleriaatsini taakkunani marlunni ilaqutariittut paarsisartunngorusunermut pissutaasut pingasut pingaarnertut erseqqissipput. Siullermik tassaasinnaavoq angajoqqaarsiat *ilaqutariittut meeraqartutut inuuneq kissaatigigamikku* taamaattumillu ilaqutariittut paarsisartuuneq imaluunniit meeravissiaqarnissaq qinnutigisimallugu. Aappasaanik kissatigineqarmat *ilaqutariinni meeqqat aalajangersimasut* imaluunniit ilisarimasani oqimaatsorsioortut ikiornissaat. Aamma pingajussaanik tassaasinnaavoq *ataatsimut isigalugu meeqqat oqimaatsorsioortut ikornissaannik kisaateqarneq*.

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut atorlugit misissuinermi ilaqutariit paarsisartunngorusunermut peqqutaagajunnerpaaq, soorlu Takussutissiaq 4.8-mi takuneqarsinnaasoq, tassaavoq ataatsimut isigalugu meeqqanik oqimaatsorsioortunik ikiuerusunneq. Ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinermi ilaqutariittut meeraqartutut inuunermik kissaatigisaqarneq aamma ilaquuttani ilisarimasanilu meeqqanik aalajangersimasunik ikiuerusunneq nukittuumik inissisimapput.

Takussutissiaq 4.8 Ilaqutariit paarsisartunngornermut pissutaasut. Procentit

Nalunaarsuut: N = 80

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apequtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina

Immikkoortuni tullerni pingasuni angajoqqaarsianut pingaernerpaatut pissutaasut pingasut itisilerpavut.

4.2.2.1 Pissutaasoq: Meeravissartaarneq aamma ilaqutariinni meeqqat

Apersoneqartut arlallit erseqqissarpaat aallaqqaataani ilaqutariittut paarsisartut akuerisaasimallutik qitornavissartaarsinnaasutut akuerineqareernermik kingornatigut. Taama pisoqarnerani ilaqutariit paarsisartut angajoqqaallu akornanni attaveqatigiinneq siulleq kommune avaqqullugu pisarpoq, taamalu nammineq aaqqissussamik inissinernut eqqaanarluni. Angajoqqaq paarsisartuq oqaluttuarpoq:

Qitornavissartaarniarpuqut. Amerlasuut meerartaartik siulleq tunissutitut tunniuttarpaat. Taava niviamsamik naartusumik tusarpunga marlunnik meeraqareersumik meerassaminullu angajoqqaarsiassarsiortoq. Saaffiginnikkatta ilaqutariinnik paarsisussanik nassaareersimavoq, kisianni arnaq alla ueqanngitsoq ataatamini najugalik ilinniagaqanngitsorlu tusarparput. Meeqqaminut ilaqutariinnik paarsisussarsiorpoq.

Qitornavissartaarnermi piumasarineqarmat angajoqqaatut qitornavissartaartussat akuerineqassasut arlalinnut pisarpoq qitornavissartaarnissamat akuerineqarnerup nassatarisaraa kingusinnerusukkut kommune saaffiginnittarmat aningaasarsissutigalugu meeqqanik paarsinissaq anguniarlugu:

Aallartippugut nuliama jornguata meerartaava inoorlaaq qitornavissiarissallugu. Kisianni nuliara [illoqarfik]-mut mimmat peqqissimisimapput. Nuliara ulluni sisamani ajorsilluinnaraluarpoq, kisianni taava ullut ilaanni kommune sianeriataarpoq. Takusinnaavaat qitornavissartaarsinnaasutut uppernarsaateqartugut taavalu aperipput sapiuffiginneripput.

Pisuni allani aallaqqaataaniit paarsiffiuvoq, kisianni pequtaasoq tassaavoq ilaqutariittut marlunnik meeraqartutut inoorusunneq, ass. angajoqqaarsiat nammineq qitornaat angerlarsimaffimminnit nuussimammata imaluunniit ilimagiunnaarlugu nukarliliaq angerlarsimaffimmi peqatigisaminik amigaateqarmat, soorlu oqarnermi tullinnguuttumi takutinneqartoq:

Qitornatta nukarliup aamma nukarliup tullia akornanni ukiut 12-upput. Nukarliup tullia nuummat nukarliliarput pinnguaqatissaaleqilerpoq, taamaattumillu angajoqqaarsianngorniarluta aalajangersimavugut. Meeqqanillu allanik ikiuinissaq soqutigiuarfikkuarput.

4.2.2.2 Pissutaasoq: Ilaqtanni ilisarimasani ilu meeqqanik aalajangersimasunik ikiuerusunneq

Apersoneqartuni eqimattani allani pingaartumik angajoqqaatut paarsisartunngornissaq toqqarsimavaat ernguttaminnut imaluunniit jornguminnut angajoqqaavisa paarineq sapigaannut akisussaaffik tigusimagamikku. Imaassinnaavoq nammineq aqqissorlugu paarsinerusoq aningaasarsiffiqarsinnaanngitsoq imaluunniit attaveqarfinni ilaqtariinni inissiinerusoq angajoqqaarsiat meeqqap isumassorneqarneranut aamma meeqqap nerisaqarneranut kaasarfimmioqarneranullu aningasarsiffiannik. Anaanarsiamik issuaaneq tullinnguuttoq angajoqqaarsianut taamaattunut inissiinermik sulinermut takussutissaa-sinnaavoq:

Erngutarput ataatsimik ukioqartoq paniga imertaqaaq ilaannikkullu angerlasimaffini qimallugu anisarluni, uagullu ugartariaqartarlugu meeralu paarsisussarsiorlugu. Sunaaffa erninerminut atatillugu nikallortoorsimasooq meeqqamillu isumassuinissaq artulersimallugu. Taamaalinerani meeraq uagutsinni najugaqarpoq, taavalu paniga ilagalugu kommunimut saaffiginnippugut isumaqatigiissuteqarlutalu erngutarput isumaginarlugu paarinissaanut akuersissummik pissarsilluta.

Ataatsimut isigalugu apersuinerit takutippaat ilaqtariit paarsisartut taamaattut ilaqtariinnit ataatsimut isigalugu meeqqanik navianartumi inissisimasunik (immikkoortumi tullinnguuttumik allaaserineqartunik) ikiuerusunnermik tunngaveqartunit annertunerusumik kommunimut attaveqanngitsumik nalinginnaasumik ilaqtariittut inuuneqartut. Inissiinerup sionatigulli meeraq alliarneranilu atugai nalunngilluarpaat, nammineq meeqqap ulluinnarni inuunera aqqissortarpaat siunissarlu pillugu nammineq aalajangiisarlutik. Kisianni pisut ilaanni misigisinnaasarpaat kommunimit puigorneqalaarsimallutik, tassami taamaakkaluaq ilaqtariittut paarsisutut inuunermi pingaarutilinnik aamma ilaqtariittut unammilligassanik suliaqarnissaminnut, ilaqutaasup meeraanik akisussaaffimmik tigusinnginnermi sionatigut pisimasumik unammilligassaqaarsinnaagamik. Ilaqtariinnit allanit marlunnit peqquteqartunit akerliusumik kommunit qaqutigoornerusumik ilaqtariit paarsisartut taakku saaffigarsinnaavaat paarsaqarneq qaangiuppat, tassa pingaarnermik meeqqamik aalajangersimasumik ilaqtarisaminnik ikiuinissamik kissaateqarneq tunngavigimmassuk.

4.2.2.3 Pissutaasoq: Ataatsimut isigalugu meeqqat oqimaatsorsiorlut ikornissaannik kisaateqarneq

Kiisalu apersuinerit angajoqqaarsianik eqimattanik ataatsimut isigalugu meeqqat oqimaatsorsiorlut ikornissaannik kisaateqartunik takussutissiippat. Tassani angajoqqaarsiat peqqutigaat, soorlu issuakkami oqaatigineqartoq, illoqarfimminni angajoqqaarsiat atorfissaqartinneqarmata, imaluunniit nammineq nalunnginnamikku kommunilluunniit paasisimmagu meeqqat ajornartorsiutillit ikiussallugit piginnaaneqaramik:

Kommunimitt sianerput oqarlutillu anaanarsiatut atorsinnaalluarlunga, tusartarsimagamikku meeqqanik ajornartorsiuteqartunik qanoq suliaqarsinnaasunga. Meeqqakka allamut nuungajalerput, atorneqanngitsunillu initaqarpunga, taamaattumik anaanarsianngorpunga.

Taamani najugaqarfitsinni angajoqqaarsiat atorfissaqartinneqaqaat. Uiga paarsinissamut akuersissuteqarpoq taavalu aperineqarluta angajoqqaarsiaarusunnersugut.

Angajoqqaarsiat taamaattut pingaartumik kommuninit nalinginnaasumik atorneqartartut aamma inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartuusut akornanni eqimattanit allanit marlunnit akulikinnerusumik kommunimik suleqateqarnissamut piareersimanerusarput meeqqap ineriartornera katsorsarneqarnissaalu pillugit. Aamma eqimattani taakkunani akulikinnerusumik naammattuugassaasarpog ilaqutariittut paarsisartutut sulinissamut sianissuseq eqqarsarluarsimanerlu maluginninniarsimanerlu ass. attaveqarnernik pilersitsinermut aamma misigissutsitigut, aalanermut aamma ilikkarniarnermut ineriartornermut.

Naak pissutaasut taaku pingasut immikkoortinnissaat misilikkaluarlugu, taamaattoq amerlanertigut ilaqutariit paarsisartunngornissamut aalajangernermut pissutaasut assigiinngitsut arlallit katiternerinik peqquteqartarput. Tamatuma saniatigut ukiut ingerlaneranni ilaqutariit paarsisartunngornissamut peqqutigisat allanngorsinnaapput. Angajoqqaarsiat suna pillugu ilaqutariit paarsisartunngorsimanerminnik oqaluttuarisaat angajoqqaarsiat peqqutigisaannik misissuinerit allat takutitaannut assingulluinnarput. Allaaserisani imminut piunnaarluni imaqartuni meeqqamik ajornartorsiortumik ikiuerusunneq pingaarnepaat inissisimavoq (takuuk ass. Luckow il.il., 2021; Bengtsson il.il., 2021; Backe-Hansen, Havik & Grøningsætter, 2013; Doyle & Melville, 2013; Bryderup, Engen & Kring, 2017), soorlu misissuinerimi uani angajoqqaarsiani kalaallini aamma takusinnaagipput.

Paasissutissat amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut atorlugit paasissutissat katersorneqartut ersersippaat ilaqutariit paarsisartunngorniarnermut ikittuinnaat aningaasat peqqutigigaat. Taamaakkaluartoq aningaasaqartitaanermut tunngasoq angajoqqaarsianik apersuineri arlalinni inituvoq, arlallit aningaasalerneqarneq sulinerimi akuerisaaneranut tunngatimmassuk. Qanittukkut qallunaat misissuinerannit erserpoq aningaasalerneqarnissamut peqquteqarneq imminut piunnaarluni meeqqamut ajornartorsiortumut assigiinngissutitut iluaqutaanissamik peqquteqarnermut akornutaanngitsoq (Luckow il.il., 2021; Bengtsson il.il., 2021). Angajoqqaarsiat meerarsianut isumassuisinnaanissaannut tapersersuinissaannullu periarfissaannut aningaasarsiat iluarsiiqqineqaratarsinnaanerit qanoq isumaqassanersoq isumaliutersuutigigaanni tamanna eqqumaffigissallugu pingaaruteqarsinnaavoq.

4.3 Ilaqutariit paarsisartut meeqqanik ikiuinermut pullaviat suliniarnerallu

Apersuineri amerlanertigut angajoqqaarsiat ilaqutariittut paarsisartutut ulluinnarni inuuneq immi sulinertut isiginagu oqaluuseraat, kisianni oqaluttuarlutik ilaanneeriarluni ilungersunartarsinnaasoq. Ilaqutariittut paarsisartutut suliaqarneq ilaqutariit nalinginnaasut inuunerannut qiviaannarlugu assingoqimmat avatangiisinut ersinngitsuusinnaavoq nassataralugulu immaqa avatangiisit ilaqutariinnut paarsisartunut qanoq annertutigisumik suliaqarsinnaaneq suliassallu assigiinngitsut qanoq amerlatiginerat akuersaaruminaatsissinnaammassuk.

Misissuinerimi matumani angajoqqaarsiat ilarpaaluisa tamatuma kingunerisaanik ujartorpaat annertunerusumik akuerineqarneq annertunerusumillu paasinninneq suut ajornakusoornerinik aamma sinaakkutit suut pisariaqarnersut meeqqat sapinngisamik pitsaanerpaamik ikiorumallugit. Tamanna aamma Danmarkimi misissuinerimi allami takuneqarsinnaavoq,

tassanilu angajoqqaarsiat annertunerusumik akuerineqarneq, amerlanernik pisinnaatitaaffeqarneq aamma atugassarititat pitsaanerusut ujartorpaat (Luckow il.il., 2021; Bengtsson il.il., 2021).

Angajoqqaarsianik apersuinerni ilaqutariittut paarsisartut sulinermi pingaarnepaatut tullinguuttut taavaat ilaqutariittullu paarsisartut sorliit iluatsittut sorliillu unammillernartut misigisimanerlugit immikkoortut ataasiakkaarlugit nassuiaapput:

- tunngaviusumik nerisassaqaarnissaq isumassuinissarlu isumagalugu
- meeqqat tatiginninnerannik angusaqarfigninneq ataqatigiinnernillu pilersitsilluni
- meeqqat ulluinnarni inuuneranni killiliisarnermik ilusiliinermillu pilersitsilluni
- meeqqat misigissutsitigut inooqataanikkullu ineriartornerannut ikiuilluni
- meeqqat sulinikkut/ilinniarnikkut ineriartornerannut ikiussallugit
- mianersuaallioortumik pissusilersornerit iliuuseqarfigalugit, soorlu aanngajaarniutininik misileraanerit, imminut innarlerneq, imminut toqunnissamik soorasaarinerit, pinerlunniakujunnerit imaluunniit meeqqat angerlarsimaffimminiit qimaasut (meeqqat annerit ataasiakkaat)
- angajoqqaajusunik suleqateqarneq iliuuseqarfigalugu.

Angajoqqaarsianik apersuinerni aperivugut qanoq iliortarnerinik aamma qanoq ilisoqarnerini meeqqanut suliaminnik iluatsissimasutut misigisarnersut aamma atortut suut amigaatiginaat, pisullu qanoq ittut artornartutut isiginaat. Angajoqqaarsiat ilaat ilisimaarinnilluarput periaatsit suut meeqqat ikiorniartugit atornissaannik, allalli apersuinerni ilisimaarinninnginnerullutik. Assinganik angajoqqaarsiat ilaasa misigaat ilaqutariittut paarsisartut inuuneq tunngavimmigut nalinginnaasumik ilaqutariittut inuunermit allaanerusoq, allalli annertunerusumik assigiinngissuseqarnerannik misigisimanatik.

Taaneqareersutut tamanna ataatsimut isigalugu ilaqutariittut paarsisartut inuunermit pullavigninnermut ilaqutariittullu paarsisartuunermut aallaqqaataaniit peqquatasunut atassuteqarpoq, tassa ataatsimut isigalugu meeqqanik navianartumi inissisimasunik isumaginninnissamik kissaateqartut akulikitsumik periaatsinut eqqummaarinnerusarmata ilaqutariinnit qitornavissartaarusuttunit imaluunniit angerlarsimaffinni meerartaqarusuttunit aamma ilaqtamik meeraannik isumaginnittunit. Kisianni periaatsinut eqqummaarinneg aamma ilaqutariit paarsisartut inuunerup ingerlanerani ineriartorsinnaavoq ilaqutariit paarsisartut meeqqanik nutaanik tigusinermik isumaginninnermillu annertunerusumik misilittagaqarnermik ineriartortitsinerat ilutigalugu.

4.3.1 Attaveqateqarnermik qanimullu attaveqarnermik ineriartortitsineq

Angajoqqaarsiat ilaasa arlallit allaaseraat meeqqat imminnut nuukkaangata qanoq periaatsit assigiinngitsut timi atorlugu, takusaasutugut oqaatsinillu atuinikkut atortarlugit meeqqat tatiginninnissaa anguniarlugu, ungasissorlu isigalugu qanimut attaveqarneq ineriartortinniarlugu, meeraq toqqissisimasutut misiginiassamat ammanerulerlunilu imminut takutissinnaangorluni. Angajoqqaarsiat ilaasa oqaluttuaraat qanoq nammineq qitornatik attaveqarnissamat aqqtissiuisutut atuussinnaasut pisuni meeqqat inersimasunik tatiginninninnaanera annikitsuararsuuffigisaani.

Issuakkami tullermi anaanarsiaasoq nassuiaavoq qanoq aallaqqaataani utaqqimaarsimallutik misissuillutillu meeqqat toqqissisimaffissaanik akuerisaanermik misigisimaffianik aamma

qanimut attaveqatigiissinnaaffimmik, qanorlu piaaraluni timikkut periaatsinik assigiinngitsunik atuisarluni meeqqap tatiginninnera anguniarlugu:

Uagutsinnut pigaangata tunuliaqutaat ilisimaneq ajorpavut, taamaattumik paasinissaannut ilinniarnissamut naligeeqatigiissinnaanerannullu immikkut iliuuseqarfiginninnissaq pisariaqarpoq. Isumaqarpugut eqqissisimasumik pissuse-qarnissarput pingaartuusoq aamma marluulluta attaveqarfigilissagivut. Aallaqqaammut meeqqap arlatsinnut attaviginninnerusassasoq akueraarput taavalu kingusinnerusukkut aapparput kinaanersoq ilinniarsinnaallugu. Tullinnguullugu oqaluttualeraangata tusarnaarsinnaanissaq uagutsinnut pingaartuuvoq. Oqaloqatigiissutissaqaraangatta inaannut iseqatigisarpakka. Aamma meeqqap siniffimmi issianerani natermut ingissinnaasarpunga, ammut isiginnikkikka misiginiassammassuk.

Aamma assersuummi tullermi takutinneqarpoq angajoqqaarsiat ilaasa titartakkat, smiley-nik atuineq imaluunniit oqaloqatigeeriaatsit immikkut atortut atortaraat meeqqat ikiorniarlugit oqaaseqarnissaannut misigissutsimillu oqaatiginissaannut:

Nikallunganerup/aliasunnerup ajoqutaanngivinnera assut sammisimavarput. Qiasinnaalluarpoq. Smiley-mik atuisarpugut qiarusunnermi oqaatiginissaanik oqilisaasumik. Qanoq misiginermi oqaatiginnaanerujussuannorpaa[...]. Meeqqat ammartinniaaraangakkit qinnikaartumik periaaseqartarpunga. Nammineq oqaasii atortarpakka apeqqutigalugillu, taavalu soorlu oqaloqatigiinneq tanneruleralluttuinnartartoq. Naggataatigut nammineq oqartarput "massakkut imminut pillunga oqalukkusuppunga". Piffissallu ingerlanerani ilaqtanik qimatsinerup ilaqtariinnullu allanut nuunnerup qanoq misiginernerata oqaasertalernissaa nammineq aqussinnaanngortarpaat.

Attaveqarnermik ineriartortitsinissamut periaaseq alla misigissutsinik oqaloqatigiffissaqalersi-tsinnaasoq ilaqtariit paarsisartut arlallit nuannaarutigalugu oqaluttuarisaat tassaavoq pinngortitami angalaaqatigiinneq. Illoqarfiup neqerooruterpassui unammilleqatigiittut attaveqarfiusullu qimallugit pinngortitamut pilluni ilaqtariit paarsisartut malillugit tassaavoq ataatsimut eqqissisimaarfik ilaqtariinnullu paarsisartunut sinaakkut ilaqtariit inuttaannik imminnut saatitsisoq oqaloqatigiiffissaliisoq ataatsimoorfissaliisorlu:

Massakkut aasangajalerpoq, taavalu kangerlummumut aallaqqittalissaagut. Meeqqat kangerlummiikkaangamik illoqarfimmiinnerminniit allarujussuusarput,. Kangerlummi suna tamarmi eqqissisimasumik ingerlavoq, tamanullu ikiuuttarput. Illoqarfimmiikkaangatta angajoqqaarsiaaneq soorlu sulinertut ittoq, kisianni kangerlummiikkaangatta soorlumi ilaqtariiusugut. Meerarsiat illoqarfimmi matoqqasorujussuit kangerlummumut pigaangatta tassanngaannaq ammartarput nuannaalerlutillu. (Angajoqqaarsianit marlunnit issuaanerit akuleriit)

Pinngortitap taamatut perorsaanermi periaatsit atornera aamma Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni perorsariaatsinik misissuinerne takuarput (Dahl, 2017; Dahl, 2021; Dahl, Kloppenborg & Pedersen, 2020). Angajoqqaarsiat aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisut misigaat pinngortitami misigisaqatigiinneq meeqqat inersimasullu sivisunerusumik avataaniit akuliuffigineqarnatik ataatsimoorfiat ataqtigiinnernik ineriartortitsinnaasoq ataatsimut misigisat aqqtugalugit piffissaqartitsillutillu inissaqartitsisunut misigissutsinik maluginiaanermut oqaatiginninnermullu. Aamma nunarsuup ilaani allani misissuinnikkut tamanna aallaaserineqarpoq, sulinnigiffeqarnerup/feeriarnerup eqqissisi-

manerup, kipitinneqanngitsumillu ataatsimoornerup immikkut sunniuteqarnera ilaqtariinni paarsisartuni ataqatigiinnerit ineriartortinnissaannut patajaallisarneqarnissaannullu (Pithouse & Rees, 2015).

Taamaalillutik angajoqqaarsiat apersorneqartut ilarpassuisa misigisimavaat pitsaasunik sakkussaqarlutik tatiginninnermik attaveqarnermillu meerarsiaminni ineriartortitsinissaminnut. Ilaqtariittut paarsisartutut inuunerup ilaa taanna aamma unammillernartoqarsinnaavoq, pissuteqarsinnaasunik meeqqap misigisanik kingunerlutsitsinermik imaqtartunik katsorsartariaqtartunillu nassataqarnerannik, imaluunniit angajoqqaarsiat ilaat piareersimangimmata meeqqat qanoq innerat qisuariartarnerallu iserfigissallugit paasissallugillu. Oqaatigineqartut tullinnguuttut uppernarsaasuupput pisunik angajoqqaarsiat meeqqat tatiginnissinnaanginnerannik, aamma meeqqat naleqquttumik misigissusaannik paasinninnermik oqaasertaliinermillu ikiornissaannut qanoq ajornartorsiutigisimanerannik misigisimaffiinik:

Qanoq ikiussanerlugu nalunaqaaq, tassami nipaatsorujussuugami. Oqaluppiarneq ajorpoq, kisianni pissusilersornermigut takutitsisarpoq. Oqaluunniaarangatsigu matusarpoq. Ajornakusooqaaq.

4.3.2 Iluseqarneq killiliinerlu

Ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaq alla pingaarutilik tassaavoq meeqqat ulluinnarni inuuneranni siumut pisussanik ilisimannissinnaanermik iluseqartitsinermillu tunniussineq aamma pissusilersorneri killilissallugit. Angajoqqaarsiat arlallit meeqqanut erseqqissassallugu ilaqtariinni paarsisartuni malittarisassat pisullu akuttoqatigiissaarneri suut malittarineqarnerisut:

Anaanaavunga killiliisartoq. Inersimalerunik tamanna nuannaarutigissavaat. Meeqqamik isertertoqarnerit tamaasa uagut meerarsianut naleqqussartussaangilagut, kisianni taakku ilinniartussaavaat qanoq iliortarnerusugut. Ilaat aalajangiiniarsarisarput sunillu tamanik piumallutik. Kisianni eqqissilluta oqaloqatigisarpavut nassuiaallugillu massakkut uanga uigalu tassaasut aalajangiisussat. Nammineq piumasamik nassatarisinnaasaat takusinnaangilaat.

Ilaqtariit paarsisartut amerlanersaat sammisamik oqaluttuartut oqarput killiliineq unammillernarsinnaasoq, kisianni nalinginnaasumik piffissap ingerlanerani iluatsikkiartortartoq. Angajoqqaarsiat ataasiakkaat oqaluttuarput meeqqat minnerusut taamaatiinnartariaqarsimallugit misigisimagamik ulluinnarni iluseq meeqqap pisariaqartitaa neqeroortigisinnaangitsutut misigisimagamik.

Imaassinnaavoq iluseqarnerusumiinnissartik pisariaqartikkaat, assersuutigalugu meeqqat angerlarsimaffianni imaluunniit allami ulluinnarni iluseqarnerusumi. Meeqqat iluseqarnissamik pisariaqartitsisut allanut innersuuttarpavut, misilittakkatsinnik ikiorsinnaanngikkaangatigit.

Allat oqaluttuarput, soorlu immikkoortuni tullerni pulaffigineqartoq, inuusuttut ilutsimik angajoqqaarsiat pilersinniagaannik malinninnissamut ajornakusoortitsisut pillugit, angajoqqaarsiat killigititaannik qaangiisartunik imminnullu ilaqtariillu paarsisartut inuttaasa sinnerinut ajoqutaasinnaasunik mianersuaallortumik pissusilersornermik misileraasut.

4.3.3 Mianersuaallortumik pissusilersornerit iliuuseqarfigineri

Killiliinermik aamma mianersuaallortumik pissusilersornernik unammilligaqarneq annertunerusumik meeqqanut annernut inuusuttuaqqanullu ikaarsaariarfimmiittunut atuuppoq. Taamaallutik angajoqqaarsiat ilaasa misigisarsimavaat meeqqat ikaarsaariarfimmiittut taamaatiinnartariaqarsimasarlugit, iliorneri ima navianartigisinnaammata imminnut ilaqtariilluunniit sinnerinut ajoqusiisinnaallutik imaluunniit angajoqqaarsiat iluatsitsisimangimmata ilaqtariinni malittarisassat tamanit malinneqarnissaannik. Ataani issuakkami inuusuttuaqqamik ikaarsaariarfimmiittumik qaqugu unnukkut angerlarnissamut malittarisassanik malinnikkumannngitsumik ajornartorsiutit pillugit anaanarsiaq oqaluttuarpoq:

Ikiortissarsiortaraluarpunga, malugisinnaagakku artornarpallaartoq. Qanorluunniit oqaraluaruma soqutigineq ajorpai. Oqaruma nal. 23 angerlareersimassasoq aqaguanimi atuartussaagami, taava nammineq isummani atortarpaa.

Angajoqqaarsiaq alla nukappiaraq ilaqutaasullu ilaat oqqatereerlutik imminut toqoriaraluartoq pillugu oqaluttuarpoq:

Ilaqutaasoq uagutsinni uannukarpoq oqaluttuarlunilu: "Ila, Malik umiarsualivimmiiippoq talittarfeeqqamiillu avammut iginniarluni". Meeqqat sinneri qimassinnaanngilakka kisimeeqatigakkit, taamaattumik politiinut sianerpunga kingornatigullu kommunit pigaartumullu. Pigaartup qanoq akigaanga tusassaviuk? "Ajoraluartumik politiiusaarsinnaangilagut". Oqarasuaallu ilillugu. Taakkuuku nukappiaraq uannut inississimagaat. Kakkaak kamakkama.

Assersuutit allat ilaqtariit paarsisartut paarsaminnik taamaatitsinerannut pissutaasut taaneqartut tassa inuusuttut ilaqtariinnit tillittut, inuusuttut naartulersimasut naartuersissallutillu aamma inuusuttut angajoqqaarsianut ilaqtariinnilu meeqqanut allanut nakuusertut.

Kapitali 5-imi kommunit periaasii pillugit allaaserineqartutut allanut naleqqiullugu qaqutigooortuuvog ilaqtariit paarsisartut meeqqanik annerpaanik paarsinerannut annertusisamik aningasalerneqartarnerat. Tamanna atorneqarpoq naak eqimattat taakkorpiaat ilaqtariinnut paarsisartunut unammillernarnerpaasut tassaagajunnerullutillu ilaqtariit paarsisartut taamaatiinnartariaqagaat, taamaattumillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqartariaqartartut.

Inuusuttut amerlanerit ilaqtariini paarsisartuniitinniaaraanni, inuusuttullu nammineq ilaqtariinni paarsisartuniikkusullutik kissaateqarpata eqqarsaatigisariaqarpoq ilaqtariit paarsisartut piareersarluarneqarnerunissaat inuusuttunik suliaqarnissaminnut, eqqarsaatigineqarsinnaavorlu inuusuttuaqqanik ikaarsaariartunik paarsaqaraanni aningaasaliissutaasartut qaffannissaat aamma tapersersuutaasunik tassangaannartumillu ikiuisariaqartunik saaffiginnissinnaanermut periarfissat pitsaanerusut qularnaarneqarnissaat.

4.3.4 Angerlarsimaffimmi avataanilu meeqqat ineriartornerannut tapersersorneqarneq

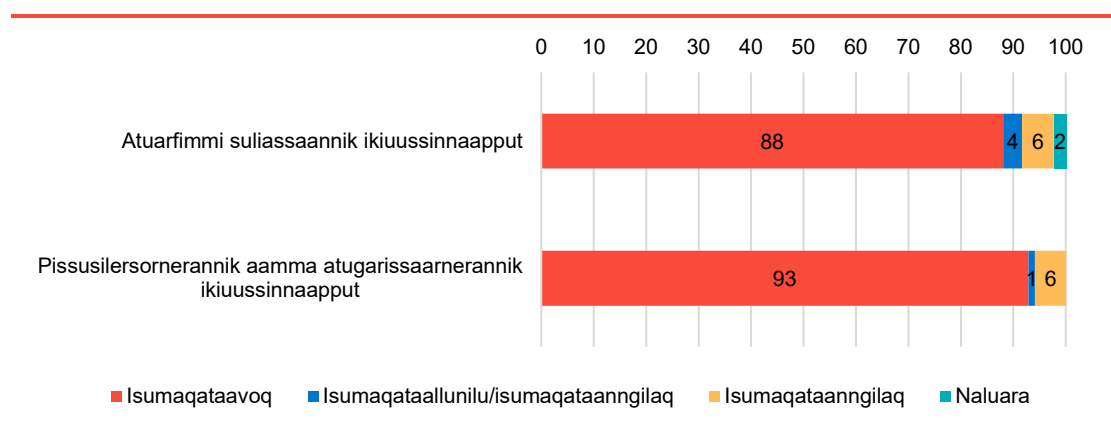
Meeqqat timikkut, inooqataanikkut aamma suliasatigut/ilikkagassatigut ineriartornerannik suliaqarneq angerlarsimaffimmi aamma meeqqap ulluinnarni ornittagaani, atuarfimmi imaluunniit meeqqerivimmi, pisarpoq. Meeqqat ataasiakkaat ilikkariartornermik imaluunniit nukiit aquunnerinik ajornartorsiuteqartarput angerlarsimaffimmi tunngaviusumik sungiusartariaqartunik periaatsinillu assigiinngitsunik atuiffiusariaqartunik:

Angajulleq paasinnillaqqinngilaq puigortarlunilu. Taava ulluata ingerlanera titartartalerparput, ilisimaniassammagu iteruni sussanerluni, qaqugu nerissanersugut qaqugulu angerlarsimassanersugut. Taava paasinninnerusarpoq puigorsimagaluaruniullu eqqaaqqittarlugu. Sungiussassamik nutaamik aallarniigaa-ngatta titartarlugu ikkuttarparput taavalu sungiussiartortarpoq. (Anaanarsiaq)

Pisuni allani ilaqutariit paarsisartut suliassaraat meerarsiap unammiligassaanik atuarfimmi imaluunniit meeqqerivimmi paasisitsiniaaneq meeraq meeqqat ataatsimoornerannit peersitaaqqunagu taamali ilikkarniarnissaminut pitsaasunik atugassaqaqqullugu. Kiisalu ilaqutariit paarsisartut ilaasa allaaseraat qanoq atuarfimmi suliassaanik ikiortarlugu suliassaminillu kinguaattooraluarpat anngunniarnissaa isumagisarlugu.

Ataatsimut isigalugu ilaqutariit paarsisartut ilarpassuisa misigisarpat, soorlu Takussutissiaq 4.9-mi takutinneqartoq, meeqqat massakut paarisatik pissusilersornerinik, atugarissaarnerinik atuarfimmilu suliassaannik ikiorsinnaallugit.

Takussutissiaq 4.9 Angajoqqaarsiat meeqqat atuarfimmi suliassaannik, pissusilersornerannik aamma atugarissaarnerannik ikiorsinnaanerannik misigisimanagerat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 84.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Kisianni angajoqqaarsiat ataasiakkaat misigaat meeqqat atuarfimmi suliassaannik ikiussallugit tamaviaarnartuusoq, pingaartumik angajoqqaarsiatut imaalillaqqaarsimalluni nalitsinnilu atuarterneq naammattumik ilisimasaqarfiginagu:

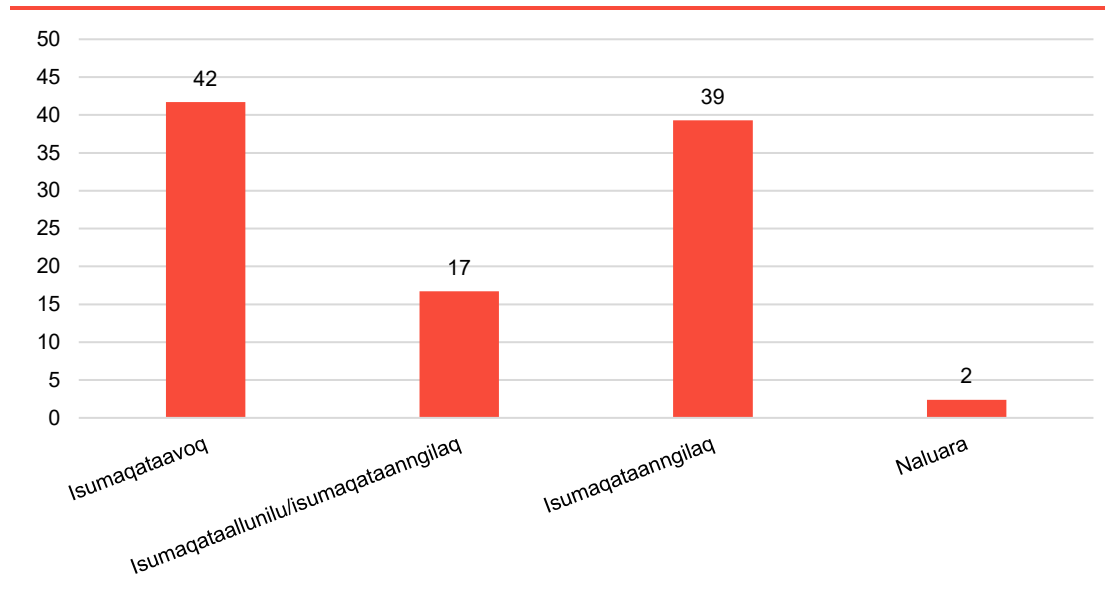
Ikiuussinnaavugut, kisianni nammineq atuartuunerput qangangaatsiaq pivoq, taamaattumillu ilinniagassaasa ilaannik ikiuinissarput ajornakusuulaarsinnaavoq. Oqarfigisarparput ilinniartitsisuni apereqqullugit, uagummi sumut tunngasuunersoq nalugatsigu. Aamma ilaanneerarluta nammineq meeqqavut aperisarpavut ikiuussinnaanersut. Brøkit uagutsinnit nalunnginneruaat.

4.3.5 Angajoqqaarsiat ilaqutaasullu suleqatigiinnerat

Meerarsiat angajullerpaat mianersuaallortumik pissusilersornerinik iliuuseqartarnerup saniatigut angajoqqaarsiat arlaqaqisut taavaat ilaqutaasunik suleqateqarneq tassaasut ilaqutariittut paarsisartut unammillernarnerpaat ilagigaat. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuineri 42 %-it taavaat, soorlu

Takussutissiaq 4.10-mi takuneqarsinnaasoq, ilaqutaasunik suleqateqarneq ajornartorsiutaasinnaasoq, taavalu 17 %-it oqarput ilaqutaasunik suleqateqarnerup ajornartorsiutaasinnaaneranut isumaqataanerlutik isumaqataannginnerlutilluunniit oqaatigisinnanagu.

Takussutissiaq 4.10 Ilaqutaasunik suleqateqarnerup ajornartorsiutaanerani misigisut amerlassusaat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 84.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Ilisimatusarnermi periaatsit atornerqartartut atorlugit apersuinerit pitsaasut soorlu takutikkaat, ajornartorsiummut peqquataasinnaavoq angajoqqaajusut meeqqap ilaginissaanut isumaqatigiissutit pulaffiginissaat malinnissaallu ajornartorsiutigimmatigit. Aamma angajoqqaajusut meeqqat ilagisimagaangitigit meeqqap isumassorneqarnissaa naammattumik isumagisimangikkaangassuk imaluunniit ass. aangajaarniutinik atuisimagaangata. Angajoqqaarsiat marluk oqaluttuarput:

Angajoqqaarsiat kommunelu suleqatigalugit ilagiinnissaannut pilersaarusiorpugut. Isumaqatigiippugut sapaatip akunneranut marloriarlutik aasassagaat nal. aalajangersimasooq utertillugulu nal. aalajangersimasooq. Kisianni aanngisannarpaat takunikuunaguluunniit. Ataataa aallarpoq anaanaatalu takunissaa nammineq isumagisussaavaa. Marloriarluni taamaaliorpoq, tassalu unilluni.

Neriorsuipput nal. 19 angerlassasoq uffassammat aqaguanilu makiaarluni. Takkutinngilaq, sms-erlungalu sianertaraluarpunga. Nal. 22 tappavunnarpugut nivarsiararluni aallugu. Nikorfasinnaanngingajappooq, qasoqqaqaaq ipertoqalunilu. Taava aanaavata naveerlunga aallartippoq, uimali oqarfigaa: "Tassa uninniarit. Taamaattunik tusaaniangilagut".

Allat misigisarpaat angajoqqaajusut ilaqutariit paarsisartut sulinerat meerarsiap perorsarnerani aamma ilaqutariinnut paarsisartunut ilanngutitinniarnerani akerlilersortaraat assersuutigalugu pissusilersorneq ilaqutariinni paarsisartuni akuerineqarsinnaanngitsoq

akueralugu imaluunniit ilaqutariit inguttaraat meeqqallu ilaqutariinnik paarsisartunik alartinniarlugit. Angajoqqaarsiaq oqarpoq:

Ataataata ilaanni hashitoqatiginiarsimagaluarpa. Ataataa peqqusaartuusoq isumaqarpunga. Ataataminik ilaqarsinnaanera inerteqqutigisinnaanngilara, kisianni ataataminiinnera tutsuiginartinneq ajorpara.

Kiisalu angajoqqaarsiat arlallit misigisimavaat angajoqqaajusut qunusaarerpasissutut pissusilersortut:

Siornatigut misiginikuuarput meerarsiatta ataataa qunugalugu. Ataataat sanitsinnut nuuppoq, kamattuulluni kusananngitsumilu pisarluta. (Angajoqqaarsiaq)

Angajoqqaarsiat ataasiakkaat oqaluttuarput meeqqap ilaqutaanik pitsaasumik suleqatigiillersimallutik, meeqqap angajoqqaani aataakkunilu aalajangersimasumik pisartumik takusartarsinnaagai, ilaqutaasullu ilaqutariit paarsisartut meeraq pillugu sulinerannik tapersersuillutik. Angajoqqaarsiat taakku nammineq taavaat meeqqat angajoqqaavinut ammasuullutik akuersaartuullutillu, kisianni angajoqqaarsiat aalajangertaraat attaveqartarneq qanoq ingerlanneqassanersoq. Angajoqqaarsiap allap taavaa sapinngisaminik meeqqat tusaatillugit angajoqqaavi kusanartumik paasinnittumillu oqaluuserisarlugit, taamaalillutik meeqqamut siunissami isumalluutaasinnaassammata, angajoqqaarsiallu allat uparuartarlugit meeqqat tusaatillugit ilaqutaannik isorinnikkaangata. Taamaalilluni angajoqqaarsiap taassuma akuerisarpaa meeraq aamma imminut qiviarsinnaammat ilaquttaminut pinngorfimminut ilaasutut, aamma ilaquttat kusananngitsumik oqaluuserineqarnerat meeqqamik misigilersitsinnaammat aamma nammineq ajoquteqarluni.

Kisianni apersuinerit malillugit tamatigut meeqqat ilaqutaannut akuersaartumik pullaveqarnissamik suliassaq angajoqqaarsianut oqitsuinnaaneq ajorpoq, pingaartumillu meeqqat tulluanngitsunik misigisaqartinneqarpata ilaquttaminik ilaqartillugit imaluunniit meeqqat ilaginissaannut pilersaartoqartillugu angajoqqaat takkutinngitsoorpata. Ilaanneeriarluni angajoqqaarsiat kommunip ikiunnissaa ugartorpaat angajoqqaallu aamma angajoqqaarsiat akunnerminni suleqatigiinnissaannik aqutissiulluni, aamma ilaqutariit paarsisartut tapersorlugit ilaqutaasut ilaqutariinnut paarsisartunut najuunnerannik akulerunnerannillu killiliinissamut.

Angajoqqaanik toqqaannartumik suleqateqarnerup saniatigut angajoqqaarsiat arlallit angajoqqaarsiat sunik aalajangiisinnaanerannik aamma qanoq ilinerani angajoqqaat akuersinissaat pillugit erseqqissumik ilitsersuisoqarnissaa ugartorpaat. Tamatuma saniatigut isornartorsiufigaat angajoqqaat oqartussaanerat aalajangiusimaneqarmat, pisuni angajoqqaarsiat malillugit angajoqqaat angajoqqaatut akisussaaneermik tunngaviumik tiggumminnissinnaanngitsut sivitsortumik takutikkaluaaraat.

Angajoqqaarsiat ulluinnarni inuunermut atatillugu aalajangiinerit annikitsumik akuliuttut, ulluinnarni inuunermik sunngiffimmillu ingerlatsinermut oqilisitsisinnaasut pillugit aalajangersakkat erseqqissut ugartorpaat. Assersuutigalugu tassaasinnaapput kommunit ilaanni ilaqutariit paarsisartut misigisarmassuk angajoqqaat akuersissuteqaqqaassasut ikinngutitik ilaquttatillu illoqarfimmi allami najugaqartut tikeraassagunikkit, imaluunniit ilaqutariit paarsisartut meerarsiatik umiatsiamik aallaqatigilaarniarunikkit. Kommunimi allami angajoqqaarsiat arlallit aamma misigisimavaat sulinnigiffeqarnermi meerarsiap angalaqatiginissaanut kissaatertik kommunimit itigartinneqarnera – tunngavilersuutaasinnaasoq tassaasimavoq angajoqqaat

akuersisimanginnerat imaluunniit meerarsiat ilaqutariit paarsisartutik ilagalugit feeriarnissaannut kommune tunngaviusumik aningaasatigut tapiissuteqarneq ajormat. Kisianni kommunini allani angajoqqaarsiat meeqqat ilagalugit umiatsiarnissamut imaluunniit aallarnissamut akimmiffiit assingi misigineq ajorpaat, misigisarlugulu meeqqat paarisatik sinnerlugit nammineq qanoq iliornissamut aalajangiinerusinnaallutik, aamma allanut naleqqiullugu ilaqutaasunik suleqateqarnissap aqunnissaanut periarfissaqarluarlutik.

Aalajangiinerit itinerusumik sunniuteqartut eqqarsaatigigaanni ass. meeraq sumi najugaqassanersoq, angajoqqaarsiat arlalli misigaat angajoqqaajusut meeqqamik inuunerat pillugu annertuallaartumik oqaasissaqartitaasut, assersuutigalugu sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit meeqqap inuuneranut akuunngilluinnarsimaffiini, imaluunniit angajoqqaajusut sivisuumik oqimaaqutaasumik aanngajaarniutinik atonerluiffiini. Assersuutigineqarsinnaavoq anaanaasoq nunami allami sivisuumik najugaqarsimasoq meeqqanilu attavigisimangilluinnarlugu utertoq pissaaneqartorlu meeqqami tigoqqinnissanut, naak meeraq anaaminut attaveerunnikuugaluartoq. Assersuummi allami angajoqqaarsiat ajuusaarutigaa angajoqqaajusoq pissaaneqarmat meeqqami ilaqutariit paarsisartut kommunimi illoqarfimmut allanut nooqatiginissaanut itigartitsissallutik, naak meeraq ilaqutariinnut paarsisartunut angajoqqaaminit atanerugaluartoq, aammalu naggataatigut meeraq ilaqutariinnut paarsisartunut allanut inissinneqaraluartoq.

Taamaalilluni malunnarsivoq malitarisassat angajoqqaat angajoqqaarsiallu oqartussaaffiisa killilernissannut tunngasut erseqqissarneqartariaqartut, aamma ilaqutariit paarsisartut sapinngisamik nalinginnaasumik ilaqutariittut inuusinnaanissaannut periarfissamut pisariqartitsinerat erseqqissarneqarsinnaavoq pisunut inuunermik annertuumik allannguissamik kinguneqassanngitsunik aalajangiisinnaanerannik periarfissillugit. Meeqqap inuunerani siunissamut allannguutissat annertunerusut eqqarsaatigalugit meeqqamut suna pitsaanerpaassanersoq aallaavigineqartariaqarpoq, aamma meeqqat, angajoqqaarsiat angajoqqaallu aalajangiinermut peqataatinneqarnissaat pingaartuuvoq inaarutaasumillu aalajangiineq kommunimi sulianik suliarinnittup isumagisariaqarpaa.

4.4 Eqikkaaneq

Ataatsimut isigalugu kapitalimi ilaqutariit paarsisartut isumalluutaasa ulluinnarnilu inuunerata takuneqarsinnaasup ersersippaat angajoqqaarsiat kalaallit innuttaasunut allanut peqatigisaminnut naleqqiullugit isumalluutissaqarluarnerusut. Taamaalillutik angajoqqaarsiat 65 %-ii tunngaviusumik atuarfiup kingornatigut ilinniagaqarput, illuani innuttaasut ukiumikkut peqatigisaasa sinnerini 50 %-it. Ilaqutariit paarsisartut akornanni ikinnerusut aangajaarniutinik atonerluineq imaluunniit meeraatillutik angerlarsimaffimmini nakuuserneq misigisimavaat amerlanerpaallu misigisimavaat massakkut ilaqutariittut inuunertik toqqissisimaffiusoq annertunerusunik ajornartorsiorfiunani nappaatit, aangajaarniutit, nikallunganeq imaluunniit kamanneq eqqarsaatigalugit.

Angajoqqaarsiat amerlanersaat ilaqutariittut paarsisartutut atuuffimmini saniatigut suliffeqarput (80 %) affaallu suliffeqarput meeqqanut aamma inuusuttunut, isumaginninnermut imaluunniit isumassuinnermut tunngasunut sullissinernik imalimmik, tamannalu angajoqqaarsiatut sulinerminnut nukittorsaatitut iluaqutigisinnaavaat. Affaat ataatsimik meerarsiaqarput, sisamararterutaat marlunnik aamma sisamararterutaat pingasunik amerlanerilluunniit. Angajoqqaarsiat agguaqatigiissillugu 51-inik ukioqarput.

Angajoqqaarsiat affangajaat ukiut 8-t sinnerlugit ilaqutariittut paarsisartutut misilittagaqarput, apersuinernilu ilaqutariit paarsisartut amerlasuut oqaluttuarput ukiut ingerlaneranni meerarpa-s-suarnik paarsaqartarsimallutik. Angajoqqaarsiat nukinginnartumik- aamma ilaqutariittut oqilisaassisartutut sivirusumillu inissiiviusartutut atuuffeqarajuttarnerat tamatumunnga pissutaasinnaavoq. Kisianni aamma, kapitali 5-imi iserfigineqarnerusussaavoq, pilersaarutaasumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisarnerni qulaajaaneq iliuusissatullu pilersaarut amerlanertigut amigaataasarnerat pissutaaqataasinnaavoq, taamaalilluni pitsaasumik meeqqat ilaqutariillu paarsisartut tulluarsarniarnerat ajornarsisarmat.

Kalaallini inuiaqatigiinni ilaqutariit ilaqutariittut paarsisartutut atuuffeqarnerisa amerlassusaat annertuvoq, ilaqutariinnilu paarsisartuni ilaanni ilaqutaasutut, ilaqutarsiaasutut, ilaquttatut annertusisatut aamma ilaqutariittut paarsisartuusutut killissaq annikitsuaraavoq.

Ilaqutariittut paarsisartunngorniartarnermut pissutaasut pingaarnert pingasut paasissutissamit takutinneqarpoq; Ilaqutariinni meerarsiaqarnissamik meerartaqarnissamilluunniit kissaa-teqarneq pissutaalluni ilaqutariittut paarsisartunngortoqarsinnaasarpoq; ilaquttami qanigisami meeraat isumaginarlugit ilaqutariittut paarsisartunngortoqarsinnaasarpoq; aamma meeqqat atugarliortut allami sumiiffissaqanngitsut isumagerusullugit kissaateqarnermik ilaqutariit paarsisartuusinnaasarput. Pissutaasut taakku pingasut ataqatigiissinnaapput piffissallu ingerlanerani allannorsinnaasarlutik. Ilaqutariinnik paarsisartunik kommunip suleqateqarnera ilaqutariit paarsisartut ataasiakkaat pissutigisaat pingaaruteqarsinnaavoq, tassami ilaqutariit paarsisartut assigiinngitsunik pissutillit meeqqat qanoq ittuunerat pillugu inissinne-qarsinnaaneratt assigiinngissuseqarsinnaammat aamma meeqqanik suliaqarnermi angajo-qqaarsiat immikkut suleriaasillit assigiinngitsunillu pissutillit assigiinngissuseqarsinnaammat.

Angajoqqaarsiat ataatsimut isigalugu meeqqanik navianartumi inissisimasunik ikiuerusu-nnermik peqquteqartut suliaminnillu pikkorissuseqarlutik isertut oqaluttuarput ilisimallugu timikkut, isigisatigut oqaatsitigullu periaatsit atortarlugit meeqqani tatiginnissuseq aamma attaveqarnerit meeqqat ineriartorneranni pilersinniarlugit. Ilaqutariit paarsisartut pingaarnertut ilaqutariittut meeraqartutut inoorusuttut imaluunniit ilaquttamik qanigisamik meeraanik isumaginnikkusuttut suleriaatsiminni ilaqutariinnerup iluani pissutsit atorneruaat periaatsinillu isumaliuteqannginnerusarlutik. Attaveqarnermik qanimullu ataqatigiinnermik ineriartortitsi-niarluni periaaseq, ilaqutariit paarsisartut peqqutigisat aqqussaarlugit nuannernerarlugu oqaatigisaat tassaavoq pinngortitamut angalaaqatigiinneq, tassanimi eqqissimanerup ataatsimooqatigiinnerullu attaveqarnermik tatiginninnermillu ineriartortitsineq immikkut ittumik periarfissimmagu.

Angajoqqaarsiat arlallit meeqqat inooqatigiinnermut, sulianut pikkorissusermut misigissutsi-
kkullu ineriartornerannut tapersersussallugit piareersimalluartutut misigisimapput. Ilaqutariit
paarsisartut oqaluttuarput misigisimallutik allanut naleqqiullutik attaveqarnermut,
iluseqarnermik pilersitsinermut aamma meeqqap angerlarsimaffimmi avataanilu ineriartorni-
ssaanut tapersersussallugu pikkorissuseqarlutik. Akerlianik meeqqat suliarisarialimmik
nalaassimasamik kingunerlutsitsisunut, inuusuttut mianersuaallioortumik pissusilersortunut
meeqqallu angajoqqaavisa suleqatiginiarnerannut tunngasunik pingaartumik unammilliga-
ssaarlutik misigisimapput.

5 Ilaqutariinnik paarsisartoqarnermik ingerlatsineq

Pisortat ilaqutariinnik paarsisartoqarnermik ingerlatsinerat kapitalip matuma qulaajarpaa suliassaqarfimmilu inatsisinut naleqqiullugu misissorlugu. Ilaqutariinnik paarsisartoqarnermut akisussaaffiup annertunersaa kommuniniimmat taakku periaasii aamma ilaqutariit paarsisartut kommunit suleriaasiannik misigisimanagerat kapitalimi sammineqarnerupput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik ilaqutariit paarsisartut tunngaviusumik ilinniartinneqarnerannut, immikkoortoq 5.3-mi allaaserineqartumut pingaaruteqarpoq.

Kapitali 7-inik pingaarnernik immikkoortoqarpoq. Immikkoortoq 5.1-imi kommunit ilaquttanik paarsisartunik inissiinnermut atuinerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik inissiinnermut atuinerannut naleqqiunneqarpoq. Immikkoortoq 5.2-mi ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsiniarneq akuersinerlu paarsinermilu pissutsit aalajangersimasut sammineqarput. Immikkoortoq 5.3-mi angajoqqaarsiat ilaqutariit paarsisartut tunngaviusumik malittaasumillu ilinniartinneqarnermut peqataasernerat sammineqarpoq. Immikkoortoq 5.4-mi kommunit sulianik ingerlatsinerat ilaqutariinnullu paarsisartunut inissiinnermik nakkutilliinerat allaaserineqarpoq. Immikkoortoq 5.5-imi ilaqutariit paarsisartut tapersorsorneqarnissamut, siunersueqateqarnissamut, oqilisaaffiqarnissamut aamma attaveqateqartarnissamut periarfissaat allaaserineqarput. Immikkoortoq 5.6-imi kommunit ilaqutariillu paarsisartut akornanni ataatsimut isigalugu attaveqarfeqarneq suleqatigiinnerlu allaaserineqarput. Kiisalu immikkoortoq 5.7 -imi angajoqqaarsiat aningaasaqartitaasernerannut tunngasut allaaserineqarput.

Kommunit periaasiinik qulaajaaneq kommunit nalunaarsugaataat, angajoqqaarsiat pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinnermit, kommunini pisortanik sulisunillu apersuinerit, angajoqqaarsianik apersuinerit aamma nalunaarusiat Namminersorlutik Oqartussat kommunit meeqqanik ingerlatsiveqarfinni suliniarnerat pillugu nakkutilliineranneersut tunngavigalugit ingerlanneqarpoq.

VIVE paasissutissanik katersinermi nakkutilliinnermut imaluunniit kommunit periaasiinik inatsisillu atuuttut tunngavigalugit ingerlatsinerinik misissuinnermut/kukkunersiinnermut eqqaanarsinnaasunik ingerlataqanngilaq. Taamaalilluni qulaajaanerup immikkoortuani uani anguniarneqanngilaq kommunit taaneqartut ataasiakkaat inatsisunik malinnersut erseqqissumik nalilissallugit. Kisianni VIVE apersuinermi paasisat aamma Qitiusumik Nakkutilliisut nakkutilliinnermit nalunaarusiaasa misissorneri tunngavigalugit periarfissaqarpoq takusaminik saqqummiissalluni aamma inatsisit atuutsinnerinut oqaaseqassalluni.

5.1 Kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinnermik atuisarnerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut naleqqiullugu

Kommunit ilaqutariinnik paarsisartunik atuinerat allanngorartorujussuuvoq, tassanilu pissutaqataasinnaapput nunap ilaani tassani isumaginninnikkut ajornartorsiutit qanoq annertutigineri, nunap ilaani tassani ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarneq aamma kommunimi ilaqutariinnik paarsisartunik atuinissamut periusissat tungaasigut aalajangiineq. Kommunit akornanni allanngorarnerup saniatigut aamma takusinnaavarput Kommuneqarfik Sermersuup iluani allanngorarnerit annertoqisut, kommunip kangiitungaa kitaatungaaniit suliassaqarfimmi allaanerungaatsiartumik periaaseqarmat.

Soorlu Nalunaarsuiffik 5.1-imi takuneqarsinnaasoq kalaallit meeqqat inuusuttullu 0-17-inik ukiullit agguaqatigiissillugu 4,5 %-ii angerlarsimaffimmik avataani inissinneqarsimapput, nammineq aaqqissorlugu inissiinerit eqqaassanngikkaanni, tassa kommunit akornanni naleqqiussinissaq ajornakusoorat paasissutissat pisinnaasavut tunngavigalugit.

Kommunini pingasuni, Qeqqatami, Avannaatami aamma Qeqertalimmi, meeqqat inissinneqarsimasut ikinnerupput (inissitat 3,1-3,8 %-it), Sermersuup kitaata nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsineq assigaa, taava Kujalleq 5,9 %-inik inissitaqarluni pingaartumillu Kommuneqarfik Sermersuup kangiatungaa 10,5 %-inik inissitaqarluni agguaqatigiissitsinermi annertunerullutik.

Ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinerit kisiisa isigissagutsigit Qeqqata, Avannaata aamma Qeqertalik 2,4-2,7 %-inik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiisut nuna tamakkerlugu agguaqatigiissinnerannut 2,4 %-imut assingupput. Sermersuup kitaatungaa nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi annikinnerungaatsiarpoq meeqqat tamakkerlugit 1,1 %-ii ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqaramik, taavalu meeqqat ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasut Kommuneqarfik Sermersuup kangiatungaani meeqqanit tamanit 6,2 %-ii nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi 2,5-eriaammik annertunerulluni. Saniatigut takusinnaavarput Kommune Kujalleq meeqqaminit 3,8 %-it ilaqutariinni paarsisartuni inississimagai taamalu nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi 50 %-it missaannik qaffasinnerulluni.

Kommuneqarfik Sermersuup kitaatungaa allanut naleqqiullugu annikinnerusumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinernik atuinikinnerusartoq, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiinerit allatut isikkoqarput, tassami Sermersuup kitaatungaani meeqqanit tamanit 3,2 %-it ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimammata, nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi 2,1 %-iusut. Imaassinnaavoq nunami tamarmi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit affaasa missaat Nuummimata, taamaalillunilu meeqqap ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarnerani ilaqtaminut, attaveqarfimminut najukkaminullu attaveqartinnissaata qularnaarnissaa ajornannginnerusinnaalluni. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiinerit eqqarsaatigigaanni Sermersuup kangiatungaani meeqqat tamarmik 4,4 %-ii inissinneqarsimammata agguaqatigiissitsinermi aamma qaffasinnerupput, kisianni tassani ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinernit annikinnerullutik. Kommune Kujalleq nuna tamakkerlugu agguaqatigiissinneranut assinguvoq, kommunillu sinneruttut pingasut meeqqat amerlassusiisa 0,6-1,4 %-ii ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarmata.

Nalunaarsuiffik 5.1 Kommunit 0-17-inik ukiulinnik ilaqutariinnut paarsisartunut inissiineri 0-17-inik ukiulinnik inisseeriaatsinut allanut naleqqiullugit. Nammineq aaqqissugaanngitsumik inissiinerit. Kisitsisit 2018-imit, 2019-imit aamma 2020⁵-mit

	Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut amerlassusaat	Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnit tarfinniittut amerlassusaat	Meeqqat inissinneq arsimasut katillugit	Suliassaqa rfimmi meeqqat tamarmik	Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut amerlassusaat	Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnit tarfinniittut amerlassusaat	Meeqqat inissinneq arsimasut katillugit
Kitaani Sermersooq	50	149	199	4.670	1,1	3,2	4,3
Kangiani Sermersooq	61	43	104	987	6,2	4,4	10,5
Kujalleq	58	32	90	1.513	3,8	2,1	5,9
Qeqqata	58	14	72	2.342	2,5	0,6	3,1
Avannaata	65	39	104	2.740	2,4	1,4	3,8
Qeqertalik	42	6	48	1.538	2,7	0,4	3,1
Tamarmik	334	283	617	13.700	2,4	2,1	4,5
Nalunaarsuut:	Kommuneqarfik Sermersuup kangiatu kitaatalu akornanni assigiinngissuserujussuaq isumagisarimmagu, kommunimi uani kommunit allat assignagit kisitsisitigut paasissutissat agguataarneqarsimapput.						
Najoqqutaq:	Kommunit nalunaarsuiffii kiisalu Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat.						

Nalunaarusiami uani periarfissaqanngilagut aalajangissallugu kommunit inisseeriaatsimik toqqaanerat tulluartaunersoq meeqqat ineriartornissannut atugarissaarnissannullu eqqortumik qularnaarinissamut. Misissueqqissaarnermi taamaattumi pisariaqarpoq isumaginnikkut misissuinerinik inissiinerimut tunngaviusunik takusaqarnissaq, aamma illuani meeqqanik isumaginnikkut misissuinerup aamma iliusissanut pilersaarutip illuanilu inissiiviup iliusissanut pilersaarutininik piviusunngortitsisinnaanerata imminnut naleqqunnerisa eqqortuunerat qulakkearniarlugu. Taamaalilluni eqqarsaatigineqarsinnaavoq nunami imikkoortut ilaat meeqqanik amerlavallaartunik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiisartut, aamma nunami imikkoortut ilaat amerlanerusunik inissiisariaqartut meeqqat unammilligassaannut naleqqiullugit.

Ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinerup allanngorarnera meeqqallu inissinneqartariaqartut qassiineri soorunami ilaqutariinnik paarsisartunik pisariaqartitsinerimut pingaaruteqarpoq, taamalu, soorlu immikkoortumi tullermi 5.2-mi sammigipput, ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsinissamut periarfissanut. Soorlu Nalunaarsuiffik 5.2-mi takuneqarsinnaasoq Kommuneqarfik Sermersuup kangiatungaani aamma kommune Kujallermi innuttaasut akornanni amerlanerujussuarnik pissarsinissaq pisariaqarpoq Kommuneqarfik Sermersuup kitaaniit.

Kommunit meeqqanik ilaqutariinnut paarsisartunut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiisarnerisa assigiinngiiaarnerisa saniatigut aamma, soorlu Nalunaarsuiffik 5.2-mi takutinneqartoq, ilaqutariit qassit nammineq aaqqissorlugu inissiivittut atornerqarnerat eqqarsaatigalugu assigiinngiiaarput – imaluunniit inissiinerit nammineq aaqqissukkat qassit kommunip pisortatigoortumik nalunaarsorsimanerai. Taamaalilluta takusinnaavarput nammineq aaqqissorlugu ilaqutariit paarsisartut nalunaarsorneqarsimasut nunap ilaani amerlanerpaani ilaqutariit paarsisartut tamarmiusut ilaannamininnguarigaat, Kommuneqarfik Sermersuup kangiatungaa eqqaassanngikkaanni, tassanimi nammineq aaqqissorlugu paarsisartut pisortatigoortumillu ilaqutariit paarsisartut amerlaqatigiingajammata.

⁵ Misissueqqissaarnerimut paasissutissanik nassaarnerimut ilanngussineranullu Dariusz Sobczynski qujaffigaarput

Kommuneqarfik Sermersuup kangiatungaani kitaatungaani naluarsueriaasii assigiipajaarmata ilimagisariaqarparput Sermersuup kangiatungaani nammineq aqqissu-kkamik inissiisarneq atorneqarnerusoq. Kisianni paasissutissiisut arlallit oqaluttuarput nammineq aqqissorlugu inissiinerit kisitsisitaat naatsorsueqqissaarnikkut takutinneqartumit annertunungaartoq nunap ilaani Kommune Kujallermi aamma kommunini avannarlerni (kommunimi sulisumik apersuineq aamma mailikkut allaffigeqatigiittarneq).

Nalunaarsuiffik 5.2 Kalaallit Nunaanni kommunini ilaqutariit paarsisartut amerlassusaat.

	Pisortatigoortumik ilaqutariit paarsisartut amerlassusaat	Nammineq aqqissorlugu ilaqutariit paarsisartut amerlassusaat	Ataatsimoortillu git ilaqutariit paarsisartut amerlassusaat	Nuna tamakkerlugu
Kitaani Sermersooq	40	8	48	20.793
Kangiani Sermersooq	37	35	72	3.489
Kujalleq	43	1	44	6.439
Qeqqata	31	15	46	9.305
Avannaata	42	3	45	10.820
Qeqertalik	31	5	36	6.312
Tamarmik	224	67	291	56.081

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarsuiffii kiisalu Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfimmit paasissutissat.

5.2 Ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsiorneq akuersinerlu aamma paarsisaqarnermi pissutsit

5.2.1 Pissarsiorneq

Kommunit ataatsimut isigalugu ilaqutariinnik paarsisartunik amigaateqarput taamaattumillu suliniutit assigiinngitsut atorlugit ilaqutariinnik paarsisartussarsiorput. Tassaasinnaapput pisiniarfanni katersortarfinnilu allagarsiinerit, illoqarfiit facebook-imi kommunit nittartagaanni, najukkani aviisini ussassaarutini imaluunniit tv-kkut tapersersortissarsiornekkut.

Suliniutit qulaani taaneqartut atoraluarlugit kommunit ataatsimut isigalugu misigaat pissarsiarneq ajornakusoorpoq, aamma pingaartumik ilaqutariinnik paarsisartuusinnaasunik inuusukannersunik ajornakusoorpoq, aamma ilaqutariinnik paarsisartunik meeqqanik inuusuttunillu ajornartorsiutilinnik tiguisinnaasunik.

Apersorneqartut arlallit malillugit pissarsiuminaatsitsinermut nassuiaatit ilagisinnaavaat aningaasartitaasut allanut naleqqiullugit annikinneri, angajoqqaarsiat sulinerminnut pissarsiarisartagaat. Ilutigalugu kommunini arlalinni meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiinerit annertunerusumik ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarnissaannut periusissiaqarpoq suliit meeqqanut tunngasut aningaasaqarnermullu tunngasut pissutigalugit. Tamanna suli amerlanerusunik pissarsisoqarnissaanut pisariaqartitsilerpoq. Tamatuma saniatigut angajoqqaarsiat arlallit uparuarpat ilanneeriarlutik ilaqutariittut paarsisartuuneq iperarniarlugu eqqarsaatigarsimallugu, suleqatigiinneq ilaannikkut ajornakusoorpallaarmat (takuuk immikkoortoq 5.6).

Kommunit arlallit nalunaarput inuusutissarsiuutigalugu ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsioraluarlutik iluatsinngitsoorsimallugu. Soorlu kapitali 4-mi takutinneqartoq inuusutissarsiuutigalugu ilaqutariit paarsisartut ikittunnguupput, angajoqqaarsiat malillugit

ilaatigut ilinniarsimanermit piunasaqaatit inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut piunasarineqartut peqquataaqataapput, ilaatigut angajoqqaarsiat akulikitsumik suliffitsik piffissaq tamakkerlugu inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisunngornissartik pillugu taamaatiinnarusunngimmassuk, ilaatigut inuussutissarsiutigalugu ilaqutariittut paarsisartuunissaq pillugu malittarisassat nalornissutigamikkat.

5.2.2 Kommuniniit ilaqutariinnik paarsisartunik nutaanik akuersisarneq

Namminersorlutik Oqartussat 2016-2020-mi nakkutilliinerini ukkatarineqarsimavoq ilaqutariit paarsisartut akueritinnagit kommunit uppersaatinik assigiinngitsunik (ass. Pinerlussimanninnermut, peqqissutsimut, meeqqanik pinerliisimanninnermut) pissarsinissaannut piunasaqaat malinneqarsimanersoq. Nakkutilliinermit nalunaarusiat suliarineqarsimasut uppersaatiippaat kommunit akulikitsumik suliassami tassani kinguarsimasartut.

Kisianni kommuninik apersuinermit takuneqarsinnaavoq ataatsimut isigalugu pappiaqqanik uppersaatinik assigiinngitsunik paarsinissamut akuersissuteqarnissamut tunngaviusunik (ass.) pissarsiniarnissaq eqqumaffigineqartoq, aamma arlalinni periaatsinik pilersitsisoqarniarloq angajoqqaarsianik akuersissuteqartinnani peqqissaartumik naliliinnermut atugassanik ilaatigut angerlarsimaffimmut pulaarneq tunngavigalugu. Kommuninit sulisut oqaluttuarput angerlarsimaffinnut pulaarnerni angajoqqaarsiat nutaat oqaluttarlugit suliassap tiguniakkamik qanoq imaqarneranik, aamma angajoqqaarsiannngortussat taamatut sulinissamut qanoq tunngaveqarnersut. Tamanna assersuutigalugu pisinnaavoq ass. Kommuneqarfik Sermersuumisut apersuinissamut ilitsersuut aqqissugaq atorlugu, tassanilu iserfigineqarput ilaqutariittut paarsisartut sulineq aamma angajoqqaarsiat meeqqanik annertunerusumik imaluunniit annikinnerusumik unammilligassalinnik isumaginninnissaminnut tunngavigisaat.

Naak akuersinissamut periaasissanik pilersitsisoqaleraluortoq, taamaattoq kommunit ilaanni pissarsinissamut ajornartorsiuteqarnerit pissutigalugit ilaqutariit sorliit ilaqutariittut paarsisartut suliaqarnissaannut akuerineqarnissaannut narrutunissaq ajornakusoortinneqarsinnaavoq:

Pinerlussimanninnermut uppersaateqartut tamaasa akuerisarpavut. Ataasiakkaat paarsisartuunissaannut akuersissummik arsaartarpavut, angajoqqaarsiat piunasaqaatit eqqortissinnaanngimmatigit, kisianni nalinginnaasumik tassaasarpavut ilaqutariit nukittuut ingerlalluartut (isumaginninnermut ingerlatsivimmi pisortaq)

Angajoqqaarsiat apersoneqartut ilarpaalui oqaluttuarput akuerisaanissamut aqputa ingerlatseriaatsinut allanut naleqqiullugu nalaatsorpasissumik ingerlanneqartoq. Imaassinnaavoq angajoqqaarsiat akuersissummik tigusaqarnerat siusinnerungaatsiartumi pisimasoq, taamaattumillu massakkut pissutsinut atuuttunut ersiutaasinnaanani.

5.2.3 Aalajangersimasumik paarsinissamut akuersinerit

Kommunit ilaat ataaseq malillugu paarsisartuunissat ataasiakkaat aalajangersimasut akuerineqarnissaannut periaatsit sukaterneqaleruttortut, tamannalu ilimanarpoq inatsisinik allannginerit kingulliit ilanngutitinnerqarnerinut aamma suliassaqarfimmi sukaterinnermut attuumassuteqartut. Tamatuma nassataraa paarsinissamut isumaqatigiissutit aqqissukkamik atornerqarnissaat siornatigit pisortatigunngitsumik periaatsimut taarsiullugu. Angajoqqaarsiat malillugit suli imaappoq paarsinissamut akuersissutit nutaat inissiinernullu ataasiakkaanut

isumaqatigiissusiornerit ilaanneeriarluni kigaattaqsut aatsaallu inissiinissap ingerlanerani kingusissukkut pisarlutik. Nakkutilliinernit nalunaarusianit aamma saqqummerpoq suliani arlalinni paarsinissamut akuersissutit amigaatigineqartut.

Kommunit assigiinngitsunit pingasunit angajoqqaarsiat ima oqaluttuarput:

Paarsinissamut akuersissummik pissarsinissaq ajornakusoorsimaqaaq. Ukiut marluk affarlu inissinnissaa utaqqivarput. (Angajoqqaarsiaq)

Meeqqat marluk massakkut tigummisavut ukioq ataaseq qaammatillu sisamat tigummereerpavut sulilu paarinissaannut akuersissummik tunineqarnata. (Angajoqqaarsiaq)

Oqarpugut sapaatip akunnerata naanerani tigusaqarsinnaalluta, taavalu qatanngutigiiit taakku marluk tunniukkiartorpaat. Kisianni aaneqanngisaannarput aatsaallu qaammatit 8 qaangiummata kiisami paarsinissamut akuersissummik pivugut. (Angajoqqaarsiaq)

Taamaalillutik angajoqqaarsiat misigisarpaat kommune tassanngaannartumik inissiinissamik pisariaqartitsilersoq, taamaattumillu meeqqamik tigusinissannut qinnuigisarlugit, paarsinissamut taassumunnga akuersissut suli inissinngitsoq. Aamma kommunit akimorlugit ilaqutariit paarsisartut misigisarpaat oqilisaassilluni inissiineq imaluunniit tassanngaannartumik inissiinermut isumaqatigiissut sivisuumik inissiinngortartoq, angajoqqaarsiat aperinngikkaluarlugit tamatumunnga isumaqataanersut aamma paarsinissamut akuersissuteqanngikkaluartoq.

5.2.4 Nammineq aaqqissorlugit inissiinernik akuersinerit

Angajoqqaatut akisussaaffimmik tigumiaqartup oqaatigineqareersutut meeraq allami angajoqqaatut akisussaannngitsumi najugaqartissinnaavaa nammineq aaqqissorlugu inissiinermik taaneqartartumik. Inatsisartut inatsisaat nr. 20, 26. juuni 2017-imeersukkut kommunit pisussaataalerput paarsinermut taamaattumut akuersissuteqarnissaminut akuersissummillu allannissaminut paarsineq qaammatinit 3-nit sivisuneruppat.

Paasissutissaatitta amerlasuut katersorneqartut ilisimatusarnermilu periaatsit atorneqartartut atorlugit paasissutissat katersorneqartut ilimanarsisippaat tamatuma tungaatigut ilaatigut kommunit akornanni assigiinngitsunik periaaseqartoqartoq – ilaatigut malittarisassat kommunini sulisunit iluamik paasineqarluarsimangitsut. Kommunini sulisut nalunngilaat nammineq aaqqissorlugu inissiinerit akuersissuteqarfigisussaallugit, kisianni suliassarpassuaqarnikkut sulineq taanna angummaffigisimanagu.

5.3 Ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsineq

Ilaqutariit paarsisartut tunngaviusumik ilaqutariittut paarsisartuuneq pillugu pikkorissarneq ingerlatissavaat ilaqutariittut paarsisartutut akuersissummik tunineqarnermi tiguneranut atatillugu. Nalunaarut malillugu tunngaviusumik pikkorissarneq ingerlanneqassaaq ilaqutariit meeqqamik inuusuttumilluunniit paarisassaminnik tigusinnginneranni. Kisianni utaqqisaasumik paarsinissamut akuersissummik pisinnaapput pikkorissarneq ingerlanneqartinnagu meeraq tigusimagunikku. Ilaqutariit paarsisartut aamma malittaasumik ilinniarnissaminut pisussaataapput, taannalu illuatungaani kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut

akuersissummik pisimasunut tamanut neqeroorutigissallugu pisussaaffigaat (Ilaqutariit Paarsisartut pillugit Nalunaarummi §16 aamma §17).

Immikkoortoq 1.1 malillugu nalinginnaasumik Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik pisussaavoq, ilaqutariinnut paarsisartunut tunngaviusumik ilinniartitsinerit neqeroorutigissallugit, taavalu kommunit namminneq nangittumik ilinniarnissaannik isumaginnittussaallutik. Kisianni kommunit aama nammineq tunngaviusumik ilinniartitsinerit neqeroorutigisinnaavaat, kisianni Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmit akuerineqaqqaassapput. Siusinnerusukkut ilaqutariit paarsisartut pikkorissarnermik tunngaviusumik ullunik 4-nik sivissussusilimmik neqeroorfineqartarput periaaseq KRITH atorlugu Isumaginninnermik Aqutsisoqarfimmiit ilinniartitsisumit ingerlanneqartumik. Ilaqutariit paarsisartut ilaannikut illoqarfimmi najugaqarfimminni peqataanissaminnut periarfissaqartarput – allanili ilaqutariit paarsisartut illoqarfimmiit assigiinngitsuneersut ataatsimut ingerlannissannut katersorneqartarput. Ukiuni kingullerni suliniaqatigiiffik Fairstart Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suleqatigalugu immikkoortukkuutaartunik 8-nik katiterlugu qaammatit 6-8-nut agguarlugu ilinniartitsineq neqeroorutigisarpaat, taakkunanilu ilaqutariit paarsisartut najukkami ilitsersuisunit ilinniartinneqartarput, taakkulu ilutigalugu ilinniartinneqartarput nammineerlutik kommuniminni angajoqqaarsianik ilinniartitsinissaminnut. Ilnniartitsinerimik iluseq taanna taamaalilluni qitiusumit aqunneqarpoq, kisianni najukkami kisarsimalluni.

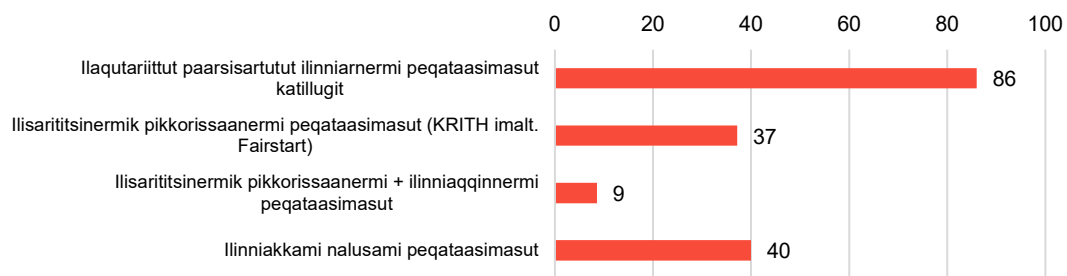
5.3.1 Tunngaviusumik pikkorissarnerit

Kommunini pisortanik aamma sulianik suliarinnittunik apersuinerit takutippaat ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsinissamut piumasaqaat inatsisini piumasarineqartoq ilisimagaat. Kisianni piviusumi ilinniartitsinerit najukkami neqeroorutigineqarnerat akuttusuumik neqeroorutigineqarsinnaasarpog, aammalu akulikitsumik meerarsiat ilaqutariinnut paarsisartunut nutaanut tuaviortumik inissinneqarnissaat pisariaqartarmat, ilaqutariinnik paarsisartunik akuersissuteqarneq pisinnaasarpog ilaqutariit suli ilinniartitsinerimut peqataanngitsut. Aammattaaq ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortit ilaqutariinnut paarsisartut pikkorissarnissanut peqataanissamik piumasaqarnissartik mianersuutigisarpaat, ilaqutariittut paarsisartutut tunuarnissaat sioragalugu:

Angajoqqaarsianik amigaateqarnerput pissutigalugu allatut ajornartumik tigusariaqartarpavut. Ilaanneeriarlutik suli pikkorissartinneqartinnatik meeqqanik paarisqaalersarput. (Ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersorti)

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup ilimanarsitippaa ilaqutariit paarsisartut kommunimit atorneqartut aamma inuussutissarsiutigalugu paarsisartut affaasa missaat ilaqutariittut paarsisartutut ilinniartitaanermut tunngaviusumut peqataasimasut, taavalu amerlanerpaat, 86 %-ii, soorlu Takussutissiaq 5.1-imi takuneqarsinnaasog ilaqutariittut paarsisartutut ilinniartitaanerit arlaat peqataaffigisimagaat.

Takussutissiaq 5.1 Angajoqqaarsiat angajoqqaarsianut ilinniartitsinissamut neqeroorutimut assigiinngitsunut peqataasimanerat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 70.

Najoqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Angajoqqaarsiat amerlanerpaat ilinniartitaaneq peqataaffigisimasartik naammagisimaarpaat. Oqarput ilaqutariittut paarsisartutut inuunermet aamma meeqqat inissinneqarsimasut qisuariarnerinut ataatsimut isigalugu isertinneqarneq pissarsiffigilluarsimallugu. Tamatuma saniatigut arlallit nuannaarutigaa sammisat immikkut ittut, soorlu meeqqat oqaatsinik ineriartortitsinerat, aamma meeqqat imigassamit ajoquserneqarsimasut qaratsamikkullu ajoqutillit qanoq isumaginissaat pillugit ilisimasaqalersimagamik.

Kommunini arlalinni ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortit, ilaatigut nammineq tunngaviumik pikkorissarnernut neqeroorutigineqartunut peqataasimasut aamma nalilerpaat ilaqutariit paarsisartut ilinniartinneqarneranni sammisat pitsaasuullutillu naleqquttuusut. Assersuutigalugu tassaasinnaapput sumiginnaanerit, kinguaassiutitigut innarliinerit, angajoqqaanik suleqateqarneq aamma aliasunneq/ajornartorsiuteqarneq:

Ilitsersuisartutut ilinniarneq assut iluaraara. Ilaqutariinnut paarsisartunut aamma uannut namminermut sulianik suliarinnittut sakkussannik pitsavinnik tunivaanga. Meeqqanut mikisunut aamma inuusuttuaqqanut ikaarsaariartunut tunngasuuvuq.

Ilitsersuisoq alla isumaqataavoq ilallugulu oqaluttuarluni angajoqqaarsiat pikkorissarnerit iluaqutigalugit alliarturnerminneersunik suliarinnissinnaanerminnut aamma periarfissaqarmata:

Ilinniartitsineq iluarisimaarpara, aamma angajoqqaarsiat atortarpaat misilittakkaminnik pakatsinerminnillu avisseqatigiinnermut. Tamanna pitsaviuvoq. Qiasinnaapput namminerlu attaveqarnertik aamma meeraagallaramik inuusukkalaramillu toqumik misigisaqarnertik oqaluserisinnaallugu. Ikiorneqarsinnaapput ajoqusernermik kingunerlutsitsinermut suliarineqarusukkunik aamma ilitsersorneqarusukkunik. Tamanna ajunngitsumik ingerlavoq. Nammineq piumassutsimik tunngaveqarpoq, pinngitsoornanilu ilaaffigisariaqarnani. Isumaqarpunga pinngitsoornani ilaaffigisariaqartoq. (Sulianik suliarinnittoq)

Kommunini sulianik suliarinnittut ilaqutariinnullu paarsisartunut siunnersortit apersorneqartut ilinniartitsinermut atortussanik nammineq ineriartortitsinnginnissaq ilinniartitsinerullu aaqqissornissaa akisussaaffiginnginnamikku naammagisimaarpaat. Kisianni ilutugalugu aaqqissuussinerit najukkami ilitsersuisussanik ilinniartitsinerit nuannaarutigaa, taamaalillunilu najukkami piginnaasalinnik ineriartortitsisoqarmat ilaqutariit paarsisartut ilinniartinneqarnerat ilutugalugu.

Immikkoortukkuutaartumik katiterlugu ilaqutariinnik paarsisartunik taakkunungalu ilitsersuisunik ilinniartitsinerup siunertaa tassaavoq najukkami ilitsersuisut ilaqutariit paarsisartut nutaat ilinniartinneqarnissaannik nammineq ingerlatsisarnissaat. Kommuneqarfik Sermersuumi immikkut pikkorissarnermik ineriartortitsileruttorput ilitsersuisut ilisimasaat aamma psykologit avataaneersut ilanngussaannik tunngaveqartunik. Kisianni kommunini allani apersoneqartut kommunineersut oqaatigaat ilitsersuisussatut ilinniarsimasut suli kommunimi ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsineq aallartissimangikkaat.

Taamaattumik ilitsersuisut tapersorsoneqarnissaata eqqumaffiginissaanut pisariaqartitsisoqarsinnaavoq ilaqutariinnik paarsisartunik nangittumik suliaqarneranni, ilitsersuisutut ilinniarnermikkut naammassinninnerisa kingornatigut.

5.3.2 Nangittumik ilinniarneq

Apersuinerit malillugit Sermersooq, Qeqqata aamma Qeqertalik tunngaviummik ilinniarnernut tapiliullugu nangittumik ilinniarnernik assigiinngitsunik neqeroorteqarput. Assersuutigalugu 2020-mi upernaakkut Kommuneqarfik Sermersuumi suli inuutinnani imigassamit ajoquserneqarsimaneq pillugu pikkorissaasoqarpoq, taannalu Nuummi Tasiilamilu neqeroortigineqarpoq, aamma angajoqqaarsiat apersoneqartut malillugit oqaluttuarnerisut pissarsiaqarnarluarpoq. Qeqqata Kommuniani oqaluttuarput nammineq pikkorissarnerit inuttut ineriartornermut tunngasut assigiinngitsut neqeroortigisarlugit. Illoqarfinnilu Nuummi Aasiannilu suleqataasut apersoneqartut aamma angajoqqaarsianut kvartalimut 1-3-riarluni unnukkat aaqjissuussisoqartartoq, sammisat assigiinngitsut taakkunani ingerlanneqartarlutik.

5.3.3 Ilaqutariit paarsisartut ilinniartitaanermut atatillugu takkuttarnerat

Kitaani kommunini sulisut ilinniartitsilluni aaqjissuussinernut aamma unnukkat sammisaqartitsinerit takkulluartaqartarnera malugisimavaat. Kisianni Tasiilami angajoqqaarsiat kommunimilu sulisut oqaluttuarput pikkorissartitsisoqartillugu ikittuinnarnit orninneqartartut.

Angajoqqaarsiat ataasiakkaat nammineq oqaluttuarput pikkorissarnermut peqataasinnaasimanatik, ass. suliffimminni arlalinnik paarsisartunik ilaqutareeqarmat sulisitsisullu sulisut tamaasa atorfissaqartimmagit. Ataatsimut isigalugu apersoneqartuni pikkorissartitsinerit ilaarusunneq annertuvoq, ilaqutariit paarsisartut amerlanersaat pikkorissarnerit peqataanermikki pissarsilluartarmata, soorlu allaaserineqartoq.

Piginnaasanik ineriartortitsinerit tunngasunik sammisaqarnermut atatillugu ilaqutariit paarsisartut suliaasa tungaatigut kommunit arlallit oqaatigaat ilaqutariit paarsisartut meerarsiaasa paarineqarnissaannut ikiuuttarlutik piffissami sammisaqartitsinerup nalaani, taamaalillutik paarsisussaqaannginneq pissutigalugu peqataannginnermut pequtaassanngimmat. Arlallillu ilinniartitaanermut neqeroorutitut ilaanermikkut akissarsiaminnik ilanngaaffigineqarunik annaasaminnik taarsiiffigitinnissamik neqeroorfigitissimapput.

5.4 Kommunit ilaqutariinnut paarsisartunut inissinernik ingerlatsinerat

Ilaqutariinnut paarsisartunut meeqqamullu paarisamut akisussaaffiit kommunit ilaanni avinneqarsimapput, isumaginninnikkut misissuinerimik ingerlatsineq aamma meeqqap atugarissaarneranik nakkutillineq sulianik ingerlatsisumi ataatsimiilluni, taavalu meeqqamut ilaqutariinnillu paarsisartunik sullissineq ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortaaumiilluni.

Kommunini allani meeqqamut ilaqutariinnullu paarisartunut akisussaaffik sulianik ingerlatsisumi ataatsimiippoq.

Misissuinerit nalunaarusiallu amerlaqisut takutippaat kalaallit sulianik suliarinnittut sulianik amerlaqisunik ingerlatassaqtartut taamaattumillu piffissaq eqqorlugu suliallu ataasiakkaat peqqissaarullugit ingerlannissaannut angummanniarnermik ajornartorsiuteqarlutik (takuuk ass. Deloitte, 2012; Socialstyrelsen, 2017a; Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut, 2020). Misissuinerimi uani sulianik suliarinnittut ilaqutariinnullu paarisartunut siunnersortit suliat taama amerlatiginerat meeqqanillu sullissinermut suliassaqarfimmi sulinerimi tatineqarnerujussuaq isumakuluutigaat. Kisianni sulianik ingerlatsinermi ajornartorsiutit annerpaagunarput, kommunini pisortani aamma sulisunik aamma ilaqutariinnik paarisartunik apersuinerimi paasinarsivoq sulisut paarlakaannerat annertoqisoq aamma attaveqatigiinneq ajornakusoortoq.

5.4.1 Nutaamik inissiiinerni piareersarneq aamma iserterneq

Immikkoortoq 1.6 malillugu inatsisit malillugit kommunit qularnaassavaat ilaqutariit paarisartut *"meeqqat ataasiakkaat inissinneqannginneranni paarsinissamut suliarmut peqqissaartumik nassuiaanneqassasut"*, soorlu aamma ilaqutariit paarisartut meeqqamut iliusissatut pilersaarummik tunineqassasut .

Kommunit ilaanni ataatsimi, allanut naleqqiullugu ikittunik inissiiviusumi, periaatsit pitsaasut atorneqarpoq angajoqqaarsiat meerarsiallu inissiiinermut piareersassallugit, ilaatigut inissiineq sioqqullugu meeqqap paarisassap ilaqutariillu paarsisussat ataatsimeeqatigiissinnerisigut. Angajoqqaarsiat malillugit kommunini amerlanerpaani pissutsit allaapput inissiiinerni angajoqqaarsiat iluamik piareersarneqarneq ajortut. Angajoqqaarsiat malillugit allanut naleqqiullugu akulikitsumik imaattarpoq meeqqat taakkununga isertertartut suliluunniit meeraq takunngikkaat, aamma meeraq pillugu iluamik paasitinneqarsimanatik, iliuusissanut pilersaarummik meeqqap qanoq pineqarnissaanik nassuiaasumik. Iliuusissanut pilersaaruteqarfinni angajoqqaarsiat amerlasuut misigisarpaat iliuusissanut pilersaarut nutarterneqarsimanngitsaq taamaattumillu pissutsinut massakkut atuuttunut tulluuartuunngitsut.

Angajoqqaarsianik apersuinerimi amerlasuuni atuuttumik pissusiusut ataani issuakkaq takutippaa:

Ilaannikkut tuavioqalutik tunniussisarput. "Sianerfigissavatsigit". Kisianni meeraq tunniunneqartussaavoq ... eqqissilluni. Aperisinnaaffinni, meeqqallu pisariaqartitaanik oqaluttuussiffiginnaasaanni. Sooq maaniippa. Taamaaliornissaat kissaatiguarpara. (Angajoqqaarsiaq)

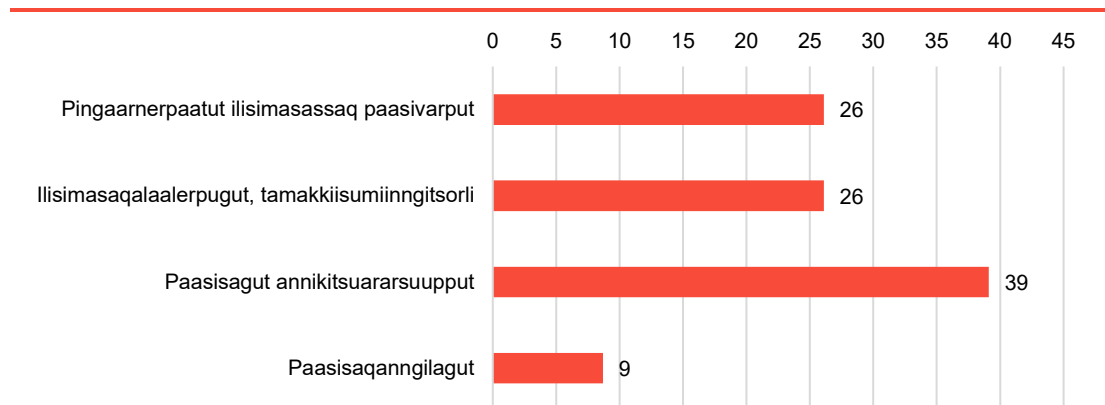
Anaanarsiaasoq oqaluttuarpoq ilaanni akulikitsumik unnuannakkut meeqqamik paarisassa-qalersarsimalluni. Alla oqaluttuarpoq kommunip angajoqqaarsiaasimasunut meeraq angajoqqaarsianut nutaanut tunniutitittaraa, tamannalu aqqusinermi pisartaq ilaquatasunut pulaariartorluni aqquataani. Angajoqqaarsiat arlallit oqilisaassinermi meeqqanik tigusaqartarlutik, oqilisaassinerep naammassinerni aaneqanngitsunik. Allallu oqaluttuarput tassangaannartumik meeraq tunniunneqartarpoq paasitinneqarnatillu sooq meeraq namminerminniittariaqartoq. Saniatigut arlallit oqaluttuarput meeqqanut atukkaminneq allanik atisassaqaanngingajattunut aamma ukiup qanoq ilineranut tulluarterneq atisassaqaanngitsunut akisussaaffik tigusarsimallugu.

Kommunimi pisortaq isumaqataavoq inissiinerit pitsaanerusumik piareersarneqarsinnaagaluartut tamannalu pillugu oqarpoq:

Meeqqat qaqutigorujussuaannaq ilaqtariinnut paarsisartunut isertertinnatik pulaartarput. Qajassuartumik inissiiniartarpugut, kisianni amerlavallaartunik tassanngaannartunik iliuseqartariaqartarpugut. Sulisut ikippallaarpugut, taamaattumillu inissiinerup aallartinnerani ilaqtariit paarsisartut meeqqallu tapersersussallugit nukissaqarneq ajorpugut. Inissiisoqartinnagu allallugit misissu-isoqarsimannikkaangat oqaluttuunneqartarput inissiinermut peqqutaasunik, kisianni angajoqqaarsiat annertunerusumik iisimasaqarusuttarput. (Kommunimi pisortaq aamma sulianik suliarinnittoq)

Takussutissiaq 5.2-mi takuneqarsinnaavoq angajoqqaarsiat 26 %-iisa missaasa misigisimagaat nalinginnaasumik meeqqap iserternerani paasissutissat pisariaqartititik tamaasa pisarlugit. Allat 26 %-it paasisaqartitaaneq misigisarpaat, kisianni aamma pissutsit meeqqamut tunngasut ilaat piffissap ingerlanerani aatsaat paasisarlugit. Kisianni apersoneqartut affangajaasa misigisimavaat meeqqat kommunimit inissinneqaraangata immannguaannaq paasitinneqartarlutik imaluunniit paasitinneqarneq ajorlutik.

Takussutissiaq 5.2 Inissiinermit atatillugu angajoqqaarsiat ilisimasassanik tunniussinermik naliliinerat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 69.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersoneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Angajoqqaarsiat inissiinermit meeqqat pillugit ilisimasassanik amigaateqartutut misigisimasut meeqqat peqqissusaat iliuseqarnikkullu ajornartorsiutaat, meeqqap ilaqtai attaveqarfiiilu aamma inissiinermit pissutaasut ilisimarussuttarpat. Meeqqamik ikiuinissaminut piareersimarusuttarput ass. sapigaqarpat imaluunniit aataakkuminnut/ aanaakkuminnut, angaakkunnt/ akkakkunnt, ajakkunnt/atsakkunnt attaveqarnerannik ingerlatsiinnarnermut. Arlallit misigisimavaat kommunimut saaffiginnittariaqartarsimaqalutik meeqqallu tunuliaqutaa pillugu nammineerlutik paasiniaasariaqartarsimallutik nammineq attaveqarfimminni immaqalu angajoqqaajusunit imaluunniit angajoqqaarsiaasimasunit. Allat utaqqisariaqartarsimapput meeqqap nammineerluni oqaluttuarnissaanut.

Tassa apersuinerit takutippaat ilimanartuq inatsisit atuutitinneqarneranni tassuunakkut annertuumik amigaateqartoqartoq, tamannalu aamma Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermit nalunaarusiaasa taperserpaat.

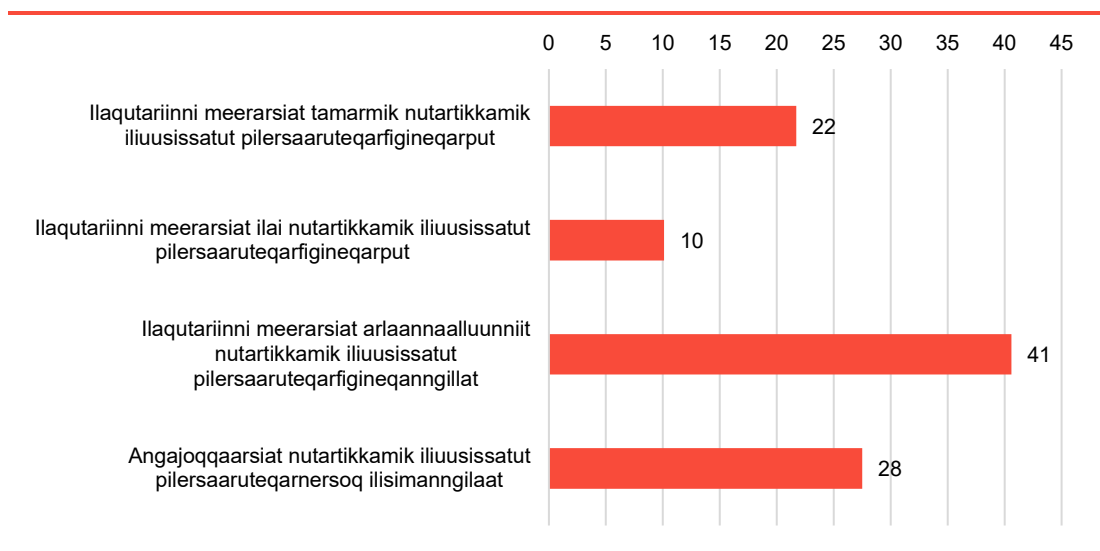
5.4.2 Iliuissanut pilersaarutit

Sulianik suliarinnittut apersorneqartut iliuissanut pilersaarutit suliarineqarnissaat pillugit inatsisit eqqumaffigaat, kisianni aamma ilaannikkut iliuissanut pilersaarutit kinguaattoor-tarsimallutik, suliaasat tassanngaannartut ulapputigineri pissutigalugit. Kommunit ilaannit pisortaq tamanna pillugu oqarpoq:

Ilaanneeriarluta naammattuuisarpugut meeqqamut iliuissanut pilersaarutit nutarterneqanngitsunik. Tassami ilaqutariit paarsisartut inissiinerup siunertaanik ilisimatinneqartariaqarput, aamma inissiinermi tassani suna anguniarneripput. Akisussaaffik oqartussaasuni sulianik suliarinnittumiiippoq, ilaanneeriarluni sulianik amerlangaarmata ilaannik kinguartortarlutik.

Angajoqqaarsiat, ataasiakkat kisimik pinnatik, oqaluttuarput iliuissanut pilersaarutit amigaataanngikkaangata pilersaarutit nutarterneqarsimaneq ajortut. Aamma assinganik Takussutissiaq 5.3-mi takuneqarsinnaavoq, ilaqutariit paarsisartut 41 %-iisa oqaatigigaat meeqqat namminerminni inissinneqartut pillugit nutartikkamik iliuissanut pilersaaruteqanngitsaq, taavalu 28 %-iisa ilisimannikkaat iliuissanut pilersaarutit nutarterneqarsimansoq.

Takussutissiaq 5.3 Meeqqanut ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasunut iliuissanut pilersaarutit nutarterneqarsimasut. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 69.

Najoqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Kommunimi ataatsimi angajoqqaarsiat iliuissanut pilersaarutit pillugit apersorneqarsimasut oqaluttuarput iliuissanut pilersaarutit meeqqap ineriartorneranut anguniakkanut aamma qaninnerusoq ungasissorlu isigalugit ilaquttanut attaveqarnerit, taakkulu qanoq anguneqarnissaat pillugit atortussanik aamma ilaqutariit paarsisartut tassani atuuffissaat pillugit ilitsersuinerit imaqartut pisimallugit. Angajoqqaarsiat allat misigisimavaat iliuissanut pilersaarutit meeqqap inuttut ineriartornissaanut taamaallaat annikitsumik ukkataqartut, annertunerumillu ilitsersuillutik meeqqat angajoqqaaminnik qanoq attaveqarnissaannut immaqalu aamma angajoqqaanut piunasaqaatinik malinneqartussanik angajoqqaat qitornartik angerlartissagunikku. Iliuissanut pilersaarutit suliarineqarnerata kingornatigut angajoqqaajusuni pissutsit allanngorsimappata iliuissanut pilersaarutit ilitsersuutaannik

malinninnissaq ajornakusuusaaq. Imaassinnaavoq ass iliuusissanut pilersaarummi angajoqqaat angerlarsimaffiannut nakkutigineqarnani pulaarneq eqqarsaatigineqartoq, angajoqqaallu ilumoortumik angerlarsimaffeqanngitsut imaluunniit ingerlasumik atonerluisut.

Angajoqqaarsiat apersoneqartut malillugit iliuusissanut pilersaaruteqannginnerup kingunerisarpaa kommunit suliani akulikitsumik tassanngaannartumik iliuuseqartarmata, imaluunniit kommune suliamit tunuartarmat ilaqtariinnullu paarsisartunut meeqqap inuunerani pingaarutilinnut aalajangiinissaq tunniullugu. Meeraq sivisunerusumik angajoqqaarsiaminiissimatillugu aalajangiinerit amerlanerusut angajoqqaarsianut tunniunneqartarput:

Niviarsiaqqamut 8-nik ukiulimmut iliuusissanut pilersaarummik nutartikkamik 1-imik ukioqarmalli tigusaqarnikuunngilagut, taamalu nammineq meeqqatsit perorsarparput. Kommune atorpallaanngilarput, nuliara unammilligassatsinnut pikkoreqimmat (angajoqqaarsiat).

Meeqqat 18-iliinissaat qanillileraangat ilaqtariinnullu paarsisartunit nuunnerisa kingornatigut qanorlu pisoqarnissaa isummerfigineqassappat, taava iliuusissanut pilersaaruteqarnissaq nukinginnarnerulersarpoq. Ilaqtariit paarsisartut arlallit misigisimavaat kommunit qitornarsiaminnut inersimasutut inuunermut ikaarsaariarneq pitsaasoq qularnaassallugu naammattumik piginnaasaqanngitsaq.

Nakkutilliinermut nalunaarusiani arlalinni aamma iliuusissanut pilersaarutit amigaataanerat nalunaarutigineqartarpoq, taasumalu tungaatigut inatsimmik atuutsitsineq nalilertariaqarpoq annertuumik amigaateqartutut.

5.4.3 Nakkutilliineq aamma ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortimit pulaarneqarneq

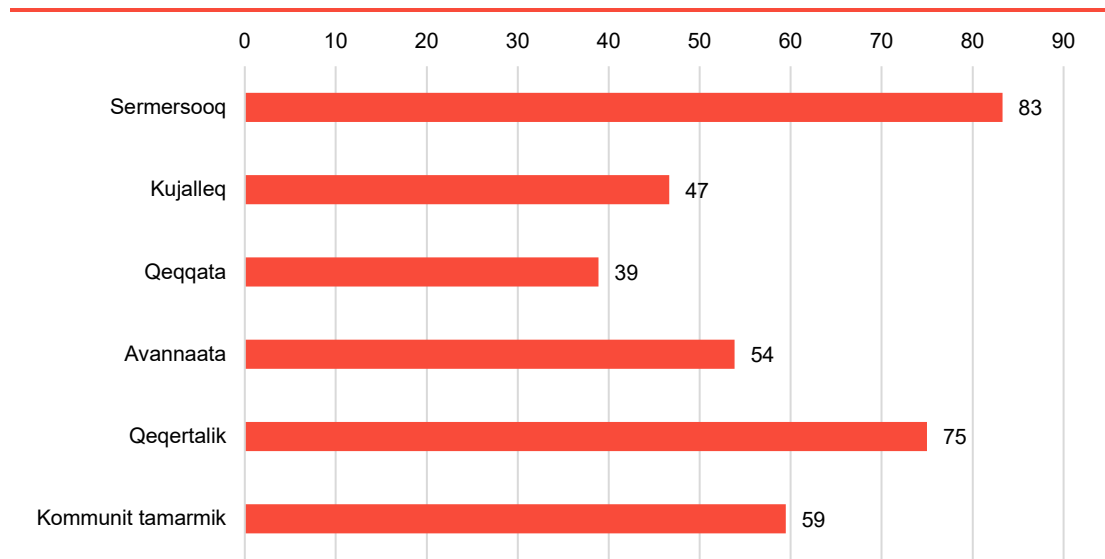
Ilaqtariinnut paarsisartunut meeqqamullu paarisamut akisussaaffiit kommunini ataasiakkaani avinneqarsimapput, sulianik suliarinnittoq meeqqamut ilaqtariinnullu paarsisartunut akisussaasuusoq meeqqap atugarissaarneranut ineriartorneranullu qularnaarisoq aamma ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersorti angajoqqaarsiat atugarissaarnissaannik aamma suliatigut ineriartornissaanik tapersersuisusaaq. Kommunini allani meeqqamut ilaqtariinnullu paarisartunut sulianik suliarinnittoq ataasiuvoq, taamaattumillu tamani sulianik ingerlatsisumit nakkutilliineq aamma ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortimit pulaarneqarneq immikkoortinneqarneq ajorput.

Ataatsimut isigalugu kommunini sulianik suliarinnittunik aamma pisortanik apersuinerni paasinarsivoq inatsisit ilisimagaat ilisimallugulu meeqqanut inissinneqarsimasunut minnerpaamik ukiumut marloriarlutik nakkutillisassallutik. Pisunili pulaarnerit sivisuumik akunneqartartut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasuni angajoqqaarsianillu apersuinerit paasinarsitippaat, tamannalu sulisut apersuisartut kommunineersut ulapinnermik kommunimilu sulianik suliarinnittut taarseraannerannik pissuteqartippaat.

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup takutippaa angajoqqaarsiat 60 %-iisa misigisimagaat kommune ukiup kingulliup ingerlanerani angerlarsimaffimmi pulaarsimasoq. 22 %-it akipput kingullermik pulaarneqarnermit ukiut 1-2 qaangiussimasut, 14 %-illu akisimallutik ukiut 3 amerlanerusuilluunniit qaangiussimasut.

Paasissutissat amerlasuut amerlanertigut kommuninut agguaraanni annikitsumik akineqartarsimapput, kisianni tamatumunnga tunngasumi Takussutissiaq 5.4-mi takutinneqarpoq kommunit naatsorsueqqissaarnikkut erseqqissumik assigiinngissuteqartut, tassa Sermersuumi angajoqqaarsiat 83 %-ii aamma Kommune Qeqertalimmi angajoqqaarsiat 75 %-ii ukiup kingulliup ingerlanerani pulaarneqarsimasut, illuanili Qeqqata kommuniani 39 %-iinnaallutik. Assigiinngissutsit taakku aamma paasissutissani ilisimatusarnermi periaatsit atorineqartartut atorlugit katersorneqartuni erserput, taamaattumillu qularnanngitsumik kommunit suleriaasiisa akornanni assigiinngissutsit iluoornerannut takussutissaallutik.

Takussutissiaq 5.4 Angajoqqaarsiat ukiup kingulliup ingerlanerani kommunimit pulaarneqarsimasut amerlassusii. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 72.

Najoqqutaq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Kisitsisit amerlasuut angajoqqaarsianik kommuninilu pisortanik sulisunillu apersuinernit uppernarsitinneqarput, tassami Kommuneqarfik Sermersuumi nalunaaqqaarluni aamma nalunaaqqaarnani nakkutilliartorluni pulaartarnejq ileqqorineqalersimammat:

Ilaqutariit paarsisartut ukiumut ataasiarluni nakkutilliilluni pulaarneqartassapput. Ilaanneeriarluta aamma nalunaaqqaarnata nakkutilliilluta pulaartarpugut nalunaarutiginnittoqarsimappat. Ilaqutariinnut paarsisartunut tamanut tamanna atuuppoq – nammineq aaqqissorlugu ilaqutariinnut paarsisartunut. (Kommunimi sulisut, Kommuneqarfik Sermersooq)

Kisianni kommunini allani nakkutilliinerni aaqqissukkanik periaaseqarneq sulii ineriartortinneqarsimanngilaq:

Ilaqutariinnik paarsisartunik ingerlaavartumik attaveqartoqartarpoq, kisianni aaqqissukkamik nakkutilliineq aatsaat pilersaarusiorneqalerpoq. Nakkutilliinermut malitassaq suliarereerparput ilaqutariit ornikkaangatsigit atorsinnaasarput. Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup malitassamik suliarinninnissaa utaqqig-aluarparput, kisianni inatsisit malinniarlugit nammineeerluta iliuseqartariaqarpugut. (Kommunimi sulisut, kommune alla)

Angajoqqaarsiat arlallit misigisimavaat amerlanertigut kommunimit saaffigineqartarlutik kommune meerarsiamik suli ataatsimik inissiisinaanerlutik aperigaangata, kisianni meeqqanut inissinneqareersunut angajoqqaarsiallu nammineq atugarissaarnerannut atugaannullu soqutiginninneq killeqarluni:

Qanoq ingerlanerani apeqqustillilluni sianertoqanngisaannarpoq. Aatsaat saaffigisarpaatigut aperiniaraangamik: "Una tigusinnaavisiuk, allami inissaqartinnginnatsigu." Meeqqat paarisatta qanoq inneri pillugit saaffiginngisaannarpaatigut. (Angajoqqaarsiaq)

Kommunini angajoqqaarsiat kommunelu akornanni attaveqatigiillattaarfiusuni aamma meeqqamut sulianik suliarinnittumik aamma ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortimik immikkoortitsisartuni angajoqqaarsiat misigaat ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortimik attaveqarniarneq ajornannginnerusoq meeqqamut sulianik suliarinnittumit. Ilaqutariit paarsisartut malillugit tamanna peqquteqarpoq sulianik suliarinnittut ilaqutariinnik paarsisartunik siunnersortinit taarsaannerummata. Meeqqamut sulianik suliarinnittumut attaveqarniarnerup ajornakusoornerata kinguneraa meeqqap pisariaqartitai ajornartorsiutaalu aallaavigalugit ikiorneqarnissamut tapersersorneqarnissamullu akuerineqarnissaq ajornakusoorsinnaammat.

Angajoqqaarsiat oqaluttuarput pulaartoqartarumallutik – meeqqamut tunngatillugu nakkutillinermik meeqqap atugarissaarnerata naammattumik isumagineqarnera pillugu aamma ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortimit angajoqqaarsiatut ikiorneqarnissaat eqqarsaatigalugu:

Kissaatigigaluarpara meeqqap qanoq ingerlanera apeqqutigissagaat aamma suna pisariaqartinneripput. Takkutissapput uagut nammineerluta aggeqqullugit saaffiginngikkaluarutsigilluunniit. Imaassinnaavoq meeraq allanik pisariaqartitsilersimasoq. Qanoq ingerlanerani aamma nalilerneqarnissaq pisariaqartipparput. Aamma imaassinnaavoq ilaanni meerarsiat ilaqutariinnit paarsisartunit sumiginarneqartut paasineqarsinnaasoq. Aggersarneqaqqaarnatik takkunnissaat assut iluaqutaasinnaavoq. Eqqaamaneqarnermik misigititsisuussaaq. (Angajoqqaarsiaq)

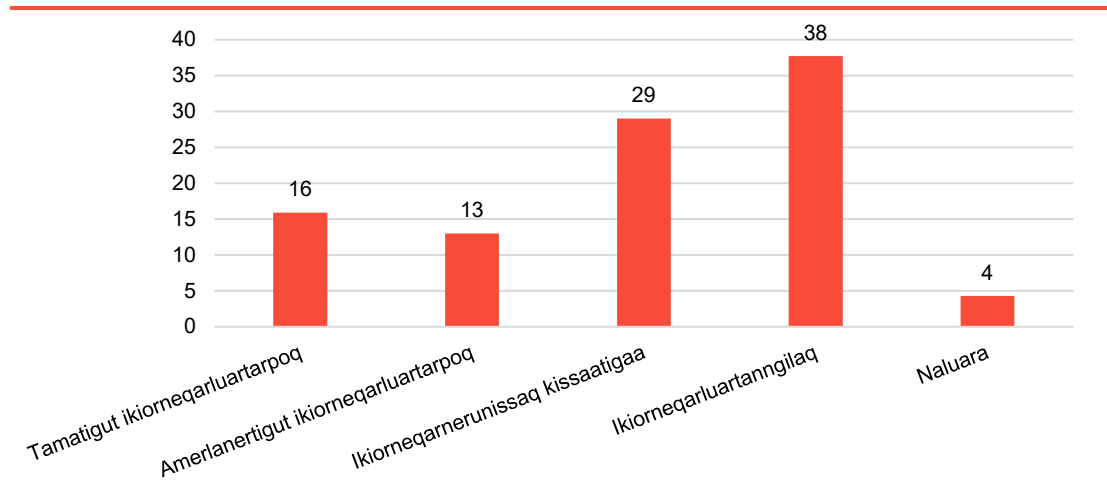
Nakkutillinernit nalunaarusiani arlalinni aamma inunntu ingerlatsinernullu tunngasunik nakkutillinernik ingerlanneqartussanik amigaateqarneq paasineqarsimavoq. Taamaalilluni kommunini tamani inatsisinik atortitsineq naammassineqarsimagunanngilaq.

5.5 Tapersersuineq, oqilisaassineq, siunnersuineq aamma attaveqarfiit

Inatsit malillugu kommunit pisussaataapput ilaqutariit paarsisartut siunnersuineramik neqeroorfigissallugit aamma paarsinerup annertussusaanut naleqquttumik suliat tungaasigut tapersersuineramik. Illuatungaatigut ilaqutariit paarsisartut siunnersuinermut peqataanissaminntu pisussatitaapput. Inatsimmi aalajangersagaqanngilaq angajoqqaarsianik oqilisaassinnaat aamma ilassutaasumik meeqqat tapersersorneqarnissaat piumasarineqanngilaq. Kommunini ataasiakkaani ilaqutariit paarsisartut najukkami ilaqutariinnut sullissivinni neqeroorutini atuisinnaapput, kisianni ilaqutariinnik sullissiviit amerlanerpaatigut ilaqutariinnut paarsisartunut immikkut neqerooruteqarneq ajorput imaluunniit pisortatigoortumik ilaqutariit paarsisartut sullinnissaannut akisusaassuseqarnatik.

Angajoqqaarsiat ilarpassuisa angajoqqaarsiatut sulinerminni naammattumik ikiorneqarnatik misigisaraat apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinermi takutinneqarpoq. Taamaalilluni angajoqqaarsiat 38 %-iisa meerarsiatik sapinngisamik pitsaanerpaamik ikornissaanut kommunimit naammattumik ikiorneqassanatik misigisimagaat Takussutissiaq 5.5-imi takutinneqarpoq. 29 %-it annertuneraartumik ikiorneqarnissaq atorfissaqartillugu akipput, kisianni 13 %-it aamma 16 %-it amerlanerpaatigut aamma tamatigut kommunimit ikiorneqartarlutik misigisimavaat.

Takussutissiaq 5.5 Angajoqqaarsiat kommunit ikiunerata naammattuuneranik naliliinerat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 69.

Najoqquataq: Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuinerana.

5.5.1 Angajoqqaarsiat siunersuineqarnissamut periarfissaat

Ukiup affaata kingulluup ingerlanerani angajoqqaarsiat 18 %-ii siunersuineramik pisimasut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup takutippaa. angajoqqaarsiat amerlasuut annertunerusumik siunersiorneqarumallutik apersuinerneq oqarput, tassami siunersiorneqarnerup angajoqqaarsiaanermik attassiinnartitsivoq meerarsiaminnillu sullissinerat pitsaanerulersillugu:

Siunersiorneqarnek uagutsinnut assut ilaqutaassaaq. Meeqqat tiguskavut assigiinneqaaq. Ilaat sakkortoqaat – allat nipaannerupput, imaluunniit eqqissillutik issiasinnaanatik eqqissisimanatillu. Aallaqqaataaniit tapersorneqarnissaq pingaartorujussuuvoq, tassami meeqqat sularinissaat ajornakusoorsinnaammat. (Angajoqqaarsiaq)

Kommunini sulisut apersuisartut oqaluttuarput kommunit sulisunik neqerooruteqartut imaluunniit sulisunik atorfinitsiniartut siunersuinerneq assigiinngitsunik ingerlatsisinnaasunik, taakkulu ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortimit, ilaqutariinnut sullissivimmit sulisumit imaluunniit suliassanut tunngasunik ilisimasalinnit illoqarfinit allaneersunit naammassineqassasut. Illoqarfinit marlunni najukkami ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersorti aamma ilaqutariinnik paarsisartunik qaammatit pingasukkaarlugit aggersaasarpoq ataatsimut isigalugu paarsinermut pissutsit oqaloqatigiissutiginiarlugit taamaaliornikkullu ilitsersuinessamut periarfissiiniarluni.

Kisianni kommunit misigisarpaat nunap pissusaatigut ungasissutsit tapersersuinissamut periarfissanik killiliisartut, taamaattumillu illoqarfinni minnerusuni nunaqarfinnilu ilaqtariinnut paarsisartunut tapersersuinissamut killeqartumi periarfissaqarlutik. Tamanna immaqa iluarsineqarsinnaavoq, soorlu kommunimi ataatsimi pisortaq siunnersuisoq, siunnersuineramik akisussaaffik najukkami ilaqtariinnut sullissivimmuut tunniukkaanni avataaneersuniitinnagu. Illoqarfinni nunaqarfiinilu amerlasuuni sulisunik sulianut piginnaasalinnik amigaateqarmat tamatuma ajornartorsiutit tamaasa iluarsisinnaagunangilai.

5.5.2 Angajoqqaarsiat oqilisaanneqarnissaannut periarfissat

Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuineq malillugu ilaqtariit paarsisartut 5 %-iisa oqilisaanneqarnermut atatillugu ukiup kingulliup affaata ingerlanerani meerarsiarfik ilaqtariinni allaniitinnikuuaat imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmiitillugu. Angajoqqaarsianik apersuinerni angajoqqaarsiat assigiinngitsutigut oqilisaanneqarnissamik pisariaqartitsineq kissaateqarnerlu oqaatigaat. Ilaasa oqilisaanneqarnissaq pisariaqartinngilaat, allalli oqilisaanneqarnissamik qinnuteqarsimagaluarput iluatsinngitsumik. Taassuma saniatigut ilaqtariinnik paarsisartunik eqimattaqarpoq oqilisaanneqarnermik kissaateqartunik, kisianni qulartunik meeqqap oqilisaanneqarnissaq ajornakusoorimmagu, imaluunniit misigigamikku kommune oqilisaassinermi meeqqap pisariaqartitaanik naammattumik isumaginninngimmat:

Oqilisaassivimmiitinneqarami assut kinguariarsimavoq, aallaqqaataaniit aallarteqqi-ttariaqalersilluta. Kommune oqaannarpoq inissinneqarneq sungiusimangaaramiuk ilaqtariinni allaniissinnaalluortoq. Kisianni taamaattussaannngilaq. Taakkununngassagaangami qiasarpoq oqilisaanneqarfimmiissagaangamilu atuarfimmi ajornartorsiuteqarnerulersarpoq. Aasaq feeriaratta misigisimavunga kukkusumik iliorluta. Imaattariaqanngikkaluarpoq feeriassagaanni ajoquteqarnermik misigisimassalluni.
(Angajoqqaarsiaq)

Kisianni aamma ilaqtariinnik paarsisartunik eqimattaqarpoq oqilisaanneqarnissamut neqeroorfigineqartunik neqeroorfigineqarsimasunillu misigisimasunillu oqilisaanneqareernerup kingornatigut nukissaqaqqilersimasutut misigisimasunik aamma annertunerusumik angajoqqaarsiaanissamut sapiissuseqalersimasunik. Angajoqqaarsiat oqilisaanneqarnissamut ajunngitsumik isummersimasut iluarinerusarpaat oqilisaassineq ilaqtariinni aalajangersimasuni namminneq meeqqallu attaveqarfigisartagaanni toqqissinarisaannilu pisassasoq.

Kommunit nalunaarutigaat angajoqqaarsianut periarfissaasoq oqilisaanneqarnissamut qinnuteqarnissaq aamma kommunit ilaat allaat oqaatigaat pisinnaatitaaffiusoq. Sulinerмили kommunit amerlanersaasa oqilisaanneqarnissamik neqerooruteqarnissaq ajornakusoor-tippaat, ilaqtariinnik oqilisaassivissanik – soorlu aamma ilaqtariinnik paarsisartunik - amigaateqarneq annertummat.

Kommunit arlallit najukkami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmik oqilisaassinissamik aamma siunnersuineramik ilitsersuinermillu neqerooruteqarnikkut suleqateqarneq pilersissimavaat imaluunniit pilersinniarlugu misilissimallugu. Kapitali 3 malillugu paaqqinnittarfiit taamaattut akulikitsumik meeqqanik meeqqanit ilaqtariinni paarsisartuniittunit annertuneroqisumik unammilligassaqartarmata, meeqqat ilaqtariinnit paarsisartuneersut tassaniinneq toqqissisi-maffigissaneraat eqqumaffigisariaqarpoq.

5.5.3 Angajoqqaat suleqatigiinnissaannut aamma meeqqani tassanngaannartumik ajornartorsiuteqalernermit tapersersuineq

Angajoqqaarsiat 16 %-ii angajoqqaajusunik suleqateqarnissamut tapersersorneqarsimasut, taavalu 3 %-ii meeqqani tassanngaannartumik ajornartorsiuteqalernermit tapersersorneqarsimasut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup takutippaa.

Angajoqqaarsianik kommuninilu sulisunik apersuinerit paasinarsisippaat tamakkiisumik isumaqatigiissutigineqanngitsoq meeqqanik ajornartorsiutit suut angajoqqaarsiat kommunimit ikorneqarnatik isumagisinnaaneraat, suullu kommuninit ikiuuffigineqartariaqartut pillugit. Angajoqqaarsiat arlallit oqaluttuarput meeqqat angisuut inuussuttullu unnukkut angerlarneq ajortut imaluunniit imminut toqunnissamik sioorasaarisut pillugit ikiortissarsiorarsimallutik, iluatsitsinatilli. Naatsorsuutigaat kommune assersuutigalugu isumaginninnikut pigaartukkut tassanngaannartumik pisoqarneratigut akuliuttassasoq. Ajornartorsiutit ilaat immikkut tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsiffiusartut kommunimiit apersuisartooq isumaqataavoq, kisianni angajoqqaarsiat nammineq isumagisariaqagaannik unammilligassanut allanut naleqqiullugit nalinginnaasunut ikorneqarnissamik isumaqarlutik ilaannikkut pisortanut qinnuiginnittartut misigisarsimallugu:

Angajoqqaarsiat ilaasa naatsorsuutigisarpaat ajornartorsiutit ilaat uagut isumagisinnaassagivut ... nalinginnaalaartut angajoqqaap kialuunniit iluarsisinnasariaqagai. Tassami, assigiinngissuteqarpoq annertuumik pissusilersornikkut ajornartorsiuteqartunik meerarsiaqarluni immikkut tapersersortariaqartunik aamma [ajornartorsiuteqarluni ajornartorsiuteqarluni attuumassutilinnik] inuussuttuaqqanut ikaarsaariartunut. Misilittaasarput killissarsiorlutik pujortarlutik imerlutillu aamma allanik uagut inuussuttuaraatitsinnik aqqusaariikkatsinnik. Soorlumi naatsorsuutigaat tassaasut uagut [kommunip] isumagissagivut. (Kommunimi pisortaq)

Taamaalillutik paasissutissat takutippaat pingaartumik tassanngaannartumik pisoqarnerini tapersiinermit periarfissat tungaasigut kommunit ilaqutariillu paarsisartut akornanni naatsorsuutigisanik nalimmassaanissaq pisariaqartinneqartoq. Nalimmassaaneq taanna immikkut pingaaruteqarpassippoq inuussuttuaqqanik inissiinermit atatillugu, taakkumi misissueqqissaarneq kapitali 3-mi takutinneqartoq malillugu tassaapput angajoqqaarsiat isumagissallugit ajornakusoortinnerpaasaat, akulikitsumillu inissiinerup ajutoorneranik kinguneqartartut. Taamaalilluni kommune (aamma immaqqa Namminersorlutik Oqartussat) illuatungaani ilaqutariillu paarsisartut illuatungaani oqaloqatigiinnissaq pisariaqartinneqarsinnaavoq imminnut naleqquttumik qanoq ilimagisaqarfigisinnaanermik.

5.5.4 Meerarsiat katsorsartinnissamut aamma inuttut tapersersorneqarnissamut periarfissaat

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuniittut 9 %-psykologimit ikorneqarnikkut inuttut tapersersorneqarsimasut, taavalu 19 %-ii atuarfimmi ukiup kingulliup affaata ingerlanerani ikiorserneqarsimasut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinermit takutinneqarpoq. Ilisimatusarnermi periaatsit atorneqartartut atorlugit apersuinerit pitsaasuni angajoqqaarsiat ilaasa oqaatigaat meerarsiami ikorneqarnissaq pisariaqartitaat naammassineqarsimanngitsut, assersuutigalugulu misigissutsimikkut ajornartorsiuteqarnertik atassuteqarniarnikkullu ajornartorsiuteqarnertik pillugu suliarinninnissaminnut ikorneqarnerunissamik pissarsiniarlutik misiliisarsimagaluarlutik.

Illoqarfiit amerlanersaat ilaqutariinnut sullissivimmikkut imaluunniit immikkoortukkut nammineertukkut soorlu meeqqanut inuusuttunullu ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasunut tapersersuinissamut neqerooruteqarput. Neqeroorutit tassaasinnaapput psykologimit imaluunniit psykoterapeutimik oqaloqateqartarnerit imaluunniit eqimattani ikioqatigiittuni imminnut ikiortuni oqaloqatigiittarneq imaluunniit sammisanut assigiinngitsunut peqataaneq assinganik isumaqatigisat ilagalugit (paasissutissat tiguneqarput ilaqutariinnut sullissiviit misissornerini). Tamatuma saniatigut illoqarfiit ilaanni Allorfimmi, atornerluinermik sammisalimmi, katsorsartinnissamut periarfissaqarpoq, Kiisalu kommunimi sulisut arlallit taavaat Namminersorlutik Oqartussat kinguaassiutitigut innarlerneqarsimasunik katsorsaanikkut angalasartui neqeroorutit taavaat, illoqarfimmi tassaniikkaangata meeqqanit ilaqutariinnut paarsisartunut inissinneqarsimasunit atornerqarsinnaasut. Kisianni ilaqutariinnut sullissivinni katsorsartinnissamut amerlanertigut piumasaqaataasarpoq kommunimit innersuunneqarneq, aamma akulikitsumik utaqqisoqartarpoq. Angalasartut aamma innersuunneqarnissamik piumasaqartarput aamma saniatigut Angalasartut Meeqqanik sammisallit illoqarfinnut ataasiakkaanut tikinnissaannut ukiut arlallit ingerlasinnaasarput.

Soorlu issuakkami tullermi takuneqarsinnaasoq, meeqqat inuusuttullu ilaqutariinni paarsisartuniittut naammassineqarsimanngitsunik ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisoqartartoq kommuninit apersuisartut arlallit angajoqqaarsiat ilumoornerarpaat:

Arlaleriaqalunga nammattuukkama ilaat, kommunimi maniinnaanngitsaq, tassaavoq meeraq ilaqutariinnut paarsisartunut tunniunneqaraangat, taava sulianik suliarinnittup puigortarpaa – immaqa allanik suliassaqarnermit – meeraq arlaatigut sumiginnagaasimasooq, arlaatigut ajoquserneqarnermik kingunerlutsitsisooq katsorsarneqartariaqartumik, iliuusissanut pilersaarummik ilanngunneqartariaqartoq. Meeraq pisut aqquasaarsimasami assigiinngitsut suliarinissannut periarfissaqartariaqarpoq, tamannalu angajoqqaarsiat isumagiuaannarsinnaanngilaat. (Kommunimi pisortaq)

Kommunit arlallit tamatuma saniatigut oqaluttuarput suliniarnernik malittaasunik neqerooruteqarlutik ass. inuusuttunut inissianik mikisunik imaluunniit paarsisartuniit nuunnermi inuiaqatigiinnut pulanermi inissianik inuusuttut inissinneqarsimasut najugaqarfigisinnaasaannik sulisunillu inuttalinnik inersimasutut inuunermit ikaarsaarnermi ikiuisinnaasunik. Malittaasumik suliniuteqarnertut aamma periarfissaavoq inuusuttoq ilaqutariinni paarsisartuniinnarsinnaasoq 23-nik ukioqalernissami tungaanut.

5.5.5 Angajoqqaarsiat akornanni attaveqarfiit

Illoqarfinnit pingasunit angajoqqaarsiat kommune ikiortigalugu imaluunniit ikiortiginagu najukkani ilaqutariinnut paarsisartunut peqatigiiffiliornerlutik misiliinerit assigiinngitsut pillugit oqaluttuarput, ilaqutariit paarsisartut nammineerlutik naapeqatigiiffigisinnaasaannik suullu imminnut tunngassuteqartut oqaloqatigiissuteqarfigisinnaasaannik. Apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinermit 22 %-it attaveqarfinnut piffissap ilaani peqataasimallutik nalunaarput. Ataatsimut isigalugu apersorneqartuni ilaqutariit paarsisartut naapittarnissannut misillitakkani avitseqatigiittarnissannut piumassuseqarluarput, kisianni piviusumik ataatsimiittarnerit aalajangiusermanissaat siviuserusoq isigalugu ingerlatiinnarnissaat ajornakusoorsinnaavoq:

Ilaqutariit paarsisartut peqatigiiffeqarnissaat isumassarsiatialaavoq. Ilaanneeriluni oqaloqatigiinnissaq ajornakusoorsinnaavoq, aqqusinermi naapiinnaraanni

pisiniaraangamalu tamanna oqaloqatigiissutigerusunneq ajorpara. Amerlasuut nalornissutigisarpaat aningaasarsiat sorliit pisinnaatitaaffiginerlugit aamma assigiinngitsut pillugit oqaloqatigiiffiusinnaasumik aalajangersimasumik naapittarfeqarnissaq assut iluassagaluarpoq [...] Peqatigiiffiliorluta misilikkuarparput, kisianni naapinnissaq ajornakusoortaqaq ilaannikkullu naapiffissaqarnissaqarneq ajorpugut. (Angajoqqaarsiaq)

Pisumi ataatsimi angajoqqaarsiat ilaqutariinnut paarsisartunut peqatigiiffiliorneq iluatsissimavaat, nammineerlutillu angajoqqaarsianut pikkorissartitsinermik aaqjissuussimallutik. Pikkorissaaneq nammineq iluatsilluannigilaq, anaanarsiaasoq ataaseq malillugu tuaviuussamik ingerlanneqarami. Naapinnerinnarmikkulli pissarsisimapput.

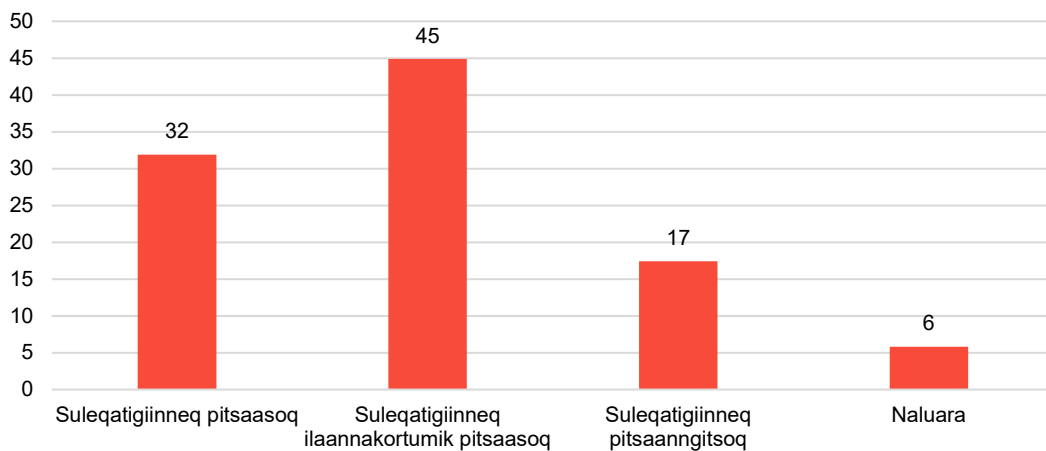
5.6 Attaveqatigiinneq aamma suleqatigiinneq

Ilaqutariit paarsisartut amerlasuut kommuninik suleqateqarneq naammaginangitsutut misigisimagaat angajoqqaarsianik apersuinerit aamma apeqqtigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit misissuinerup misissoqqissaarnerata paasinarsisippaa. Sulianik suliarinnittumik attaveqarniarnermik ajornartorsiortarsimapput, allattarissatigit aamma oqarasuaatikkut, sulianik suliarinnittut akuttunngitsumik taarsaannerat, suliat kigaatsumik ingerlanneqarnerat ilaatigullu suliamut tunngasutigit naammattumik piginnaasaqannginneq meeqqanik nutaanik inissiinermi aamma inissiinernik nuussinermi aamma angerlartitsinermi.

Kisianni kommune ataaseq pillugu angajoqqaarsiat ataatsimut isigalugu nalunaarput kommunimik qanimut ingerlalluartumillu suleqateqarlutik, taavalu angajoqqaarsiat ilaat kommunini allani marlunni oqaluttuarput ukiuni kingullerni suleqatigiinnikkut pitsanngoriaateqartoqarsimasoq, kisianni suli suliassaqarfiit ilaanni suleqatigiinnerup pitsaanerulernissaa kissaatiginartippaat.

Angajoqqaarsiat pingajorarterutaasa kommunimik suleqateqarluarneq misigisimagaat Takussutissiaq 5.6-imi takutinneqarpoq. Affaannit ikinnerulaartut (45 %) suleqatigiinneq ilaannakortumik ajunngitsaq misigaat. Taavalu 17 %-it akipput kommunimik suleqateqarneq pitsaanngitsaq.

Takussutissiaq 5.6 Angajoqqaarsiat kommunimik suleqateqarnermik misigisaat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 69.

Najoqutaq: Meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut pillugit apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersorneqarsimasut tunngavigalugit VIVE-p misissuina.

Kommunit ataatsimut isigalugu kigaappallaartut naammattumillu angajoqqaarsianut attaveqateqarnerneq ajortut, kommunit akulikitsumik suliniutinik ingerlatitseqqinneq ajortut aamma kommunit sulinerat akulikitsumik tassanngaannartunik qamiterinertut ittartoq kommuninit apersuisartut ilaasa iluoornerarpaat.

Kommunimit apersuisartuq, nammineq angajoqqaarsiaasimasuq taamaalilluni angajoqqaarsianut amigartumik paasissutissiisarneq pillugu ima oqaluttuarpoq:

Ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortit ilaqtariit paarsisartut periarfissaat pillugit annertunerujussuarmik paasissutissittassavaat. Ulapippallaarput taassallugulu puigortarlugu pingaaruteqaraluartoq. Meerartaaraanni paasissutissanik tunineqarneq ajorput. Nammineq tamatigut paasissutissanik ujarlertariaqartarput namminerlu meeraq pillugu qanoq suliaqassanerluni paasiniartariaqartarpaat. Sulianik suliarinnittut nammineq pilersitsiarneq ajorput. Angajoqqaarsiat suliaq tamaat nammineq ingerlatissavaat. Assersuutigalugu meeqqat ajornaku-soortorujussuit marluk tigunikuusakka pigutsigit. Nalinginnaasumik paarsinermut akissarsiaqarpunga, naak nalunngikkaluarlugu annertunerusumik akissarsiaqarsinnaanermut periarfissaqarlunga. Aatsaat taamaattumik pisoqartarpoq inatsisit nammineq nalunngikkaani piumasarineqarsinnaasooq piumallugu tamaviaaraanni. (Kommunimi pisortaq)

Kommunit ilaasa ilitsersuinerlut angajoqqaarsianillu ilinniartitsinerlut periarfissat ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortinik amerlanerusunik atorfinitsitsinikkut patajaallisinni-artarpaat. Tamanna Kommuneqarfik Sermersuumi ilaqtariit paarsisartut kommunillu suleqatigiinnerata pitsaanerulerneranik nassataqarsimarpasippoq.

Tamatuma saniatigut illuani kommunini sulianik suliarinnittut aamma ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortit illuanilu ilaqtariit paarsisartut suleqatigiinnerat immaqa oqilisarneqarsinnaavoq ilaqtariinnik paarsisartunik allattariarsornikkut attaveqatigiinnissaatigut kommunit pitsaanerusumik periarfissalerneratigut aamma kommunit ilaqtariinnut paarsisartunut attaveqartarnerata aqqjissuussamik ingerlanneratigut, taamaalilluni siunissami

aalajangersimasunik periaaseqalerpat ilaqtariit paarsisartut qanoq akulikitsigisumik aamma suna pillugu attaveqarfigineqartarnissaq naatsorsuutigilersinnaavaat.

5.7 Paarsinermut akissarsiat

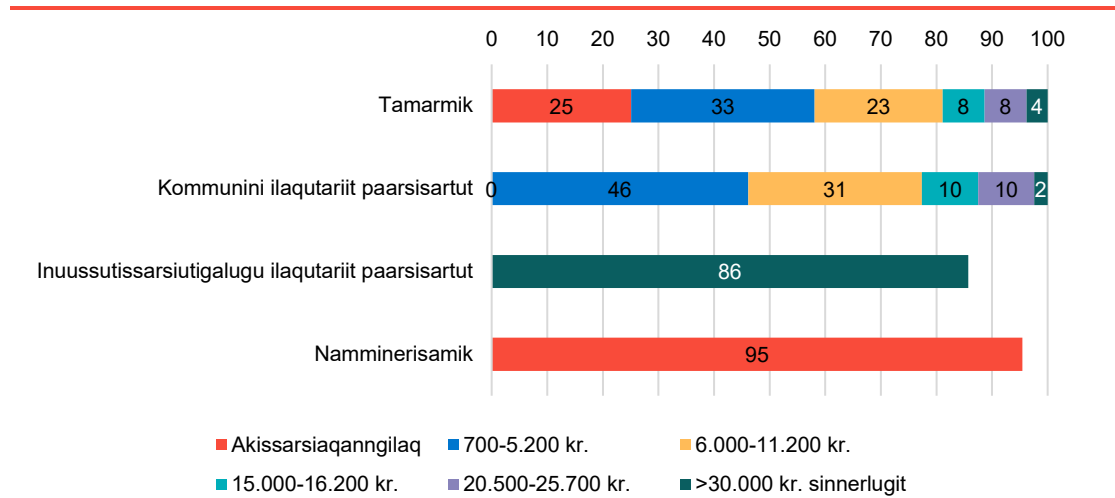
Paarsinermut akissarsianut malittarisassat immikkoortoq **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**-imi allaaserineqarput. Taakkunani takuneqarsinnaavoq kommunimit ilaqtariit paarsisartut 1. januaari 2020 sioqqullugu malittarisassat malillugit meeqqamut ataatsimut qaammammut 5.100 kr.-nik akissarsinissamut pisinnaatitaasimasut, pissutsit immikkut ittut atuuppata tunngaviusumik akissarsiat qaavtigut 50 imaluunniit 100%-imik akissarsiat qaffanneqarsinnaasut. Malittarisassat nutaat malillugit kommunimit ilaqtariit paarsisartut meeqqamut ataatsimut tunngaviusumik akissarsiaat arfineq-marloriaataat tunniunneqarsinnaapput, tamannali misissuinerup nalaani atorneqarsimanngilaq. Inuussutissarsiutigalugu ilaqtariit paarsisartut qaammammut meeqqamut ataatsimut 21.607 kr.-nik aamma meeqqamut ataatsimit amerlanerni meeqqamut ataatsimut 16.540 kr.-nik isumaqatigiissut malillugu akissarsitinneqartarput.

Kommunimit ilaqtariit paarsisartut affaasa missaat meeqqamik ataatsimik paarsaqarput. Taakku 75 %-ii 5.100 kr.-it missaannik akissarsisarput, 3 %-ii 50 %-imik qaffatanik akissarsisarput, taavalu 18 %-ii 100 %-imik qaffatanik akissarsisarlutik (10.200 kr. missaat). Sinneruttut 2,5 %-ii 5.100 kr.-init annikinnerusumik pisarput – ilimanartumik meeraq qaammat naallugu paarisimannginnamikku. Meeqqanik marlunnik paarsaqartut sisamararterutaasut akornanni 68 %-ii tunngaviusumik akissarsianik 10.200 kr.-iusunik pisarput, 18 %-ii 15.300 kr. missaannik pisarput (assigaa aningaasaliissutit 100%-imik qaffatat tunngaviusumillu akissarsiat), taavalu 8 %-ii 20.536 kr.-inik pisarlutik, meeqqanut tamanut marlunnut 100%-imik qaffallugit aningaasaliissutit assigisaanik. Ilaqtariit pingasut tassa 6 %-iusut 5.134 kr. tigusarpaat (meeqqamut ataatsimut tunngaviusumik akissarsiat), tamatumunngalu kommunimit namminerlu aaqqissuussamik paarsaqarnerat peqqutaasinnaavoq. Kommunimit ilaqtariit paarsisartut sisamararterutaasuni meeqqanik pingasunik amerlanernilluunniit paarsaqarput. Taakkunani 45 %-it missaat meeqqamut ataatsimut tunngaviusumik akissarsiat 5.100 kr.-it pisarpaat., 18 %-iisa meeqqamut ataatsimut 5.100 kr.-init annikinnerusut pisarpaat, pingajorarterutaasalu meeqqaminnut ataatsimut amerlanernulluunniit akissarsiat qaffatat pisarlugit.

Ilaqtariit paarsisartut ilaanni, taamaallaat nammineq aaqqissuussamik meeqqanik paarsaqartartut, 80 %-ii meeqqamik ataasiinnarmik paarsaqarput. 15 %-ii meeqqanik marlunnik paarsaqarput, 5 %-ii sinneruttut meeqqanik pingasunik sisamanilluunniit paarsaqarlutik. Kommunit naatsorsuineri malillugit taakkunannga 95 %-ii ilaqtariit paarsisartuunerminnut akissarsiaqarneq ajorput, ilaqtariilli sinneruttut pingasut akissarsisarput, meerarsiaminnut ataatsimut arlalinnulluunniit kommunimit ilaqtariittut paarsisartutut aamma atuuffeqarnerat pissutigalugu.

Takussutissiaq 5.7-imi ilaqtariit paarsisartut akissarsiaat ataatsimut isigalugu takuneqarsinnaapput. Tassanili ilaqtariit meeqqanik qassinik paarsaqarnerat immikkoortiterneqanngilaq.

Takussutissiaq 5.7 Angajoqqaarsiat akissarsiaat katillugit. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 291.

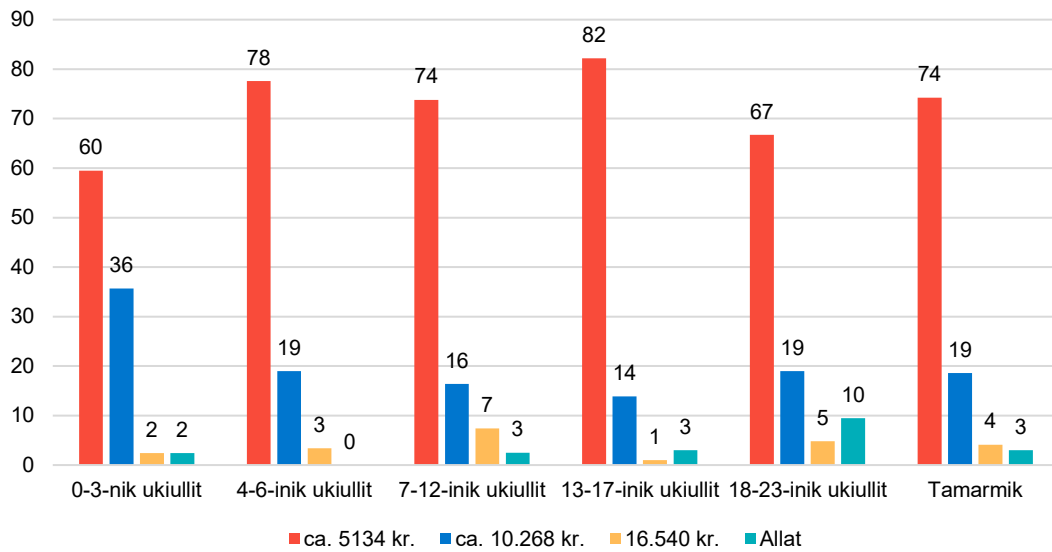
Najoqutaq: Kommunit nalunaarsuisamerat.

5.7.1 Akissarsiat meeqqat ukiuinut naleqqiullugit

Akissarsiat qaffanneqarnissaannut piumasagaatit meeqqat ukiuinut tunngassuteqarnerupput. Taamaalliluta ilaqutariinni paarsisartuni akissarsiat meeqqanut agguassagutsigit, namminerlu aaqquissuussamik paarsaqarnerit eqqarsaatiginagit, meeqqap ukiuisa aamma akissarsiat qanoq annertutiginerisa ataqatigiinnerat Takussutissiaq 5.8-mi takusinnaavarput, tassami meeqqanik minnernik 0-3-nik ukiulinnik paarsaqarnermi qaffatanik akissarsititsisoqarnerusoqartarmat angajulliillu 13-17-inik ukioqaraangata tamanna qaqutigoornerusarluni.

Tamatumunnga pissutaasimasinnaavoq, soorlu kommunini sulisunik apersuinerit uppernarsisikkaat, angajoqqaarsiaasut meeraaqqanik paarsaqarnissaat suliassatut amerlasuutut nalilernerqarmat, taamaammallu meeqqat meeraaqqerivimmiinnissamut ukioqalernissaasa tungaanut marloriaammik akissarsiaqartitsinissaq ileqquulluni. Kommunip ataatsip taavaa meeqqanut annerusunut aningaasaliissutit annertusisat atorneqarsinnaasut meeraq ass. pinerlunermik misilittagaqarpat, kisianni ataatsimut isigalugu tamanna qaqutiguuissumik pisarpoq meeraq annerusoq ikaarsaariartoq annertusisamik aningaasaliissutigineqartarmat. Angajoqqaarsiali malillugit meeqqat angajullerpaat isumagissallugit ajornarnerpaajuvoq taamaammallu meerarsianut angajullerpaanut tunngatillugu akissarsiarisartakkaat qaffanneqassanersut pillugu isumaliuteqartoqarnissaanut tamanna pissutaasinnaavoq, taamaalliluni meeqqanut angajullernut atassuteqarnernik ineriartortitsinissamik suliassaq allanut naleqqiullugu pisariunerusoq kiisalu inuusuttuaqqat pissusilersornerannik mianersuaallortumillu pissusilersornermik iliuseqartarnek annertunerusumik akilerneqarsinnaalissammat.

Takussutissiaq 5.8 Meeqqat ukiuinut agguarlugit akissarsiat. Procentit.

Nalunaarsuut: N = 450.

Aningaasat allat: 5-it 760 kr-inik pisarput, 4-t 6.000-7.700 kr-inik pisarput, 1 21.600 kr-isisarpoq

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarsuisamerat.

Akissarsiat qaffannissaannut ukiut pinerlunnerillu piunasaqaatitut atorneqarnerisa saniatigut angajoqqaanik suleqateqarnek immikkut ilungersunartuuppat imaluunniit meeraq timimigut ajoqusersimappat, akissarsianik qaffatanik tunisisoqarsinnaasoq kommunimi sulisut ataasia-kkaat oqaatigaat.

Angajoqqaarsiat paarsinermut akissarsianik pisartut akornanni 80 %.it nalunaarput akissarsiat annikippallaartutut misigalugit, taavalu 19 %-it isumaqarlutik naleqquttut. Tamatuma saniatigut nerisanut atisanullu aningaasartuutit, ass. Kalaallit Nunaanni naleqquttunut atisanut ukiorisutitut, sunngiffimmi sammisanut atortunut aningaasartuutit matussuserneqarnissaannut ajornakusoortartoq kiisalu angajoqqaarsiat ilagalugit feeriarnermut aningaasartuutit matussuserneqarnissaannut ajornakusoortartoq ilaqtariinnik paarsisartunik apersuinermi paasinarsivoq. Apersuinerne angajoqqaarsiat arlallit aningaasaqarnikkut siunnersorneqarnissaq ujarporpaat, akileraaruteqarnermut malittarisassat paasiuminaatsikkamikkit, taamaattumillu akileraarutitut akiligassaqaalersimallutik.

Angajoqqaarsiat ilaqtariit paarsisartutut sulinerannut aningaasaliissutaasartut naammangi-tsuuneritut kommunimi sulisut apersorneqartut ilaat isumaqataapput. Sulianik suliarinnittut pisortaallu arlallit aamma oqaluttuarpup periarfissat nutaat angajoqqaarsianut aningaasaliissutit assigiinngisitaartut annertunerusumik atorusullugit ilaqtariit paarsisartut sulineritut annertunerusumik ilimagisaqarnerulernissaminut paarlaallugit. :

Tassami oqarusukkaluarpunga aningaasarsinermut allanngorarnerit atortaria-qarivut aamma eqqarsaatigalugu ajornartorsiutit meeqqat nassatarisaasa qanoq oqimaatsigineri aamma ilaqtariinnit qanoq ilimagisaqassanersugut eqqarsaa-tigigaanni. Taakku imminnut naleqquttumik ataqatigiissapput, tassanilu ilaqtatsinnit amerlasuunit ilimagisaqartariaqarpugut ... ukiut ingerlanerini piunasaqarfigneqarsimanngitsunit. (Kommunimi pisortaq)

Misissuinerup nalaani suli akissarsianik arfineq marloriaataa tikillugu annertussusilinnik tunniussisinnaanermut piumasaqaatit suliarineqarsimanngillat, taamaattumillu kommunini sulisut annertuumik akissarsisitsinissamut piumasaqaatit amigaatigaat. Apersorneqartut taakku uparuapaat malittarisassat nutaat ilaqutariit paarsisartut nalinginnaasut akissarsinissaannut tunngasut malittarisassanut inuussutissarsiutigalugu ilaqutariinnut paarsisartunut atuuttunut akerliusinnaasut, pissutigalugu nalinginnaasumik kommunimit ilaqutariit paarsisartut inuussutissarsiutigalugu paarsisartunit annertunerusumik akissarsiaqartilernissaannut periarfissaalersinnaammat. Apersuinerit naammassereernerisigut immikkoortoq 1.6.7-imi allaaserineqartutut piumasaqaatit suliarineqarput meeqqat unammilligassaannik, ilaqutariit paarsisartut sulinerannik aamma aningaasaliinerit annertussusaannik imminnut ataqatigiinnerinik immikkoortitsisunik, tamatumalu immaga kommunini sulisut allanngorartumik aningaasaqartitsinernik tunniussisarnermut ikiorsinnaavaat. Kapitali 6-imi paaqqinninersiutisianik assigiinngisitaartunik tunisisarnermut piumasaqaatinut tunngatillugu apeqqut aammattaq sammineqarpoq.

5.8 Eqikkaaneq

Inissiisarnermut suleriaaseq Kommuneqarfik Sermersuup kangiata kitaatalu akornanni aamma kommunit akornanni allanngorartoq kapitalip takutippaa. Sumiiffimmi isumaginninnikkut ajornartorsiutit amerlassusaat, ilaqutariinnut paarsisartunut inissiinissamut taarsiullugu periarfissat allat (ass. ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aamma ilaqutariinnik katsorsaanerit pitsaaliuiffiusut) amerlassusaat ataatsimoortinneqarnerat kiisalu ilaqutariinnut paarsisartunut aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissiisarnerp atorineqarnera eqqarsaatigalugu kommunini sumiiffinnilu aalajangersimasuni suleriaatsit kulturillu assigiinngitsut kommunini sumiiffinnilu assigiinngissutsimut pissutaagunarput.

Assersuutigalugu sumiiffimmi aviisini nalunaarutitigut Facebookkikkullu paasititsiniaanikkut ilaqutariinnik paarsisartunik pissarsiortoqartaraluarluni kommunit ilaqutariinnik paarsisartunik suli amigaateqarlutik misigisarpaat - ingammillu ilaqutariinnik meeqqanik inuusuttunillu assigiinngitsunik ajornartorsiutilinnik tiguisinnaasunik. Pissarsiornermut akissarsiat annertussusaat aporfiusutut ilaqutariit paarsisartut kommunillu tamatumunnga erseqqissaapput. Tamatuma saniatigut kommuninik suleqateqarneq piffissat ilaanni ajornakusoorsinnaasartoq ilaqutariit paarsisartut arlallit oqaatigaat.

Uppernarsaatinik paarsisuunissamut akuersissutinut tunngavissiisussanik kommunit aallernissaminnut nalinginnaasumik eqqumaffigisarpaat. Ukiuni kingullerni ilaqutariit paarsisartut pillugit isumaqatigiissutinik isumaqatigiissutaasunillu suliarinnittarneq pisortatigoorpasinngitsumiit maannamut isumaqatigiissutaasunik piviusunik annertuneru-jussuarmik atuisoqalernerimik ikaarsaariartuaartoqarsimasoq kommunit ilaasa oqaluttuaat. Ilaatigut sulisussaqaqnginnerup malitsigisaanik suli at ilarpassuini akuersissutinik kinguaattooqqasoqarpoq.

Ilaqutariit paarsisartut, suli ilaqutariit paarsisartutut akuersissummik pisimatinngit, ilaqutariit paarsisartutut tunngaviusumik pikkorissarnermut peqataanissaannik piumasaqaammut kommunit naammassinnissinnaanissaminnik ajornakusoortitsisinnaapput. Ilaqutariittulli paarsisartutut atuuffimminut atatillugu inuussutissarsiutigalugu aamma kommunimit ilaqutariit paarsisartut 80 %-ii sinnerlugit ilinniarnermi peqataanikuupput, ukiullu kingullit Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik suleqatigalugu suliniaqatigiiffiup Fairstartip immikkoortu-

kkuutaarlugu aaqjissukkamik tunngaviumik pikkorissarneq ingerlassimasaa pillugu kommunit angajoqqaarsiallu naammagisimaarinnillutik oqaatigaat.

Meeqqamik tunniussinermi meeraq pillugu ilisimasat naammaginngitsut – iliuusissanut pilersaarutitaqanngitsut pisortatigoornerunngitsumilluunniit - meeqqallu tuaviortumik inissinneqarajuttartut ilaqtariit paarsisartut apersorneqarsimasut ilaasa misigisarpaat. Aamma iliusissatut pilersaarutit akulikitsumik nutartigaaneq ajortut angajoqqaarsiat misigisarpaat. Minnerpaamik ukiumut marloriarlutik meeqqanik inissitanik nakkutilliisassallutik kommunit ilisimavaat. Kisianni nakkutilliilluni pulaarnerit akuttusoorujussuusinnaasut angajoqqaarsiat oqaatigaat.

Angajoqqaarsiat annertunerusumik kommuninit ikiorneqarnissaq tapersersorneqarnissarlu ugartorpaat, ass. siunersiuinikkut, oqilisaassinikkut aamma meeqqat pillugit pisuni ilungersunartuni nukinginnartumik tapersersuisoqarnissakkut. Nunap pissusaatigut ungasissutsit annertunerisa tapersersuinissamut neqerooruteqarsinnaaneq unammillernartoqartittaraat kommunit misigisimavaat, taamaammallu ilaqtariinnut paarsisartunut illoqarfanni minnerusuni nunaqarfinnilu tapersersuinissamut neqeroorutit killeqarlutik.

Kommunit tamarmik ilaqtariinnut sullissivitsik aqutigalugu imaluunniit immikkoortumik inuusuttunut siunnersuisarfitsik aqutigalugu meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut siunnersuinissamik aamma tapersersuinissamik neqerooruteqarput, tassungattaaq meeqqat ilaqtariinni paarsisartuniittut innersuunneqarsinnaapput. Tamatuma saniatigut siunnersusukkut inissinneqarnikuusimasunut 18-ileereersunut kommunit ilaat suliniuteqareermermi malitseqartitsinissamut neqerooruteqarput. Kommunini sulisut angajoqqaarsiallu malillugit pisut ilarpassuini meeqqat paarineqarnissamut inissinneqarsimasut inuttut ikiorneqarnissaq pisariaqartitaat, ilaqtariit paarsisartut atorussaqaannginnertik pissutigalugu tunniussinnaanngisaat, oqartussat takkuitsortarpaat.

Suliamik suliarinnittartuminnik allakkatigut oqarasuaatikkullu attaveqarniarnermik ajornartorsiuteqarneq, sulianik suliarinnittartut akulikitsumik taarserarnerat, suliamik suliarinninneq kigaatsoq pisunilu ilaanni aamma meeqqanik nutaanik inissiinermi kiisalu inissiinerup allangortinneqarnerani aamma angerlartitsinermi sullissinerlunneq ilaqtariit paarsisartut ilaasa misigisimavaat.

Inuussutissarsiutigalugu, kommunimit paarsisartuunersut nammineerlutilluunniit aaqjissuusamik paarsaqartuunersut apeqqutaalluni malittarisassat assigiinngitsut malillugit ilaqtariit paarsisartut akissarsitinneqartarput/ paaqqinninnersiuteqartinneqartarput. Inuussutissarsiutigalugu paarsisartut isumaqatigiissut malillugu akissarsitinneqartarput meeqqamullu ataatsimut 21.607 kr.-inik pisartagaqarlutik – meeqqat arlaqarpata meeqqamut ataatsimut 16.540 kr.-iullutik. Kommunimit ilaqtariit paarsisartut 70 %-ii meeqqamut ataatsimut 5.134 kr.-inik tunngaviumik paaqqinninnersiutisiaqarput. Taakkua sinneri, meeqqanut minnerut angajoqqaarsiaanerusut paaqqinninnersiutisianik 50 %-imik 100 %-imilluunniit qaffanneqarnikunik pisarput. Nammineq aaqjissuusaminnik ilaqtariit paarsisartut meeqqamik ataatsimik paarsaqarnerminnut, ataasiakkaat eqqaassanngikkaanni, paaqqinninnersiutisiaqanngillat. Ilaqtariit paarsisartut 80 %-ii paaqqinninnersiutisiaat annikippallaartut isumaqarput, tamatumalu saniatigut meeqqap pilersornissaanut aningaasartuutunut nerisaqarnersiutit atorlugit matussusiinissamut ajornakusoortitsillutik misigisarpaat.

Ilaqtariinnut paarsisartunut piumasaqaatinik erseqqinnerusunik tunniussinnaanissamik periarfissalimmut periarfissat nutaat paaqqinninnersiutisianut assigiinngisitaartunut

atassuserniarlugit kommunip tikilluaqquai tamatumalu saniatigut ilaqtariinnik paarsisartunik sulisussarsiortarneq attassiinnartarnerlu ilaqtariinnut paarsisartunut paaqqinninersiutisianik qaffaanerup tamatumunnga ajornannginnerulersitsissasoq isumaqarluni. Paaqqinninersiutisianulli assigiinngiaartunik tunniussisarnissamut piumasaqaatinut tunngatillugu misissuinerup nalaani nalorninartissimavaat.

6 Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassa qarfiup patajaallisaavigineqarnissaa pillugu innersuussutit isumaliutiginninnerillu

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnut paarsisartoqarnermut suliassa qarfiup misissuiffigeqqissaarnerqarneranut qulaajaavigineqarneranullu uiggiullugu suliassa qarfiup patajaallisaavigineqarnissaa pillugu innersuussioqqullugu isumaliutiginneqqullugulu VIVE suliakkinneqarsimavoq. Suliassa qarfiup siunissaa pillugu siumut isigaluni isumaliutiginninnerit taamaattut Kalaallit Nunaanni suliassa qarfirmut aalajangiisartunut siusinnerusukkut aamma ingerlateqqinneqar-nikuusimapput. Assersuutigalugu taaneqarsinnaapput Deloitte-mit nalunaarusiaq (2012) aamma qallunaat Socialstyrelsianneersoq (2017), kingullertullu Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut pitsaanerusemik suliniuteqarnissaaq pillugu kalaallit qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinneq (Social- og Indenrigsministeriet/Justitsministeriet aamma Naalakkersuisut, 2020). Siusinnerusukkut nalunaarusiani VIVE-p ilaqutariinnut paarsisunut suliassa qarfik pillugu eqqartueqataasar-simavoq, ilaatigut meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit nalunaarusiami (Dahl, Kloppenborg & Pedersen, 2019).

Allatut oqaatigalugu suliassa qarfirmut atatillugu siusinnerusukkut suliassa qarfik annertuumik soqutigineqartarsimavoq, aamma siusinnerusukkut innersuussutigineqartut isummerfigine-qarsimapput ilaatigut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussani (2021) nutaanik inatsisiliornikkut malittarisassiornikkullu. Kisianni, tulliuttuni uparuarneqartussani pissutsit ilai sammeneqareersimagaluartut, suliassa qarfik ineriartortuarpoq taamaalillunilu nutaanik isumaliutiginninnissamik pissutissaqalersitsilluni. Aammattaaq tassunga atatillugu innersuussutit isumaliutiginninnerillu suliassa qarfirmut tamarmut misissuiffigeqqissaarnermut, siusinnerusukkut taamatut naammassineqarsimannngitsumut, qanimut attuumassuteqarput.

Ilaqutariinnut paarsisartunut suliassa qarfiup patajaallisaavigineqarnissaanut nutaanik suliniuteqartoqassanersoq naggataagut politikikkut apeqqutaasussaanera suliap pissusaaneereerpoq, tassanilu VIVE-p innersuussutai taamaallaat tinneraataasinnaapput. Aalajangiisartunut isumaliutiginninnerit taakku pitsaanerpaamik atorneqarnissaasa periarfissinneqarnissaat siunertaralugu, VIVE-p pissutsit arlallit maluginiaqquai: *Siullertut* misissuiffigeqqissaarnerup siulianut, innersuussutit pillugit apeqqutit qaqinneqarnerannut peqqutaarpiartumut, isumaliutiginninnerit atassuserneqartariaqarput. *Aappaattut* suliniutissatut tikkuarneqartut Namminersorlutik Oqartussanit kommuninillu naammassineqarsi-naasariaqarput, imaappoq allatut oqaatigalugu ulluinnarni atorneqarsinnaasunngortinne-qartariaqarput. Naggataagut *pingajuattut* siusinnerusukkut innersuussutit isumaliutiginni-nerillu ilanngullugit eqqarsaatigineqassapput.

Tamanna tunngavigalugu VIVE innersuussutinik 9-nik suliqaarsimavoq, taakkulu immikkoortuni tulliuttuni allaaserineqarput.

6.1 Assersuutigalugu ilaqtariinnut sullissiviit aqutigalugit, meeqqanut ilaqtariinnullu sullissivimmi siusissukkut suliniuteqarneq patajaallisakkamillu pitsaaliuineq

Inissiineq inissiinerullu tungaanut ingerlatsineq amerlanerpaatigut meeqqamut angajoqqaavinullu immikkut oqimaatsorujussuussaaq. Assersuutigalugu Danmarkimut naleqqiullugu Kalaallit Nunaat 4,5-riarluni inissiisarpoq, taamaammallu annertunerusumik inissiinissat pitsaaliorneqarnissaat anguniartariaqarpoq. Meeqqat inissinneqarnissamik aarlerinartorsortillugit, ilaqtariinnut sullissivini misissuineq massakkut ingerlanneqartoq malillugu, kalaallit ilaqtariinnut sullissivii – ingammik illoqarfinni anginerusuni – neqeroorutini arlalinnik ilaqtariinnut pikkorissaanernik ilaqtariinnullu katsorsaanernik (ineqarfissasut neqeroorutitut ilusilerlugit unissutiginaq katsorsaanerit) neqerooruteqareertarput. Neqeroorutit taakku attatiinnartariaqarput patajaallisarneqarlutillu, taamaalilluni angajoqqaat ilaqtariillu isumassuinerlut piginnaasaasa patajaallisaavigineqarnerat piffissaagallartillugu aamma anguniagassamik toraagaqarluni suliniuteqarfigineqarniassammata.

Ilaqtariinnut pitsaaliuilluni suliniuteqarnerup patajaallisaavigineqarnissaat pillugit naliliinerpiaq ilaqtariinnut sullissiviit pillugit nalunaarusiamut takkuttussamut, 2022-mi upernaakkut saqqummiunneqartussat naatsorsuutigineqartumut, utaqqissunneqartariaqarsorinarpoq. Inuup ataatsip soqutigisaanit ataatsimoorussamik soqutigisat pingartinneqarnerunerannik tunngavilimmik ilaqtariinni kulturi pissutigalugu (imm. 1.3-mi allaaserineqartoq) misiliutigalugu ilaqtariit katsorsarneqarneranni isumassusut allat ilanngunneqarnissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq, soorlu assersuutigalugu ilaqtariit isumasioqatigiissinneqarnissaannut neqeroorutini pisartoq, taakkulu Namminersorlutik Oqartussat aqutigalugit kalaallit isumaginninnermik ingerlatsiviini arlalinni neqeroorutigineqartarpoq.

Tamatuma saniatigut ilaqtariit pillugit systemit assigiinngitsut ilanngunneqarnissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq, taamaalilluni ilaqtariit assersuutigalugu iniminnik annaasaqalersut, ineqarnerminnut aningaasaqarnermik aqunneqarnissaanut ikiorneqassallutik aamma/imaluunniit inimik allamik, pisariaqartitanut ilaqtariillu aningaasaqarnerannut naleqquttumik nassaannissaminnut ikiorneqassallutik.

Meeqqap atugarissaarnera pillugu isumaaluttoqartillugu siusissukkut iliuuseqarnermi nalunaarutiginnittoqarnissaa aamma nalunaarutiginninnerit pillugit sukkasuumik iliuuseqartoqarnissaa suli piumasaaqataavoq. Pitsaaliuinnermik suliaqarneq patajaallisarneqarpat, aamma taamaalilluni meeqqat ilaqtaminniiginnarnissaat anguniarlugu sulisoqarpat, taava immaq, kingusinaartoqartinnagu, angajoqqaat nammineerlutik ikiorneqarnissartik pillugu annerusumik saaffiginnittalissagaluarput.

Siusissukkut suliniuteqarnerit patajaallisarneqarnissaannik innersuussutit ukiuni kingullerni amerlasuuni politikikkut tulleriarinernut uiggiutaapput aamma taamaalillutik Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissutaani taaneqarlutik (2011, q. Kapitali 3-mi qupp. 9), kalaallit qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinnermit nalunaarusiami (Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut, 2020), aamma Deloitte-mit (2012) il.il. taaneqartarlutik. Meeqqat tapersorneqarnissaannut inatsimmi 2017-imeersumi tamanna aamma aalajangersakkani aallaqqaataasuni nassuiaatinilu taaneqarpoq.

6.2 Meeqqanut ukiukinnerusunut paarinissaannullu piumasaqaateqarpallanngitsunut ilaqutariit paarsisartut annerusumik atorneqarnissaat

Inissiinerit avaqqunneqarsinnaanngippata, meeqqamut inissiineq qajassuarnerpaamik ingerlanneqassaaq aamma meeqqap toqqjissisimanissaminut pitsaanerpaamik periarfissaqarnissaa, kiisalu inunnut isumassuisunut allanngorartuunngitsunut isumannaatumik attaveqalernissaa qulakkeerneqassalluni. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut naleqqiullugu, tassani inunnut isumassuisunut aalajangersimasunut attaveqalernissaaq ajornakusoorsinnaammat, ilaqutariinni paarsisartuni meeqqap angajoqqaarsiaminut attaveqalerfigisinnaasaani peroriartorneq, meeqqanut ukiukinnerusunut paarinqarnissaminnullu piumasaqaateqarpallaanngitsunut piumaneqarnerusaaq.

Pissutsit ataqatigiinnerat paasinarsisinniannikkaluarlugit ilaqutariinnut paarsisartunut suliassaqaarfiup qulaajarneqarnerani kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut suliassaqaarfiup qulaajarneqarnerani, meeqqat ullumikkut ilaqutariinni paarsisartuni najugaqartut, meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqartunut naleqqiullugit malunnaatilimmik unammilligassaqqannginnerusutut isigineqarsinnaapput – kiisalu paaqqinnittarfinni imminut pigisuni, kommuninit pigineqartuni aamma namminersorlutik oqartussanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pigineqartuni passusseriaatsimik ataatsimik ukkassinngitsuni arlalinni meeqqat mikinerit aamma meeqqat artornannginnerusunik unammilligassallit najugaqartut oqaatigineqarsinnaalluni. Isumassuisut taakku meeqqanut atugassarititaasut paasisinnaalluarpatigit aamma pisariaqartitaannik tunniussisinnaagunik, meeqqaat taakku ilaqutariittut nalinginnaasumik inuuneqarnissamik killiliussisuni ilaqutariinni paarsisartuni inissinneqarnertik iluaqutigissagaluarpaa. Ilaqutariit paarsisartut kalaallit allanut naleqqiullugit ilaqutariittut paarsisartutut sivisuumik misilittagaqartartut, aamma amerlanersaasa meeqqat misigissutsimikkut ilinniarnernilutik tapersersornissaannut piareersimalluarlutik misigisimasut qulaajaanerup massuma takutippaa. Taamaattoq ilaqutariittut paarsisartutut suliaq pillugu suli aallarniutitut pikkorissarneqarnernik ilinniaqqinnernillu taakku neqeroorfigineqartarnissaat peqataasarnissaallu taamaaliortoqassappat piumasaqaataassaaq.

Tamatuma saniatigut, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut naleqqiullugit, meeqqap akooqataanerminik misiginissaanik periarfissinneqarnera aamma ilaqutariinni ilaasutut misigitinneqarnera, ilaqutariit paarsisartut nukittoqqutaasa pingaarnersaraat. Meeqqap nuunnermini ilaqutariinnut paarsisartunut attaveqalernissaminik pisariaqartitai aamma meeqqap ilaqaasut ilaattut, assersuutigalugu sulinngiffeqarnernut atatillugu, misiginissamik pisariaqartitai kommunit ilaasa naammattumik eqqumaffigineq ajoraat qulaajaanerup takutippaa. Taamaalillutik meeqqat nuunnerminni angajoqqaarsiaminnut attaveqalernissaat pillugu pitsaanerpaamik atugassaqqartinnissaat kommunit qulakkeertariaqarpaat – assersuutigalugu, angajoqqaarsianut piffissap ilaani suliffimminni sivikinnerusumik sulisarsinnaatitsinikkut, ataatsimooqatigiinnermik misigilerniassammata ataatsimoortillugit misigisaqartinneqarnissaannut ikiuunnikkut aamma inatsisiliorneq imaluunniit aningaasaqarniarneq pissutigalugu aporfiit pissutigalugit angajoqqaarsiatik ilagalugit sulinngiffeqarnermut atatillugu angalanerni angalaarnernilu ilaanissaminut akornuserneqannginnissaanik qulakkeerininnikkut tamanna pisinnaavoq.

Meeqqanut minnernut ilaqutariit paarsisartut inissisimanerisa patajaallisaavigineqarnerat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sullissinerminni sulianik tulleriaarinnerminni meeqqanut inuusuttuaraanngortunut meeqqanullu katsorsartarialinnut suliniutiminnik salliutitsilernissaanik kinguneqarnissaa qularnanngitsumik ilimagineqarsinnaassaaq. Tamatuma peqatigisaanik ilaqu-

tariinnut paarsisartunut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit oqilisaassivittut sulianullu tunngasunut siunersieqatigiiffiusarnissaat eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Inissiisarnerit ataatsimut isigalugit ikilisinneqanngippata, ilaqtariinnik paarsisartunik atuinerulernerup taamaattoq tamatuma peqatigisaanik ilaqtariinnik paarsisartunik amerlanerusunik pissarsinissaq pisariaqartilissavaa.

6.3 Ilaqtariittut paarsisartuunermi ilutsit assigiinngitsuunissaannik ilimasunneq – paaqqinninersiutisiat assigiinngisitaarsinnaanerit

VIVE-p qulaajaanissamut matumunnga paasissutissanik katersinerani paaqqinninersiutisiat assigiinngisitaarsinnaanerannut malittarisassat kingullerpaat aalajangersarneqaaqqammerput taamaammallu suli atulernerqaratik. Massakkuugallartoq atuutilersimanersut atuutilersimagunillu qanoq ilusilerlutik atorneqarnersut naluagut.

Paaqqinninersiutisianik assigiinngisitaartunik pinissamut periarfissat pillugit atugassarititaassussat ilimagisariaqakkallu suut tamatuma malitsigissanerai pillugit kommunini peqataasut nalornissuteqartut qulaajaanerup takutippaa. Tamatuma saniatigut angajoqqaarsiat amerlanerpaartaasa suli aminnut piffissarujussuaq atugartik naammattumik akilernerneq ajortoq, soorluttaaq meeqqap nerisaqarneranut, atisaanut atortuinullu aningaasartuutitik matussuserneqarneq ajortoq amerlasuut misigisaraat takuagut. Ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaarfimmi inuttassarsiuniarnermut ajornartorsiutinut paaqqinninersiutit appasinnerat pissutaaqataasoq ilaqtariinnit paarsisunit kommunimilu sulisut taaneqarpoq.

Taamaammat paaqqinninersiutisiap minnerpaaffia angajoqqaarsiat suliassanut sularisarta-gaannut ilimagineqartunut naammattumik naapertuunnersoq, aamma meeqqap inisimatinnerani aningaasartuutitut matussutissatut aningaasat ilaqtariit paarsisartut tigusartagaat, aningaasartuutivinnut matussusiisarnersut isiginiarneqartariaqartoq VIVE-p innersuussutigai.

Tamatuma saniatigut meeqqat unammilligassaasa, ilaqtariinnut paarsisartunut naatsorsuutigineqartut aamma paaqqinninersiutisiap annertussusaa, taannalu meeqqat unammilligassaannut Kalaallit Nunaannilu ilaqtariittut kulturimut tunngatillugu pissutsinut immikkut ittunut attuuttunut naleqqussarneqartariaqarpat naleqqussarlugu, imminnut ataqatigiinnerannut iluseq akuersissutaareersoq sularialugu ingerlatiinneqassasoq VIVE-p innersuussutigaa.

Arfineq marloriaammik paaqqinninersiutisiaqarsinnaanermut periarfissaqalerneratigut, ullumikkut inuussutissarsiutigalugu ilaqtariittut paarsisartuusut ajornartorsiulissapput, tassami inuussutissarsiutigalugu ilaqtariit paarsisartut akissarsiaannut naleqqiullugu kommunimit ilaqtariit paarsisartut qaffasinnerujussuarmik paaqqinninersiutisiaqalersinnaapput. Taamaammat siunissami ilaqtariittut taamatut paarsisartuuneq, massakkorpiaq ilaqtariinni paarsisartuni arfineq marluusuni ulluinnarni atorneqartoq, suli attatiinneqassanersoq eqqarsaatersuutigisariaqartoq VIVE-p innersuussutigaa. Ilaqtariit paarsisartut piginnaasaasa nalilersorneqarneranni taakku ilaqtariittut paarsisartutut misilittagaasa ilanngunneqarnissaat aamma meeqqat atugarissaarnerisa ineriartornerisalu qulakkeernissaanut piginnaasaasa piviusumik nalilersorneqarnerat, taamaalilluni ilaqtariittut inuussutissarsiutigalugu paarsisartunngorusukkaanni, ilinniarsimanissamik piunasaqaatit massakkut piunasaqaatigineqartut, naammassinissaannut angajoqqaarsianut ajornannginnerulissammat, aamma isumaliutigineqarsinnaavoq.

6.4 Attassiinnarneq aamma ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniagaqartitsinerup pitsangorsaavigineqarnera, tapersersuineq siunnersueriaatsillu supervisionip atorneqarnera.

Immikkoortukkuutaarlugu katitikkamik ilinniarnep sulii neqeroorutigineqarnissaa

Ilaqutariittut paarsisartut sulinissamut ilisaritsilluni pikkorissaanerit immikkoortukkuutaarlugit katitigaasut pillugit annertuumik iluarinnillutik ilaqutariit paarsisartut sumiiffinnilu ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortasut oqaatigaat, tassami pikkorissaanerit ilaqutariinni paarsisartuni ilisimasaqaleriartortisippot kiisalu meeqqat unammilligassaat pillugit ilaqutariittullu paarsisartuuneq pillugu kommunini sulisut akornanni paasinnineq taamaalilluni patajaallisaavigineqarluni. Taamaattoq najukkani ilitsersuisunik aallarnisaataasumik ilinniartitsinerup kingorna, ilitsersuisut taakku piginnaasaat najukkani ilaqutariinnik paarsisartunik ilinniartitsinerup nutaanik atorneqarneri takuneqarsinnaangilaq. Taamaammatt najukkani ilitsersuisut ilinniarsimanerat atorluarneqartariaqartoq, ilaqutariinnut paarsisartunut sunniuteqarsinnaasut pillugit immikkoortukkuutaarlugu katitikkamik ilinniarnep suliaralugu ingerlateqqinneqarnissaa aamma meeqqanut sullinniakkanut immikkut ittunut imaluunniit immikkut unammilligassalinnut tunngatillugu naleqquttumik ilinniartitseqqinnissaaq VIVE-p innersuussutigaa.

Siunnersueriaatsip supervisionip ataqtigiissillugu aqqissuussamik neqeroorutigineqarnissaa

Kommune aqutugalugu ilaqutariit paarsisartut 18 %-ii qaammatit kingullit 6 iluanni siunnersueriaatsimik supervisionimik tiguisimasut apeqqutigineqartut akissutaannut immersuiffissat immersoneqarsimasut VIVE-p misissuinerata takutippaa. Tamanna ilaqutariit paarsisartut apersoneqarnerminni annertunerusumik siunnersueriaatsimik supervisionimik tunineqarusunnerminnik oqariutuutaannut naleqqiunneqassaaq. Siunnersueriaaseq supervision taakku isumaat malillugu tassaavoq suliniut meerarsiaminnut suliniuteqarnerminni pitsaanagerusumik suliaqalersitsisoq aamma angajoqqaarsiatut ataannarnissaminnut ilapittuutaasoq. Meeqqat pisariaqartitaannut pissusaannullu tunngatillugu assigiinngitsorujussuurtut malugineqartartut tikkuarneqarpoq, tassani siunnersueriaaseq supervision ilaqutariit eqqortumik suliniuteqarnissaannut ikiuisinnaavoq ilitsersuisinnaallunilu. Taamaammatt sianisumik aalajangersimasumillu pisartumik kommunip aqqissugaanik ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersueriaatsimik supervisionimik neqerooruteqartarnissaaq innersuussutigineqarpoq. Misilittakkanik pissarsinissaaq siunertaralugu sumiiffinni imaluunniit kommunini assigiinngitsuni siunnersueriaatsimik supervisionimik atuneq annertunerusoq misiligutitut aallarniutaasumik pilersinneqarsinnaavoq.

Siunnersueriaatsimut supervisionimut atatillugu atajuartitsineq aalaakkaasumillu attaveqarnek pingaaruteqarpoq, tamanna ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortimit, ilaqutariinnut sullissivimmi sulisumit imaluunniit supervisorimit allamut attaveqartumit siunnersueriaaseq supervision ingerlanneqaraluarpalluunniit, tamanna kommunit eqqarsaatigisariaqarpaat. Soorlu suliaasaqarfinni allani pisartoq, kommunit isumassarsianik imminnut aallerfigeqatigiissinnaanerit periarfissaasinnaavoq, tassani ilaatigut ilaqutariinnut paarsisartunut siunnersortip ilaqutariit paarsisartut paarsinerup ingerlanera pillugu oqaloqatigiinnissamut akuttunngitsukkut qaaqquisarneranni misilittakkat pitsaasut tikkuarneqarsinnaapput.

Tapersersuinerit oqilisaassinerrillu ataqatigiissillugit aaqqissuussaannerusut

Meeqqat pillugit pilertortumik qisuariarfigisariaqakkamik pisoqartillugu tapersersorneqarnissamik oqilisaanneqarnissamillu periarfissat qulaajaanermi ilaqutariit paarsisartut arlallit ujartorpaat. Ingammik meeqqat annertunerusumik tapersersortariallit, assersuutigalugu inuusuttuaqqat misigissutsimikkut imaluunniit pissusilersortarnermikkut ajornartorsiutillit uani pineqarput.

Pilertortumik qisuariarfigisariaqakkamik pisut pillugit tapersersorneqarneq assersuutigalugu tassaasinnaapput najukkami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi sulisunut saaffiginnissinnaaneq, meeqqap inuusuttulluunniit sivitsortumik angerlanngitsoornerani, kamannerani imaluunniit aserorterinerani imminoornissaminilluunniit qunusaarinerani ilaqutariinnut sullissivinni inuusuttunut siunnersortimut politiinulluunniit saaffiginnissinnaaneq.

Meeqqami pisut aallaavigalugit oqilisaassisoqartariaqarpoq aamma asattuatumik pisariaqarluni, taamaalilluni meeraq toqqissisimaniassammata ilaqutariillu paarsisartut ilumoortumik qasuersaartinneqarsinnaaniassammata, tassani meeqqat ajunnginnersut pillugit isumaaluttariaqaratik. Taamaammata oqilisaassineq ilaqutariinni aalajangersimasuni imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi isumassuisuni aalajangersimasuni pisariaqarpoq.

6.5 Meeqqanit isikkiviliiffiup naleqquttumillu inuttut tapersersorneqarnissamik pisariaqartitsinerup annertunerusumik ukkatarineqarnissaa

Meeqqat ilaqutariinni paarsisartuni peroriartorfimmini najugaqarsimasut apeqqarissaarfineqarnerisa, kiisalu angajoqqaarsiat apeqqarissaarfineqarnerisa ilaannit inissiinermi, oqilisaassinermi imaluunniit inissiiviit allanngortinneqarneranni angerlartinneqarnermiluunniit tamatigit naammattumik meeqqanit sammiviliiffiup ukkatarineqartarsimannginnera paasinarsisippaat. Meeqqat inuusuttullu imminnut pillutik aalajangiisoqassatillugu ilanngunneqartarnissaat aamma najugaqarfisik pillugu eqqarsaataat pillugit aperineqartarnissaat taamaammata pingaaruteqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik nuuttarnernit misigisartagaat pillugit meeqqat misigissutsimikkut misigisaat patajaannerusumik ukkatarineqartariaqarpoq kiisalu meeqqat attaveqarnissaminut pisariaqartitsinerat ukkatarineqartariaqarpoq. Meeqqat toqqissisimanissaat aamma angajoqqaanit sammiviliiffik pinnagu, allanngineq meeqqap atugarissaarnissaa ineriartornissaalu qulakkeerniarlugu pimmat, meeqqat allannginerit pisut pillugit paasinninnissaat qulakkeerneqartariaqarpoq. Tamatuma saniatigit meeraq ilaqutariit paarsisartut ilaqutariittut ataatsimoorfiannit peersitaasutut misiginnginnissaa qulakkeerneqartariaqarpoq assersuutigalugu sulinngiffeqarnerni angalanerni ilaqtallu pulaarneranni qaaqquneratigit.

Inissiinermi namminerit meeqqat inuttut psykologimit tapersersorneqarnissamik neqeroorfineqarnissaat iluaqutaasumik ukkatarineqarnerusariaqartoq meeqqat angajoqqaarsiallu aammattaaq oqaluttuaraat, tassani tamanna ingammik misigissutsikkut oqimaassinnaammata, aamma meeqqat misigissutsiminnik oqaluserinnissinnaannginnerat angajoqqaarsiat arlallit tassunga atatillugu oqaluttuarivaat. Meeqqat inuusuttuaranngorneranni kinaassusertillu ilaqtaminnilu inissisimanertik siunissartillu pillugit apeqqusersuilerneranni, inuttut immikkut tapersersuineq aamma pingaaruteqarsinnaavoq.

Ilaqutariinni paarsisartuni meeqqanut inuttut tapersersuineq assersuutigalugu ilaqutariinni sullissivinni inuusuttunut siunnersortit aqqutigalugit neqeroorutigineqarsinnaavoq.

6.6 Inatsisit atuuttut patajaannerusumik atortuulersinneqarnerat erseqqissaavigineqarnerallu

2017-imi inatsisiliap atortuulersinneqarnerata kingorna immikkoortuni arlalinni kiisalu inatsisit atuuttut erseqqissaavigineqarnerat suli pitsaannerusumik suliaqarfiginissaat periarfissaqartoq kapitali 5-imi misissueqqissarnerit takutippaat. Ilaatigut akuersissuteqarnerit, isumaginninnermi sullissinermik misissuinerit, ilaqutariit paarsisartunngortussat suliassaminut ilitsersorneqarneri, iliuusissanut pilersaarutinik suliaqarneq, kommunip ilaqutariinnik paarsisartunik nakkutilliinera, ilaqutariinnut paarsisartunut assigiinngisitaartumik paaqqinninersiutinik tunniussisinnaaneq kiisalu nammineq aaqqissuussinikkut attaveqarfinnullu inissiiernerut akuersissutit pillugit malittarisassat uani pineqarput.

Tassunga atatillugu pingaarnertut 2017-imi inatsisiliap sakkortusisamik atortuulersinneqarnerissaanik pisariaqartitsineq tikkuassallugu pissusissamisoorpoq, taassumami ilaatigut akuersissuteqartarnerni, piffissaliussinerni, misissuineri aamma iliuusissanut pilersaarutit pillugit sakkortusisanik piimasaqaateqarnikkut Naalakkersuisunit Inatsisartunillu pingaarnersi-uineri pingaarutilimmik salliutitsineq malunnartimmagu.

Taamaammat nutaamik inatsisiliorinissaq pisariaqartinneqarpassinngilaq, kisiannili massakkut atuuttup malinneqarinnissaa pisariaqartinneqarnerulluni. Uani kommunini sulisut pingaarutilittut inissisimapput, kingusinnerusukkat allaaserineqartut takukkat, kisianni pissutsit arlallit pillugit kommuninut nutaamik attaveqartoqarinnissaa naleqquttuusaaq, assersuutigalugu naalakkersuisumit akisussaasumit kommunalbestyrelsinut allakkat, imaappoq “oqartussaasumit tamanut” allakkatut taallugu allakkat uani pineqarlutik. Kommunalbestyrelsit qanoq ilillutik malitseqartitsinersut pillugit allakkatigut nalunaarusioqqusinnissaq pillugu malitseqartitsinnissaq oqartussaasumit tamanut allakkat ilimasaarutigisinnaavaat.

Oqartussaasumit tamanut allakkani ima qulequtalerlugu “ilaqutariinnut paarsisartunut pitsaannerusunik atugassaqartitsineq – kommunit suliniutissaat” tulliuuttut taaneqarsinnaapput:

- Inissiiernerit pitsaasumik piareersarneqarinnissaasa pingaaruteqarnera, matumani angajoqqaarsiat nutaat peqqissaartumik ilitsersorneqarnerat aamma immaqa ilisaritsilluni ingerlatsinermik atuineq
- Ilaqutariinnik paarsisunik oqaloqatiginninnermini kommunip iliuusissanut pilersaarutinik eqeersimaartumik atuinera aamma inissiiernerimi anguniakkat pillugit attaveqatigiinneq, tassani sivikitsumik inissiiernerit sivisuumik inissiiernerillu immikkoortinneqassallutik
- Immikkut ittumik ajornartorsiutinut kommunit ikiuunnerat, matumani inuusuttuaqqat passunneqarnerannut tunngatillugu aamma oqilisaanneqarnikkut sulinngiffeqarnermilu angalanernut angalaarnernullu, ilaatigut akuersissutitalerlugit, aningaasatigut ikiuunnerit
- Angajoqqaarsiat akornanni peqatigiiffiliorinissamat ikiuunneq, tassani tunngavissaqarpat assersuutigalugu piviusungatitamik oqalliffiusartussanik pilersitsinikkut, ataatsimiiffissanik pissarsinissamat ikiuunnikkut, ataatsimiinnissanut/attaveqatigiittarnissanullu ingerlatsinissanut isumassarsiorfissatut atortunik tunniussinikkut il.il.

- Illuatungaani kommunit sulianik suliarinnittartuisa ilaqutariinnullu paarsisartunut siunnersortuisa illuatunganilu ilaqutariit paarsisartut akornanni allakkatigut attaveqaqatigiinnerni sulisaasiusinnaasuut akulikissusissaallu.

6.7 Qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviup kommuninillu suleqateqarnerup patajaallisaavigineqarnerat

Inatsisit atortuulersinneqarnissaannut nakkutiginninnermut kajumissarinnermullu atatillugu qitiusumik nakkutilliinermut ingerlatsiviup suliaqartarnera tassaavoq sakku Naalackersuisut nammineerlutik suliniuteqarfigisinnaasaat. Qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsivik 2016-imi 1. januar pilersinneqarpoq aamma ilaatigut inatsisinik atortitsineq pillugu immikkoortukkuutaanik nakkutilliinermik taallugu nalunaarusianik tunniussisarlutik, tassani kommunit arlaanni meeqqanut suliassaqarfimmi isumaginninnermi malittarisassat ingerlanneqarnerat nakkutilliivigineqartarluni. Taamaalilluni qitiusumik nakkutilliinermik ingerlatsiviup patajaallisaavigineqarnissaa innersuussutigineqarsinnaavoq, taamaalilluni ingerlatsiviup isumalluutimi iluanit amerlanerusunik akulikinnerusunillu nakkutilliinermik suliaqarnissani piginnaasaqarfigisinnaanngorniassammagu.

Suliniuteqarnermi taamaattumi uani qitiusumit kommuninillu akornanni oqaloqatigiittarneq pingaarutilittut ilaassaaq. Ullumikkut nakkutilliinermi nalunaarusianut kommunit oqaaseqaatigisartagaanni takuneqarsinnaasutut nalilernerqarsinnaasutullu, nakkutilliinermut atatillugu nalunaarusiap suliarineqarnerani taamatut oqaloqatigiittarneq ullumikkut aamma pisarpoq.

Tassunga atatillugu, immaqa Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik aqutsisoralugu, sulisaatsit, malittarisassat nassuarneqarnerat kiisalu periaatsinik ineriartortitsinerit pillugit kommunit nammineq akunnerminni suleqatigiissinnaanerit pillugu aqqqissuussaannerusunik aamma suliniutinik aallartitsisoqarsinnaavoq. Kommunit suliassaqarfiilluunniit suliassaqarfimmi misileraanermik nutaaliornermilluunniit suliarinnittut inerniliunneqartunik saqqummiussinissaminnut periarfissinneqarsinnaapput.

6.8 Kommunini isumaginninnermik ingerlatsivinni sulisunik attassiinneq, inuttassarsiuineq aamma piginnaasanik qaffassaaneq

Meeqqamut tapersersuinissamut, tassungalu pisussaaffeqarnerup kingunerinut, kommunalbestyrelsit suli oqartussaasuusut 2017-imi inatsisiliornikkut erseqqissarneqarpoq. Qitiusumi oqartussaasut Naalackersuisut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik ilitsersuinnermik siunnersueriaatsimillu supervisionimik suliaqartarput, aamma nuna tamakkerlugu atuuttut systemit pillugit suliaqartarlutik, inersimasunut kingunerlutitsisunut meeqqanullu kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasunut katsorsaasartunik angalaaqatigiittartoqarlutik aamma soorunami piareersaanernik, misissueqqissaarnernik aamma malittarisassat ineriartortinneqarnerannut atortuulersinneqarnerannullu suliaq suliarisarlugu.

Misissueqqissaarneq tunngavigalugu akissussaaffiit taama agguarsimanerat pillugu allannguutissanik VIVE innersuussuteqarniannngilaq. Erseqqissumik akissussaaffiit agguarneqarnerat aamma matumani suliassaqarfimmi suliaqartuunissamik kommunalbestyrelsip tamakkiisumik akissussaaffeqarnera qularnanngilluinnartumik akissussaassusilimmik

ingerlatsinissamat piunasaqaataavoq, kisianni soorunami qitiusumit nakkutilliinissamat – patajaallisaavigineqassaguni patajaallisaavigineqarluni, akornutaassanngilaq.

Kommunini sulisut eqqarsaatigalugit atorfiit akuerisaasut pitsanngorsaavigineqarsimasut ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqaarfimmik qulaajaanermiit paasineqarsinnaavoq, kisianni sulianik ilisimasalittut sulisunik inuttassarsiuineq sulisunillu sulianik ilisimasalinnik attassiinnarneq kommunit suli ajornartorsiutigisaraat takuneqarsinnaavoq. Isumaginninnermut suliassaqaarfimmiinnaanngitsoq, aammali suliassaqaarfinni allani VIVI-p misissuiffigisimasaani, assersuutigalugu suliffeqaarnermut suliassaqaarfimmi (Holt et al., 2019) aamma ulluunerani paaqqinniffinnut suliassaqaarfimmi (Hansen & Iversen, 2021) aamma tamanna atuuppoq. Aamma kalaallit qallunaallu suleqatigiinnerannit nalunaarusiami ulluunerani paaqqinniffinni sulisut pikkorissarneqarnissaat piginnaasaasalu ineriartortinneqarnissaat pisariaqartoq tikkuarneqarpoq.

Ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqaarfimmut siunertat piviusunngortinneqarnissaannut piukkunnaateqartunik sulisoqarnissaq pingaaruteqarlunnarmat, kommunini isumaginninnermut ingerlatsiviit aaqqissuunneqarnissaat suli sulissutigineqassasoq innersuussutigineqassaaq. Ataani allassimasut malillugit, tassani aningaasaliissutinik ilanngussineq pineqarsinnaavoq, kisianni tassunga kommunit ataasiakkaat sulisunut politikkiat aamma ineriartortitsinerat allatigullu sulianik sularinnittartunik atugassarititaasunik aaqqissuussinerat apeqqutaapput. Aammattaaq Kalaallit Nunaanni ilinniarnissamat naammattunik periarfissaqartariaqarnera tikkuarneqassaaq.⁶

6.9 Aningaasaqarnerup patajaallisarneqarnera

Ukiut ingerlaneranni ilaqtariinnut paarsisartunut suliassaqaarfimmut aningaasaliisoqartarsimavoq, ukiumoortumik aningaasanut inatsisit malillugit ilaatigut ilaqtariinnut paarsisartunut siunnersortit pillugit. Taamaattoq siuliani taaneqartut suliniutit eqqarsaatersuutillu pillugit suliaqarneq ingerlateqqinneqassappat, allanik aningaasaliissuteqartoqarnissaa pisariaqarsinnaavoq.

Tamannali soorunami Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermut, aningaasanut inatsisinik suliaqarnermut il. il. atatillugu isiginiarneqassaaq, tamannalu nalunanngitsumik VIVE-p nalilersuiffigisinnaanngilaa.

Suliniutaasinnaasut qulaani taaneqartut ilaat aningaasartuuteqarnerunermut atassuteqassapput. Tamanna nalinginnaasumik paaqqinninnerasiutisiat qaffanneqassappata, aamma kommunini sulisut patajaallisaavigineqassappata taamaammatt atuutissaaq. Aningaasartuutit ilaat najukkani aningaasartuutigineqassapput, kisianni qitiusumit suliniummit tunngaveqarpata, Namminersorlutik Oqartussat kommunit ataatsoortumik tapiissutaasa aaqqiivigineqarnissaat naleqquttuusinnaavoq.

Ilaqtariit paarsisartut naammattut pissarsiarineqarnissaat iluatsinneqassappat, taava ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut aningaasaliissutit ilaqtariinnut paarsisartunut nuunneqarsinnaapput, taamaammallu aningaasaqarnikkut periarfissat atorluarneqarsinnaasut piulissallutik, tassami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiineq ilaqtariinni paarsisartuni inissiinnermut naleqqiullugu akisunipilorujussuavoq.

⁶ Ilinniartitaanermut, Kultureqaarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup suliakkiineratigut, maannakkut Perorsaarnermik Ilinniartimmi, SPS-imi ilinniakkat VIVE-p nalilersuiffigai.

Najoqqutat allattorsimaffiat

- Arnfred, J., Svendsen, K., Rask, C., Jeppesen, P., Fensbo, L., Houmann, T., Obel, C., Niclasen, J. & Bilenberg, N. (2019). Danish norms for the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Danish Medical Journal*, 66(6), 1-7.
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grøningsætter, A.B. (red.) (2013). *Fosterhjem for barns behov: Rapport fra et fireårigt forskningsprogram. NOVA rapport 16/2013*. Oslo: NOVA - Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Berrick, J.D. & Skiveness, M. (2012). Dimensions of high quality foster care: parenting plus. *Children and Youth Services Review*, 34, 1956-1965.
- Bengtsson, T.T, Luckow, S.T, Rasmussen, P.S. & Liversage, A. (2021). *Rekruttering og fastholdelse af plejefamilier: Udviklingstendenser og geografisk variation*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psychology*, 39, 350-373.
- Bryderup, I.M., Engen, M. & Kring, S. (2017). *Familiepleje i Danmark*. Aarhus: Klim.
- Christensen, E., Kristensen, L. & Baviskar, S. (2009). *Børn i Grønland: En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Dahl, K.M. (2017). *Allu: Evaluering af et botilbud til unge*. København: VIVE – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Dahl, K.M. (2021). *Feriens betydning for anbragte grønlandske børn*. København: VIVE – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Dahl, K.M., Kloppenborg, H.S. & Pedersen, N.J.M. (2020). *Kortlægning af døgninstitutionsområdet i Grønland*. København: VIVE – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Deloitte (2012). *Analyse af plejefamilieområdet i Grønland. Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling*. København: Deloitte.
- Doyle, J. & Melville, R. (2013). Good caring and vocabularies of motive among foster carers. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 4(2), 71-90.
- Eiberg, M., Andersen, L.K. & Scavenius, C.S.S. (2018). *Skolestøtte til børn i familiepleje: Et effektstudie*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Elixhauser, S. (2018). *Negotiating Personal Autonomy: Communication and Personhood in East Greenland*. Abingdon: Taylor & Francis.
- Fairstart (2021). *Introduktion til familieplejeuddannelsen, samarbejde i undervisningsforløbet, og interviewøvelse*: <https://fairstartfoundation.com/1-introduktion-til-familiepleje-uddannelsen-samarbejde-i-undervisningsforloebet-og-interviewoevelse/?lang=dag1>
- Finansministeriet (2020). *Finanslov for finansåret 2021: Tekst og Anmærkninger*. København: Finansministeriet.

- Frederiksen, S. & Hestbæk, A.-D. (2021). *Kontinuitet i anbringelser: Slutrapport fra evalueringen af regler om kontinuitet i Barnets Reform*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Grønlands Selvstyre (2017). *Inatsitartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn, og Bemærkninger til lovforslaget*. Nuuk: Grønland Selvstyre.
- Herbert, C.G. & Kulkin, H. (2017). An investigation of foster parent training needs. *Child and Family Social Work*, 23(2), 256-263.
- Hansen, H. & Iversen, K. (2021). *Dagtilbud i Grønland: Analyse af forhold med betydning for børnemiljøet*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Holt, H., Thuesen, F. & Casier, F. (2019). *Evaluering af Majoriaq-centrenes arbejdsmarkedsindsats*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Honneth, A. (1996). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar and Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Knudsen, L. & Egelund, T. (2011). *Effekter af slægtspleje: Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med børn fra traditionelle plejefamilier*. København: SFI – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.
- Kommunernes Landsforening (2019). *Vejledning til gennemsnitsmodellen: Honorering af plejeforholdet ud fra en gennemsnitsbetragtning*. København: Kommunernes Landsforening.
- Larsen, C.V.L., Hansen, C.B., Ingemann, C., Jørgensen, M.E., Olesen, I., Sørensen, I.K., Koch, A., Backer, V. & Bjerregaard, P. (2019). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland: Levevilkår, livsstil og helbred*. København: SIF - Statens Institut for Folkesundhed, SDU.
- Lausten, M., Frederiksen, S. & Olsen, R.F. (2020). *Tidligere anbragte unge: 18 år og på vej mod voksenlivet. Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Luckow, S.T. (2019). *Inside family foster care: Exploring emotions, relations and expectations*. Ph.d.-afhandling. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Luckow, S.T. (2020). Intimacy among relative strangers: Practices of touch and bodily care in new foster care relationships. *The Sociological Review*, 68(1) 177-191.
- Luckow, S.T., Rasmussen, P.S., Westergreen, S.E., Jonsen, E.H. (2021). *Nye plejefamilier: Hvad kendetegner nye plejefamilier og hvorfor vælger de at blive plejefamilier*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Mehlbye, J.L.W., Bolvig, I. & Kloppenborg, H.K. (2018). *Børn og unge anbragt i familiepleje: Anbringelsesgrundlag, støtte under anbringelsen og børnenes trivsel*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- MIO (2013). *Et menneske er et menneske – lige meget for lille det er*. Nuuk: MIO - Meeqqat pisinnaatitaaffiinut sullissivik.
- Naalakkersuisut (2019). *Selvstyrets bekendtgørelse nr. 13 af 10. oktober 2019 om plejefamilier*. Nuuk: Naalakkersuisut.

- Naalakkersuisut (2020). *Finanslov for 2021*. Nuuk: Naalakkersuisut.
- Naalakkersuisut (2021). *Vejledende kriterier for fastsættelse af plejevederlag*. Nuuk: Naalakkersuisut.
- Nuttall, M. (2000). Choosing kin: Sharing and subsistence in a Greenlandic hunting community. I: Schweitzer, P.: *Dividends of kinship: Meaning and uses of social relatedness*. London: Routledge.
- Olsen, R.F. & Montgomery, C.J. (2017). *Tidligere anbragte og uddannelsessystemet*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Pithouse, A. & Rees, A. (2015). *Creating stable foster care placements: Learning from foster children and the families who care for them*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Sermersooq Kommune (2020). *Kvalitetsstandarder 2020. Afdeling for Forebyggelse og Børne- og Familiebehandling*. Nuuk: Sermersooq Kommune.
- Socialstyrelsen (2017a). *Initiativ om understøttelse af det grønlandske selvstyre på området for socialt udsatte børn og unge i Grønland. Analyserapport 2017*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2017b). *Håndbog for det gode anbringelsesforløb i plejefamilie*. Odense: Socialstyrelsen.
- Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet & Naalakkersuisut (2020). *Grønlandsk-dansk tværgående arbejde for en styrket indsats for udsatte børn og unge i Grønland: Endelig rapport sommer 2020*. København: Social- og Indenrigsministeriet, Justitsministeriet, Naalakkersuisut.
- Skatte- og Velfærdskommissionen (2011). *Vores velstand og velfærd – kræver handling nu. Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning. Marts 2011*. Nuuk: Naalakkersuisut.
- Ullrich, (2019). For the love of our children: an Indigenous connectedness framework. *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 15 (2) 121-130.

Ilanngussaq 1 Inatsisitigut malittarisassat ineriartornerat 2003-2021

Piffissaq 0: Aallaavik – Inatsisartut peqqussutaat nr. 1, 2003-meersumi malittarisassat

Malittarisassat nalunaarsorneqartut: 1) Inatsisartut peqqussutaat nr. 1, 15. aprilli 2003-meersoq.

Peqqussut tunngaviliisoq taanna Kalaallit Nunaanni sulinermut aamma isumaginnittoqarfimmut inatsimmik aallaaveqarpoq, kisianni meeqqanut inuusuttunullu 18-it inorlugit ukiulinnut tapersersuinermit immikkut tunngasuulluni. Peqqussummi meeqqat qitiutinneqarput aalajangersarneqarporlu suliniutit tamarmik meeqqat pisariaqartitaannik aallaaveqassasut. Inatsimmi piumasarineqarpoq kommunalbestyrelse meeqqat inuusuttullu inuuneranni pissutsinik nakkutillisuussasooq, aalajangersarlugulu ataatsimut isigalugu kommunalbestyrelsimut nalunaaruteqarnissamut pisussaffeqassasooq paasineqarpat meeraq pissutsini meeqqap peqqinneranut imaluunniit ineriartorneranut navianarsinnaasumi inuusoq. Taamaappat taava kommunalbestyrelsip isumagissavaa pissutsit misissorneqarnissaat, tassanngaanniillu aalajangiilluni tapersiissutinik ingerlatsinissap suunissanik. Angajoqqaatut akisussaasumit akuerineqarluni suliniutit ingerlanneqassapput, kisianni kommunalbestyrelsip meeraq angerlarsimaffiup avataani angerlarsimaffimmit akuersissummik pinngikkaluarluni inissinnaavaa pissutsini aalajangersimasuni. Sapinngisamik inissiisoqartinnagu iliuusissanut pilersaarut suliarineqassaaq aamma ilaqutariit paarsisartut kommunianit atsiukkamik akuersissuteqartoqassaaq.

Pisortanit inissiinermi immikkoortinneqartarput inuussutissarsiutigalugu ilaqutariit paarsisartut aamma nalinginnaasumik ilaqutariit paarsisartut. Taakku saniatigut nammineq aaqqissorlugu inissinneq atorneqartarpoq, tassanilu angajoqqaatut akisussaasumik tigumiaqartup akisussaaffigisaanik ilaqutariit paarsisartut paarsisartuunissamut akuersissuteqarnerannik qularnaarneqartumi.

Piffissaq 1, 2003-meersoq: peqqussutit 2003-meersup timitalerneqarnera ingerlatsinermi aamma paarsartuunissamut akuersissuteqarnernik nakkutillineq pillugu 2011

Malittarisassat nalunaarsorneqartut: 1) Nalunaarut nr. 6, 16. februaari 2006-imeersoq, 2) Inatsisartut peqqussutaat nr. 9, 20. novembari 2006-imeersoq, 4) Nalunaarut nr. 32, 14. decembari 2006-imeersoq, 5) Nalunaarut nr. 3, 26. februaari 2010-meersoq

Piffissami tassani malittarisassanik allannguinerit tassaanerupput erseqqissaanerit aamma immiinerit. Ilaatigut aalajangiinerit Inatsisartut kommuninik nakkutillinerannut tunngasut erseqqissarneqarput, ilaalluni ilaqutariinnik paarsisartoqarneq. Malittarisassat arlallit illersuisoqarnikkut ikiorneqarneq angajoqqaatut akisussaasumut eqqunneqarput, aamma meeqqap inuusuttullu ilaqutaasalu siunnersuisoqarnissaannut periarfissaq. Aammalu erseqqissarneqarpoq kommunalbestyrelsip ilaqutariinnik paarsisartunik akuersissuteqarnerani ilanngunneqassasooq peqqissaartumik naliliinerit angerlarsimaffimmi pissutsinik, peqqissutsimut uppernarsaatinik, suliffeqarsinnaanermik aalajangigaqarsinnaanera il.il. Nammineq aaqqissorlugu ilaqutariinnut paarsisartunut qaammatit 3 sinnerlugit inissiinerni paarsisartuunissamut qinnuteqartoqassaaq, tamannalu angajoqqaatut akisussaasumit aamma inissiinermut oqartussaasumit akisussaaffigineqarpoq. Kiisalu paarsinissamik isumaqatigiissuteqarnermi paarsinissamut isumaqatigiissut atsiugassanngortinneqassaaq aamma iliuusissanut pilersaarut allallugu suliarineqassalluni. Tamatuma saniatigut arlalinnik

malittarisassaqqarpoq akissarsianut, kaasarfimmiussanut aamma atisaqarnissamut angajoqqaanut akiliinernut tunngasunik.

Piffissaq 2 2011-miit: meeqqat illersuisuat aamma kommunit ingerlatsinerannik atorunnaarsitsineq 2017-imut allannguinerneq

Malittarisassat nalunaarsorneqartut: 1) Inatsit 22. novembari 2011-meersoq, 2) Inatsit nr. 16 3. decembari 2012-imeersoq, 3) Inatsit nr. 14. 6. juuni 2016-imeersoq

Piffissami taassani inatsisinik allannguinerit periarfissaqalersippaat atortunik allanik atuisinnaalerneq qularnaarinissamut ilaatigut meeqqat inissinneqarsimasut atugarisaannut. Inatsimmik allannguinerneq siullermi meeqqat illersuisuat ("MIO") aamma meeqqat siunnersuisartut eqqunneqarput. Annertuumik Naalagaaffiit Peqatigiit (FN-ip) meeqqat pillugit isumaqatigiissutaat annertuumik innersuutigineqarpoq, aamma oqartussasutut pisortanik siunnersuisoqartassaaq ilitersuisoqartarlunilu. Inatsisip ulluinnarnilu sulinerup isumaqatigiissummut naleqqunera nakkutigineqassaaq, aamma MIO naqisimaneqarnani oqaaseqarsinnaassaaq kisianni aalajangiisinaanani.

Kiisalu inatsimmi 2016-imeersumi eqqunneqarpoq kommunit isumaginninnikkut inatsisinik ingerlatsinerisa atorunnaarsinnissaannik periarfissaq aamma ass. ingerlatsivimmut najoqqutassat unioqqunneqarsinnaanngitsumik aalajangersaaneq aamma sulianik aalajangersimasunik aallartitsinissaq imaluunniit tigusinissaq. Atorunnaarsitsinissamut periarfissaq tassaassaaq Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni suleqatigiinnermut ilassut pisut aalajangersimasut pillugit iluarsinissamut inatsisitigut tunngavissat pisariaqartut pilersissallugit, tassa pisuni kommunip pisussaaffiik imaluunniit innutaasut pisinnaatitaaffiik unioqutitsinikkut. Isumaginninnerup tungaatigut akisussaaffimmik piginnaatitaanermillu tunngaviummik avitseqatigiinneq allanngortinneqanngilaq. Aammalu atorunnaarsitsinnaaneq tassaassaaq "immikkorluinnaq pisoq".

Piffissaq 3: 2017-imi inatsimmik allanngueq

Malittarisassat nalunaarsorneqartut: 1) Inatsit nr. 20, 26. juuni 2017-imeersoq, 2) Nalunaarut nr. 16, 8. novembari 2017-imeersoq, 3) Nalunaarut nr. 17, 8. novembari 2017-imeersoq.

2017-imi inatsisinik allanngueq Namminersorlutik Oqartussanit pingaarutilimmik siunniutigisamik malunnartitsivoq meeqqat piginnaatitaaffiisa nukittorsarneqarnissaannik "isumaginninnikkut nukittuumik pingaarutilimillu inatsiseqarneq" aqqutigalugu, aamma isigineqassasoq Naalagaaffiit Peqatigiiffiit (FN-ip) meeqqat pillugu isumaqatigiissutaat eqqaallugu. Inatsisip tamakkerluni inatsisartut peqqussutaat nr. 1 2003-meersoq taarserpaa kingusinnerusukkut allannguutit ilassutillu ilanngullugit.

Pingaarnertut siunertarinqartoq tassaavoq Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni akisussaaffimmik erseqqinnerusumik agguaneq, qitiusumik ingerlatsiviup nukittorsarneqarnissaa Nuummi Isumaginninnermut Aqutsisoqarfiup pilersinneratigut, meeqqanut ikiutissat nukittorsarneqarnissaat, kommuninut pisussaaffeqarluni kiffaanngissuseqarneq aamma suliniarnermik siulliulluni aallarniinissamik kommunalbestyrelsinit piffissaliinernut killigitaasunik aalajangiinerni piginnaatitsinerneq. Aamma aningaasaqarnikkut nukittorsaneq inatsimmut ilaavoq.

Allannguinerit aalajangersimasut, sukanneruleritsinerit imaluunniit erseqqissaanerit imaraat:

- Piffissamat killigititat aalajangersimasut aamma kinguneqartitaasinnaasut. Nalunaarutiginninnerit aamma sumiginnaanermik pasitsaassinerit ingerlaannartumik suliarineri aallartinneqassapput, kisianni kingusinnerpaamik nalunaaquttap akunneri 24 qaangiutsinnagit suliarineqalissapput. Isumaginninnikkut misissuinerit utaqqiisaasumillu tapersersuinerit ingerlaannartumik aallartinneqassapput, kingusinnerpaamik nalunaaquttap akunneri 24 qaangiutsinnagit, sumiginnaanermik, nakuusernermik aamma sioorasaarinermik, kinguaassiutikkut innarlerneqarnermik pasitsaassisoqarpat. Isumaginninnikkut misissuineq kingusinnerpaamik qaammatit 2 qaangiuppata naammassineqassaaq, tassa kommunalbestyrelsip malugippagu meeraq immikkut ittumik tapersersorneqartariaqartoq.
- Isumaginninnikkut misissuinissamik aamma iliuusissanut pilersaarutini allatanik suliarinninnissamat pisussaffik annertusineqarpoq aamma imarisai erseqqissarneqarlutik.
- Nalunaarutiginnittussaannerit aalajangersakkat, tassunga ilaallutik kommunit akornanni.
- Suli nakkutilliisartoqassaaq kommunini immikkoortunik nakkutilliinerit ingerlataqartunik.
- Kommunit nangittumik meeqqanut ataasiakkaanut nakkutiginnissapput, aamma nammineq aqqissorlugu inissinerniittunut, aama ingerlatsinikut ilaqtariinnik nakkutilliisoqassalluni.
- Meeqqat pisinnaatitaaffii allaaserineqarput, ilaatigut meeqqanik oqaloqatiginninnikkut, meeqqanik illersoqarnikkut il.il.

Nalunaarutini aamma paarsisartuunissamat akuersissutit imarisaat allaaserineqassapput, aamma erserpoq angajoqqaarsiat ilinniarnernut ilinniaqqinnermullu peqataanerat paarsisartuunerup nutarterneqarnissaanut/sivitsorneqarnissaanut piumasaqaataasinnaasoq.

Piffissaq 4: 2017-imi inatsimmik allannguinerup kingornatigut allannguinerit

Malittarisassat nalunaarsorneqartut: 1) Nalunaarut nr. 3, 3. aprili 2019-imeersoq, 2) Nalunaarut nr. 13, 10. oktobari 2019-imeersoq, 3) Nalunaarut nr. 30, 20. decembari 2019-imeersoq, 4) Inatsit nr. 27, 28. novembari 2019-imeersoq, 5) Nalunaarut nr. 1, 16. januaari 2020-imeersoq, 6) Inatsisinik nalunaarut nr. 1, 4. februaari 2020-meersoq, 7) B Nalunaarut nr. 22, 24. juuni 2020-meersoq

Annertusiinerit taakku inatsitigullu malittarisassat erseqqissarneri sukumiinerusumik allaaserinerisigut tunngasuupput nakkutilliinerup erseqqissarneranut, tassunga ilaalluni isumaginnittoqarfimmi kommunini immikkoortut tungaasigut nakkutilliineq. Erseqqissarneqarpoq meeqqat kommunikkoorlugu ilaqtariinnut paarsisartunut inissitat inuttut ukiumut marloriarluni nakkutilliiffiqineqartassasut aamma ukiumut ataasiarluni ingerlatsinikkut ilaqtariinnik paarsisartunik nakkutilliisoqartassasoq.

VIDEN
VELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD